

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

x. A.
STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932:35
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED
FÖRSLAG TILL
ÄNDRADE BESTÄMMELSER
ANGÅENDE TILLSÄTTNING
AV PRÄSTERLIGA
TJÄNSTER

AVGIVET DEN 31 DECEMBER 1932

S T O C K H O L M

1 9 3 2

Statens offentliga utredningar 1932

Kronologisk förteckning

1. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. Marcus. 121 s. **Jo.**
2. Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. Av E. Marks von Württemberg. Marcus. 43 s. **Ju.**
3. Luftförsvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. Norstedt. 139 s. **Fö.**
4. Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. Norstedt. 142 s. **H.**
5. Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. Beckman. 132 s. 2 bilagor. **K.**
6. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle. Marcus. 37 s. **K.**
7. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 2. Byggnadsordning för mindre municipalsamhälle. Marcus. 27 s. **K.**
8. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för landsbygden. Marcus. 18 s. **K.**
9. Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för landsbygden. Marcus. 32 s. **K.**
10. Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. Beckman. 52 s. **Jo.**
11. Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. Marcus. 10 s. **K.**
12. Jordbruksutredningens betänkanden. 7. Betänkande angående åtgärder för liadrande av jordbrukets kredit-svårigheter. Beckman. 99 s. **Jo.**
13. Skatteutjämningsberedningen 1. Statistisk utredning angående det kommunala skattetrycket. Av E. Ahlberg. Norstedt. 85*, 560 s. **Fi.**
14. Jordbruksutredningens betänkanden. 8. Arbetarfrågan inom det svenska jordbruket. Av B. Nyström. Beckman. 111 s. **Jo.**
15. De ekonomiska verkningarna för sjöfarten av 1928 års lotsförfattningsakkunnigas förslag till lotsavgifter. Norstedt. 38 s. **H.**
16. Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken. 4. Förslag till lag om boutredning och arvskitte m. m. Norstedt. 689 s. **Ju.**
17. Utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlönning och därmed sammanhängande frågor. Idun. 262 s. **E.**
18. Utredning rörande motorfordonsbeståndet i Sverige. Marcus. 50 s. **K.**
19. 1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för tjänstemän tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m. Norstedt. (2), 211 s. **Fi.**
20. Betänkande med förslag till förordning angående handdel med farmaceutiska specialiteter. Marcus. 99 s. **S.**
21. Betänkande med förslag till lag om allmänna vägar och lag om vägdistrikt m. m. Norstedt. 223, xv, 174 s. **K.**
22. 1930 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente angående tjänstepension för arbetare i statens tjänst. Norstedt. 37 s. **Fi.**
23. Utredning och förslag angående de civila tjänsteläkarernas ställning i städer och stadsliknande samhällen. Beckman. 206 s. **S.**
24. Normalbestämmelser för leverans och provning av cement (cementbestämmelser) samt för byggnadsverk av betong och armerad betong (betongbestämmelser) [fjärde upplagan] jämte tilläggsbestämmelser [tredje upplagan]. Norstedt. 44 s. **K.**
25. Statens organisationsnämnd. Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod. Marcus. 125 s. **Fi.**
26. Uppskattning av Sveriges skogstillgångar, verkställda åren 1923—1929. Norstedt. 255, 215 s. **Jo.**
27. Betänkande angående reformering av vikariatssystemet vid häradsrätterna. Marcus. 27 s. **Ju.**
28. Lantmätarelönesakkunnigas utredning och förslag beträffande lantmätarikontorens organisation. Marcus. 186 s. **Jo.**
29. Promemoria angående lagstiftning om vissa straffprocessuella tvångsmedel. Norstedt. 57 s. **Ju.**
30. 1932 års banksakkunniga. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m. Marcus. 116 s. **Fi.**
31. Läroverkssakkunniga. Betänkande med förslag till undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk och de kommunala mellanskolorna m. m. Norstedt. xj, 454 s. **E.**
32. Betänkande med förslag till lag om vissa ändringar i förordningen angående patent m. m. Marcus. 76 s. **H.**
33. Sociala jordutredningens betänkande med förslag till åtgärder för beredande av ökade möjligheter för mindre bemedlade personer att erhålla egna jordbruk. Marcus. 84 s. **Jo.**
34. Betänkande med förslag angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte därmed sammanhängande spörsmål. Hæggeström. 103 s. **K.**
35. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster. Hæggeström. 215 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet. **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1932:35
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED
FÖRSLAG TILL
ÄNDRADE BESTÄMMELSER
ANGÅENDE TILLSÄTTNING
AV PRÄSTERLIGA
TJÄNSTER

AVGIVET DEN 31 DECEMBER 1932

STOCKHOLM 1932
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B.
323601

THE STATE OF NEW YORK
IN SENATE

January 15, 1907.

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

IN ANSWER TO A RESOLUTION

PASSED BY THE SENATE

APRIL 11, 1906.

ALBANY: JAMES BROWN PUBLISHER.

1907.

Till

Herr Statsrådet och chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Genom beslut den 23 maj 1930 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, varmed dåvarande departementschefen anmälde berörda ärende, anförde departementschefen, efter att hava lämnat en redogörelse för vissa inom kyrkomötet framförda förslag om reformering av det prästerliga befordringssättet, bland annat följande:

Det huvudproblem, det här gäller att lösa, är spörsmålet om ett rätt avvägande mot varandra av församlingarnas på den historiska utvecklingen grundade och även i och för sig berättigade anspråk på medbestämmanderätt vid utseendet av deras själasörjare och prästerskapets lika berättigade krav på en i möjligaste mån rättvis och likformig samt efter i lag fastställda grunder skeende befordran. Frågan är mycket svårlöst. Att de nu gällande författningsbestämmelserna vid omsättandet i praktiken icke lett till ett för prästernas del tillfredsställande resultat, därom torde allmän enighet råda. Att ändringen bör gå i riktning mot ett stärkande av kyrkostyrelsens inflytande vid tillsättningen, synes vara allmänt erkänt. Däremot gå meningarna isär, då det gäller att närmare anvisa den väg, på vilken man bör gå fram för att nå ett för samtliga intressen tillfredsställande resultat. Med hänsyn till de olika meningar, som råda i fråga om sättet för lösandet av de i många fall ömtåliga spörsmål, varom här är fråga, anser jag det vara, för att över huvud nå ett resultat, som kan tillgodose samtliga föreliggande intressen, erforderligt att verkställa en undersökning av alla de olika möjligheter, som kunna erbjuda sig för vinnandet av en lösning av det nu angivna huvudproblemet. Det gäller då först att undersöka de inom kyrkomötet föreslagna linjerna samt de modifikationer i dessa och de kombinationer mellan dem, som kunna erbjuda sig. Möjligt är jämväl, att den förhållandevis bästa lösningen står att vinna på någon hittills ej föreslagen väg.

Utom den stora huvudfrågan framträder vid en reformering av lagstiftningen om tillsättning av prästerliga tjänster en hel rad spørsmål, delvis av ej obetydlig principiell och praktisk betydelse. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om t. ex. frågorna om de särskilt privilegierade församlingarna, om uppställandet av särskilda kompetensfordringar för sökande till domprost- och andra viktigare kyrkoherdebefattningar samt om upphävande av stiftsbandet.

Den 24 maj 1930 tillkallade departementschefen såsom sakkunniga landshövdingen i Örebro län, förutvarande statsrådet Bror Carl Hasselrot, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren Karl Emil Andersson i Eliantorp, ledamoten av riksdagens andra kammare, hemmansägaren Carl Johan Johansson i Uppmälby och ledamoten av riksdagens andra kammare, kyrkoherden i Hjärtums pastorat kontraktsprosten Anders Teodor Adolf Wallerius, varjämte åt Hasselrot uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar.

Till sekreterare hos de sakkunniga utsåg enligt vederbörligt bemyndigande chefen för ecklesiastikdepartementet den 11 oktober 1930 assessorn och fiskalen i Svea hovrätt Sven Martin Nyström.

Sedan de sakkunniga för departementschefen anmält, att för dem uppstått behov av biträden för verkställande av vissa statistiska utredningar, tillkallade enligt vederbörligt bemyndigande departementschefen den 28 november 1930 kyrkoherden i Västra Skrävlinge pastorat Alfred Wihlborg och boktryckaren Håkan Theodor Ohlsson i Lund att under viss begränsad tid biträda i angivna avseende; och hava Wihlborg och Ohlsson för de sakkunnigas räkning utarbetat de statistiska tabeller, vilka finnas såsom bilagor fogade vid de sakkunnigas betänkande.

Den i betänkandet ingående historiska utredningen har för de sakkunnigas räkning utarbetats av Nyström.

Till de sakkunniga hava för att tagas i övervägande vid utredningen överlämnats följande handlingar:

- 1) kyrkomötets skrivelse den 23 november 1920, nr 30, angående ändring av 41 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910;
- 2) Stockholms prästmötes framställning den 2 juni 1925 angående ändring i gällande bestämmelser om tillsättning av prästerliga tjänster;
- 3) Uppsala stifts prästmötes framställning den 16 juni 1927 angående ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster rörande kyrkoherdetillsättningar;
- 4) kyrkomötets skrivelse den 26 oktober 1925, nr 11, angående ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga befattningar;
- 5) kyrkomötets skrivelse den 26 oktober 1925, nr 12, angående rätt för kyrkoherde att söka transport efter allenast tre års innehav av senast erhållen tjänst;
- 6) kyrkomötets skrivelse den 2 november 1925, nr 20, angående viss ändring i gällande prästvalslag;

7) kyrkomötets skrivelse den 2 november 1925, nr 21, angående viss ändring i gällande prästvals lag;

8) kyrkomötets skrivelse den 23 november 1920, nr 31, angående ändring i vissa delar av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

9) kyrkomötets skrivelse den 30 oktober 1926, nr 21, angående ändrade bestämmelser rörande rätten till fullmaktsröstning vid prästval i landsförsamling;

10) kyrkomötets skrivelse den 2 november 1926, nr 29, angående utvidgad befordringsrätt för i utlandet verksamma prästmän;

11) styrelsens för svenska kyrkoföreningen i Oslo skrivelse den 29 augusti 1925 angående extra ansökningsrätt för pastor vid svenska församlingen i Oslo;

12) en av allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse i mars 1927 gjord framställning angående kungörandet av lediga prästerliga tjänster;

13) Stockholms prästmötes framställning den 2 juni 1925 angående åtgärder i syfte att präst med 25 tjänstår i Stockholm beredes förmån att söka och mottaga prästerlig tjänst inom hela riket;

14) riksdagens skrivelse den 12 maj 1922, nr 150, angående ändring i 13 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

15) kyrkomötets skrivelse den 23 november 1920, nr 28, angående ersättning åt provpredikant för de med provets avläggande förbundna kostnader;

16) kyrkomötets skrivelse den 23 november 1920, nr 29, angående beredande av ersättning för utförande av vissa kyrkliga förrättningar;

17) kyrkomötets skrivelse den 28 oktober 1926, nr 15, angående reseersättning och dagtraktamente åt prästmän m. fl. för inställelse vid frågodagsförrättningar och prästval;

18) inom eklelesiastikdepartementet år 1925 utarbetat förslag angående ändrad lydelse av 33 § 2 mom. och 40 § prästvalslagen;

19) kyrkomötets skrivelse den 28 oktober 1929, nr 6, i anledning av väckt motion om tillsättning av kyrkoherde var tredje gång utan prov och val genom utnämning av Kungl. Maj:t efter förslag och förord av vederbörande domkapitel;

20) riksdagens skrivelse den 8 mars 1919, nr 49, rörande viss ändring i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster;

21) en av Stockholms prästmöte i oktober 1930 gjord framställning om förslag till nya bestämmelser i fråga om prästerliga tjänsters tillsättande;

22) Strängnäs stifts prästmötes framställning den 10 juli 1930 angående revision av nu gällande lag rörande tillsättning av prästerliga tjänster;

23) en av chefen för eklelesiastikdepartementet den 16 juli 1932 till de sakkunniga avlåten skrivelse rörande visst förhållande att tagas i beaktande vid den pågående revideringen av gällande prästvals lag;

24) kyrkomötets skrivelse den 26 augusti 1932, nr 10, rörande viss ändring av 10 § 1 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster; samt

25) domkapitlets i Göteborg skrivelse den 30 november 1932 angående ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster i vissa privilegierade församlingar.

Till fullgörande av omförmälda uppdrag hava de sakkunniga utarbetat:

1) förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster;

2) förslag till stadga angående prästval;

3) förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående vad som bör iakttagas vid ledighet i prästerlig tjänst samt ansökning till sådan tjänst; och

4) förslag till ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932;

och få de sakkunniga härmed till Herr Statsrådet överlämna berörda författningsförslag jämte motiv och tabellbilagor.

De till de sakkunniga överlämnade handlingarna återställas.

Stockholm den 31 december 1932.

BROR C. HASSELROT.

KARL ANDERSSON.

C. J. JOHANSSON.

ADOLF WALLERIUS.

Sven Nyström.

**Förslag till lag angående tillsättning
av prästerliga tjänster.**

Nuvarande lydelse.

1 §.

1. Har ordinarie prästerlig tjänst blivit ledig, skall, där ej annorlunda stadgat är, det domkapitel, under vilket tjänsten lyder, ofördröjligen genom offentligt anslag kungöra densamma till ansökning ledig, med utsättande av den tid, inom vilken ansökningarna skola vara ingivna. Då ansökningsrätt till tjänsten står öppen för hela rikets prästerskap, skall domkapitlet tillika låta införa tillkännagivande om ledigheten i allmänna tidningarna.

2. Vad i avseende på ansökningstid samt ansökningshandlingar och deras inlämnande bör iakttagas, därom förordnar Konungen.

2 §.

Sedan ansökningstid gått till ända, skall domkapitlet så snart ske kan och senast inom trettio dagar företaga de ingivna ansökningarna till granskning, pröva de sökandes behörighet och uppgöra förslag till tjänstens besättande.

3 §.

1. Till prästerlig tjänst njute präst befodringsrätt endast inom det stift, han tillhör, där han icke, efter ty i 28 § sägs, varder av församling i annat stift kallad till fjärde provpredikant eller eljest enligt denna lag äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt är honom särskilt av Konungen meddelad.

Föreslagen lydelse.

1 §.

1. Har — — — — — offentligt anslag och tillkännagivande i allmänna tidningarna kungöra densamma — — — — — vara ingivna.

3 §.

1. Till — — — — — kallad att uppföras å förslag till kyrkoherdetjänst eller eljest — — — — — meddelad.

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

2. Befordringsrätt till domprostbefattning samt till prästerlig tjänst i Stockholm skall stå öppen för hela rikets prästerskap.

3. Präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, skall äga befordringsrätt inom båda dessa stift.

4. Präst, som under minst åtta år varit anställd i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst såsom sjömanspräst eller eljest för verksamhet bland svenskar i utlandet eller under angivna tid varit anställd såsom pastor vid svensk församling i utlandet, för vilken kyrkoordning blivit av Konungen fastställd, eller ock under sammanlagt minst åtta år tjänstgjort i flera av nu nämnda befattningar, skall äga befordringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst inom vilket stift som helst. Då sådan präst vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, har omförmälda rätt för honom upphört.

4 §.

Är präst till ämbetsutövning obehörig, må han ej på förslag uppföras eller eljest till prästerlig befordran komma i fråga.

5 §.

På förslag till prästerlig tjänst må ej uppföras präst, som innehar eller vid ansökningstidens utgång eller vid kallelse till fjärde provpredikant innehade förslag till annan prästerlig tjänst, eller som över sådant förslag anfört besvär, vilka äro eller vid tid, som nyss är sagd, voro oavgjorda.

5 §.

På — — — — utgång eller vid församlingens kallelse till förslaget innehade — — — — oavgjorda.

Nuvarande lydelse.

6 §.

1. Sökande till komministers- eller kapellpredikantstjänst må ej uppföras på förslag till tjänsten, därest han förut blivit utnämnd till annan sådan tjänst, men densamma icke tillträtt, innan ansökningstiden till den nya tjänsten utgår.

2. Kyrkoherde må ej på grund av egen ansökan uppföras på förslag till prästerlig tjänst, därest han icke vid ansökningstidens slut under minst fem år, räknat från tillträdet, innehaft den kyrkoherdetjänst, vartill han senast blev befordrad.

7 §.

1. På förslag till kyrkoherdetjänst må ej, utan att Konungen giver lov därtill, uppföras den, som icke vid ansökningstidens utgång eller vid kallelse till fjärde provpredikant fyllt trettio år. Ej heller må någon, som icke uppnått den ålder nu är sagd, utan Konungens tillstånd till kyrkoherdetjänst kallas eller till utnämning föreslås.

2. Präst, som av församling kallats till fjärde provpredikant, må ej uppföras på förslag till tjänsten, därest han ej innehar minst samma prästerliga tjänstålder som den med lägsta antalet tjänstår å förslaget uppförde eller ock hans prästerliga tjänstålder, utan inberäknande av tjänstår enligt 10 § 3 mom., vid kallelsen utgjorde minst tio år.

Föreslagen lydelse.

6 §.

1. Sökande till komministerstjänst må ej — — — — — utgår.

7 §.

1. På — — — — — utgång eller vid församlingens kallelse till förslaget fyllt trettio år.

2. Präst, som av församling kallats att uppföras å förslag till kyrkoherdetjänst, må ej uppföras å förslaget, därest han ej — — — — — tio år.

8 §.

Ej må domkapitlet till prästerlig tjänst utnämna eller på förslag därtill uppföra annan än den, som prövas äga den förmåga och de egenskaper, vilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras.

9 §.

Sedan de sökandes behörighet till den lediga tjänsten blivit prövad, uppföre domkapitlet bland dem, som förklarats behöriga, på förslaget tre, efter som de, med hänsyn jämväl till tjänstens särskilda behov, finnas framför andra och sinsemellan äga företräde i förtjänst och skicklighet; och böra därvid tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, varmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjänst dittills varit anförtrött, jämte hans tjänstålder, som ock hans genom examina, utgivna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen. Äro sökande jämgoda i teologiska insikter, må avseende fästas jämväl på lärdom i andra kunskapsämnen, ådagalagd på sätt nu är sagt.

10 §.

1. Tjänstålder skall, lika för ordinarie och extra ordinarie befattning, räknas efter tjänstgöringstid; dock att, då någon för sjukdom eller för teologiska studiers idkande eller provs avläggande eller för fullgörande av offentligt uppdrag eller av annan därmed jämförlig anledning fått åtnjuta tjänstledighet, den tid icke må vid tjänstårsberäkningen avdragas. Tjänstår må icke beräknas för mer än en tjänstebefattning, där någon flera sådana samtidigt bestritt. Konungen äge i särskilda fall medgiva, att prästerlig verksamhet, som ej utövats inom svenska kyrkan men är med tjänstgöring i samma kyrka jämförlig, må i fråga om tjänstårsberäkning helt eller delvis tillgodoräknas.

2. Vid bestämmandet av tjänstålder gälle årsberäkning såsom för prästerlig tjänst även för lärarbefattning, med vilken sådan förmån är eller varder av Konungen förenad. Ej må dock någon på grund härav såsom tjänstår räkna sig till godo tid, som förflutit, innan han avlagt teologisk examen vid något av rikets universitet eller eljest förvärvat med sådan examen förbunden behörighet, ej heller annan tid än den, under vilken han varit medlem av svenska kyrkan.

10 §.

1. Tjänstålder — — — — — avdragas ävensom att avdrag ej heller må ske för tid, varunder ledighet åtnjutits för hälsans vårdande eller för enskilda angelägenheter, i den mån sådan ledighet icke under samma kalenderår överstigit sex veckor. Tjänstår — — — — — tillgodoräknas.

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

3. Filosofie doktorsgrad eller behörighet därtill, genom avlagda prov förvärfvad vid universitet eller högskola inom riket, räknas lika med tre prästerliga tjänstår.

11 §.

Vid omröstning till förslag skall röstas om vart förslagsrum särskilt från det första och vidare nedåt, och varde på vart rum uppförd den, som därtill erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna. Har vid sådan omröstning icke någon erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna, skall ny omröstning anställas mellan de två, vilka högsta röstetalen tillfallit. Hava flera än två erhållit sådant röstetal, att företrädet dem emellan är oavgjort, då skall först mellan dem skiljas genom särskild omröstning. Falla vid sådan ny eller särskild omröstning rösterna lika, give ordförandens röst utslaget.

12 §.

1. I förslagsprotokollet skall för varje sökande upptagas ett kort sammandrag av hans tjänsteförteckning och jämväl utföras den tjänstålder, som han enligt domkapitlets prövning ägt vid ansökningstidens utgång räkna sig till godo.

2. Uppföres präst på förslag såsom fjärde provpredikant, skall i förslagsprotokollet antecknas den tjänstålder, han, utan inberäkning av tjänstår enligt 10 § 3 mom., ägde vid tiden för församlingens kallelse, samt angivas, huru domkapitlet finner honom enligt de i 9 § stadgade grunder förhålla sig till övriga å förslaget uppförda präster.

12 §.

2. Uppföres präst efter kallelse av församlingen på förslag till kyrkoherdetjänst, skall — — — — — präster.

13 §.

1. Hava ej tre behöriga sökande sig anmält, utsätta domkapitlet ny ansökningstid, och skall för sådant fall ansökningsrätt stå öppen för hela rikets prästerskap. Den eller de, som under första ansökningstiden anmält sig och finnas behöriga, have företräde till förslaget.

2. Finnas ej heller efter andra ansökningstidens utgång tre behöriga sökande, skall domkapitlet på förslag uppföra den eller de sökande, som anmält sig och prövas behö-

13 §.

2. Finnas — — — — — prövas behöriga. Vid ledighet i kyrkoherdetjänst skall därefter förfaras såsom eljest i denna lag är föreskrivet, dock att vad i 7 § 2 mom. är stadgat

Nuvarande lydelse.

riga. Vid ledighet i kyrkoherdetjänst skall därefter förfaras såsom eljest i denna lag är föreskrivet, dock att vad i 7 § 2 mom. är stadgat ej skall äga tillämpning i fråga om provpredikant, som församling i sådant fall kallar utom den eller de å förslaget uppförda. Är fråga om komministers- eller kapellpredikantstjänst, låte domkapitlet inför kyrkostämmans ordförande höra församlingen, huruvida den åtnöjes med det ofullständiga förslaget. Begäres i sådan fråga omröstning, skall den verkställas enligt röstlängd, som för ändamålet uppräntas och inför kyrkostämmans ordförande justeras; och skola därvid stadgandena i 26 och 27 §§ i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Förklarar församlingen sig nöjd med förslaget, och är endast en sökande därå uppförd, varde det förklarande lika med val ansett; äro två sökande å förslaget uppförda, och förklarar församlingen sig nöjd, vidtage domkapitlet i vanlig ordning de åtgärder, som för tjänstens besättande ytterligare erfordras.

3. Nöjes vid ledighet i komministers- eller kapellpredikantstjänst församlingen icke å ofullständigt förslag, eller har vid ledighet i prästerlig tjänst varken vid första eller vid andra ansökningstidens utgång behörig sökande sig anmält, inberätte domkapitlet förhållandet hos Konungen och avbide hans beslut.

Föreslagen lydelse.

ej skall äga tillämpning i fråga om präst, som församling i sådant fall kallar utom den eller de å förslaget uppförda, ävensom att, därest endast en sökande är uppförd å förslaget samt församlingen icke kallar någon präst utom den föreslagne eller fråga därom jämlikt 28 § 3 eller 4 mom. förfaller, den omständigheten, att kallande av präst utom förslaget sålunda icke kommer till stånd, skall anses lika med val av den å förslaget uppförde. Är fråga om komministerstjänst, låte — — — — ytterligare erfordras.

3. Nöjes vid ledighet i komministerstjänst församlingen icke — — — — beslut.

Nuvarande lydelse.

14 §.

Präst må ej, innan val ägt rum, avsäga sig förslag, varå han blivit uppförd, utan så är, att han vunnit annan befordran, efter det han tjänsten sökte eller antog kallelse till fjärde provpredikant.

15 §.

Har, innan val ägt rum, någon av de föreslagna blivit obehörig att på förslag uppföras, varde han av domkapitlet från förslaget skild.

16 §.

Har, innan val ägt rum, någon av de föreslagna med döden avgått eller fått förslaget sig avsäga eller blivit från förslaget skild, anslås ett rum på förslaget till ansökning ledigt; skolande, där någon förut förslaget sökt men ej blivit därå uppförd, hans då ingivna ansökning icke, utan att han densamma uttryckligen förnyat, komma under prövning, ej heller den omständigheten, att han förut sökt, berättiga honom till företräde framför senare sökande. Anmäler sig ej behörig sökande, äge 13 § motsvarande tillämpning.

17 §.

1. Sedan förslag vunnit laga kraft, eller däröver anförda besvär blivit slutligen avgjorda, skola de föreslagna, var på sin dag, i ordning efter deras rum på förslaget, vid högmässogudstjänst avlägga prov med predikande och altartjänst i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar, i kyrkan i den församling, där den blivande tjänstinnehavaren skall få sin huvudsakliga verksamhet. Är med den lediga tjänsten förenad skyldighet att på samma sön- eller högtidsdag förrätta gudstjänst i mer än en kyrka, bestämme domkapitlet, om prov i två kyrkor avläggas skola.

Föreslagen lydelse.

14 §.

Präst — — — — eller antog församlingens kallelse till förslaget.

17 §.

1. Sedan förslag vunnit laga kraft, eller däröver anförda besvär blivit slutligen avgjorda, skall tillfälle beredas å förslaget uppförd sökande, som det önskar, att å förelagd dag vid högmässogudstjänst avlägga prov med predikande och altartjänst i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer. Äro flera därtill villiga, skola de, var på sin dag, i ordning efter deras rum på förslaget, avlägga sådant prov, som nu är sagt. Är med den lediga tjänsten — — — — avläggas skola.

Nuvarande lydelse.

2. Ej må provpredikant, om annan präst är att tillgå, i församling, där han avlägger prov, utföra annan prästerlig förrättning än här är sagt.

18 §.

Se 17 § 2 mom.

Är präst, som blivt på förslag uppförd, i fält eller på ämbetets vägnar eller i offentligt uppdrag utrikes stadd, och kan han förty icke till provs avläggande sig inställa, vare dock behörig att vid valet komma under omröstning.

Föreslagen lydelse.

2. Provpredikant, som ej är bosatt inom den församling, där han skall avlägga prov, äge för fullgörande av prov åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning att utgå beträffande provpredikant, bosatt inom landet, enligt bestämmelserna i gällande resereglemente och beträffande annan efter Konungens prövning i varje särskilt fall, dock högst med femhundra kronor. Ersättning, varom nu stadgats, skall gäldas av kyrkofonden. Beträffande ersättning, som skall utgå enligt bestämmelserna i resereglementet, äge Konungen bestämman, efter vilken rese- och traktamentsklass ersättningen skall beräknas. Konungen äge därjämte meddela närmare föreskrifter rörande ordningen för utbetalning av ersättning, varom här är fråga.

Se 18 §.

18 §.

Ej må provpredikant, om annan präst är att tillgå, i församling, där han avlägger prov, utföra annan prästerlig förrättning än i 17 § är sagt.

Nuvarande lydelse.

19 §.

Varder någon av de på förslaget uppförda av sjukdom eller annat laga förfall hindrad att å utsatt dag avlägga prov, göra därom ofördröjligen anmälan hos domkapitlet. Är han fortfarande av laga förfall hindrad att anmäla sig till prov inom fyrtiofem dagar från den förelagda provdagen, må han utan avläggande av prov komma under omröstning. Har den uteblivne ej anmält förfall, som av domkapitlet godkännes, må han kunna av domkapitlet från förslaget skiljas.

20 §.

Har, efter det provdagar varit för de föreslagna utsatta, sökande blivit i den ordning, som i 16 § sägs, på förslaget uppförd, förelägge domkapitlet honom särskild provdag. Lag samma vare, om den, som av laga förfall varit hindrad att på förelagd dag avlägga prov, inom den i nästföregående § föreskrivna tid därtill sig anmält.

21 §.

Ej må tjänstgöring anvisas präst i pastorat, där han söker prästerlig tjänst. Är han förut där anställd, må han kunna med tjänstgöringen fortfara.

22 §.

1. Valförrättare förordnas av domkapitlet. Ej må den vara valförrättare, som är med någon av de på förslaget uppförda i den skyldskap eller det svägerlag, som enligt allmän lag utgör jäv mot domare, ej

Föreslagen lydelse.

19 §.

Varder präst, som blivit på förslag uppförd och önskar avlägga prov, av sjukdom eller annat laga förfall hindrad att å utsatt dag fullgöra prov, göra därom ofördröjligen anmälan hos domkapitlet. Är han fortfarande av laga förfall hindrad att anmäla sig till prov inom fyrtiofem dagar från den förelagda provdagen, skall han utan avläggande av prov komma under omröstning. Har den uteblivne — — — — — förslaget skiljas.

20 §.

Har, efter det provdagar varit för de föreslagna utsatta, sökande blivit i den ordning, som i 16 § sägs, på förslaget uppförd, skall, därest han önskar avlägga prov, domkapitlet förelägga honom särskild provdag. Lag samma — — — — — sig anmält. Varder han ånyo av laga förfall hindrad att å sålunda utsatt provdag fullgöra prov, skall han utan avläggande av prov komma under omröstning.

22 §.

1. Valförrättare jämte suppleant för denne förordnas av domkapitlet. Ej må den vara valförrättare eller suppleant för denne, som är med någon av de på förslaget uppförda i den skyldskap eller det svä-

Nuvarande lydelse.

heller röstägande, såvida han ej sin röst nedlägger.

Föreslagen lydelse.

gerlag, som enligt allmän lag utgör jäv mot domare, ej heller röstägande, såvida han ej sin röst nedlägger.

2. Där enligt bestämmelserna i 23 § 3 mom. eller 32 § 4 mom. frågodagsförrättning eller val skall ägarum i två eller flera lokaler, förordne domkapitlet en eller flera lämpliga personer att såsom biträdande valförrättare leda frågodags- eller valförhandlingarna i den eller de lokaler, varest icke nämnda förhandlingar skola ledas av valförrättaren. Till suppleant för sålunda utsedd biträdande valförrättare förordne domkapitlet tillika därtill lämplig person. I fråga om jäv mot biträdande valförrättare, som här avses, eller mot suppleant för sådan biträdande valförrättare gälle vad i 1 mom. är stadgat beträffande jäv mot valförrättaren och dennes suppleant.

3. Skall, efter vad i 32 § 3 mom. sägs, valet inom samma lokal ske på avdelningar, tillkommer det domkapitlet att på framställning av valförrättaren förordna en eller flera lämpliga personer att därvid tjänstgöra såsom biträdande valförrättare. Till suppleant för sålunda utsedd biträdande valförrättare förordne domkapitlet tillika därtill lämplig person.

4. Är den, som förordnats till valförrättare eller biträdande valförrättare, icke bosatt inom den församling, där uppdraget skall fullgöras, äge han för uppdraget åtnjuta resekostnads- och traktamentsser-

Nuvarande lydelse.

2. Till valnotarie, som å frågo- och valdag för protokoll, utser valförrättaren lämplig person.

23 §.

1. Söndagen efter sista provdagen vare frågodag. Har provdag infallit efter frågodag, vare dock ny frågodag ej erforderlig, där ej jämlikt stadgandena i 29 § frågan om kal-

Föreslagen lydelse.

sättning enligt bestämmelserna i gällande resereglemente. Är den, som förordnats till suppleant för valförrättare eller biträdande valförrättare, icke bosatt inom den församling, som med uppdraget avses, äge han rätt till ersättning, som nu är sagd, där han å frågo- eller valdag tjänstgjort i valförrättarens eller biträdande valförrättarens ställe eller ock vid valförrättning eljest varit tillstädes på anmodan av valförrättaren eller vederbörande biträdande valförrättare. Ersättning, varom nu stadgats, skall gäldas av den eller de församlingar, den lediga tjänsten omfattar. Konungen äge bestämma, efter vilken rese- och traktamentsklass i resereglementet ersättningen skall beräknas, ävensom meddela närmare föreskrifter rörande ordningen för dess utbetalande.

5. Till valnotarie, som å frågo- och valdag för protokoll, utser valförrättaren lämplig person. Skall frågodagsförrättning eller val äga rum i två eller flera lokaler, förordne valförrättaren därjämte en eller flera lämpliga personer att såsom biträdande valnotarier föra nämnda protokoll i den eller de lokaler, varest icke protokollet skall föras av valnotarien.

23 §.

1. Valförrättaren skall vid sammanträde med församlingens röstägande ledamöter å frågodag bereda det förestående valet på sätt nedan sägs. Är sådant fall för handen,

Nuvarande lydelse.

lande av fjärde provpredikant skall ånyo upptagas.

2. Å frågodag skall valförrättaren vid sammanträde med församlingens röstägande ledamöter det förestående valet bereda på sätt här nedan sägs.

24 §.

Yppas på frågodag mot valförrättaren jäv, som han finner lagligt, uppskjutes förrättningen till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare förordnat.

25 §.

1. Befinnes på frågodag, att provdagarna ej blivit behörigen kungjorda, eller att förelagt prov icke fullgjorts, eller att föreslagen präst

Föreslagen lydelse.

att icke någon av de föreslagna skall avlägga prov, skall frågodagsförrättningen hållas å söndag, som av domkapitlet bestämmes; skollande eljest söndagen efter den jämlikt 17 § 1 mom. utsatta sista provdagen vara frågodag. Har på grund av bestämmelserna i 20 § provdag infallit efter frågodag, vare dock ny frågodag ej erforderlig, där ej jämlikt stadgandena i 29 § frågan om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall ånyo upptagas.

2. Frågodagsförrättning skall hållas i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer.

3. Där med hänsyn till församlingens folkrikhet eller av annan orsak prövas nödigt, att frågodagsförrättning skall äga rum i två eller flera lokaler, äge domkapitlet där-om förordna.

24 §.

Yppas på frågodag mot valförrättaren eller mot sådan biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., jäv, som valförrättaren eller biträdande valförrättaren finner lagligt, uppskjutes förrättningen till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare eller biträdande valförrättare förordnat.

25 §.

1. Befinnes på frågodag, att provdag ej blivit behörigen kungjord, eller att förelagt prov — — — — överensstämmer.

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

dött eller är till förslaget obehörig vorden, uppskjutes frågodagsförrättningen, och ankomme det på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna lag överensstämmer.

2. Har frågodagssammanträdet icke blivit vederbörligen kungjort, utsette valförrättaren ny frågodag till annan söndag.

26 §.

1. Rösträtt vid prästval tillkomme en var, som inom församlingen äger att delta i kyrkostämmans överläggningar och beslut.

2. Medlem av icke territoriell församling äge ej rösträtt vid prästval inom territoriell församling.

3. Rösträtt må i stadsförsamling ej utövas av annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället.

I landsförsamling äge röstberättigad utöva sin rösträtt genom annan röstberättigad; och gälle därvid om rösträttens överlåtande vad för kyrkostämma är i sådant avseende stadgat.

4. Varje röstande äge en röst.

27 §.

1. För prästval skall särskild vallängd upprättas och på frågodagen justeras. Anmärkning mot vallängden skall, för att kunna komma under prövning, av röstägande eller dess ombud antingen före frågoda-

26 §.

3. Rösträtt må ej utövas av annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället. Äro äkta makar båda röstberättigade, äge dock den ena av dem genom fullmakt överlåta sin rösträtt till andra maken. Fullmakt skall vara ställd till andra maken samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika vara av två vittnen tecknat bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag, fullmakten utvisar. Är fullmakt ej så underskriven och bevitnad, som nu är sagt, är den ogill. Fullmakt äger icke giltighet under längre tid än trettio dagar efter dagen för utfärdandet.

4. Varje röstande äge en röst.

27 §.

1. För prästval — — — — — annan dag. Avser valet komministers-tjänst, må justeringens avslutande ock kunna uppskjutas till valdagen.

Nuvarande lydelse.

gen skriftligen avfattad ingivas till den, som kyrkoherdeämbetet i församlingen förvaltar, eller ock vid justeringen på frågodagen framställas. Över gjord anmärkning beslute valförrättaren. Gillar han den, varde vallängden därefter rättad. Förekomma anmärkningar mot vallängden i så stort antal, att valförrättaren finner uppskov med justeringen oundgängligen nödigt, må justeringens avslutande kunna anstå till fortsatt frågodagsförrättning å annan dag. Avser valet komministers- eller kapellpredikantstjänst, må justeringens avslutande ock kunna uppskjutas till valdagen.

2. Har ett år förflutit från justeringens avslutande, vare vallängden förfallen och skall ny längd för valet upprättas samt å frågodag justeras.

28 §.

1. På frågodag för beredande av val till kyrkoherdetjänst må församling, som det önskar, kalla fjärde provpredikant. Har röstägande väckt förslag härom, skall enligt de i 26 § stadgade grunder omröstning företagas sålunda, att den, som ej vill att fjärde provpredikant skall kallas, röstar nej, och den, som önskar fjärde provpredikants kallan-

Föreslagen lydelse.

2. Vad i 1 mom. stadgats rörande befogenhet för valförrättaren att besluta över anmärkning mot vallängden samt att meddela uppskov med justeringen av densamma skall äga tillämpning jämväl beträffande sådan biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom.

3. Har — — — — — justeras.

28 §.

1. På frågodag för beredande av val till kyrkoherdetjänst må församling, som det önskar, kalla präst att uppföras på förslaget jämte de av domkapitlet föreslagna. Har röstägande väckt förslag härom, skall enligt de i 26 § stadgade grunder omröstning företagas sålunda, att den, som ej vill, att sådan kallelse skall äga rum, röstar nej, och den

Nuvarande lydelse.

de, på sin röstsedel uppför namnet på den präst, han anser böra kallas. Därest vid sådan omröstning nej-rösterna ej uppgå till hälften av de avgivna rösterna, samt röstsiffran för den präst, som erhållit högsta röstetalet, ej understiger tjugu och antingen uppgår till minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade eller utgör minst trehundra, vare denne kallad till fjärde provpredikant. Hava flera präster var för sig erhållit högsta röstetalet och sådan röstsiffra, som nu är sagd, skilje lotten mellan dem. Uppgå nej-rösterna till hälften av de avgivna rösterna eller har ej tillräckligt röstetal tillfallit någon av de präster, som varit under omröstning, vare frågan om kallande av fjärde predikant förfallen.

2. Har fjärde provpredikant blivit kallad, åligge valförrättaren att om församlingens begäran skyndsamt göra anmälan hos domkapitlet och samtidigt, medelst översändande av utdrag av frågodagsprotokollet, underrätta den kallade, vilken ofördröjligen skall hos domkapitlet skriftligen tillkännagiva, huruvida han är villig mottaga kallelsen, och för sådant fall bifoga de för ansökning till prästerlig tjänst föreskrivna handlingar.

3. Vägrar den, som blivit kallad till fjärde provpredikant, att efterkomma kallelsen, vare frågan om fjärde provpredikant förfallen, och bestämme domkapitlet ofördröjligen dag för valet.

Föreslagen lydelse.

det vill på sin röstsedel uppför namnet på den präst, han anser böra kallas. Därest — — — — högsta röstetalet, antingen uppgår till minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade eller utgör minst femhundra, vare denne kallad. Hava — — — — lotten mellan dem. Uppgå — — — — frågan om kallande av präst utom domkapitlets förslag förfallen. Hålles frågodagsförrättningen i två eller flera lokaler, må omröstningen uppskjutas till annan söndag, som av valförrättaren bestämmes.

2. Har präst blivit av församling kallad att uppföras å förslaget, åligge valförrättaren — — — — handlingar.

3. Vägrar den, som blivit av församling kallad att uppföras å förslaget, att efterkomma kallelsen, vare frågan om sådan kallelse förfallen, och bestämme domkapitlet ofördröjligen dag för valet, där ej

Nuvarande lydelse.

4. Har församling till fjärde provpredikant begärt präst, som är obehörig att på förslaget uppföras, skall domkapitlet avslå församlingens begäran. Har beslutet därom vunnit laga kraft, vare frågan om fjärde provpredikant förfallen.

5. Har den, som till fjärde provpredikant blivit kallad, förklarat sig villig att efterkomma kallelsen, och förekommer ej skäl, som i 4 mom. avses, till avslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den kallade såsom fjärde provpredikant på förslaget och utfärde ofördröjligen till honom kallelse att på förelagd dag avlägga prov som i 20 § sägs.

6. Anföras besvär över domkapitlets beslut, varigenom präst blivit såsom fjärde provpredikant å förslaget uppförd, inställe domkapitlet valförrättningen i avbidan på besvärens avgörande.

29 §.

1. Har efter frågodag, där fjärde provpredikant ej kallats, någon av de föreslagna med döden avgått eller fått förslaget sig avsäga eller blivit från förslaget skild, vare församlingen berättigad att å ny frågodag kalla fjärde provpredikant.

2. Dör fjärde provpredikant, innan val är hållet, eller förlorar han innan den tid behörighet, som han å frågodagen hade, stånde försam-

Föreslagen lydelse.

på grund av stadgandet i 13 § 2 mom. särskild valförrättning ej tarvas; åliggande det domkapitlet att därom underrätta församlingen.

4. Har församling till uppförande å förslaget begärt präst, som icke är därtill behörig, skall domkapitlet — — — — frågan om kallande av präst utom domkapitlets förslag förfallen, därom domkapitlet har att underrätta församlingen.

5. Har den, som blivit av församling kallad att uppföras å förslag, förklarat sig villig att efterkomma kallelsen, och förekommer ej skäl, som i 4 mom. avses, till avslag på församlingens begäran, uppföre domkapitlet den kallade på förslaget och utfärde, därest han önskar avlägga prov, till honom kallelse att på förelagd dag fullgöra prov som i 20 § sägs.

6. Anföras besvär över domkapitlets beslut, varigenom präst blivit i anledning av församlingens kallelse å förslaget uppförd, inställe domkapitlet valförrättningen i avbidan på besvärens avgörande.

29 §.

1. Har efter frågodag, där församling ej kallat präst att uppföras å förslaget, någon av de föreslagna — — — — å ny frågodag kalla präst att uppföras å förslaget.

2. Har den, som blivit av församling kallad att uppföras å förslag, avlidit, innan val är hållet, eller har han innan den tid förlorat behörig-

Nuvarande lydelse.

lingen öppet att å ny frågodag kalla annan fjärde provpredikant.

30 §.

Över valförrättarens åtgärd till valets beredning må besvär ej anföras utan i sammanhang med besvär över valförrättningen.

31 §.

1. Prästval skall efter pålysning hållas å fjortonde dagen efter frågodag eller, där frågodagsförrättning icke ägt rum efter sista provdagen, å fjortonde dagen efter sistnämnda dag. Kan valet ej förrättas å sålunda bestämd dag, utsätte domkapitlet annan dag.

2. Befinnes på valdagen, att valet ej blivit behörigen utlyst, utsätte valförrättaren ny valdag till annan söndag.

3. Har frågodagsförrättning ej hållits efter sista provdagen och befinnes å valdagen, att provdag, som infallit efter frågodagen, ej blivit behörigen kungjord eller att provet icke fullgjorts, uppskjutes val-

Föreslagen lydelse.

het, som han å frågodagen hade, stånde församlingen öppet att å ny frågodag kalla annan präst att uppföras å förslaget.

30 §.

1. Över valförrättarens eller i 22 § 2 mom. avsedd biträdande valförrättarens åtgärd till valets beredning må besvär ej anföras utan i sammanhang med besvär över valförrättningen.

2. Är fråga om tillsättande av kyrkoherdetjänst och skall på grund av frågodagsförrättningens utgång särskild valförrättning jämlikt stadgandet i 13 § 2 mom. icke äga rum, må dock särskilda besvär anföras över frågodagsförrättningen och, i samband därmed, över annan i 1 mom. avsedd åtgärd.

31 §.

1. Prästval skall efter pålysning hållas å fjortonde dagen efter frågodag eller, där provdag infallit efter frågodag och ny frågodagsförrättning icke därefter ägt rum, å fjortonde dagen efter sista provdagen. Kan valet ej förrättas å sålunda bestämd dag, utsätte domkapitlet annan dag.

3. Har provdag infallit efter frågodag och har ny frågodagsförrättning icke därefter hållits, skall, därest å valdagen befinnes, att sådan provdag ej blivit behörigen kungjord eller att provet icke full-

Nuvarande lydelse.

förrättningen, och ankomme på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna lag överensstämmer.

4. Göres av församling ansökning, att prästval i församlingen må hållas å söckendag, äge Konungen sådant medgiva och meddela de föreskrifter, som i anledning därav erfordras.

32 §.

1. Valet skall ske med slutna sedlar, och böra de röstande i den ordning, i vilken de framträda, var för sig avlämna sina valsedlar.

2. Valet skall förrättas i den kyrka, där prov blivit avlagt eller, om prov avlagts i två kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer, samt försiggå under de timmar, som av valförrättaren efter kyrkorådets hörande blivit bestämda och i kungörelsen om valet angivits. När den utsatta tiden är till ända och någon ej längre är tillstädes för avgivande av röst, skall omröstningen förklaras avslutad.

3. I större församling må, där valförrättaren efter kyrkorådets hörande finner lämpligt, valet under hans inseende och inom samma lokal förrättas på två eller flera efter församlingens lokala indelning bestämda avdelningar.

33 §.

1. Vad utöver föreskrifterna i 17—32 §§ i avseende å provpredikanter missiverande, frågodagsförrättning och val iakttagas bör, därom förordnar Konungen.

Föreslagen lydelse.

gjorts, valförrättningen uppskjutas, och ankomme på domkapitlet att vidtaga den åtgärd, som med denna lag överensstämmer.

32 §.

2. Valet skall förrättas i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer, samt försiggå — — — — avslutad.

4. Där med hänsyn till församlingens folkrikhet eller av annan orsak prövas nödigt, att valet skall äga rum i två eller flera lokaler, äge domkapitlet därom förordna.

33 §.

Vad — — — — Konungen.

Nuvarande lydelse.

2. Där med hänsyn till församlings folkrikhet eller av annan orsak prövas nödigt, att val eller frågodagsförrättning skall äga rum i två eller flera lokaler, äge Konungen därom förordna ävensom meddela bestämmelser angående utseende av biträdande valförrättare och deras befogenheter samt om sådan uppdelning av de vid frågodagsförrättning förekommande ärenden, att omröstning om fjärde provpredikants kallande må kunna företagas å annan dag än övriga till frågodagsförrättning hörande angelägenheter.

34 §.

Besvär över frågodagsförrättning och prästval må anföras endast av röstägande eller av präst, som vid valet varit ställd under omröstning, och skola vid talans förlust till domkapitlet ingivas sist före klockan tolv å tjugonde dagen efter valdagen.

Föreslagen lydelse.

34 §.

1. Besvär över frågodagsförrättning, då fråga är om tillsättande av kyrkoherdetjänst och särskild valförrättning jämlikt stadgandet i 13 § 2 mom. ej tarvas, må anföras allenast av röstägande och skola vid talans förlust till domkapitlet ingivas sist före klockan tolv å tjugonde dagen efter frågodagen eller, i de särskilda fall då bestämmelserna i 28 § 3 och 4 mom. föranlett att valförrättning ej skall hållas, inom samma tid efter erhållen underrättelse, varom där stadgas.

2. Besvär över frågodagsförrättning i andra fall, än i 1 mom. sägs, ävensom över prästval må anföras endast av röstägande eller av präst, som vid valet varit ställd under omröstning, och skola vid talans förlust till domkapitlet ingivas sist före klockan tolv å tjugonde dagen efter valdagen.

35 §.

Prövar domkapitlet i anledning av anförda besvär nödigt, att vittnen höras må, skall därvid förfaras på sätt i allmänhet angående vittnesförhör i de vid domkapitlet anhängiggjorda mål är stadgat.

36 §.

Innefatta besvär anmärkning mot behörigen justerad vallängd, må de i denna del icke till prövning upptagas, därest ej mot det beslut av valförrättaren, varöver klagan föres, missnöje blivit anmält till det protokoll, som innehåller beslutet.

36 §.

Innefatta besvär anmärkning mot behörigen justerad vallängd, må de i denna del icke till prövning upptagas, därest ej mot det beslut av valförrättaren eller vederbörande biträdande valförrättare, varöver klagan föres, missnöje blivit anmält till det protokoll, som innehåller beslutet.

37 §.

Varder röst avgiven, som genom köp, hot, tubbande eller annat olaga medel vunnen är eller tillhör någon, den där i valet obehörigen verkat, den röst vare ogill. Ej må dock sådan fråga väckas annorledes än genom besvär; och bör, därest avseende skall å besvären fästas, hos domkapitlet styrkas, att åtal för brottet blivit väckt vid allmän domstol. Prövar domkapitlet valet vara av åtalets utgång beroende, uppskjutes besvärens prövning, intill dess slutlig dom i brottmålet fallit. Eljest varde de genast avslagna.

38 §.

Skall, sedan val till prästerlig tjänst hållits, domkapitlet utfärda fullmakt å tjänsten, och har, innan detta skett, den, som undfått de flesta rösterna, blivit till förslag obehörig eller avlidit eller hos domkapitlet anmält, att han på grund av erhållen annan befordran ej vill till tjänsten ifrågakomma, varde tjänsten kungjord till ny ansökan ledig. Är han satt under åtal, på vars utgång beror, om han må vara till förslag obehörig, skall med fullmaktens utfärdande anstå, till dess över åtalet slutligen dömt är.

38 §.

Har, efter det val till prästerlig tjänst hållits, men innan fullmakt därå utfärdats, den, som undfått de flesta rösterna, blivit till förslag obehörig eller avlidit eller hos domkapitlet anmält, att han på grund av erhållen annan befordran ej vill till tjänsten ifrågakomma, skall, där ej frågan om tjänstens tillsättning jämlikt 41 § 2 eller 3 mom. hänskjutes till Konungens avgörande eller på grund av stadgandet i 41 § 4 mom. tjänsten skall tillsättas av Konungen, domkapitlet kungöra tjänsten till ny ansökan ledig. Är

Nuvarande lydelse.

39 §.

Skall efter hållet val till kyrkoherdetjänst Konungen tillsätta tjänsten, och inträffar, att den, som vid sådant val kommit under omröstning, blivit, innan valhandlingarna äro till Konungen insända, till förslag obehörig, varde han av domkapitlet från förslaget skild; skolande i sådant fall, ävensom om någon av de föreslagna blivit ställd under åtal, som i 38 § sägs, eller efter valet avlidit eller fått förslaget sig avsäga, domkapitlet utan förslagets fyllande vid handlingarnas insändande till Konungen här om göra anmälan.

40 §.

Vill någon, som vid prästval icke erhållit de flesta rösterna, från förslaget avgå, göra därom ansökning hos Konungen.

Föreslagen lydelse.

han satt under åtal, på vars utgång beror, om han må vara till förslag obehörig, och skall ej frågan om tjänstens tillsättande på sätt nyss är sagt avgöras av Konungen, skall med fullmaktens utfärdande anstå, till dess över åtalet slutligen dömt är.

Lag samma vare, om den, som jämlikt bestämmelserna i 13 § 2 mom. skall anses vald till prästerlig tjänst, blivit obehörig eller avlidit eller gjort anmälan eller ställts under åtal, varom ovan sägs.

39 §.

Skall, sedan val till prästerlig tjänst hållits, enligt domkapitlets beslut frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 2 eller 3 mom. hänskjutas till Konungens avgörande eller skall på grund av stadgandet i 41 § 4 mom. tjänsten tillsättas av Konungen, och har någon av dem, som vid valet kommit under omröstning, blivit, innan valhandlingarna äro till Konungen insända, till förslag obehörig, varde han av domkapitlet från förslaget skild; skolande — — — — göra anmälan.

40 §.

Har, efter det val till prästerlig tjänst ägt rum, frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 2 eller 3 mom. hänskjutits till Konungens avgörande eller skall på grund av stadgandet i 41 § 4 mom. tjänsten tillsättas av Konungen, och vill någon av de föreslagna, sedan valhandlingarna blivit till Konungen

Nuvarande lydelse.

41 §.

1. Den, som vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant ej varit under omröstning, erhållit de flesta rösterna, skall av domkapitlet förse med fullmakt å tjänsten. Finnes högsta röstetal hava tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som prövas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstberättigad avgivit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är nämnt.

2. Har vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant varit under omröstning, någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna, och har minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda.

Föreslagen lydelse.

insända, avsäga sig förslaget, göre därom ansökning hos Konungen. Vill någon, som vid prästval icke erhållit de flesta rösterna, eljest från förslaget avgå, äge domkapitlet, efter ansökning, därom meddela beslut.

41 §.

1. Den, som vid val till prästerlig tjänst erhållit de flesta rösterna, skall, där ej annat följer av vad i 2—4 mom. sägs, av domkapitlet förse med fullmakt å tjänsten.

2. Därest domkapitlet finner, att valets utgång så väsentligt avviker från vad de föreslagnas företrädere sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av dem, samt att tillika denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov, eller att valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma, må, sedan valet vunnit laga kraft, domkapitlet, efter hörande av kyrkofullmäktige eller, där kyrkofullmäktige icke finnas eller icke utsetts enbart för den eller de församlingar, tjänsten omfattar, av vederbörande kyrkoråd, hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens

Nuvarande lydelse.

3. Har vid val till kyrkoherdetjänst, varom i 2 mom. förmäles, ej någon erhållit sådan röstövertikt, som där sägs, eller har ej av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade det i 2 mom. angivna antal deltagit i omröstningen, äge Konungen att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som jämlikt 43 § såsom sökande sig hos Konungen anmält.

4. Den, som vid val till annan prästerlig tjänst än kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, skall av domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten. Har vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som prövas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande avgivit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är sagt.

Föreslagen lydelse.

avgörande; och äge Konungen därvid att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda.

3. Är fråga om kyrkoherdetjänst och finner domkapitlet, att valet på grund av ringa deltagande däri eller stor röstspliftring icke kan anses vara ett samlat uttryck för församlingens vilja, skall, sedan valet vunnit laga kraft, domkapitlet, efter hörande, på sätt i 2 mom. sägs, av vederbörande kyrkofullmäktige eller kyrkoråd, hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande; och äge Konungen därvid att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock, utan hinder av eljest gällande stiftsband, annan till kyrkoherdetjänst behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen.

4. Domprostbefattning tillsättes av Konungen, vilken därvid äger att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen.

5. Har vid val till komministers-tjänst högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, och varder ej enligt 2 mom. frågan om tjänstens tillsättande hänskjuten till Konungens avgörande, nämne domkapitlet till tjänsten den bland dessa, som prövas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande avgivit röst, välje domkapitlet bland de föreslagna, som nyss är sagt.

Nuvarande lydelse.

42 §.

Skall efter hållet val Konungen utnämna till prästerlig tjänst, insända domkapitlet, sedan valet vunnit laga kraft, ofördröjligen till Konungen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll.

Föreslagen lydelse.

6. Har vid ledighet i annan prästerlig tjänst än domprostbefattning endast en sökande blivit uppförd å förslaget och skall jämlikt bestämmelserna i 13 § 2 mom. den å förslaget uppförde anses vald, skall denne av domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten.

42 §.

1. Varder, sedan val till prästerlig tjänst ägt rum, frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 2 eller 3 mom. hänskjuten till Konungens avgörande, åligge det domkapitlet att till Konungen insända samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll jämte av vederbörande kyrkofullmäktige eller kyrkoråd avgivet yttrande ävensom att vid insändandet av nämnda handlingar närmare angiva de skäl, vilka föranlett domkapitlet att till Konungens avgörande hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande.

2. Är fråga om domprostbefattning, insända domkapitlet, sedan valet eller, där på grund av frågodagsförrättningens utgång särskild valförrättning jämlikt stadgandet i 13 § 2 mom. icke skall äga rum, frågodagsförrättningen vunnit laga kraft, till Konungen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll. Därest domkapitlet finner sådant förhållande vara för handen, som i 41 § 2 eller 3 mom. sägs, åligge det domkapitlet tillika att, efter det yttrande inhämtats från kyrkofullmäktige eller, där kyrkofullmäktige icke finnas eller icke utsetts en-

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

bart för den eller de församlingar, tjänsten omfattar, från vederbörande kyrkoråd, till Konungen överlämna nämnda yttrande jämte av domkapitlet i övrigt verkställd utredning rörande ifrågavarande förhållande. Finner ej domkapitlet sådant förhållande vara för handen, som nu är sagt, göre därom anmälan vid handlingarnas insändande.

43 §.

1. Kyrkoherdetjänst inom vilket stift som helst må kunna utom förslag hos Konungen sökas av:

präst, som är i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst antälld såsom missionär bland icke kristna folk,

i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst anställd sjömanspräst, i vilkens avlöning statsmedel ingå,

pastorerna vid de svenska församlingarna i Berlin, Köpenhamn, London och Paris samt

innehavare av sådan vid central straff- och arbetsanstalt inrättad predikantbefattning, med vilken ej får förenas annan syssla än predikantstjänst vid läns- och kronohäkte;

allt dock under villkor att den sökande under minst tio år tjänstgjort i en eller flera av nu nämnda befattningar.

2. Konungen må i särskilt fall förunna ansökningsrätt, som förut är sagd, åt präst av framstående förtjänst.

3. Rätt att, i enlighet med vad ovan är omförmält, utom förslag hos

43 §.

Nuvarande lydelse.

Konungen söka kyrkoherdetjänst inom Härnösands eller Luleå stift tillkommer jämväl präst, som tillhör Luleå stift och under minst tio år tjänstgjort inom stiftets finsktalande församlingar. Då sådan präst vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, har omförmälda rätt för honom upphört.

4. Var och när sökande, som här sägs, må sig anmäla, därom förordnar Konungen.

Föreslagen lydelse.

Var och när den, som vill hos Konungen utom förslag söka prästerlig tjänst i sådant fall, som i 41 § 3 eller 4 mom. sägs, må sig anmäla, därom förordnar Konungen.

44 §.

Besvär, vilka hos Konungen anföras över domkapitlets beslut i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst, skola vid talans förlust ingivas till domkapitlet sist före klockan tolv å tjugonde dagen från den dag, då beslutet blivit genom anslag kungjort. Domkapitlet åligger i ty fall att med föreläggande av viss tid och äventyr, om den tid försittes, att sådant icke föranleder uppehåll med målets avgörande, över besvären infordra vederbörandes underdåniga förklaring. Om klaganden eller annan tillhandahåller erforderligt antal bestyrkta avskrifter av besvärsskriften, skall dylik förklaring infordras genom tillställande av avskrift av besvärsskriften. Sedan förklaring inkommit eller den därför förelagda tid tilländalupit utan att förklaring blivit avgiven, insände domkapitlet ofördröjligen besvärshandlingarna till ecklesiastikdepartementet och foge därvid eget underdånigt utlåtande.

45 §.

Kyrkoherdetjänst i pastorat, som är anslaget till prebende, tillsättes i och genom tillsättning av den tjänst, vilken pastoratet såsom prebende åtföljer.

46 §.

Är någon särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst församling försäkrad, eller äro i avseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning av vissa kyrkoherde-, komministers- eller ka-

46 §.

Äro i avseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning av viss kyrkoherde- eller komministerstjänst särskilda bestämmelser av Konungen meddelade, gälle vad därom är eller bliver av Konungen stadgat.

Nuvarande lydelse.

pellpredikantsbefattningar särskilda bestämmelser av Konungen meddelade, gälle vad därom är eller bliver av Konungen stadgat; dock att vid omröstning för tillsättning av sådan tjänst stadgandena i 26 § skola äga tillämpning.

47 §.

1. Genom denna lag göres ej rubbning i särskild rätt eller förmån, som i fråga om tillsättning av präst må vara enskild person försäkrad.

2. Har enskild person, som äger rätt att till ledig prästerlig tjänst kalla präst utan föregånget förslag, försummat att inom den tid Konungen äger bestämma till domkapitlet ingiva kallelse å behörig präst, vare kallelserrätten för den gången förlorad, och gånge med tjänstens tillsättning, som om prästerlig tjänst i allmänhet är föreskrivet.

48 §.

1. Om tillsättning av prästerlig tjänst vid krigsmakten, utländsk beskickning, fängelse eller hospital lände till efterrättelse vad Konungen förordnar.

2. Med tillsättning av prästerlig tjänst, som vid sjukhus eller ock vid bruk, fabrik eller annat verk eller vid arbetsföretag av större omfattning må vara inrättad eller med Konungens tillstånd inrättas, så ock med tillsättning av extra ordinarie prästerlig tjänst, som i församling med Konungens tillstånd inrättas, gånge efter vad för var särskild sådan tjänst vederbörligen stadgas.

Denna lag skall till efterrättelse gälla från och med den 1 januari 1911.

Föreslagen lydelse.

47 §.

1. Om — — — — hospital eller inom icke territoriell församling lände till efterrättelse vad Konungen förordnar.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Nuvarande lydelse.

Med tillsättande av prästerlig tjänst, som då är kungjord till ansökning ledig, skall förfaras efter hittills gällande lag.

En var, som, då denna lag träder i tillämpning, är, utöver vad i lagen stadgas, berättigad att för befordran till prästerlig tjänst räkna tjänstår, skall för sin person vid den rätt bibehållas, sådan den honom efter dittills gällande stadganden tillkom. Den, som, då lagen träder i tillämpning, äger att utom förslag hos Konungen söka regala pastorat, skall, så länge denna rätt efter dittills gällande bestämmelser skulle hava tillkommit honom, för sin person åtnjuta rätt att utom förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänst, ändå att sådan rätt eljest ej enligt denna lag honom tillkommer.

Territoriell församling, som fått sig tillförsäkrad särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning av kyrkoherde-, komministers- eller kappellpredikantsbefattning och därav fortfarande vill vara i åtnjutande, skall inom tre år, efter det denna lag trätt i kraft, därom göra ansökan hos Konungen, vid äventyr att dylik rätt eller förmån eljest anses förfallen. Göres sådan ansökning, förordne Konungen, huruvida och under vilka villkor denna rätt eller förmån må tillgodonjutas.

Föreslagen lydelse.

Genom denna lag upphävas:

lagen den 9 december 1910 angående tillsättning av prästerliga tjänster;

stadgandena i 2 § första och andra styckena i lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt; samt

kungörelsen den 10 december 1920 angående särskild ordning vid tillsättning av vissa prästerligatjänster;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

Med tillsättande av prästerlig tjänst, som är kungjord till ansökning ledig, då denna lag träder i kraft, skall förfaras efter hittills gällande lag. Är fråga om kyrkoherdetjänst, å vilken ovannämnda kungörelse den 10 december 1920 är tillämplig, och har domkapitlet vidtagit åtgärd för tjänstens återbesättande, då denna lag träder i kraft, skall med tjänstens tillsättande förfaras efter bestämmelserna i nämnda kungörelse.

En var, som, då denna lag träder i kraft, på grund av övergångsbestämmelserna i ovannämnda lag den 9 december 1910 är, utöver vad i nya lagen stadgas, berättigad att för befordran till prästerlig tjänst räkna tjänstår, skall för sin person vid den rätt bibehållas.

Förslag till stadga angående prästval.

Nuvarande lydelse.

§ 1.

Då förslag till prästerlig tjänst, som skall efter val tillsättas, vunnit laga kraft, skall domkapitlet för avläggande av prov, som i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs, utsätta så många på varandra följande söndagar, som de å förslag uppförda sökande äro till antalet, och på samma gång förordna valförrättare.

§ 2.

1. Till valförrättare förordne domkapitlet vederbörande kontraktsprost eller, där han veterligen är jävig eller har förfall, någon annan inom kontraktet eller nära därtill boende kyrkoherde. I Stockholm förordnas en av stadens kyrkoherdar till valförrättare.

Föreslagen lydelse.

§ 1.

Då förslag till prästerlig tjänst, som skall efter val tillsättas, vunnit laga kraft, skall domkapitlet förelägga en var av de å förslaget uppförda sökande att inom fjorton dagar, efter det föreläggandet kommit honom till handa, giva domkapitlet meddelande, huruvida han önskar avlägga prov, som i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs. Förklarar ej någon av de föreslagna sig villig att avlägga prov, bestämme domkapitlet dag för hållande av frågodagsförrättning men utsätte eljest för avläggande av prov så många på varandra följande söndagar, som de, vilka önska fullgöra prov, äro till antalet.

§ 2.

1. När domkapitlet, efter vad § 1 sägs, bestämmer dag för hållande av frågodagsförrättning eller utsätter provdagar, skall domkapitlet tillika förordna valförrättare jämte suppleant för denne.

2. Till — — — — — valförrättare.

Nuvarande lydelse.

2. Domkapitlet förordne ock en kyrkoherde till valförrättarens suppleant och meddele valförrättaren underrättelse om den, som blivit därtill utsedd.

3. Skall valet inom samma lokal ske på avdelningar, äge domkapitlet på framställning av valförrättaren förordna en eller flera lämpliga personer att tjänstgöra såsom biträdande valförrättare. Om förordnande av biträdande valförrättare, när val eller frågodagsförrättning skall äga rum i två eller flera lokaler, gälle vad i § 33 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs.

4. Har valförrättaren laga förfall, eller vet han, att jäv är mot honom att handlägga valet, underrätte ofördröjligen domkapitlet därom så ock suppleanten, vilken det i sådant fall åligger att intaga valförrättarens ställe. Inträffar för suppleant, som erhållit sådan underrättelse, laga hinder så nära frågodag eller valdag, att annan valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, skall han avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom.

Föreslagen lydelse.

3. Till suppleant för valförrättaren förordne domkapitlet någon inom kontraktet eller nära därtill boende kyrkoherde och meddele valförrättaren underrättelse om den, som blivit därtill utsedd.

4. Om förordnande av biträdande valförrättare, när frågodagsförrättning eller val skall äga rum i två eller flera lokaler eller när valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, så ock om förordnande av suppleant för biträdande valförrättare, gälle vad i § 22 mom. 2 och 3 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs.

5. Har — — — — — därom.

6. Har biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster, laga förfall, eller vet han, att jäv är mot honom att fullgöra det honom meddelade uppdrag, underrätte ofördröjligen domkapitlet därom så ock vederbörande suppleant, vilken det i sådant fall åligger

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

att intaga biträdande valförrättarens ställe. Inträffar för suppleant, som erhållit sådan underrättelse, laga hinder så nära frågodag eller valdag, att annan biträdande valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, skall han genast anmäla nämnda förhållande hos valförrättaren, som i dylikt fall har att avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom.

Varder biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 3 av förenämnda lag, av laga förfall hindrad att fullgöra det honom meddelade uppdrag, underrättade ofördröjligen domkapitlet därom så ock vederbörande suppleant, vilken det i sådant fall åligger att intaga biträdande valförrättarens ställe. Inträffar för suppleant, som erhållit sådan underrättelse, laga hinder så nära valdagen, att annan biträdande valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, skall han genast anmäla nämnda förhållande hos valförrättaren; och ankomme på valförrättaren att bestämma, huruvida förrättningen skall avlysas eller om valet må äga rum utan uppdelning å avdelningar eller å färre avdelningar, än som förut varit bestämt. Avlyses förrättningen, skall valförrättaren ofördröjligen underrätta domkapitlet därom.

5. Förutom i de i mom. 4 avsedda fall skall suppleanten under valförrättningen tjänstgöra i valförrättarens ställe, då denne på grund av valförrättningens långvarighet eller

7. Förutom i de i mom. 5 och 6 avsedda fall skall suppleant under valförrättning tjänstgöra i valförrättarens eller vederbörande biträdande valförrättarens ställe, då valförrättare-

Nuvarande lydelse.

andra omständigheter påkallar sådant; börande, där suppleanten icke är bosatt å valorten, valförrättare, som vill påkalla dylikt biträde av suppleanten, i god tid förut anmoda denne att tillstädeskomma vid valet.

6. Yppas behov av suppleant för valnotarien, skall valförrättaren därtill utse lämplig person. Där valet skall ske på avdelningar, eller valförrättaren eljest så prövar nödigt, äge han förordna en eller flera lämpliga personer till biträdande valnotarier.

§ 3.

Föreslagen lydelse.

ren eller biträdande valförrättaren på grund av valförrättningens långvarighet eller andra omständigheter påkallar sådant; börande, där suppleant icke är bosatt å vederbörande valort, valförrättare eller biträdande valförrättare, som vill påkalla dylikt biträde av suppleanten, i god tid förut anmoda denne att tillstädeskomma vid valet.

8. Yppas behov av suppleant för valnotarien eller för biträdande valnotarie, som avses i § 22 mom. 5 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster, skall valförrättaren därtill utse lämplig person. Där valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, eller valförrättaren eljest så prövar nödigt, äge han jämväl förordna en eller flera lämpliga personer till biträdande valnotarier. Befogenhet att i fall av behov förordna en eller flera lämpliga personer till biträdande valnotarier tillkomme även sådan biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av nyssnämnda lag.

§ 3.

1. Dag för hållande av frågodagsförrättning i sådant fall, där icke någon av de å förslaget uppförda skall avlägga prov, må ej, där icke förhållandena påkalla annat, av domkapitlet utsättas senare än till sjätte söndagen, efter det förslaget vunnit laga kraft eller, om besvär över förslaget anförts, underrättelse kommit domkapitlet till handa, att dessa besvär blivit slutligen avgjorda.

Nuvarande lydelse.

1. Provdagarna för de å förslaget uppförda skola, där förhållandena ej påkalla annat, av domkapitlet så utsättas, att första provdagen ej infaller senare än tredje söndagen, efter det förslaget vunnit laga kraft eller, om besvär över förslaget anförts, underrättelse kommit domkapitlet till handa, att dessa besvär blivit slutligen avgjorda.

2. Vid provdagarnas utsättande skall tillses, att frågodag eller valdag icke kommer att infalla på böndag eller större högtidsdag liksom ej heller på dagen före eller dagen efter juldagen.

§ 4.

För de föreslagna utfärde domkapitlet missiv till avläggande av prov på de därtill utsatta dagar; ange ock i missiven den eller de kyrkor, där prov böra avläggas. Det åligger de föreslagna att med första post underrätta domkapitlet om framkomsten av de till dem avsända missiv.

§ 5.

Föreslagen lydelse.

2. Provdagar för dem, vilka önska avlägga prov, skola, där förhållandena ej påkalla annat, av domkapitlet så utsättas, att första provdagen ej infaller senare än femte söndagen, efter det förslaget vunnit laga kraft eller, om besvär över förslaget anförts, underrättelse, som i mom. 1 sägs, kommit domkapitlet till handa.

3. Vid utsättande av frågodag eller av provdagar skall tillses, att frågodag eller valdag icke kommer att infalla på böndag eller större högtidsdag liksom ej heller på dagen före eller dagen efter juldagen.

§ 4.

För dem, vilka önska fullgöra prov, utfärde domkapitlet missiv — — — böra avläggas. Det åligger vederbörande provpredikanter att med första post — — — missiv.

§ 5.

1. Sedan domkapitlet, i det fall att icke någon av de föreslagna skall avlägga prov, utsatt dag för hållande av frågodagsförrättning, skall domkapitlet tillsända valförrättaren kungörelse, innehållande uppgift om tid och rum för frågodagsförrättningen jämte uppmaning till de röstägande att å frågodagen komma tillstädes att sin rätt bevaka ävensom uppgift om de föreslagna och deras förtjänster, sådana dessa blivit omförmälda i förslagsprotokol-

Nuvarande lydelse.

Kungörelse om de utsatta provdagarna samt om de föreslagna och deras förtjänster, sådana dessa blivit omförmälda i förslagsprotokollet, ävensom om någon av de föreslagna är av särskild anledning fri från provs avläggande, skall domkapitlet tillsända valförrättaren, och åligge honom, ändock han skulle finna jäv mot sig föreligga, att låta söndagen näst före första provdagen uppläsa kungörelsen utan allt tillägg i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då förrättas. Har sedermera särskild provdag blivit utsatt för någon av de på förslaget uppförda, varde ock det kungjort såsom nu är sagt.

§ 6.

Dör föreslagen präst före provdag, eller är han av laga förfall hindrad att å förelagd dag fullgöra prov, varde det ofördröjligen anmält hos domkapitlet. Domkapitlet underrätte därom valförrättaren, med åläggande för denne att ofördröjligen kungöra förfallet för församlingen samt inställa frågodags- och valförrättningarna, till dess domkapitlet vidare förordnat; dock att förändring med övriga provdagar ej må äga rum.

Föreslagen lydelse.

let, och åligge det valförrättaren, ändock han skulle finna jäv mot sig föreligga, att låta å den söndag, som infaller tre veckor före frågodagen, uppläsa kungörelsen utan allt tillägg i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då förrättas.

2. Hava provdagar utsatts, skall domkapitlet tillsända valförrättaren kungörelse därom samt om de föreslagna och deras förtjänster, sådana dessa blivit omförmälda i förslagsprotokollet, ävensom, därest någon av de föreslagna icke skall avlägga prov, om nämnda förhållande, och åligge det valförrättaren, ändock han skulle finna jäv mot sig föreligga, att låta söndagen näst före första provdagen uppläsa kungörelsen utan allt tillägg i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då förrättas. Har sedermera särskild provdag blivit utsatt för någon av de på förslaget uppförda, varde ock det kungjort såsom nu är sagt.

§ 6.

Har präst, som blivit på förslag uppförd, förklarar sig villig att avlägga prov, och dör han före provdag, eller är han av laga förfall — — — — vidare förordnat; dock att förändring med andra av domkapitlet utsatta provdagar ej må äga rum.

Nuvarande lydelse.

§ 7.

1. Vallängd skall upprättas för landet och för stad, där magistrat ej finnes, av häradskrivaren och för annan stad av magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro förordnade för debitering av utskylterna till kronan, av dessa under magistratens inseende, och äge den, som skall upprätta vallängd, att från vederbörande myndigheter infordra de längder och uppgifter, som äro behöfliga för vallängdens uppgörande. Vallängden skall upprättas i två exemplar enligt denna stadga bifogat formulär¹ och vara så uppgjord, att möjlighet finnes till längdens fördelning, om valet skall ske på avdelningar.

2. Samtidigt därmed att prästerlig tjänst genom offentligt anslag kungöres ledig till ansökning, skall domkapitlet anmoda den, av vilken vallängd skall upprättas, att gå i författning därom; och åligge honom att sist åtta veckor därefter sända båda exemplaren av vallängden till den, som förvaltar kyrkoherdeämbetet i den församling, där ledigheten är.

3. Den, som förvaltar kyrkoherdeämbetet i den församling, där ledigheten är, skall sist fjorton dagar före frågodagen sända det ena exemplaret av vallängden till valförrättaren samt framlägga det andra exemplaret hos pastorsämbetet för att intill frågodagen vara tillgängligt för församlingens medlemmar.

Föreslagen lydelse.

§ 7.

1. Vallängd — — — — — formulär¹ och vara så uppgjord, att möjlighet finnes till längdens fördelning, om frågodagsförrättning eller val skall äga rum i två eller flera lokaler eller valet inom samma lokal skall ske på avdelningar.

2. Samtidigt därmed att prästerlig tjänst kungöres ledig — — — — — ledigheten är.

3. Den, som — — — — — medlemmar. Skall frågodagsförrättning eller val äga rum i två eller flera lokaler, skall valförrättaren tillhandahålla vederbörande biträdande valförrättare erforderliga delar av det till valförrättaren översända exemplaret av vallängden.

¹ Här uteslutet. Angående viss redaktionell ändring av ifrågavarande formulär, se motiven sid. 205.

Nuvarande lydelse.

4. Där jämlikt § 27 mom. 2 i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster ny vallängd för prästval skall upprättas, skall valförrättaren i god tid göra meddelande härom till den, som längdens upprättande åligger.

5. Blanketter till vallängd skola tillhandahållas vederbörande av länsstyrelserna.

§ 8.

1. I samband med den kungörelse, som jämlikt § 5 skall uppläsa å söndagen näst före första provdagen, skall valförrättaren låta kungöra, från vilken dag vallängden jämlikt § 7 mom. 3 kommer att hållas tillgänglig för församlingens medlemmar, så ock huru anmärkningar mot vallängden må framställas.

2. Valförrättaren skall i kungörelse, som å sista provdagen bör uppläsa i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då hålles, giva församlingen tillkänna, att han näst påföljande söndag vill i den kyrka, där prov blivit avlagda, eller, om prov äro avlagda i flera kyrkor, i den av dem, domkapitlet bestämt såsom lokal för det förestående valet, infinna sig för att hålla frågodagsförrättning.

De röstägande skola i kungörelsen uppmanas att på berörda frågodag komma tillstädes att sin rätt bevaka.

Föreslagen lydelse.

4. Där jämlikt § 27 mom. 3 i lagen — — — — — åligger.

§ 8.

1. I samband med den kungörelse, som avses i § 5 mom. 1, eller, där provdagar utsatts, i samband med den kungörelse, som avses i § 5 mom. 2, skall valförrättaren — — — — — framställas.

2. Där provdagar utsatts, skall valförrättaren i kungörelse, som å sista provdagen bör uppläsa i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då hålles, giva församlingen tillkänna, att frågodagsförrättning näst påföljande söndag kommer att hållas i församlingens kyrka eller, om den lediga tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämt såsom lokal för förrättningen. De röstägande skola i kungörelsen uppmanas att på berörda frågodag komma tillstädes att sin rätt bevaka. Skall frågodagsförrättningen äga rum i två eller flera lokaler, varde kungörelsen därefter lämpad.

Nuvarande lydelse.

§ 9.

Sedan, efter slutad högmässa-
gudstjänst på frågodagen, valför-
rättaren jämte valnotarien och någ-
ra tillkallade ledamöter av försam-
lingens kyrkoråd intagit plats i
kyrkans kor, tillspörje valförrätta-
ren församlingen, om jäv mot ho-
nom är att anföras, om domkapitlets
och valförrättarens kungörelser bli-
vit behörigen upplästa, om prov-
predikanterna fullgjort dem före-
lagda prov, så ock om något är att
anmärka mot de föreslagna eller de
av dem avlagda prov eller annars
mot valets företagande.

§ 10.

1. Är det fullgjort, som ovan är sagt, och har intet sådant hinder, som
i §§ 24 och 25 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs,
för fortsättning av förrättningen yppat sig, företages justering av val-
längden, varvid valförrättaren först meddelar beslut över de anmärk-
ningar, som inkommit före frågodagen. Därefter tillkännagiver valför-
rättaren, att alla andra anmärkningar mot vallängden skola, för att
komma under prövning, nu framställas. Göras anmärkningar, upptagas
de till prövning i den ordning de bliva framställda. Av valförrättaren god-
kända rättelser och tillägg skola antecknas i båda exemplaren av val-
längden.

2. Finnes uppskov med justeringen oundgängligen nödigt, såsom i § 27
mom. 1 av nämnda lag sägs, tillkännagiver valförrättaren, innan förrätt-
ningen för dagen avslutas, å vilken dag och tid frågodagsförrättningen
skall fortsättas, eller om justeringens avslutande skall uppskjutas till val-
dagen, där sådant enligt lag kan ske.

3. Justeringen skall verkställas med hänsyn till de förhållanden, som
äro för handen å justeringsdagen.

4. Å frågodag ävensom å dag, till vilken vallängdens justering kan bliva
uppskjuten, skall på valförrättarens anmodan den kommunala röstläng-
den med tillhörande handlingar på landet genom kommunalstämmans ord-
förande och i stad genom magistratens försorg vara för valförrättaren
tillgänglig.

Föreslagen lydelse.

§ 9.

Sedan, efter — — — — upp-
lästa, om förelagda prov blivit full-
gjorda, så ock — — — — före-
tagande. Vad sålunda föreskrivits
i avseende å frågodagsförrättning,
som handlägges av valförrättaren,
äge motsvarande tillämpning beträf-
fande frågodagsförhandlingar, som
äga rum under ledning av sådan bi-
trädande valförrättare, som avses i
§ 22 mom. 2 av lagen angående till-
sättning av prästerliga tjänster.

§ 10.

Nuvarande lydelse.

5. Båda exemplaren av den justerade vallängden underskrivas av valförrättaren, valnotarien och minst två röstägande. Ej må vallängd sedermera ändras.

6. Sedan vallängd för val, varvid kallelse av fjärde provpredikant må äga rum, justerats och underskrivits, skall valförrättaren tillfråga församlingen, om den önskar, att fjärde provpredikant skall kallas, och äge då röstberättigad, som det vill, väcka förslag om sådan kallelse, på sätt i § 28 mom. 1 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs. Innan omröstning i dylik fråga företages, skall valförrättaren underrätta församlingen, huru vid omröstningen skall tillgå.

Föreslagen lydelse.

6. Sedan vallängd för val, varvid kallelse av präst utom domkapitlets förslag må äga rum, justerats och underskrivits, skall valförrättaren tillfråga församlingen, om den önskar kalla någon att uppföras på förslaget, och äge då — — — — sägs.

7. Om vid frågodagsförrättnings hållande i två eller flera lokaler fråga i en av dem väckes att kalla präst utom domkapitlets förslag, skall omröstning, på sätt i § 28 mom. 1 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs, företagas även i den eller de övriga lokalerna.

Det åligger fördenskull en var av de särskilda valförrättarna att, så fort ske kan, underrätta den eller de övriga valförrättarna, huruvida i den lokal, där förrättningen ledes av honom, fråga om sådan kallelse blivit väckt; och må förrättning i en lokal ej avslutas eller omröstning företagas om där väckt fråga att kalla präst utom domkapitlets förslag, förrän meddelande ingått, om dylik fråga väckts i den eller de övriga lokalerna.

8. För fall som i mom. 7 avses må, på sätt i § 28 mom. 1 av lagen angående tillsättning av prästerliga

Nuvarande lydelse.

7. Där laga hinder mot det förestående valet icke är veterligt, giv valförrättaren tillkänna, vilken dag valet kommer att förrättas. Slutligen meddele valförrättaren församlingen, huru jämlikt § 30 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster besvär över frågodagsförrättningen må anföras.

8. Vid frågodagsförrättningen föres protokoll, upptagande vad därvid förekommit och särskilt alla anmärkningar, som blivit gjorda mot vallängden, evad de föranlett rättelse i densamma eller icke. Protokollet skall justeras genast samt underskrivas av valförrättaren, valnotarien och minst två röstägande.

Föreslagen lydelse.

tjänster stadgas, omröstning om kallande av präst utom domkapitlets förslag uppskjutas till annan dag; och ankommer det på valförrättaren att därom fatta beslut.

9. Innan omröstning om kallande av präst utom domkapitlets förslag företages, skall valförrättaren underrätta församlingen, huru vid omröstningen skall tillgå.

10. Där — — — — — jämlikt §§ 30 och 34 av lagen — — — — — anföras.

11. Vid — — — — — röstägande.

12. Vad i mom. 1—6 och 9—11 föreskrivits i avseende å frågodagsförrättning, som handlägges av valförrättaren, äge motsvarande tillämpning beträffande frågodagsförhandlingar, som äga rum under ledning av sådan biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster. Vid dylika förhandlingar förekommande protokoll och andra handlingar skola omedelbart efter förrättningens slut av biträ-

Nuvarande lydelse.

Valförrättaren förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka före handlingarnas förseglade skola avtryckas å protokollet. De sålunda förseglade handlingarna skola därefter, så fort ske kan, tillställas valförrättaren.

13. Där omröstning i fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall äga rum vid frågodagsförrättning i två eller flera lokaler, skall sammanräkning av rösterna verkställas av valförrättaren i närvaro av vederbörande biträdande valförrättare å tid och rum, som vid omröstningstillfället av valförrättaren utsätts samt av honom och vederbörande biträdande valförrättare tillkännagivas. Har för dylik omröstning frågodagsförrättning uppskjutits till annan dag, skall om tid och rum för röstsammanräkningen tillkännagivande ske i den kungörelse om uppskov med frågodagsförrättningen, som valförrättaren, efter vad i § 14 mom. 1 sägs, har att utfärda.

Har sammanräkningen utsatts till annan dag än själva omröstningen, skola röstsedlarna under tiden hållas förvarade under försegling på sätt i mom. 12 sägs.

§ 11.

Valförrättaren skall intill valdagen hos sig förvara det ena exemplaret av vallängden så ock frågodagsprotokollet, där icke fall inträffar, som § 24, § 25 mom. 1 och § 28 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster omför-

Föreslagen lydelse.

dande valförrättaren förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka före handlingarnas förseglade skola avtryckas å protokollet. De sålunda förseglade handlingarna skola därefter, så fort ske kan, tillställas valförrättaren.

13. Där omröstning i fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall äga rum vid frågodagsförrättning i två eller flera lokaler, skall sammanräkning av rösterna verkställas av valförrättaren i närvaro av vederbörande biträdande valförrättare å tid och rum, som vid omröstningstillfället av valförrättaren utsätts samt av honom och vederbörande biträdande valförrättare tillkännagivas. Har för dylik omröstning frågodagsförrättning uppskjutits till annan dag, skall om tid och rum för röstsammanräkningen tillkännagivande ske i den kungörelse om uppskov med frågodagsförrättningen, som valförrättaren, efter vad i § 14 mom. 1 sägs, har att utfärda.

Har sammanräkningen utsatts till annan dag än själva omröstningen, skola röstsedlarna under tiden hållas förvarade under försegling på sätt i mom. 12 sägs.

§ 11.

1. Valförrättaren — — — — församlingen.

Nuvarande lydelse.

måla, då protokollet genast bör insändas till domkapitlet. Det andra exemplaret av vallängden, så ock bestyrkt avskrift av frågodagsprotokollet, skall till valdagen förvaras hos den, som förvaltar kyrkoherdeämbetet i församlingen.

Föreslagen lydelse.

2. Där på grund av frågodagsförrättningens utgång särskild valförrättning jämlikt stadgandet i § 13 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster ej tarvas, skall valförrättaren efter frågodagsförrättningens slut eller, i de särskilda fall då bestämmelserna i § 28 mom. 3 och 4 av nämnda lag föranlett att valförrättning ej skall hållas, efter det kungörelse, varom i § 14 mom. 4 av denna stadga sägs, blivit honom tillsänd, ofördröjligen till domkapitlet insända dels det ena exemplaret av vallängden jämte vid förrättningen avlämnade fullmakter dels ock bestyrkt avskrift av frågodagsprotokollet. Det andra exemplaret av vallängden och protokollets huvudskrift skola förvaras bland kyrkans handlingar.

§ 12.

Uppföres fjärde provpredikant på förslaget, skall domkapitlet tillsända valförrättaren ny kungörelse med angivande av samtliga föreslagna och deras förtjänster enligt förslagsprotokollen samt huru domkapitlet finner fjärde provpredikanten enligt de i 9 § av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster stadgade grunder förhålla sig till övriga å förslaget uppförda, så ock

§ 12.

Uppföres präst efter kallelse av församlingen å förslag till kyrkoherdetjänst, skall domkapitlet, medelst översändande av utdrag av förslagsprotokollet, därom underätta honom ävensom anmoda honom att ofördröjligen lämna domkapitlet meddelande, huruvida han önskar avlägga prov, som i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs. Efter det sådant med-

Nuvarande lydelse.

av den för fjärde provpredikanten utsatta provdag; och låte valförrättaren söndagen näst före nämnda provdag uppläsa kungörelsen utan allt tillägg i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då förrättas.

Föreslagen lydelse.

delande lämnats, skall domkapitlet tillsända valförrättaren ny kungörelse med angivande av samtliga föreslagna och deras förtjänster enligt förslagsprotokollen samt huru domkapitlet finner den i anledning av församlingens kallelse å förslaget uppförde enligt de i § 9 av nyssnämnda lag stadgade grunder förhålla sig till övriga å förslaget uppförda. Har den i anledning av församlingens kallelse å förslaget uppförde förklarat sig villig att avlägga prov, skall ock i kungörelsen angivas den för honom utsatta provdag, och skall i dylikt fall valförrättaren låta söndagen näst före nämnda provdag uppläsa kungörelsen utan allt tillägg i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då förrättas. Önskar han ej avlägga prov, skall kungörelsen, likaledes utan allt tillägg, uppläsas i samband med den kungörelse, som enligt nästföljande § skall uppläsas å söndagen näst före valet.

§ 13.

Kungörelse om tid och rum för prästval skall valförrättaren utfärda och låta söndagen näst före valet uppläsa i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då hålles. I kungörelsen skola ej blott dagen utan även timmarna för valet angivas.

§ 14.

1. Utsättes ny frågodag eller valdag, som i § 25 mom. 2 och § 31 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs, skall valförrättaren utfärda och låta söndagen näst före frågo- eller valdagen uppläsa kungörelse därom i den el-

§ 14.

1. Utsättes — — — — sägs, eller varder frågodagsförrättning för beredande av val till kyrkoherdetjänst uppskjuten jämlikt stadgandet i § 28 mom. 1 av nämnda lag, skall valförrättaren utfärda och låta söndagen näst före frågo- eller valdagen

Nuvarande lydelse.

ler de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då hålles; underrätte ock därom domkapitlet.

2. Varder eljest ny frågodag eller valdag behöfelig, utfärde domkapitlet kungörelse därom; och låte valförrättaren, sedan kungörelsen sänts till honom, uppläsa densamma enligt vad i mom. 1 är stadgat.

3. I kungörelse om frågodagsförrättning och valdag må valförrättaren, där så nödigt prövas, förordna, att högmässogudstjänsten på frågodag och valdag skall börjas tidigare än vanligt och att aftonsångsgudstjänsten skall inställas. Skriftermål och nattvardsgång må ej av vederbörande prästerskap utsättas till frågo- eller valdag.

4. Där på grund av bestämmelserna i § 28 mom. 3 eller 4 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster domkapitlet har att meddela församling underrättelse om, att fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag förfallit, skall domkapitlet tillsända valförrättaren kungörelse därom; och låte valförrättaren å närmast infallande söndag uppläsa kungörelsen i den eller de kyrkor, där ledigheten är och gudstjänst då hålles.

§ 15.

Hålles ej gudstjänst i kyrka å dag, då, enligt vad ovan är stadgat, kungörelse eljest skulle där uppläsas, låte valförrättaren anslå kungörelsen på kyrkdörren.

§ 16.

1. Då högmässogudstjänsten å valdagen är slutad, inledes valförrättningen med avsjungande av en psalm, varefter valförrättaren i ett tal från altaret erinrar församlingen om den förestående förrättningens vikt. Valförrättaren jämte valnotarien och några tillkallade leda-

§ 16.

1. Då — — — — kor. Vad sålunda föreskrivits i avseende å valförrättning, som handlägges av valförrättaren, äge motsvarande tillämpning beträffande valförhandlingar, som äga rum under ledning av sådan biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av lagen an-

Nuvarande lydelse.

möter av kyrkorådet intaga där-
efter plats i kyrkans kor.

2. Om valet skall ske å avdelning-
ar, göra valförrättaren därom med-
delande och lämne noggrant besked,
huru vid valet skall tillgå.

Föreslagen lydelse.

gående tillsättning av prästerliga
tjänster.

2. Om valet skall inom samma
lokal ske å avdelningar, göra — —
— — — tillgå.

§ 17.

Är justering av vallängden uppskjuten till valdagen, skall justeringen avslutas före valets företagande.

§ 18.

När valet är fullständigt berett, som nu är sagt, uppläses för församlingen domkapitlets kungörelse om de föreslagna och deras förtjänster. Därefter företages valet på sätt i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster är föreskrivet.

§ 19.

Valsedel skall vara av vitt papper utan kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt, och upptaga namnet på en av de präster, som vid valet komma under omröstning.

§ 20.

Vid frågodagsförrättning, då förslag att kalla fjärde provpredikant blir föremål för omröstning, så ock vid valet skall i båda exemplaren av vallängden antecknas, vilka röstägande röstat, samt, i landsförsamling, när röstägande avlämnat fullmakt för annan röstberättigad; och äge valförrättaren föreskriva, av vilka vid förrättningen tjänstgörande personer dessa anteckningar skola verkställas.

§ 20.

Vid frågodagsförrättning, då fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag blir föremål för omröstning, så ock vid valet skall i båda exemplaren av vallängden antecknas, vilka röstägande röstat ävensom när äkta make avlämnat fullmakt för andra maken; och äge valförrättaren föreskriva, av vilka vid förrättningen tjänstgörande personer dessa anteckningar skola verkställas. Befogenhet att meddela sådan föreskrift, som nu är sagd, tillkomme jämväl sådan biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Nuvarande lydelse.

§ 21.

1. När omröstning är slutad, öppne valförrättaren valsedlarna och sammanräkne godkända röster särskilt för var av dem, som kommit under omröstning; give ock tillkänna, huru valet utfallit och huru jämlikt § 34 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster besvär över valet må anföras.

2. Därest vid omröstningens avslutande tiden långt framskridit, må förrättningen avbrytas och med de i föregående moment omförmälda åtgärder anstå till annan dag och tid, som av valförrättaren vid valtillfället utsätts och tillkännagivas. Valsedlarna skola under tiden av valförrättaren hållas förvarade under försegling.

§ 22.

Vid valet föres protokoll, som justeras samt underskrives vid förrättningens slut av valförrättaren, valnotarien och minst två röstägande.

Föreslagen lydelse.

§ 21.

2. Därest — — — — — under försegling på sätt i § 10 mom. 12 sägs.

3. När val förrättas i två eller flera lokaler eller å skilda avdelningar i samma lokal, skola den eller de biträdande valförrättarna närvara vid företagande av de i mom. 1 omförmälda åtgärder. Om tid och rum för röstsammanräkningen, då valet skall förrättas i två eller flera lokaler, skall tillkännagivande ske i den kungörelse om valet, som valförrättaren, enligt vad i § 13 sägs, har att utfärda. Har i dylikt fall sammanräkningen utsatts till annan dag än själva valet, skola valsedlarna under tiden hållas förvarade under försegling på sätt i § 10 mom. 12 sägs.

§ 22.

1. Vid — — — — — röstägande.

*Nuvarande lydelse.**Föreslagen lydelse.*

2. Vad i mom. 1 föreskrivits i avseende å valförrättning, som handlägges av valförrättaren, äge motsvarande tillämpning beträffande valförhandlingar, som äga rum under ledning av sådan biträdande valförrättare, som avses i § 22 mom. 2 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster. Vid dylika förhandlingar förekommande protokoll och andra handlingar skola omedelbart efter förrättningens slut av biträdande valförrättaren förseglas, på sätt i § 10 mom. 12 sägs, och där efter, så fort ske kan, tillställas valförrättaren.

§ 23.

Valförrättaren skall efter valets slut ofördröjligen till domkapitlet insända dels det ena exemplaret av vallängden samt, vid val i landsförsamling, avlämnade fullmakter, dels ock bestyrkta avskrifter av frågods- och valprotokollen. Det andra exemplaret av vallängden och protokollens huvudskrifter skola förvaras bland kyrkans handlingar.

§ 23.

Valförrättaren skall efter valets slut ofördröjligen till domkapitlet insända dels det ena exemplaret av vallängden jämte avlämnade fullmakter dels ock — — — — — handlingar.

§ 24.

De avgivna valsedlarna skola av valförrättaren inläggas under förseglning och förvaras, till dess valet vunnit laga kraft.

Denna stadga skall till efterrättelse gälla från och med den 1 januari 1911.

Vid val till prästerlig tjänst, som då är kungjord till ansökan ledig, skall förfaras efter hittills gällande stadga.

Denna stadga träder i kraft den — — — — —.

Vid val — — — — — gällande stadga.

**Förslag till kungörelse med vissa föreskrifter
angående vad som bör iakttagas vid ledighet i prästerlig tjänst
samt ansökning till sådan tjänst.**

Nuvarande lydelse.

Föreslagen lydelse.

§ 1.

Då präst, som är anställd i församling, avlider, skall vederbörande kontraktsprost, så snart han erhåller kännedom om dödsfallet, göra anmälan om detsamma hos domkapitlet.

Har präst utnämnts eller förordnats till tjänst, varå fullmakt eller förordnande icke utfärdas av det domkapitel, varunder han förut lyder, skall den, som utfärdat fullmakten eller förordnandet, genast underrätta nämnda domkapitel därom. Har tjänsten tillsatts av Konungen, är sådan under rättelse meddelad, så snart tillkännagivande om utnämningen eller förordnandet varit infört i allmänna tidningarna.

§ 2.

Ansökning till prästerlig tjänst, som efter anslag bör sökas hos domkapitlet, skall ingivas till domkapitlet före klockan tolv å trettionde dagen från anslagsdagen.

§ 3.

Vill någon hos Konungen utom förslag söka kyrkoherdetjänst, skall ansökningen ingivas till ecklesiastikdepartementet före klockan 12 å tjuguförsta dagen från den dag kungörelse varit, jämlikt vad i nästföljande stycke sägs, i allmänna tidningarna införd.

Har val till kyrkoherdetjänst så utfallit, att Konungen äger till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon, vilken såsom sökande utom förslag sig hos Konungen anmält, skall domkapitlet, sedan valet vunnit laga kraft eller, efter anförda besvär, bli

§ 3.

Vill någon hos Konungen utom förslag söka prästerlig tjänst i sådant fall, som avses i 41 § 3 eller 4 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster, skall ansökningen ingivas till ecklesiastikdepartementet före klockan tolv å tjuguförsta dagen från den dag kungörelse varit, jämlikt vad i nästföljande stycke sägs, i allmänna tidningarna införd.

Varder, sedan val till kyrkoherdetjänst ägt rum, frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 3 mom. i nyssnämnda lag hänskjuten till Konungens avgörande eller skall på

Nuvarande lydelse.

vit slutligen fastställt, ofördröjligen låta i allmänna tidningarna införa tillkännagivande om valets utgång ävensom om tid, inom vilken ansökning till tjänsten, jämlikt vad i nästföregående stycke sägs, skall vara till Konungen ingiven.

§ 4.

Vid ansökning till prästerlig tjänst skall fogas åldersbevis och styrkt tjänsteförteckning ävensom av sökanden lämnad uppgift, huruvida sökanden vid tiden för ansökningens ingivande är uppförd å förslag till annan prästerlig tjänst eller sökt sådan tjänst, vartill förslag ej ännu upprättats, eller blivit kallad till fjärde provpredikant. Ingives ansökningen till Konungen eller ock till domkapitel eller annan myndighet, varunder sökanden ej förut lyder, skall tillika bifogas betyg över hans lära och leverne, utfärdat inom sex månader före ansökningstidens utgång av domkapitlet i det stift han tillhör.

Skulle sökande, sedan ansökningshandlingarna ingivits, men innan förslag till den sökta tjänsten upprättats, bliva uppförd å förslag till annan prästerlig tjänst eller mot-

Föreslagen lydelse.

grund av stadgandet i 41 § 4 mom. i samma lag tjänsten tillsättas av Konungen och äger förty Konungen att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen, skall domkapitlet, samtidigt med att de i 42 § i förenämnda lag angivna handlingar insändas till Konungen, låta i allmänna tidningarna införa tillkännagivande om vad sålunda gällor beträffande tjänstens tillsättande ävensom om tid, inom vilken ansökning till tjänsten, jämlikt vad i nästföregående stycke sägs, skall vara till Konungen ingiven.

§ 4.

Vid — — — — — ännu upprättats, eller blivit av församling kallad att uppföras å förslag till kyrkoherdetjänst. Ingives ansökningen — — — — — han tillhör.

Skulle — — — — — kallelse av församling att uppföras å förslag till kyrkoherdetjänst, åligger — — — — — lyder.

Nuvarande lydelse.

taga kallelse till fjärde provpredikant, åligger det honom att ofördröjligen meddela detta till det domkapitel, under vilket förstnämnda tjänst lyder.

Äro för särskild tjänst härifrån avvikande bestämmelser meddelade, äge de giltighet.

§ 5.

Ansökning må väl före men icke efter ansökningstidens utgång återkallas av sökanden eller hans med behörig fullmakt för återkallandet försedda ombud.

§ 6.

Äger enskild person att till ledig prästerlig tjänst kalla präst utan föregånget förslag, har han att till det domkapitel, under vilket tjänsten lyder, ingiva kallelse före klockan tolv å nittionde dagen efter det ledigheten inträffat. Kallelsen skall åtföljas av de i § 4 föreskrivna handlingar, så ock av den kallades förklaring, att han vill efterkomma kallelsen.

Denna kungörelse skall till efterrättelse gälla från och med den 1 januari 1911.

Föreslagen lydelse.

Äro — — — — — giltighet.

Denna kungörelse träder i kraft den — — — — — och skall lända till efterrättelse beträffande prästerlig tjänst, som därefter anslås ledig till ansökan.

Förslag till ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932.

6 §.

Av kyrkofonden skola utgöras:

1) — — — — —

11) — — — — — stadgas;

12) resekostnads- och traktamentsersättningar, som enligt 17 § 2 mom. i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster skola gäldas av kyrkofonden.

Kyrkomötets skrivelse den 28 oktober 1929. I skrivelse till Konungen den 28 oktober 1929 har kyrkomötet hemställt, att en allsidig utredning, med beaktande av olika inom kyrkomötet framkomna förslag, måtte verkställas rörande revision av nu gällande lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, i syfte att, vid sidan av församlingarnas berättigade anspråk på inflytande vid prästerliga befattningars tillsättande, jämväl dels prästerskapets krav på rättvis befordran dels ock kyrkans intresse av, att vid tillsättande av krävande tjänster de därför lämpligaste krafter må komma i åtanke, måtte bättre än vid nu gällande ordning kunna tillgodoses, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte för kyrkomötet framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

I skrivelsen framhålles såsom för kyrkomötet väl bekant, att ett djupgående missnöje råder med de befodringsförhållanden, som för närvarande gälla för prästerna. Det vore också enligt kyrkomötets mening obestridligt, att skicklighet och förtjänst i många fall icke komme till sin rätt vid tillsättning av de prästerliga tjänsterna. Kyrkomötet ansåge därför, att en ändring av nu gällande befodringsbestämmelser vore i hög grad av behovet påkallad.

Även i vissa tidigare framställningar till Kungl. Maj:t har kyrkomötet hemställt om ändring av gällande bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster, och olika förslag hava inom kyrkomötet framförts i syfte att åstadkomma en reformering av det prästerliga befodringsättet.

Huvuddragen i den allmänna nu gällande prästerliga befodringsordningen. Innan närmare redogörelse lämnas för berörda framställningar och inom kyrkomötet framkomna förslag, må till en början erinras om några huvudpunkter i den allmänna nu gällande prästerliga befodringsordningen enligt lagen den 9 december 1910 angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Har ordinarie prästerlig tjänst blivit ledig, skall, där ej annorlunda är stadgat, det domkapitel, under vilket tjänsten lyder, ofördröjligen kungöra den till ansökning ledig, med utsättande av den tid, inom vilken ansökningarna skola vara ingivna (1 §).

Präst åtnjuter befodringsrätt till prästerlig tjänst endast inom det stift, han tillhör, därest han ej enligt 28 § i prästvalslagen varder av

församling i annat stift kallad till fjärde provpredikant eller eljest enligt prästvalslagen äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt särskilt meddelats honom av Konungen (3 §).

Sedan ansökningstiden gått till ända, skall domkapitlet så snart ske kan och senast inom trettio dagar företaga de ingivna ansökningarna till granskning, pröva de sökandes behörighet och uppgöra förslag till tjänstens besättande (2 §).

Prövningen av de sökandes behörighet har till ändamål att tillse, att sökande har ansökningsrätt till ifrågavarande tjänst, är behörig att utöva prästämbetet, ej innehar eller på grund av anförda besvär kan erhalla förslag till annan prästerlig tjänst eller så nyligen befordrats till ordinarie tjänst, att han icke får uppföras på förslag till annan sådan, uppnått föreskriven ålder samt äger den förmåga och de egenskaper, vilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras. Vidare skall undersökas, om ansökningarna skett i rätt ordning och särskilt huruvida de därvid ingivna tjänstförteckningarna äro riktiga (3—8 §§).

Sedan de sökandes behörighet till den lediga tjänsten blivit prövad, har domkapitlet att bland dem, som förklarats behöriga, på förslag uppföra tre, »efter som de, med hänsyn jämväl till tjänstens särskilda behov, finnas framför andra och sinsemellan äga företräde i förtjänst och skicklighet». Därvid skall tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, varmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjänst dittills varit anförtrött, jämte hans tjänstålder, vilken beräknas enligt därom gällande allmänna stadganden eller särskilt meddelade dispensföreskrifter, som ock sökandes genom examina, utgivna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom i teologiska ämnen och, i händelse av jämgoda teologiska insikter, i andra kunskapsämnen. På grund av särskilt stadgande i 10 § 3 mom. i prästvalslagen skall filosofie doktorsgrad eller behörighet därtill, genom avlagda prov förvärvat vid universitet eller högskola inom riket, räknas lika med tre prästerliga tjänstår (9—12 §§).

Då förslaget vunnit laga kraft eller blivit slutligen fastställt, avläggas av de föreslagna prov i ordning efter deras rum på förslaget (17 §). I vissa fall må dock präst utan prov komma under omröstning (18—19 §§). Därefter sker valet under ledning av en av domkapitlet utsedd valförrättare (22 §). Före valet hålles emellertid frågodag, varå röstlängden justeras och vissa andra till valets beredning hörande angelägenheter företagas (23—25 och 27 §§). Är det fråga om val till kyrkoherdetjänst, äger därvid församlingen, om den det önskar, begära att uppgiven prästman skall såsom fjärde provpredikant uppföras på förslaget. Präst, som av församling kallats till fjärde provpredikant, må ej uppföras på förslag till tjänsten, därest han ej innehar minst samma prästerliga tjänstålder som den med lägsta antalet tjänstår å förslaget uppförde eller ock hans präster-

liga tjänstålder, utan inberäkning av tjänstår enligt 10 § 3 mom. i prästvals lagen, vid kallelsen utgjorde minst tio år. Har röstägande väckt förslag om kallande av fjärde provpredikant, skall enligt den för prästvalet gällande röstgrund omröstning företagas sålunda, att den, som ej vill att fjärde provpredikant skall kallas, röstar nej, och den, som önskar fjärde provpredikants kallande, på sin röstsedel uppför namnet på den präst, han anser böra kallas. Därest vid sådan omröstning nejrösterna ej uppgå till hälften av de avgivna rösterna, samt röstsiffran för den präst, som erhållit högsta röstetalet, ej understiger tjuu och antingen uppgår till minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade eller utgör minst trehundra, är denne kallad till fjärde provpredikant. Hava flera präster var för sig erhållit högsta röstetalet och sådan röstsiffra, som nu är sagd, skiljer lotten mellan dem. Uppgå nej-rösterna till hälften av de avgivna rösterna eller har ej tillräckligt röstetal tillfallit någon av de präster, som varit under omröstning, är frågan om kallande av fjärde provpredikant förfallen. Har fjärde provpredikant blivit kallad, skall valförrättaren skyndsamt underrätta den kallade, vilken ofördröjligen skall hos domkapitet skriftligen tillkännagiva, huruvida han är villig att mottaga kallelsen, och för sådant fall bifoga de för ansökning till prästerlig tjänst föreskrivna handlingar. Vägrar den, som blivit kallad till fjärde provpredikant, att efterkomma kallelsen eller finnes han obehörig, är frågan om fjärde provpredikant förfallen. Har den kallade förklarats sig villig att efterkomma kallelsen och finnes han ej obehörig, skall domkapitet uppföra den kallade såsom fjärde provpredikant på förslaget och ofördröjligen till honom utfärda kallelse att på förelagd dag avlägga prov. Uppföres präst på förslag såsom fjärde provpredikant, skall i förslagsprotokollet antecknas den tjänstålder, han, utan inberäkning av tjänstår enligt 10 § 3 mom. i prästvals lagen, ägde vid tiden för församlingens kallelse, samt angivas, huru domkapitet finner honom enligt de för uppgörande av förslag stadgade grunder förhålla sig till övriga å förslaget uppförda präster (7 § 2 mom., 12 § 2 mom. och 28 §).

Valet skall hållas viss dag efter frågodag eller, där frågodagsförrättning ej ägt rum efter sista provdagen, viss dag efter sistnämnda dag (31 §).

Då valet ägt rum och vunnit laga kraft, gälla olika regler, allteftersom fråga är om kyrkoherdetjänst eller annan prästerlig tjänst och, i förra fallet, allteftersom fjärde provpredikant vid valet varit under omröstning eller icke. Den, som vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant ej varit under omröstning, erhållit de flesta rösterna, skall av domkapitet förses med fullmakt å tjänsten. Därest högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, nämner domkapitet till tjänsten den bland dessa, som prövas därtill mest lämplig. Har vid valet icke någon röstägande avgivit röst, väljer domkapitet bland de föreslagna efter nyss angivna grund

(41 § 1 mom.). Om vid val till kyrkoherdetjänst fjärde provpredikant varit under omröstning, skall tjänsten tillsättas av Konungen. Har därvid någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna och har tillika minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, äger Konungen att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda (41 § 2 mom.). Har icke någon av dessa erhållit nyssnämnda röstövertikt eller har antalet i omröstningen deltagande icke uppgått till en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, äger Konungen att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som jämlikt 43 § i prästvalslagen såsom sökande anmält sig hos Konungen (41 § 3 mom.). Jämlikt nyssnämnda 43 § i prästvalslagen må kyrkoherdetjänst inom vilket stift som helst kunna utom förslag hos Konungen sökas av präst, som är i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst anställd såsom missionär bland icke kristna folk, i nämnda styrelses tjänst anställd sjömanspräst, i vilkens avlöning statsmedel ingå, pastorerna vid de svenska församlingarna i Berlin, Köpenhamn, London och Paris samt innehavare av sådan vid central straff- och arbetsanstalt inrättad predikantbefattning, med vilken ej får förenas annan syssla än predikantstjänst vid läns- och kronohäkte, allt dock under villkor att den sökande under minst tio år tjänstgjort i en eller flera av nu nämnda befattningar. Konungen må därjämte i särskilt fall förutgå dylik ansökningsrätt åt präst av framstående förtjänst. Rätt att utom förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänst inom Härnösands eller Luleå stift tillkommer jämväl präst, som tillhör Luleå stift och under minst tio år tjänstgjort inom stiftets finsktalande församlingar. Då sådan präst vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, har omförmälda rätt för honom upphört. Den, som vid val till annan prästerlig tjänst än kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, skall av domkapitlet förse med fullmakt å tjänsten. Om vid valet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, eller icke någon röstägande avgivit röst, gälla enahanda bestämmelser som vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant ej varit under omröstning (41 § 4 mom.).

Skall efter hållet val Konungen utnämna till prästerlig tjänst, insänder domkapitlet, sedan valet vunnit laga kraft, ofördröjligen till Konungen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll (42 §). Innan utnämning sker, plägar därjämte i regel yttrande av vederbörande biskop under hand avgivas till departementschefen. Officiellt förord av biskopen eller domkapitlet är däremot icke föreskrivet eller brukligt.

Förfarandet vid tillsättning av kyrkoherdebefattningar i förutvarande patronella pastorat. Vid tiden för prästvalslagens tillkomst tillsattes åtskilliga prästtjänster i patronell ordning, och genom prästvalslagen gjordes ej rubbning i nämnda förhållande. Emellertid var vid berörda tid frågan om

upphörande av de med patronatsrätt förbundna kallelserätterna beroende på Kungl. Maj:ts prövning, och ett förslag till lag om upphävande av patronell kallelserätt förelades sedermera genom en kungl. skrivelse 1920 års kyrkomöte.

Det av Kungl. Maj:t för kyrkomötet sålunda framlagda förslaget innebar, bland annat, att alla patronella kallelserätter till ordinarie prästerliga tjänster skulle vid viss tidpunkt upphöra samt att beträffande dessa tjänsters tillsättande därefter skulle gälla vad i allmänhet vore stadgat. I det betänkande, som kyrkolagsutskottet avgav i anledning av berörda förslag, förklarade utskottet, som ansåg, att vissa principiella skäl talade för patronatsrättens upphävande, att utskottet dock icke kände sig övertygat om lämpligheten av förslagets ståndpunkt därutinnan att i stället för patroni kallelserätt skulle träda församlingens valrätt i vanlig ordning. Utskottet ansåge nämligen, att den valrätt, som enligt prästvalslagen tillkomme församlingarna, ingalunda alltid utövades på det sätt, som bäst skulle tillgodose kravet på god självård. Ovidkommande synpunkter spelade ofta in vid prästvalen. Vidare lämnade den nuvarande ordningen alldeles för liten möjlighet till befordran för vissa kategorier prästmän, såsom pastorer vid svenska församlingar i utlandet, sjömanspräster, svenska kyrkans missionärer, predikanter vid vissa anstalter samt docenter vid de teologiska fakulteterna. Slutligen måste den rådande osäkerheten för även förtjänta prästmän att vinna befordran betecknas såsom ett missförhållande, som mycket menligt inverkade på tillslutningen till den prästerliga banan. Dugande och förtjänta prästmän komme ofta av någon tillfällig, kanske helt ovidkommande anledning till korta vid prästval och bleve kanske aldrig i tillfälle att vinna sådan befordran, som inom andra banor kunnat för dem förutses. Då patronatsrätten i viss mån vore ägnad att motverka dessa olägenheter, borde densamma icke upphävas utan att det däri liggande korrektivet mot prästvalslagens brister på något sätt bleve tillvarataget. Utskottet ansåge, att en lämplig utväg härtill skulle kunna beredas, om utnämningensrätten till kyrkoherdetjänst, som förut tillsatts i patronell ordning, lades i Kungl. Maj:ts hand, därvid dock förslag och val i vanlig ordning torde böra föregå. Kungl. Maj:t borde emellertid vid utnämningen icke vara inskränkt till det upprättade förslaget utan borde hava full frihet att utan hänsyn till stiftsband och utan att vara inskränkt till de kategorier prästmän, som enligt 43 § i prästvalslagen hade extra ansökningsrätt, utnämna någon till kyrkoherdetjänst behörig präst, som anmält sig hos Konungen. Det vore givet, att vid utnämningensrättens utövande stort avseende likväl komme att fästas vid den anslutning, som någon sökande vid valet kunde hava vunnit inom församlingen.

Ett av kyrkolagsutskottet utarbetat lagförslag, vilket i nu berörda och vissa andra hänseenden skilde sig från det av Kungl. Maj:t för kyrkomötet framlagda, blev därefter av kyrkomötet antaget, och i enlighet

med detta kyrkomötets beslut, som biträdades av 1921 års riksdag, utfärdades sedermera lagen om upphävande av patronatsrätt den 3 juni 1921. Jämlikt 1 § i nämnda lag skulle vissa rättigheter, däribland rätt att såsom patronus kalla innehavare av ordinarie prästerlig tjänst i församling, upphöra den 1 januari 1922. I överensstämmelse med ovanberörda av kyrkolagsutskottet angivna grunder föreskrevs därjämte i 2 § i samma lag, att då patronus tillkommande kallelserätt till kyrkoherdetjänst upphört efter vad i 1 § sägs, kyrkoherde skall i motsvarande fall tillsättas på det sätt, att, sedan förslag blivit upprättat och val ägt rum efter vad i prästvalslagen är stadgat, Konungen skall äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock, utan hinder av eljest gällande stiftsband, annan till kyrkoherdetjänst behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen.

Förslag vid 1920 års kyrkomöte om ändring av prästvalslagens bestämmelser rörande kyrkoherdebefattnings tillsättande. Kyrkomötets skrivelser den 23 november 1920. Vid samma kyrkomöte, som hade att behandla Kungl. Maj:ts ovannämnda förslag till lag om upphävande av patronell kallelserätt, förelågo därjämte till behandling tre särskilda motioner, vilka alla hade till syfte att åstadkomma ändring av bestämmelserna i prästvalslagen om kyrkoherdebefattnings tillsättande. I en vid nämnda kyrkomöte av häradshövdingen Herman Rogberg väckt motion, i vilken biskopen Ludvig Lindberg med flera instämde, hemställdes sålunda, att kyrkomötet måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder dels för ändring av 41 § 1 mom. i prästvalslagen i sådan riktning, att vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant ej varit under omröstning, domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt skulle inskränkas till det fall, att någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna samt tillika minst en sjättedel av samtliga i den justerade val längden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, men att eljest Konungen skulle äga att efter domkapitlets hörande utnämna inom förslaget, dels ock för de ändringar i övrigt av sagda lag, vilka kunde betingas av den föreslagna ändringen i nyssnämnda pragraf. Till stöd för motionen anfördes, bland annat, att det syntes otillfredsställande, att valet vore utslagsgivande i sådana fall, då icke någon av de å förslaget uppförda erhållit absolut majoritet eller deltagandet i valet varit ringa, samt att det syntes lämpligare att i dylika fall utnämningensrätten överginge till Kungl. Maj:t. Beträffande det föreslagna stadgandet, att domkapitlet skulle höras före utnämningen, anfördes, att därigenom vunnes säkerhet för, att före utnämningen till Kungl. Maj:ts förfogande skulle stå all för ett gott avgörande erforderlig utredning. Kyrkolagsutskottet yttrade i avgivet betänkande i anledning av berörda motion, att utskottet delade motionärens mening, att nu gällande bestämmelse, att den som erhållit de flesta röster-

na, ovillkorligt skall förses med fullmakt å tjänsten, ur flera synpunkter vore otillfredsställande, särskilt i det avseende, att en ringa, tillfällig majoritet bland de i valet ofta fåtaligt deltagande skall i varje fall vara utslagsgivande i avseende å resultatet, ofta kanske emot den verkliga majoritetens inom pastoratet önskan. Utskottet ville därför kraftigt tillstyrka en lagändring i den av motionären angivna riktningen. Beträffande den kvotdel av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i omröstningen, syntes emellertid dess bestämmande till en femtedel, såsom i fråga om kallande av fjärde provpredikant vore stadgat, vara att föredraga framför dess bestämmande, på sätt motionären föreslagit, till en sjättedel. Att före utnämningen domkapitlet med nödvändighet skulle höras, syntes icke vara erforderligt. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för erforderliga ändringar i prästvalslagen i syfte att vid val till kyrkoherdetjänst, där fjärde provpredikant ej varit under omröstning, domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt skulle inskränkas till det fall, att någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna samt tillika minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, men att eljest Konungen skulle äga att utnämna inom förslaget. Denna hemställan bifölls av kyrkomötet, och skrivelse härom avläts till Kungl. Maj:t den 23 november 1920.

I en av kontraktsposten Gunnar Ekström vid ifrågavarande kyrkomöte väckt motion hemställdes vidare, bland annat, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att bestämmelserna angående den nödiga röstsiffran för kallelse av fjärde provpredikant så avfattades, att de åtminstone i någon mån avpassades efter det olika antalet röstberättigade i olika pastorat, varvid i pastorat med tretusen röstberättigade eller därutöver skulle krävas, att röstsiffran för den präst, som erhållit högsta röstetalet, uppginge till minst en tiondel av samtliga i den justerade vallängden upptagna eller utgjorde minst femhundra. I anledning av berörda förslag yttrade kyrkolagsutskottet, att de nuvarande bestämmelserna i avseende på villkoren för genomdrivande av fjärdemanskallelse syntes vara av beskaffenhet att böra, särskilt i större församlingar, skärpas. De vore ock i vidsträckta kretsar föremål för missnöje. Som emellertid det av motionären framförda förslaget icke syntes vara så genomfört, att det samma kunde läggas till grund för ett nytt stadgande i ämnet, förordade utskottet en mera allmänt hållen skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan. Utskottet hemställde därför, att kyrkomötet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för sådan ändring av prästvalslagen, att villkoren för att prästman skulle anses vara å frågodag kallad till fjärde provpredikant skärptes. Även denna hemställan bifölls av kyrkomötet, och skrivelse därom avläts till Kungl. Maj:t den 23 november 1920.

Den tredje motionen i ämnet väcktes av kontraktsprosten E. G. Ljungqvist, vilken föreslog, att kyrkomötet skulle vidtaga åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig, tillsättning skulle efter ansökan ske av biskop och domkapitel i vederbörande stift eller, om så ansåges lämpligare, av Kungl. Maj:t på förslag av biskop och domkapitel. Till stöd för motionen anfördes, bland annat, att prästerna i likhet med andra tjänare åt det allmänna kunde hava anspråk på en säkrare befordran än den, som vore beroende av en ofta tillfällig majoritet, som ingalunda alltid vore i tillfälle att välja efter förtjänst och duglighet hos de sökande. Den olägenhet, detta innebure, hade i hög grad förvärrats, sedan genom 1910 års prästvalslag de regala pastoratens särställning upphävts. Kungl. Maj:ts möjlighet att göra andra synpunkter gällande än majoriteten inträdde numera jämförelsevis sällan, och det vore av denna anledning som patronatsrätten kommit att betraktas såsom en förmån, i det man från kyrkligt håll lärt sig att uppskatta patronatsrättens värde såsom i viss mån utgörande ett korrektiv mot prästerskapets beroende av majoritetsval i församlingarna. Det intresse, som åstadkommit denna värdering av patronatsrätten, borde nu tillgodoses på ett mera rationellt och för alla pastorat likformigt verkande sätt. Det borde därför tillses, att det i lagstiftningen bleve sørjt för att de kyrkliga myndigheterna, som bättre än den enskilde församlingsbon kunde överblicka prästernas duglighet och lämplighet för skilda kall, i viss utsträckning kunde göra sin sakkunskap gällande vid tillsättning av präster utan beroende av majoritetsval, därvid man kunde tänka sig, att varje församling erhöle sin präst genom biskopens och domkapitlets tillsättning eller genom Kungl. Maj:ts tillsättning på förslag av biskop och domkapitel var tredje gång tjänsten bleve ledig. Kyrkolagsutskottet yttrade i anledning av denna motion, att utskottet visserligen skulle finna önskvärt, om en bestämmelse av ungefärligen den innebörd, motionären avsett, kunde genomföras, men med hänsyn dels till vad kyrkomötet beslutat i anledning av härads hövdingen Rogbergs motion om inskränkning av domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt för den, som vid val till kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, dels ock till vad utskottet hemställt i sitt betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med förslag till lag om upphävande av patronell kallelserrätt, fann utskottet olämpligt att nu vidtaga åtgärd med anledning av ifrågavarande motion. Kyrkomötet beslöt därefter, på sätt utskottet hemställt, att motionen icke skulle föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Yttranden över kyrkomötets framställningar den 23 november 1920. Över kyrkomötets framställningar den 23 november 1920 avgåvos på grund av Kungl. Maj:ts remisser den 10 december samma år utlåtanden av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, därvid några domkapitel jämväl överlämnade yttranden från medlemmar av det underlydande präster-

skapet inom vederbörande stift. Samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium tillstyrkte ifrågavarande framställningar eller förklarade sig ej hava något att erinra mot desamma. Beträffande kyrkomötets framställning om inskränkning av domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt för den, som vid val till kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, förklarade emellertid domkapitlet i Växjö, att domkapitlet helst skulle hava sett, att den kvotdel av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i onröstningen, för att valet skulle vara avgörande, bestämdes till en tredjedel, men att domkapitlet likväl för det dåvarande ansåge lämpligt att stanna vid vad kyrkomötet föreslagit. Domkapitlet i Göteborg förklarade sig anse, att i de fall, då Konungen skulle äga utnämna kyrkoherde, biskopens yttrande skulle inhämtas före utnämningen, varjämte fyra ledamöter av Stockholms stads konsistorium i fråga om Konungens rätt att utträna ansågo, att utnämningen skulle ske efter domkapitlets hörande. Kontraktsprestarna i Strängnäs stift förklarade sig vilja anmärka, att en lagändring, liknande den som av kyrkomötet föreslagits beträffande domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt för den, som vid val till kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, kunde behövas även beträffande tillsättning av komministerstjänster, endast med den skillnad, att utnämning av komminister alltid borde tillkomma vederbörande domkapitel. I anledning av kyrkomötets framställning om skärpning av villkoren för kallande av fjärde provpredikant yttrade domkapitlet i Luleå, att en lagändring i detta hänseende enligt domkapitlets förmenande torde böra så avfattas, att berörda villkor, i vad de avsåge de mindre församlingarna, förbleve ungefär sådana, som de för närvarande vore, men däremot skärptes beträffande de större församlingarna, exempelvis sådana som hade mer än tretusen invånare. En kontraktsprest i Luleå stift samt två ledamöter av Stockholms stads konsistorium avstyrkte framställningen om inskränkning i domkapitlets skyldighet att utfärda fullmakt för den, som vid val till kyrkoherdetjänst erhållit de flesta rösterna, den förstnämnde under anförande, bland annat, att deltagandet i prästval i allmänhet vore mycket livligt, samt att den föreslagna lagändringen sålunda endast syntes beröra undantagsfall och i följd därav vore onödig. Samme kontraktsprest avstyrkte jämväl framställningen om skärpning av villkoren för kallande av fjärde provpredikant under anförande, att rätten till fjärdemanskallelse i allmänhet vore högt uppskattad inom församlingarna och därför icke borde kringskäras. En ledamot av domkapitlet i Luleå avstyrkte slutligen båda framställningarna under åberopande av de skäl, som anförts av nyssnämnde kontraktsprest.

Förslag vid 1925 års kyrkomöte om reformering av det prästerliga befodrings-sättet. Kyrkomötets skrivelse den 26 oktober 1925. Vid 1925 års kyrkomöte väcktes ånyo försag om reformering av det prästerliga befodrings-sättet. I en av kontraktspresten Ekström vid nämnda kyrkomöte väckt motion

framfördes sålunda ett förslag om ändring av bestämmelserna rörande kyrkoherdebefattningars tillsättande, väsentligen motsvarande de ovan omförmälda av häradshövdingen Rogberg och kontraktsprosten Ekström i motioner vid 1920 års kyrkomöte framförda förslagen om ändringar i prästvalslagen, dock att, utöver vad vid 1920 års kyrkomöte föreslogs, nu tillika hemställdes om bestämmelse i prästvalslagen därom, att vid val av kyrkoherde, då fjärde provpredikant ej kallats, skulle, för att valet skulle vara utslagsgivande, krävas, att den valde erhållit viss kvalificerad majoritet i förhållande till den i röstetal honom närmast stående. Ifrågavarande motion vid 1925 års kyrkomöte avsåg därjämte, att beträffande villkoren för, att präst skulle vara kallad till fjärde provpredikant, skulle gälla, att han kallats med minst det antal röster, som enligt motionen skulle krävas i fråga om deltagandet i själva valet, för att detta skulle vara utslagsgivande, varförutom yrkades införande av bestämmelser om extra ansökningsrätt till kyrkoherdetjänst för därtill behörig präst i de fall, då utnämningen av kyrkoherde tänktes komma att övergå till Konungen. De närmare riktlinjerna för en reform i bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänster angavos i motionen på följande sätt:

I. För att valet av kyrkoherde, då fjärde provpredikant icke kallats, skall vara avgörande kräves:

1. att den valde fått minst hälften av alla avgivna röster;
2. att han i förhållande till den i röstetal honom närmaste fått kvalificerad majoritet; samt
3. att i valet deltagit minst ett visst antal röstberättigade.

Därest icke alla tre dessa villkor uppfyllts, övergår utnämningen till Konungen.

II. För att präst skall vara kallad till fjärde provpredikant, kräves för deltagandet i kallelsen, att han kallats med minst det antal röster, som i samma pastorat kräves i fråga om kvalificerat deltagande i själva valet.

III. Då utnämningen övergår till Konungen, är vilken som helst för ansökan till kyrkoherdetjänst behörig präst inom stiftet berättigad att anmäla sig som extra sökande. Detsamma gäller om präst från vilket stift som helst, som av särskilda skäl erhållit extra ansökningsrätt.

IV. Då Konungen utnämner kyrkoherde, skall domkapitlet avgiva officiellt förord för en av dem, som vid utnämningen kunna ifrågakomma.

I motiveringen till berörda förslag framhölls till en början behovet av sådana bestämmelser, som möjliggjorde för förtjänta präster att vinna befordran till kyrkoherdetjänst utan det ovillkorliga kravet på provs avläggande och utan beroendet av församlingarnas val. Olika förslag hade framförts i syfte att åstadkomma dylika bestämmelser. Sålunda hade bland annat föreslagits, att kyrkoherdetjänst vid var tredje ledighet skulle tillsättas av Kungl. Maj:t utan prov och val efter yttrande av domkapitlet. Mot nämnda förslag kunde emellertid vägande invändningar framställas.

Frånsett att det måste anses stridande mot svensk tradition å förevarande område, att församlingarna var tredje gång skulle berövas till och med rätten att uttala sin önskan beträffande tjänstens besättande, skulle en reform i denna riktning komma att verka mekaniskt och godtyckligt. Sålunda skulle vid två ledigheter av tre fortfarande en, om än aldrig så ringa, församlingsmajoritet kunna komma att tillsätta tjänsten, även där valet varit sådant, att det icke från församlingens sida borde kunna väcka misstämning, att tjänsten tillsattes av Konungen, och där ur kyrklig synpunkt ett hänsynstagande till förtjänst och skicklighet vid tjänstens besättande rättvisligen borde få göra sig gällande. Å andra sidan skulle församlingen vid var tredje ledighet berövas varje laglig rätt att ens uttala sin önskan beträffande tjänstens tillsättande, även där förhållandena kunde vara sådana, att församlingen bort få sin önskan beaktad. Det syntes då vara mera rationellt att, med bibehållande av församlingens rätt att vid varje inträffande ledighet genom val uttala sin önskan beträffande tjänstens tillsättande, låta valets egen beskaffenhet vara avgörande för frågan, i vilka fall utnämningen skulle tillkomma Konungen, därvid utnämningen borde tillkomma Konungen i sådana fall, då valet icke kunde sägas vara uttryck för en verklig församlingsvilja. Denna princip för bestämmande av de fall, då kyrkoherdetjänst skulle tillsättas av Konungen, kunde i korthet karakteriseras sålunda, att utnämningen överginge till Konungen, då den valde icke fått kvalificerad majoritet vid valet eller då i valet icke deltagit ett visst antal röstberättigade. För att församlingens val skulle vara avgörande, krävdes därför enligt denna princip till en början, att den valde erhållit minst hälften av alla avgivna röster samt att han i förhållande till den i röstetal honom närmaste fått kvalificerad majoritet. Sistnämnda villkor innebure, att den valdes röstetal skulle överstiga den i röstetal honom närmastes röstetal med en viss kvotdel av detta. Huru denna kvotdel borde fastställas, berodde på i vilken utsträckning utnämningrätten ansåges böra övergå till Kungl. Maj:t. För att valet skulle vara avgörande, krävdes vidare, att i valet deltagit minst ett visst antal röstberättigade. En bestämmelse i denna riktning borde äga förmåga av anpassning efter det olika antalet röstberättigade i olika pastorat. Med avseende å större pastorat borde sålunda krävas, att ett större antal röstberättigade deltagit i valet, än som kunde erfordras i fråga om mindre pastorat. Å andra sidan borde emellertid det antal röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, så bestämmas, att detsamma relativt sett, eller alltså i förhållande till hela antalet röstberättigade i pastoratet, bleve lägre i större pastorat än i mindre. Även bestämmelserna om villkoren för genomdrivande av fjärdemanskallelse borde äga sådan anpassningsförmåga, som nu angivits. I vilken utsträckning utnämningrätten borde övergå till Kungl. Maj:t, borde bliva föremål för närmare utredning. Emellertid kunde de föreslagna bestämmelserna om kvalificerad majoritet och om

kvalificerat deltagande i valet utan svårighet så avfattas, att antalet fall, då utnämningssrätten tillkomme Konungen, komme att utgöra omkring en tredjedel av samtliga fall, därest det ur kyrklig synpunkt kunde anses önskvärdt, att avgörandet vid tillsättning av kyrkoherdebefattning i ett så stort antal fall fråntoges församlingen. Berörda bestämmelser kunde i allt fall göras mildare eller strängare alltefter de krav, man ansåge böra ställas på kvalificerad majoritet och kvalificerat deltagande i valet, för att en verklig församlingsvilja skulle kunna anses hava givit sig tillkänna.

Ett med nu omförmälda förslag i huvudsak överensstämmande förslag till reformering av bestämmelserna rörande tillsättning av kyrkoherdebefattningar framfördes därjämte i en av kontraktsprosten L. Tofft vid 1925 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte för sin del besluta, att följande delvis förändrade bestämmelser skulle vid val av kyrkoherde, respektive kallande av fjärde provpredikant, gälla:

A) för att valet skulle vara avgörande:

1. att den valde erhållit minst hälften av de avgivna rösterna och i förhållande till den honom i röstetal närmast stående fått kvalificerad majoritet;

2. att i valet deltagit minst en viss procent av samtliga i församlingen röstberättigade eller minst ett till numerären bestämt antal röstande — exempelvis femtio procent eller, i större valmenigheter, förslagsvis ettusen röster;

B) om, enligt dessa bestämmelser, valet ej bleve avgörande,

1. att, då fjärde man ej kallats, utnämningssrätten tillkomme domkapitlet, därvid en var till stiftet hörande kompetent prästman ägde anmäla sig som extra sökande;

2. att, om sådan kallelse skett, utnämningssrätten överginge till Konungen, därvid skulle förfaras enligt nu gällande ordning, dock med det tillägg, att domkapitlet hade att avgiva sitt förord.

Vid 1925 års kyrkomöte förelågo vidare till behandling två motioner, vilka båda upptogo i huvudsak samma förslag som det kontraktsprosten Ljungqvist framförde i sin ovanberörda motion vid 1920 års kyrkomöte. I en av prosten E. Leufvén vid 1925 års kyrkomöte väckt motion, i vilken dåvarande professorn, sedermera biskopen Edgar Reuterskiöld instämde, föreslogs sålunda, bland annat, att kyrkomötet skulle hos Konungen anhålla om åtgärders vidtagande för ändring av prästvals lagen i den riktning, att kyrkoherdebefattning skulle var tredje gång tillsättas av Konungen med domkapitlets förord men utan prov och val. I motiveringen till detta förslag framhölls, hurusom det kyrkliga befordringsskickets historia gäve vid handen, att de prästerliga befattningarna i stort sett tillsatts genom samverkan mellan församlingarna och kyrkostyrelsen. Denna historiskt grundade princip om samverkan mellan olika organ hade likväl numera undergått en förskjutning i riktning mot församlingarnas övervikt i

förhållande till kyrkostyrelsen, så att församlingarna för närvarande ägde en nästan avgjord bestämmanderätt i fråga om prästtjänsternas tillsättande. Församlingarnas berörda inflytande vid prästtjänsternas tillsättande vore emellertid icke befogat, och en reform av det prästerliga befordrings sättet borde med hänsyn därtill gå i riktning mot ett återställande av kyrkostyrelsens befogenheter och en minskning av församlingarnas alltför stora inflytande. Därest frågan om en dylik reform såges från lokal församlingens synpunkt, kunde därvid sådana åtgärder ifrågakomma som uppställande av krav på att vid val till prästerlig tjänst ett visst antal röstberättigade skulle hava deltagit i valet och att den valde skulle hava erhållit viss kvalificerad majoritet, för att valet skulle vara avgörande. Emot åtgärder i denna riktning, vilka teoretiskt hade ett visst berättigande, kunde dock starka invändningar av rent praktisk art göras. Kraven på ökat deltagande i valet och på viss kvalificerad majoritet komme sålunda att leda till skärpt valagitation med alla de upprivande strider, en sådan i regel förde med sig. Den agitation, som redan för närvarande ofta förekomme vid prästval, utgjorde emellertid en av det nuvarande systemets svagaste punkter, mot vilken kritiken starkast riktat sig, och en reform av det prästerliga befordringssättet borde därför söka att i görligaste mån avlägsna denna olägenhet och i allt fall undvika att ytterligare skärpa densamma. Frågan om en reformering av bestämmelserna rörande tillsättning av de prästerliga befattningarna borde betraktas från kyrkans synpunkt i stort sett. Från denna synpunkt vore en sådan reform att förorda, som ginge ut på, att kyrkostyrelsen vid vissa tillfällen, till exempel var tredje gång en kyrkoherdetjänst bleve ledig, finge befogenhet att tillsätta tjänsten utan att prov och val därvid föregått, under det att församlingens nuvarande inflytande bibehölles orubbat i övriga fall. Därmed hade kyrkostyrelsen erhållit möjlighet att i vissa fall utnämna kyrkoherde utan att vara i något hänseende bunden av ett valresultat med dess i siffror uttryckta majoritet. Genom en reform i denna riktning skulle dessutom större möjlighet till befordran beredas vissa i utlandet stationerade prästmän, såsom legationspredikanter, sjömanspräster och missionärer, vilka för sin befordran i hemlandet för närvarande i allmänhet vore hänvisade till den vanliga proceduren med tillsättning efter val utan att emellertid därvid hava någon större utsikt att vinna den kontakt med valcorporationen, som vore nödvändig för uppnående av valmajoritet.

Den andra motionen i nu angivna riktning väcktes av biskopen Viktor Rundgren med flera, vilka hemställde, att kyrkomötet måtte vidtaga åtgärder för sådan ändring i prästvals lagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig, tillsättning skulle efter ansökan ske av Kungl. Maj:t på förslag av domkapitlet. Till stöd för denna motion framhölls till en början, hurusom det sätt, på vilket de prästerliga befattningarna för närvarande tillsattes, icke vore tillfredsställande, samt erin-

rades vidare om, att olika förslag framkommit i syfte att råda bot härutinnan. Den väsentliga frågan vore, enligt motionärernas förmenande, härvidlag den, huruvida i de fall, då det slutliga avgörandet vid tillsättning av en prästerlig befattning överlämnades åt kyrkostyrelsen, prov och val i församlingen borde föregå eller ej. Ofrånkomligt vore, att om ett val hållits — låt vara att deltagandet däri ej varit sådant, att valet kunde anses på ett tillförlitligt sätt tillkännagiva församlingens verkliga önskan — två alternativa möjligheter inträdde, vardera i sin mån menlig för det syfte, som här avsåges. Antingen kände sig kyrkostyrelsen bunden av majoriteten och följde densamma, och då bleve kyrkostyrelsens utnämningssätt illusorisk. Eller också utnämnde kyrkostyrelsen en mera förtjänt prästman till innehavare av den ifrågavarande tjänsten än den, som vid valet erhållit de flesta rösterna. I detta fall åstadkommes emellertid en misstämning i församlingen, som, om än icke eftertryckligt nog, dock givit tillkänna sin önskan. Församlingen kunde med rätta fråga sig, varför ett val skulle försiggå, när det sedan kunde bliva utan resultat. Det riktiga syntes därför vara att reservera vissa fall, då tillsättning kunde ske utan prov och val.

Samtliga nu omförmälda vid 1925 års kyrkomöte motionsledes framförda förslag om ändring i prästvalslagen gällde bestämmelserna i nämnda lag om kyrkoherdebefattningars tillsättande. Ett förslag om reformering av sättet för tillsättning av prästerliga befattningshavare i allmänhet framfördes emellertid därjämte i en av domprosten Per Söderlind vid ifrågavarande kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte ingå till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes under beaktande av i motionen framställda synpunkter vidtaga åtgärder för en allsidig utredning i syfte att genom revidering av nuvarande prästvalslagar möjliggöra mera barmhärtighet och rättfärdighet vid de prästerliga befattningarnas tillsättande. I berörda motion framhölls, hurusom prästvalen i stort sett på ett beklagligt sätt urartat. På många håll hade sålunda prästvalen i församlingarna framkallat bitter fiendskap och upprivande partistrider, i vilka snart sagt vilka vapen som helst kommit till användning. Den hänsynslösaste agitation, under vilken de å förslag uppförda prästerna utsatts för obarmhärtigt och samvetslöst förtal, hade icke varit något ovanligt och hade ej sällan medfört, att valets utgång kommit att innebära en upprörande orättvisa. En reform av det prästerliga befordringssättet vore därför oundgängligen av nöden. Då församlingarnas nuvarande synnerligen stora inflytande vid prästtjänsternas tillsättande visat sig leda till obillighet och orättfärdighet och på många sätt vålla stor skada, måste en dylik reform gå i den riktningen, att församlingarnas berörda inflytande begränsades. På vad sätt begränsningen skulle ske, borde bliva föremål för allsidig utredning. Lämpligt torde emellertid vara, att den för närvarande fastställda ordningen vid de eklelesiastika tjänster-

nas tillsättning bibehölles, så långt det vore möjligt. De kyrkliga beställningarna borde sålunda anslås lediga och sökas i samma ordning som för närvarande, varjämte domkapitlet alltjämt borde uppföra de sökande på förslag efter nu lagstadgade grunder. Predikoproven, valen i nuvarande ordning och rätten att kalla fjärde provpredikant borde däremot bortfalla. I stället för att i nuvarande ordning förrätta val borde församlingarna sättas i tillfälle att genom något sitt organ, såsom kyrkorådet, eventuellt kyrkofullmäktige, eller genom sammanträde inför kyrkostämmans ordförande — det finge bliva den allsidiga utredningens sak att finna bästa formen — till domkapitlet inkomma med ett skriftligt motiverat förord till förmån för någon av de på förslaget uppförda. Domkapitlet skulle därefter äga utnämna, men församlingens genom förordet uttalade vilja och önskemål skulle det vara domkapitlets skyldighet att vid utnämningen tillmötesgå, så långt församlingens verkliga behov och bästa, rättvisa mot de sökande och deras lämplighet för tjänsten det medgäve. Över domkapitlets förslag och utnämning skulle vederbörande äga besvära sig hos Kungl. Maj:t och därvid få framlägga icke såsom nu huvudsakligen formella utan även reala skäl, varigenom Kungl. Maj:t komme att utnämna innehavare av prästerlig tjänst i svåra och omtvistliga fall.

I det betänkande, som kyrkolagsutskottet avgav i anledning av ifrågasvarande motioner, framhöll utskottet till en början, hurusom för samtliga motionerna den övertygelsen vore gemensam, att det nuvarande systemet för tillsättande av kyrkoherdetjänster icke vore tillfredsställande. Det vore också för utskottet väl bekant, att inom den stora tjänstemannakår, vars rätt och bästa vore beroende av lagstiftningen på detta område, ett mycket djupgående missnöje rådde med de nu gällande befordringsförhållandena. Det låte sig ej heller förneka, att de för tillsättningen av andra tjänster grundlagsfästa befordringsgrunderna, skicklighet och förtjänst, i talrika fall icke komme till sin rätt vid kyrkoherdevalen. I alltför många fall vore helt andra synpunkter, i vissa fall mindre tilltalande sådana, de för valets utgång avgörande. Utskottet måste därför starkt framhålla, att en reform i bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänst vore av behovet i trängande grad påkallad. Djupare sett låge en sådan reform såväl i själavårdens som i församlingens eget intresse. Ty helt säkert sutte de kyrkliga myndigheterna inne med bättre förutsättningar att bedöma förtjänsterna och förmågan hos de olika sökandena till en kyrkoherdebefattning, än vad församlingarnas medlemmar gjorde även i de fall, där sådana hänsyn verkligen finge vara bestämmande vid valet, och det vore varken i själavårdens eller församlingarnas intresse, att en kanske väl beprövad kraft finge stå tillbaka för en mindre erfaren och dugande medtävlare. Naturligtvis kunde de överklagade missförhållandena förekomma även vid val av komminister eller kapellpredikant, men av vissa grunder — den knappa bärning dessa tjänster beredde, den rådande präst-

bristen med mera — hade de hittills framträtt i långt mindre grad vid val till sådan befattning. Utskottet ansåge därför lämpligast att i detta sammanhang inskränka sina yrkanden till att omfatta reformerande av reglerna för tillsättande av kyrkoherdetjänster. Utskottet ingick därefter på en granskning av de olika vid kyrkomötet framförda förslagen till prästvalsfrågans ordnande, vilka förslag av utskottet för korthets skull benämndes Ekström-Toffts linje, Leufvén-Rundgrens linje och Söderlinds linje. Utskottet ville därvid till en början framhålla, att det förefallit utskottet uppenbart, att det förslag, som innefattades i den Söderlindska linjen, icke gärna kunde anses anvisa den väg, man här borde beträda. Motionären hade, syntes det utskottet, alltför litet beaktat den historiska utveckling, som under de senaste århundradena ägt rum i fråga om församlingarnas medverkan vid de prästerliga tjänsternas återbesättande, en medverkan, vilken, hållen inom lämpliga gränser, utskottet betraktade såsom en styrka för den svenska kyrkan. Beträffande den Leufvén-Rundgrenska linjen yttrade utskottet, att vad av utskottet anförts om den Söderlindska linjen i viss grad även torde gälla för den Leufvén-Rundgrenska linjen. Det för denna senare linje karakteristiska, att en kyrkoherdebefattning skulle var tredje gång tillsättas av Konungen utan prov och val, bröte likaledes alltför mycket mot den hävdvunna praxis i avseende å prästtjänsters tillsättande. Att fråntaga församlingen rätt att genom valförrättning uttala sina åsikter i sådan fråga, stode icke i god överensstämmelse med uppfattningen om församlingsmedlemmarnas medbestämmanderätt i fråga om församlingens angelägenheter, varförutom bestämmelsen i fråga skulle verka mekaniskt och godtyckligt. Frånsett att vid två ledigheter av tre olägenheterna med nuvarande lagstiftning rörande kyrkoherdetjänsts tillsättande skulle oförminskade kvarstå, även efter en lagändring enligt den Leufvén-Rundgrenska linjen, syntes det skäl, som anförts till förmån för förslaget, eller att man genom den föreslagna ordningen åtminstone vid var tredje ledighet skulle undgå den överklagade valagitationen med dess olater, knappast vara fullt bärande. Man torde nämligen kunna räkna med dylik agitation med ty åtföljande petitionsinsamlingar och dylikt även vid de tillfällen, då en kyrkoherdetjänst skulle komma att tillsättas utan prov och val. I stället för det nuvarande lagfästa och i legala former bundna sättet för vinnande av uttryck för församlingens vilja vore det att befara, att man lätteligen åstadkomme en okontrollerbar situation, i vilken, om mäktiga krafter låge bakom, det kunde bliva svårt för den utnämmande myndigheten att frångå de krav, som petitionsvis kunde framföras. I fråga om den Ekström-Tofftska linjen anförde utskottet, att denna i motsats till den Leufvén-Rundgrenska i grunden byggde på det nuvarande systemet för kyrkoherdebefattningars tillsättande, dock visserligen med betydelsefulla modifikationer. Ingen inskränkning gjordes i församlingarnas rätt att genom val giva sin mening

till känna om vilken präst syntes församlingsmedlemmarna önskvärdast till kyrkoherde. Då församlingarna med visst mått av samstämmighet uttalat sig i frågan, skulle enligt denna linje, liksom nu vore stadgat, därvid förbliva. Endast där församlingsmedlemmarna vore sinsemellan splittrade i sina önskningsar eller genom ringa deltagande i valet visat bristande intresse för kyrkoherdetjänstens besättning, tillkomme avgörandet högre myndighet. Med detta system bibehölle man, enligt utskottets förmenande, det goda i de nu gällande bestämmelserna. Systemet vore ej heller okänt. Det hade i äldre tider tillämpats beträffande de då så kallade regala pastoraten, och det stode därjämte i god överensstämmelse med de principer, som så nyligen som år 1921 blivit, på sätt närmare framginge av 2 § i lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt, godtagna av Kungl. Maj:t, riksdagen och kyrkomötet med avseende å sättet för besättning av kyrkoherdetjänster i förutvarande patronella pastorat. Vid valet mellan de olika linjerna hade utskottet därför funnit sig böra ansluta sig till den Ekström-Tofftska linjen. Utskottet anmärkte slutligen, att en jämförelse mellan de två förslag, vilka framförts av kontraktsprosten Ekström och kontraktsprosten Tofft och vilka av utskottet sammanförts under benämningen Ekström-Toffts linje, gäve vid handen, att i detaljer vissa skiljaktigheter förefunnes dem emellan. Då utformningen i detalj av de nya bestämmelser, utskottet hoppades på, torde få bero på den vidare beredningen av förevarande ärende, hade utskottet emellertid ansett sig sakna skäl att i detta sammanhang göra något uttalande om det ena förslagets eventuella företräde framför det andra i avseende å dessa detaljfrågor. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att kyrkomötet måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels framhålla sin bestämda övertygelse om det trängande behovet av åtgärders vidtagande för ändrade bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdebefattning dels ock anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för en reformering av bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdebeställning i den riktning,

I. att, för att val av kyrkoherde eller kallande av fjärde provpredikant skulle vara avgörande, skulle erfordras:

- 1) att den valde fått en viss kvotdel av samtliga avgivna röster,
- 2) att han i förhållande till den i röstetal honom närmaste fått på visst sätt kvalificerad majoritet och
- 3) att i valet deltagit viss kvotdel eller visst antal av de röstberättigade,

II. att, därest icke samtliga dessa villkor uppfyllts, utnämningen överginge till högre myndighet, Konungen eller biskop med domkapitlet, vilken vid utnämningen icke skulle vara bunden till förslaget,

III. att, där Konungen ägde utnämna kyrkoherde, vederbörande kyrkliga myndighet skulle avgiva officiellt förord för en av dem, som vid utnämningen kunde ifrågakomma.

Denna utskottets hemställan bifölls av kyrkomötet, och skrivelse därom avläts till Kungl. Maj:t den 26 oktober 1925.

Yttranden över kyrkomötets framställning den 26 oktober 1925. Över kyrkomötets berörda framställning avgåvos på grund av Kungl. Majts remiss den 19 februari 1926 utlåtanden av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium. Olika meningar kommo därvid till uttryck. Kyrkomötets framställning tillstyrktes av domkapitlen i Linköping, Skara, Strängnäs, Växjö, Göteborg, Karlstad och Luleå samt Stockholms stads konsistorium. Domkapitlet i Uppsala vitsordade behovet av ändrade bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdetjänster men förklarade sig vara av den uppfattningen, att mera tillfredsställande förhållanden i förevarande hänseende icke kunde åstadkommas på den i kyrkomötets skrivelse angivna vägen genom utnämning efter förutgången församlingsomröstning. Hade församlingen uttalat, om ock med ett ringa antal röster, sin önskan, kunde mera sällan någon annan än den, som erhållit de flesta rösterna, utnämnas, och det avsedda ändamålet att bereda tillfälle till befordran åt förtjänta prästmän, som efter prov blivit förbigångna, kunde i följd därav likaledes mera sällan vinnas. Domkapitlet föresloge i stället en sådan ändring i prästvalslagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig inom ett stift, den skulle tillsättas utan prov och val inom församlingen genom utnämning av Kungl. Maj:t efter förslag och förord av vederbörande domkapitel. Domkapitlet i Västerås anförde, att domkapitlet, som vore fullt ense med kyrkomötet i fråga om behovet av en ändring i bestämmelserna om tillsättning av kyrkoherdebefattning, däremot icke kunnat övertyga sig om ändamålsenligheten av det förslag till reformering av nämnda bestämmelser, som kyrkomötet förordat. Det för detta förslag i första hand karakteristiska låge i dess strävan att så nära som möjligt ansluta sig till nuvarande ordning för tillsättning av kyrkoherdetjänster. Emellertid syntes det domkapitlet vara att befara, att de bestämmelser, med vilka det sökte att utbygga denna ordning, snarare än att avhjälpa de därmed förbundna olägenheterna, fastmera skulle komma att ytterligare skärpa desamma. De i fråga om valdeltagandets livlighet och om kvalificerad majoritet föreslagna bestämmelserna syntes sålunda innebära en direkt uppfordran till ökad valagitation, och vid sådant förhållande syntes den garanti, som skulle ligga i utnämningens övergående i vissa fall till högre myndighet, vara av ganska ovisst värde. Till liknande resultat måste man enligt domkapitlets mening komma vid varje försök att vinna en lösning av förevarande spörsmål genom att blott utbygga den nuvarande ordningen för kyrkoherdebefattningars tillsättande. För att vinna en på en gång genomförbar och någorlunda tillfredsställande lösning av det spörsmål, varom här vore fråga, syntes det under sådana förhållanden vara nödvändigt att åstadkomma ett komplement till den nu gällande ordningen på så sätt, att alternerande med nämnda ord-

ning och såsom en motvikt mot dennas ensidigheter ett tillsättningsförfarande efter andra grunder trädde i tillämpning. Då en dylik motvikt mot den nuvarande befordringsordningens ensidigheter för närvarande svårligen torde kunna åstadkommas annorledes än i enlighet med det förslag, som innefattades i den Leufvén-Rundgrenska linjen, ansåge sig domkapitlet böra förorda en ändring i prästvalslagen i väsentlig överensstämmelse med detta förslag. Domkapitlet i Lund instämde i kyrkomötets uttalande rörande behovet av ändrade bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdetjänster men förklarade sig dock, vad beträffade Lunds stift, icke kunna till fullo biträda kyrkomötets allmänna motiv för berörda uttalande, eller att i talrika fall skicklighet och förtjänst icke komme till sin rätt vid kyrkoherdevalen. Tvärtom syntes pastoratens val av kyrkoherdar i allmänhet kunna sägas träffa de just för vederbörande pastorat lämpligaste och mest förtjänstfulla prästmännen. Att undantag funnes, förryckte icke omdömet om tillsättningarna i allmänhet. Emellertid funnes inom kyrkan präster stationerade i utlandet såsom legationspredikanter, sjömanspräster och missionärer, vilka präster för sin befordran i hemlandet i regel vore hänvisade till att genom förslag och val i vanlig ordning vinna ordinarie anställning, och svårigheterna för dessa präster att vinna dylik befordran finge anses ganska stora, då de i de flesta fall icke kunde komma i närmare beröring med vederbörande församlingsmedlemmar. Vidare finge det ej bortses från det förhållandet, att även präster, direkt anställda i stiftets tjänst, genom för dem olyckliga omständigheter kunde gå miste om en välförtjänt och rättvis befordran. Genom de nuvarande bestämmelserna om kyrkoherdeval torde därför kanske mången verkligt förtjänt och skicklig prästman i dessa sålunda angivna fall icke vinna en befordran, som säkerligen kunnat bliva till förmån och till fromma för kyrkan. Med hänsyn till vad sålunda anförts funne domkapitlet åtgärder påkallade för vidtagande av sådana ändringar i prästvalslagen, att densamma skulle kunna medgiva tillfredsställande befordran för nu ifrågakomna prästmän. Beträffande de av kyrkomötet förordade riktlinjerna för en reformering av bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänster anmärkte domkapitlet, att det säkerligen torde bereda avsevärda svårigheter att på ett tillfredsställande sätt avfatta de lagbestämmelser, om vilka kyrkomötet hemställt. Att på ett rättvist och lyckligt sätt avväga och bestämma den kvotdel av samtliga angivna röster, den valde skulle erhålla, eller den kvotdel eller det antal av röstberättigade församlingsmedlemmar, som skulle deltaga i valet, eller att på dylikt sätt fastställa den kvalificerade majoritet, den valde skulle innehava i förhållande till den i röstetal honom närmaste, för att valet skulle bliva avgörande, torde sålunda vara förenat med synnerligen betydande svårigheter. Hänsyn måste därvid bland annat tagas till folkmängden i pastoratet och ävenledes till arealen av detsamma, så att till exempel skillnaden mellan,

å ena sidan, ett vidsträckt pastorat med där rådande svårighet för åtskilliga röstberättigade att kunna infinna sig vid kyrkoherdeval och, å andra sidan, ett stadspastorat vunne tillbörligt beaktande. Domkapitlet, som funne sig icke kunna tillstyrka en lagstiftning enligt de av kyrkomötet angivna riktlinjerna, ville däremot förorda en lagändring i den riktning, som innefattades i den Leufvén-Rundgrenska linjen. Genom en reform i denna riktning komme enligt domkapitlets åsikt ett rättvist och väl avvägt förhållande att inträda mellan, å ena sidan, församlingarnas anspråk på inflytande vid tillsättning av kyrkoherde och, å andra sidan, prästerskapets intresse av att befordran under alla omständigheter bereddades förtjänta prästmän. Domkapitlet i Härnösand sade sig hysa den bestämda övertygelsen, att ändrade bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdebefattningar och även prästerliga befattningar i övrigt vore i hög grad av behovet påkallade. Däremot kunde domkapitlet icke biträda det reformförslag, till vilket kyrkomötet anslutit sig. Enligt domkapitlets åsikt komme en lagstiftning enligt de av kyrkomötet förordade riktlinjerna att framkalla en synnerligen intensiv valagitation och därigenom ytterligare skärpa de olägenheter, mot vilka det nu rådande missnöjet i främsta rummet riktade sig. Domkapitlet, som för sin del vore mera benäget att ansluta sig till den Leufvén-Rundgrenska linjen, hölle emellertid före, att meningarna i förevarande fråga ännu vore så oklara och divergerande, att det näppeligen vore tillrådligt att för närvarande gå längre än till att uttala en önskan om en så allsidig och grundlig utredning som möjligt i syfte att vinna bättre förutsättningar för frågans objektiva bedömande. Domkapitlet i Visby anförde, att det vore domkapitlets på egen erfarenhet grundade mening, att gällande bestämmelser om tillsättande av kyrkoherde vore i hög grad i behov av ändring i syfte att bereda prästerna större säkerhet till befordran efter skicklighet och förtjänst och att i möjligaste mån undvika de ovärdiga former, i vilka intresset för prästvalen nu ofta toge sig uttryck. Den av kyrkomötet förordade anordningen kunde icke fränkännas vissa förtjänster, men den torde, om den förverkligades, komma att i tillämpningen visa sig tämligen ineffektiv. En avsevärt större effektivitet syntes vara utmärkande för det förslag, som framförts i ovanberörda motion av biskopen Rundgren med flera. Domkapitlet hemställde därför, att sistnämnda förslag måtte läggas till grund för en blivande revision av bestämmelserna om tillsättande av kyrkoherdebefattning. Även inom vissa av de särskilda myndigheterna voro meningarna delade. En ledamot av vartdera av domkapitlen i Strängnäs och Göteborg ävensom biskopen i Göteborg avstyrkte sålunda kyrkomötets framställning, den sistnämnde under uttalande av sin anslutning till det förslag, som vid kyrkomötet framfördes av prostén Leufvén. En ledamot av domkapitlet i Västerås uttalade sin principiella anslutning till den Söderlindska linjen. En ledamot av domkapitlet i Luleå anförde, att han med hänsyn därtill,

att kyrkoherden i främsta rummet vore sin församlings själasörjare, funne varje mera betydande inskränkning i församlingarnas inflytande på kyrkoherdevalen betänklig. I de fall, då församlingens intresse för valet varit svagt, syntes visserligen ändringar i nuvarande ordning för tillsättande av kyrkoherdetjänst befogade och önskvärda, då därigenom möjlighet torde yppa sig att i någon mån undanröja de brister, som ur synpunkten av prästernas befordringstrygghet vidlåde den nuvarande valordningen. Praktiska svårigheter torde emellertid komma att inställa sig, när det gällde att åstadkomma en tillsättningsanordning på en gång lämpad för de större städernas folkrika församlingar, det nordliga Sveriges glest befolkade ödebygder och södra Sveriges små och i kommunikationshänseende gynnade pastorat. På grund av dessa betänkligheter kunde ifrågasvarande ledamot endast med tvekan tillstyrka kyrkomötets framställning.

Prästvalsfrågan vid 1926 års kyrkomöte. Frågan om en reformering av det prästerliga befordringssättet framfördes sedermera även vid 1926 års kyrkomöte. Under framhållande av, att behovet av åtgärders vidtagande för ändrade bestämmelser om tillsättning av kyrkoherdebefattning fortfarande vore trängande, hemställde sålunda kontraktsprosten Ekström i en av honom väckt motion, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t förnya sin vid 1925 års kyrkomöte gjorda framställning. Ett förslag om ändring av bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdebefattningar, upptagande i något modifierad form det förslag, som ovan betecknats såsom Leufvén-Rundgrens linje, framfördes därjämte i en av biskopen Rundgren med flera väckt motion, däri föreslogs, att kyrkomötet skulle vidtaga åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig inom ett stift, den skulle tillsättas utan prov och val, varvid dock det undantaget skulle göras, att församling, som någon av de båda närmast föregående gångerna icke fått välja sin kyrkoherde, skulle lämnas utanför räkningen. Tillsättningen skulle efter ansökan ske av Kungl. Maj:t på förslag av domkapitlet. Vidare föreslogs i en av T. Holmberg vid ifrågasvarande kyrkomöte framförd motion, att kyrkomötet skulle hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета samt för riksdag och kyrkomöte framlägga en lag om förändrade bestämmelser rörande prästerliga befattningars tillsättande, i vilken inginge stadgande om en särskild prästvalsnämnd i rikets alla kyrkoförsamlingar. I motiveringen till detta förslag anfördes, bland annat, att val till prästerliga befattningar syntes böra ske indirekt genom en prästvalsnämnd, som alltid skulle finnas tillstädes och således tillhöra de konstanta församlingsinstitutionerna. Berörda nämnd tänktes förslagsvis kunna bestå av högst ett-hundra och lägst fyrtio personer, vilka skulle väljas vid en för sådant ändamål särskilt utlyst kyrkostämma för en period av tre år i sänder. Kyrkolagsutskottet förklarade i avgivet betänkande, att det icke funnit anledning att frågå sin vid 1925 års kyrkomöte intagna ståndpunkt till före-

varande fråga samt att utskottet följaktligen vore ense med kontraktsprosten Ekström beträffande grunderna för kyrkoherdetjänsters tillsättande. Mot det av biskopen Rundgren med flera nu framförda förslaget, med vilket avsåges, att var tredje kyrkoherdebefattning, som bleve ledig inom ett stift, skulle med den restriktion, som angåves i motionen, tillsättas av Konungen utan prov och församlingsval, syntes i huvudsak samma invändningar kunna göras, som av kyrkolagsutskottet vid 1925 års kyrkomöte uttalades mot den Leufvén-Rundgrenska linjen. Även det nu framlagda förslaget skulle verka mekaniskt och godtyckligt. Dessutom komme med det nu föreslagna modifierade systemet slumpen att spela en stor roll. Huruvida i stiftets längd över uppstående pastoratsledigheter ett nummer, medförande valrätt för pastoratet, eller ett nummer utan valrätt skulle komma att tillfalla det ena eller det andra av ledigvordna pastorat, komme att bero på ordningsföljden för tjänstinnehavarnes fränfälle eller, därest flera ledigheter till exempel genom befordringar å samma dag uppstode samtidigt, på avgörande genom lottning eller annan liknande anordning, varjämte domkapitlet skulle genom tidpunkten för befordringar kunna mer eller mindre avsiktligt inverka på resultatet. Vissa pastorat kanske sällan eller aldrig komme att behöva avstå från sin valrätt, under det att andra var tredje gång ledighet uppstode skulle få överlämna tillsättningen av kyrkoherdebefattningen åt Konungen. Fall kunde därjämte tänkas, då ovisshet skulle uppstå om tidpunkten för en kyrkoherdebefattnings ledigblivande. Vad T. Holmbergs motion anginge, ansåge sig utskottet böra bestämt avråda från en sådan lösning av frågan, som motionären föreslagit. Starka betänkligheter måste nämligen resas mot det av honom framförda förslaget att låta tillsättningen av de prästerliga tjänsterna ske genom en på av motionären föreslaget sätt utsedd prästvalsnämnd, vid vars tillsättande prästledighet inom pastoratet kanske först efter många år vore att emotse. Att införa medelbart valsätt vid prästval syntes utskottet föga lämpligt och alltför mycket avvikande från de på andra områden gällande valmetoder. Bland annat av nu antydda skäl ville utskottet avstyrka ifrågavarande motion. Utskottet framhöll därefter önskvärdheten av att prästvalsfrågan med det snaraste fördes fram till sin lösning. Då emellertid kyrkomötet så sent som år 1925 gjort framställning därom hos Kungl. Maj:t och denna framställning vore beroende på Kungl. Maj:ts prövning, syntes det utskottet icke vara nödigt eller lämpligt, att kyrkomötet nu förnyade sin år 1925 gjorda hemställan. Utskottet, som sade sig hysa den varma förhoppningen, att Kungl. Maj:t inom kort tid därefter skulle komma att föreslå sådana ändringar i gällande prästvalslag, varom 1925 års kyrkomöte hemställt, föreslog därefter kyrkomötet, att de vid kyrkomötet väckta motionerna icke skulle till någon kyrkomötets åtgärd föranleda. Denna utskottets hemställan blev av kyrkomötet bifallen.

Förslag vid 1929 års kyrkomöte om reformering av bestämmelserna rörande tillsättning av kyrkoherdetjänster. Kyrkomötets ovan omnämnda skrivelse den 28 oktober 1929 var föranledd av en av professorn E. Linderholm vid 1929 års kyrkomöte väckt motion, vilken avsåg sådan ändring i prästvalslagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig inom ett stift, den icke skulle tillsättas efter prov och val utan av Kungl. Maj:t efter förslag och förord av vederbörande domkapitel. Till stöd för motionen anfördes, att prästvalen sedan en följd av år alltför ofta fått en sådan karaktär, att de väckt en ganska allmän och berättigad känsla därav, att det nuvarande systemet icke längre, även om det varit bättre under äldre, enklare förhållanden, vore ägnat att åstadkomma en rättvis befordran, någorlunda efter förtjänst och skicklighet, samt att det icke heller vore ägnat att skänka prästerskapet den oberoende ställning, som det behöfve för att fullgöra sin tjänst. Det förefölle, som om tiden nu vore inne för en reform å förevarande område, och ansåge motionären, att en reform i den riktning, som i motionen föresloges, skulle göra det möjligt att avhjälpa de svåraste orättvisorna i de nuvarande befordringsförhållandena. Kyrkolagsutskottet yttrade i avgivet betänkande i anledning av berörda motion, att det av motionären framlagda förslaget vore av enahanda innebörd som den vid 1925 års kyrkomöte framförda så kallade Leufvén-Rundgrenska linjen samt att de skäl, utskottet tidigare anfört mot förslaget, att kyrkoherdebefattning skulle var tredje gång en sådan bleve ledig tillsättas av Kungl. Maj:t utan prov och val, alltjämt torde föreligga. Utskottet saknade alltså fortfarande anledning att frångå sin förut intagna ståndpunkt till förevarande fråga och anslöte sig således även nu till de riktlinjer för frågans lösning, som uppdragits av 1925 års kyrkomöte. Emellertid ville utskottet i samband härmed också ytterligare framhålla önskvärdheten av att åtgärder snarast möjligt vidtoges för sådan ändring i prästvalslagen, att de vid kyrkomötena påtalade bristerna i det nuvarande befordringssystemet bleve avhjälpta. Utskottet ansåge sig därför böra tillstyrka kyrkomötet att för Kungl. Maj:t ånyo framlägga frågan i syfte, att denna därefter måtte vinna sin lösning i huvudsaklig överensstämmelse med grunderna i det förslag, som framförts av 1925 års kyrkomöte, eventuellt med de modifikationer däri och det beaktande av andra framkomliga vägar, vartill utredningen kunde föranleda. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om ändring av bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdebefattning samt därefter för kyrkomötet framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I anslutning till en inom utskottet avgiven reservation beslöt emellertid kyrkomötet att hos Kungl. Maj:t göra den framställning, för vilken i det föregående redogjorts och vilken återfinnes i kyrkomötets ovannämnda skrivelse den 28 oktober 1929.

Framställningar från vissa prästmöten. Förutom från kyrkomötets sida har frågan om en reformering av det prästerliga befordringssättet gjorts till föremål för framställningar till Kungl. Maj:t jämväl från vissa prästmöten. Sålunda har 1925 års prästmöte i Stockholm anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för åstadkommande av ett sådant förändrat sätt för de prästerliga tjänsternas tillsättande, att pastoraten vid var tredje ledighet skulle tillsättas av Kungl. Maj:t. Vidare har 1927 års prästmöte i Uppsala stift hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta vidtaga behövliga åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig inom ett stift, den icke skulle tillsättas efter prov och val utan av Kungl. Maj:t efter förslag och förord av vederbörande domkapitel. Av 1930 års prästmöte i Stockholm har därjämte hemställts, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt framlägga förslag om nya bestämmelser i fråga om prästerliga tjänsters tillsättande, vilka bättre än de nuvarande tillgodosåge det berättigade kravet på rättvis befordran, samt att därvid även den frågan måtte bliva föremål för sorgfälligt övervägande, i vilken utsträckning församlingarnas kallelserätt skulle utan obehörigt intrång i densamma kunna modifieras till åstadkommande av rättvisare förhållanden. Slutligen har från 1930 års prästmöte i Strängnäs stift till Kungl. Maj:t inkommit en av domkapitlet i Strängnäs tillstyrkt framställning av enahanda innebörd som kyrkomötets ovanberörda framställning den 28 oktober 1929.

Behovet av ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen för ovannämnda framställningar och förslag om reformering av det prästerliga befordringssättet, hava dessa framställningar och förslag i främsta rummet föranletts därav, att den nuvarande ordningen för tillsättning av prästerliga tjänster, särskilt i vad den avser kyrkoherdebefattningarna, icke ansetts uppfylla de krav på en någorlunda rättvis befordran efter förtjänst och skicklighet, vilka prästerskapet ansett sig skäligen böra framställa. Att de nuvarande bestämmelserna å förevarande område i tillämpningen icke lett till ett ur nämnda synpunkt tillfredsställande resultat, torde jämväl framgå av bifogade, av kyrkoherden A. Wihlborg och boktryckaren H. T. Ohlsson på uppdrag av de sakkunniga utarbetade statistiska tabeller rörande obefordrade präster, prästvigda före 1921, komministrar, prästvigda före 1911, icke till kyrkoherdetjänst befordrade präster, prästvigda före 1911, tjänstålder vid tillträde till första komministratur och tjänstålder vid tillträde till första kyrkoherdetjänst (tab. I—VI) ävensom rörande komministers- och kyrkoherdeval under tiden 1911—1930 (tab. VII och VIII). De uppgifter, vilka ligga till grund för tab. I—VI, hava hämtats ur publikationen »Statistisk matrikel över svenska kyrkans prästerskap 1930», utgiven av H. T. Ohlsson och tryckt den 27 augusti 1930. Vid utarbetandet av

dessa tabeller har alltså hänsyn icke tagits till de förändringar inom prästerskapet, vilka därefter kunna hava inträffat. Präster, anställda i universitetens, skolstatens, fångvårdens och sjömansvårdens tjänst ävensom i missions- och diakoniverksamhet, hava icke upptagits i nämnda tabeller. Endast församlingspräster i egentlig mening hava sålunda medräknats, ehuru det stundom varit svårt att avgöra, varhän en eller annan präst rätteligen bort hänföras. Med hänsyn till den särställning, de i Stockholm tjänstgörande prästerna i vissa hänseenden intaga, har emellertid Stockholms prästerskap icke upptagits i tab. I—VI. De uppgifter, vilka sammanställts i tab. VII och VIII, hava dels hämtats ur tidningen »Svensk kyrkotidning» och ur dagspressen dels ock erhållits direkt från domkapitel och pastorsämbeten. Beträffande vissa detaljer med avseende å ifrågavarande tabeller hänvisas till de anmärkningar, som återfinnas vid desamma.

Tab. I och IV belysa det nuvarande befordringssystemets verkningar, såvitt angår befordran till komministerstjänst. Av tab. IV framgår sålunda, bland annat, att av de i tabellen upptagna 786 komministrar 512, eller 65.1 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 5 år eller därunder, 181, eller 23 procent, vid en tjänstålder av 6—10 år, 58, eller 7.4 procent, vid en tjänstålder av 11—15 år samt 35, eller 4.5 procent, vid en tjänstålder av 16 år eller däröver. Enligt tab. I uppgår antalet obefordrade präster, prästvigda före 1921, till 60.

Vad angår befordran till kyrkoherdetjänst, framgår av tab. V, bland annat, att av de i tabellen upptagna 1388 kyrkoherdar 133, eller 9.6 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 5 år eller därunder, 306, eller 22 procent, vid en tjänstålder av 6—10 år, 356, eller 25.7 procent, vid en tjänstålder av 11—15 år, 274, eller 19.7 procent, vid en tjänstålder av 16—20 år, 200, eller 14.4 procent, vid en tjänstålder av 21—25 år samt 119, eller 8.6 procent, vid en tjänstålder av 26 år eller däröver. Enligt tab. III uppgår antalet icke till kyrkoherdetjänst befordrade präster, prästvigda före 1911, till 207. I denna siffra ingå de i tab. II upptagna 192 komministrar ävensom 15 av de i tab. I upptagna obefordrade präster.

Tab. VI innehåller allenast vissa sammandrag av tab. IV och V.

Tab. VII och VIII upptaga de komministers- och kyrkoherdeval, vilka efter förutgången, av domkapitlet uppgjort förslag ägt rum under tiden från och med den 1 januari 1911, då nu gällande prästvals lag trädde i kraft, till och med år 1930. Av tab. VII framgår, bland annat, att vid 686 av de i tabellen upptagna 1487 komministersval förslaget varit ofullständigt samt att i 797 fall, där förslaget varit fullständigt, församlingens val utfallit sålunda, att i 257 fall, eller i 32.3 procent av fallen, den i första förslagsrummet uppförde blivit vald, i 225 fall, eller i 28.2 procent av fallen, den i andra rummet uppförde blivit vald och i 315 fall, eller i 39.5 procent av fallen, den i tredje rummet uppförde blivit vald. Av tab. VIII

framgår, bland annat, att vid 142 av de i tabellen upptagna 1272 kyrkoherdeval förslaget varit ofullständigt, att vid 147 av berörda 1272 val, eller alltså vid 11.6 procent av dessa val, församlingen valt en extra provpredikant samt att i 983 fall, i vilka förslaget varit fullständigt, församlingen valt någon av de efter ansökning i vanlig ordning föreslagna. I 260 av dessa 983 fall, eller i 26.5 procent av fallen, har församlingen valt den i första förslagsrummet uppförde, i 315 fall, eller i 32 procent av fallen, den i andra rummet uppförde samt i 408 fall, eller i 41.5 procent av fallen, den i tredje rummet uppförde. Av tab. VIII framgår vidare, att vid 154 av de i tabellen upptagna kyrkoherdevalen en extra provpredikant varit under omröstning samt att i 39 fall valet avsett kyrkoherdetjänst i ett förutvarande patronellt pastorat. Då vid tillsättande av kyrkoherdebefattning, vartill domkapitlet har att i vanlig ordning uppgöra förslag, utnämningssrätten tillkommer Kungl. Maj:t allenast i sådana fall, där extra provpredikant vid valet varit under omröstning eller där enligt äldre rätt tjänsten skolat tillsättas i patronell ordning, hava följaktligen de allra flesta av de i tab. VIII upptagna valen varit ovillkorligt avgörande.

På uppdrag av de sakkunniga hava Wihlborg och Ohlsson därjämte verkställt utredning om, i vilken utsträckning förslagsrum till kyrkoherde- eller komministerstjänst innehafts av de i tab. I—III upptagna präster. Beträffande förslagsrum till komministerstjänst framgår av denna utredning, att av de i tab. I upptagna 60 obefordrade präster, prästvigda före 1921, 19 aldrig varit uppförda på förslag till komministerstjänst, 12 varit uppförda allenast i andra eller tredje rummet å förslag till dylik tjänst samt 29 varit uppförda i första rummet å förslag till sådan tjänst, nämligen 19 vid 1 tillfälle, 3 vid 2 tillfällen, 6 vid 3 tillfällen och 1 vid 5 tillfällen. Vad angår förslagsrum till kyrkoherdetjänst, framgår av förevarande utredning, att av de i tab. III upptagna 207 präster, prästvigda före 1911, omfattande de i tab. II upptagna 192 komministrar samt 15 av de i tab. I upptagna obefordrade präster, 71 komministrar och 5 obefordrade aldrig varit uppförda på förslag till kyrkoherdetjänst, 39 komministrar varit uppförda allenast i andra eller tredje rummet å förslag till dylik tjänst samt 82 komministrar och 10 obefordrade varit uppförda i första rummet å förslag till sådan tjänst, nämligen 41 komministrar och 4 obefordrade 1 gång, 21 komministrar och 4 obefordrade 2 gånger, 10 komministrar 3 gånger, 5 komministrar och 1 obefordrad 4 gånger, 2 komministrar 5 gånger, 1 komminister 6 gånger, 1 obefordrad 7 gånger och 2 komministrar 8 gånger. Då ifrågavarande utredning om, i vilken utsträckning förslagsrum till kyrkoherde- eller komministerstjänst innehafts av de i tab. I—III upptagna präster, på grund av det föreliggande materialets beskaffenhet icke kan göra anspråk på absolut fullständighet, är det möjligt, att förslagsrum till kyrkoherde- eller komministerstjänst

innehafts av nämnda präster i större utsträckning, än som framgår av berörda utredning.

De nu anförda statistiska uppgifterna torde giva vid handen, att det nuvarande systemet för tillsättning av prästerliga tjänster icke är ägnat att bereda prästerna någon säkerhet till befordran efter skicklighet och förtjänst. Vad särskilt beträffar befordran till kyrkoherdetjänst, synes denna försiggå synnerligen ojämnt. Åtskilliga hava erhållit sådan befordran ganska kort tid efter prästvigningen, under det att många fått vänta därpå alltför länge, varjämte ett icke obetydligt antal präster med en tjänstålder av 20 år eller däröver icke vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, oaktat de vid ett eller flera tillfällen varit uppförda i första rummet å förslag till dylik tjänst. Uppgifterna i tab. V äro belysande för denna ojämnhet i befordran till kyrkoherdetjänst. Medan av samtliga de i tab. V upptagna 1388 kyrkoherdar 936, eller 67.4 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 6—20 år, hava sålunda, å ena sidan, 133, eller 9.6 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 5 år eller därunder och, å andra sidan, 319, eller 23 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 21 år eller däröver. Inom vissa av de särskilda stiftens hava förhållandena i förvarande hänseende varit något mera tillfredsställande. Inom Lunds stift synas de t. o. m. hava varit ganska gynnsamma. Av de för Lunds stift i tab. V upptagna 222 kyrkoherdar hava sålunda 192, eller 86.5 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 6—20 år, under det att, å ena sidan, 14, eller allenast 6.3 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 5 år eller därunder och, å andra sidan, 16, eller endast 7.2 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 21 år eller däröver. Inom vissa andra stift åter är omförmälda ojämnhet i befordran än mera framträdande, än vad förhållandet är inom riket i dess helhet. Av de för Linköpings stift i tab. V upptagna 131 kyrkoherdar hava sålunda 73, eller allenast 55.7 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 6—20 år, under det att, å ena sidan, 22, eller 16.8 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 5 år eller därunder och, å andra sidan, 36, eller 27.5 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 21 år eller däröver.

Att berörda ojämnhet i befordran till kyrkoherdetjänst i främsta rummet måste bero på det inflytande, som vid prästtjänsternas besättande tillkommer församlingarna, och på det sätt, på vilket församlingarna utöva nämnda inflytande, torde ligga närmast till hands att antaga och synes jämväl framgå av uppgifterna i tab. VIII. Såsom ovan nämnts, hava sålunda de allra flesta av de i denna tabell upptagna kyrkoherdevalen varit ovillkorligt avgörande. Faktiskt hava därjämte församlingarnas val fått vara utslagsgivande även i de allra flesta av de fall, i vilka utnämningrätten tillkommit Kungl. Maj:t, d. v. s. i de fall, där en extra provpredikant vid valet varit under omröstning eller där enligt äldre rätt tjänsten skolat tillsättas i patronell ordning, i det att, enligt vad av tab.

VIII vidare framgår, Kungl. Maj:t allenast i 13 dylika fall utnämnt en annan än den, som vid valet erhållit de flesta rösterna. Vad rätten till fjärdemanskallelse beträffar, synes emellertid utövändet av denna rätt icke hava i någon mera avsevärd utsträckning medverkat till ovanberörda ojämnhet i befordran till kyrkoherdetjänst. Såsom ovan blivit anmärkt, framgår sålunda av tab. VIII, att församlingen vid allenast 147 av de i tabellen upptagna 1272 kyrkoherdeval, eller alltså vid endast 11.6 procent av desamma, valt en extra provpredikant. För Linköpings stift och Lunds stift, vilkas befordringsförhållanden ovan anförts som exempel på befordringsförhållandena inom de särskilda stiftten, äro motsvarande procenttal respektive 13.1 och 8.8. Av väsentligt större betydelse i förevarande hänseende synes det förhållandet hava varit, att, såsom tab. VIII giver vid handen, församlingarna i de fall, då valet fallit på någon av de efter ansökning föreslagna, i stor utsträckning frångått den ordning, i vilken de sökande varit uppförda å förslaget. Av tab. VIII framgår sålunda, att vid 723 av de i tabellen upptagna 983 kyrkoherdeval, vid vilka förslaget varit fullständigt och där valet fallit på någon av de efter ansökning föreslagna, eller alltså vid ej mindre än 73.5 procent av dessa val, församlingen valt någon av de i andra eller tredje förslagsrummet uppförda. För de båda förut omnämnda stiftten, Linköpings stift och Lunds stift, äro motsvarande procenttal respektive 74.5 och 74.3. Att ett dylikt frångående av den av domkapitlet bestämda ordningen mellan de föreslagna icke i och för sig med nödvändighet behöver föranleda till någon mera avsevärd ojämnhet i befordringsförhållandena, torde framgå av vad ovan anförts därom, att inom Lunds stift berörda förhållanden t. o. m. synas hava varit ganska gynnsamma. Det torde icke heller böra förbises, att församlingarna i många fall kunna hava fullt lojala skäl att frångå den ordning, i vilken de sökande blivit uppförda å förslaget, eller att de föreslagna kunna vara så pass jämnställda i förtjänst och skicklighet, att ett frångående av den av domkapitlet bestämda ordningen mellan dem näppeligen kan betecknas såsom ett åsidosättande av skälig hänsyn till nämnda befordringsgrunder. Vad Lunds stift beträffar, har ju också domkapitlet i Lund i det yttrande, som domkapitlet avgav i anledning av kyrkomötets ovanberörda framställning den 26 oktober 1925, vitsordat, att pastoratens val av kyrkoherdar i allmänhet kunde sägas träffa de just för vederbörande pastorat lämpligaste och mest förtjänstfulla prästmännen. Å andra sidan torde man emellertid icke kunna antaga annat, än att den ojämnhet i befordran till kyrkoherdetjänst, som ovan konstaterats med avseende å förhållandena inom riket i dess helhet, till väsentlig del måste bero på, att församlingarna i den betydande utsträckning, tab. VIII utvisar, frångått den ordning, i vilken de sökande varit uppförda å förslaget, samt att församlingarna därvid i talrika fall underlätit att taga skälig hänsyn till de föreslagnas företräde sinsemellan i förtjänst och skicklighet. Den omstän-

digheten, att församlingarna i nämnda utsträckning frångått den av domkapitlet bestämda ordningen mellan de föreslagna, lärar ock få anses giva vid handen, att kyrkans intresse av, att vid tillsättande av krävande tjänster de därför lämpligaste krafter må komma i åtanke, i många fall icke blivit vederbörligen tillgodosett.

Vad angår befordran till komministerstjänst, synes denna försiggå tämligen jämnt och snabbt. Av de i tab. IV upptagna 786 komministrar hava sålunda 693, eller icke mindre än 88.1 procent, tillträtt sin tjänst vid en tjänstålder av 10 år eller därunder. Å andra sidan hava emellertid församlingarna även vid val av komminister i stor utsträckning frångått den ordning, i vilken de sökande varit uppförda å förslaget. Av tab. VII framgår sålunda, att vid 540 av 797 val, vid vilka förslaget varit fullständigt, eller alltså vid 67.7 procent av dessa val, församlingen valt någon av de i andra eller tredje förslagsrummet uppförda. Att församlingarna i denna utsträckning frångått den av domkapitlet bestämda ordningen mellan de föreslagna, torde få anses giva vid handen, att även i många av nu ifrågavarande fall församlingarna underlåtit att taga skälig hänsyn till de föreslagnas företräde sinsemellan i förtjänst och skicklighet. Såsom framgår av vad ovan anförts, hava därjämte åtskilliga präster med en tjänstålder av 10 år eller däröver icke vunnit befordran till komministers-tjänst, oaktat de vid ett eller flera tillfällen varit uppförda i första rummet å förslag till sådan tjänst.

Av den förebragta statistiska utredningen synes sålunda framgå, att nu gällande bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster äro i behov av reformering i det syfte, som angivits av kyrkomötet i dess skrivelse den 28 oktober 1929, samt att särskilt i fråga om bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänst en reform i sådant hänseende är i hög grad av behovet påkallad.

Historik. För bedömande av frågan, i vilken riktning en förändring i de prästerliga befordringslagarna bör gå, torde det vara av vikt att äga kännedom om huvuddragen i det prästerliga befordringsväsendets utveckling i vårt land.

Den katolska tiden. De första kristna prästerna tillsattes i vårt land troligen — om man frånser de kringresande missionärerna — av dem, som byggt kyrkorna. Då kristendomen fick sina första anhängare inom de högre samhällsskikten, är det förståeligt, att stormän och konungar blevo de första ivriga kyrkobyggarna. Vissa skäl tala emellertid för, att de gemensamt byggda församlingskyrkorna redan tidigt utgjort flertalet. I varje fall torde så hava blivit förhållandet, då man på 1200-talet eller redan i slutet av 1100-talet fick alldeles nya kyrkor. De gamla träkyrkorna ersattes nämligen — troligen delvis i försvarssyfte under dåvarande oroliga tider — av stenkyrkor. De nya kyrkorna voro dyrbarare och väl även större än de gamla, och ättlingarna till de storbönder, som kunde hava byggt dessa, voro förmodligen ej ange-

lägna om att bekosta dessa nya kyrkor utan avstodo gärna denna skyldighet åt socknen. I de fall, då församlingskyrkan sålunda uppförts av sockenmännen gemensamt, betraktade sig dessa såsom ägare till kyrkan och ansågo sig på grund därav berättigade att själva tillsätta sockenpräst eller kyrkoherde, såsom sockenprästen sedermera kom att benämnas.

Denna i vårt land liksom i övriga germanska länder ursprungligen rådande, närmast privaträttsliga uppfattning, att den, som byggt kyrkan, därmed var ägare till densamma och såsom sådan hade rätt att själv tillsätta präst, stod emellertid i strid med den kyrkliga eller kanoniska rätten, enligt vilken lokal-kyrkan förutsattes äga självständig rättssubjektivitet och sockenprästen tillsattes av biskopen. Så länge prästerna tillsattes av lekmännen, hade dessa jämväl en viss makt över dem, och en bland kyrkans huvuduppgifter blev därför att söka befria prästerna från ett olämpligt beroende av lekmännen. I ett brev år 1171 till ärkebiskopen i Uppsala klagade också påven Alexander III bland annat över att lekmän överläte kyrkor, åt vilka präster de ville, utan att hava rådfrågat biskoparna eller med åsidosättande av deras beslut. Bland de kyrkliga reformkrav, som detta brev framförde, nämndes förbud för lekmän att disponera över kyrkor och kyrkliga värdigheter. Klerker, som med eller utan betalning av lekmän mottoge en kyrka eller investitur till en sådan eller till en kyrklig värdighet, skulle vara hemfallna under avsättning och bannlysning.

Med tiden kom jämväl det kyrkliga inflytandet att göra sig starkare gällande, och i landskapslagarnas kyrkobalkar återgives i stort sett den kanoniska rätten, sådan denna i Sverige uppfattades vid landskapslagarnas tillkomst under 1200-talet och förra delen av 1300-talet. Sockenkyrkan framträder sålunda i kyrkobalkarna såsom självständig juridisk person, och tillsättandet av sockenpräst betraktas icke längre såsom endast en sockenmännens angelägenhet. Men under det att, såsom ovan nämnts, enligt den kanoniska rätten sockenpräst tillsattes av biskopen, tillerkände emellertid landskapslagarna sockenmännen ett mer eller mindre långt gående inflytande på tillsättningen av sockenpräst. Lagarnas stadganden härom lida dock stundom av en viss oklarhet, som måhända beror på att man sökt medla mellan kyrkans och lekmännens anspråk.

Landskapslagarna. Den äldsta av våra landskapslagar, den äldre västgötalagen, förutsätter, att sockenpräst kallas genom val av församlingen, och föreskriver därom allenast, att därest församlingen icke enades, flertalet skulle råda. På grund av den knapphändiga avfattningen av detta stadgande torde svårigen några bestämda slutsatser kunna dragas angående biskopens ställning till valet. Det är möjligt, att stadgandet till sitt ursprung är så gammalt, att församlingens valrätt var oinskränkt. Men möjligt är ock, att ett visst inflytande på tillsättandet av sockenpräst tillkommit biskopen redan på den tid, då den äldre västgötalagen avfattades. I den yngre västgötalagen stadgas likaledes, att flertalet av sockenmännen skulle råda, dock att biskopen skulle giva kyrkan präst, sedan tre veckor vore förbi. Enligt östgötalagen och södermannalagen skulle församlingen uppsätta tre på förslag till sockenpräst, som därefter inom förslaget skulle utses av biskopen. Enligt upplandslagen ägde sockenmännen, såframt de vore ense, att utse sockenpräst, dock att biskopen skulle pröva hans kunskaper och ordinationsbrev. Blev e j sockenmännen ense om valet, skulle biskopen utse präst. Hälsingelagen har samma bestämmelser, som nu anförts ur upplandslagen. I dalalagen stadgas, att sockenpräst skulle begäras hos biskopen efter ty som rätt vore, vilket när-

mare utvecklas så, att församlingen skulle välja sockenpräst inom sex månader men att därefter valrätten överginge till biskopen. Västmannalagen har samma bestämmelse som upplandslagen för det fall, att sockenmännen bleve ense om val av sockenpräst, men i olikhet med upplandslagen stadgar västmannalagen, att därest sockenmännen icke kunde enas om valet, de skulle upprätta förslag på tre prästmän, bland vilka biskopen hade att utse en till sockenpräst. Smålandslagens kristnubalk föreligger i två sinsemellan något olika versioner. Båda versionerna ansluta sig till upplandslagens stadgande för det fall, att sockenmännen bleve ense om val av sockenpräst. Blev de ej ense om valet, skulle enligt den ena versionen biskopen förelägga församlingen tre, bland vilka sockenpräst utsåges efter pluralitet, men enligt den andra versionen sockenmännen föreslå tre prästmän, bland vilka biskopen utsåge en till sockenpräst.

Från regeln om församlingarnas rätt till deltagande vid tillsättning av sockenpräst förekommo emellertid vissa undantag. Enskilda personer, som genom byggande av kyrka och på annat sätt väsentligen bidrogo till bildande eller uppehållande av en församling, kunde sålunda erhålla patronatsrätt till densamma, jus patronatus, med befogenhet att hos biskopen föreslå präst i församlingen. Patronatsrätten var tidigt känd i Sverige, och den omnämnes jämväl i två av landskapslagarna, nämligen i upplandslagen och i södermannalagen. Till samma kategori som de patronella pastoraten hörde ursprungligen även de så kallade konungsgällan eller beneficia regalia, i vilka konungen ägde att hos biskopen föreslå präst. Efter hand som biskoparna vid sin sida fingo domkapitel, vilkas ledamöter, de så kallade prelaterna och kanikerna, försågos med mer eller mindre ansefulla prebenden, kommo vidare en stor del av de större prästgällan att genom inkorporation bliva förenade med prelaturer och kanonikat vid domkyrkorna. I sådana inkorporerade gäll, i vilka prelaterna och kanikerna nominellt voro kyrkoherdar, var församlingsvården lämnad åt ständiga vikarier, vilka tillsattes av biskopen efter förslag av vederbörande prelat eller kanik. Prelaterna och kanikerna själva tillsattes av biskopen och domkapitlet gemensamt.

Oavsett huruvida vid tillsättande av sockenpräst församlingen ägde valrätt eller kallelserätt tillkom konungen eller någon enskild patronus, var det biskopen, som ägde den egentliga utnämnings- eller kollationsrätten, låt vara att denna kollationsrätt kunde vara i större eller mindre utsträckning begränsad genom angivna valrätt eller kallelserätt. Domkapitlen åter kunde allenast såsom rådgivande öva inflytande vid tillsättning av sockenpräst, dock att det under 1400-talet flerstädes lyckades domkapitlen i vårt land att utvidga sin befogenhet därhän, att åtminstone inga större pastorat utan deras bifall fingo av biskoparna försees med innehavare.

Landskapslagarnas kyrkobalkar förlorade icke sin giltighet, då landskapslagarna i övrigt blevo upphävda genom Magnus Erikssons landslag. När Magnus Erikssons lagkodifiering omkring mitten av 1300-talet närmade sig sin fullbordan, inlade nämligen representanter för fem stift en protest mot alla förändringar eller bestämmelser, som stodo i strid med den kanoniska lagen, synodal- och provinsialstadgar samt kyrkans och prästerskapets privilegier, vilket hade till följd, att Magnus Erikssons landslag kom att sakna kyrkobalk. Detta blev även förhållandet med Kristoffers landslag omkring ett århundrade senare. Under tiden närmast efter det Magnus Erikssons landslag blivit antagen synes man i varje landskap hava tillämpat kyrkobalken i landskapets gamla lag. Småningom undanträngde emellertid på sedvanerättslig

väg upplandslagens kyrkobalk de övriga kyrkobalkarna. Upplandslagens kyrkobalk blev för övrigt så ofta avskriven tillsammans med landslagarna, att den slutligen, då man i allmänhet ej hade reda på verkliga förhållandet, kom att betraktas såsom verkliga hörande till desamma.

Praxis med avseende å församlingarnas valrätt under den senare medeltiden.

Under den senare delen av medeltiden kom församlingarnas rätt till deltagande vid tillsättning av sockenpräst att bliva av allt mindre betydelse. Ännu från 1400-talet har man visserligen exempel på sockenmännens deltagande i prästval, men ofta torde biskopen med förbigående av sockenmännen hava med eller utan domkapitlets medverkan tillsatt sockenpräst. Vid slutet av medeltiden torde i varje fall församlingarnas valrätt icke hava utövat någon nämnvärd inskränkning i den biskopliga tillsättningsrätten.

Tiden efter reformationen. Västerås ordinantia 1527. Vid reformationens genomförande i vårt land bibehöllos biskoparna vid sina gamla befogenheter med avseende å prästtjänsternas besättande men tillerkändes jämväl konungen därutinnan vissa rättigheter, som icke förut tillkommit honom. I Västerås ordinantia 1527 heter det sålunda: »Biskoparna besörje sockenkyrkor, då de lösa äro. Dock var de besörja dem med de klerker, som obekväma äro, manslagare, drinkare eller de som icke kunna eller vilja predika Guds ord, kan då konungen någon annan besörja, som bekvämare är, have våld driva den obekväme utav och besörja kyrkan med den, som bekväm är.» I ordinantian stadgades därjämte, att prelaturer, kanonikat och prebenden ej skulle förses, »med mindre konungen bliver åtspord eller den hans Nåde därtill skickandes varder».

De bestämmelser, som sedan äldre tid gällde i fråga om församlingarnas rätt till deltagande vid prästtjänsternas tillsättande, berördes däremot icke i ordinantian, lika litet som någon ansats gjordes till ändring av den därifrån mer eller mindre avvikande praxis, som dåmera möjligen blivit hävdvunnen. Icke heller berördes i ordinantian den kallelserätt, som i vissa pastorat sedan äldre tid tillkom konungen eller någon enskild patronus.

Genom Västerås ordinantia hade prelaturer, kanonikat och prebenden ställts i samma kategori som de gamla konungsgällan, såtillvida som konungen skulle åtspörjas före den biskopliga kollationen. En stor del av dessa kyrkliga stiftelser blevo dock sedermera efter hand indragna. Såsom ovan nämnts, hade emellertid åtskilliga av de större prästgällan tidigare genom inkorporation blivit förenade med dylika stiftelser, och då nu, i den mån dessa senare indrogos, de med dem inkorporerade gällan blevo försedda med egna kyrkoherdar i stället för de vikarier, vilka förut uppehållit kyrkotjänsten, ansåg sig Gustav I berättigad till inflytande jämväl på tillsättandet av dessa förut inkorporerade gäll. Utöver stadgandena i ordinantian gjorde Gustav I vidare anspråk på att bliva åtspord även vid tillsättandet av vissa andra gäll, vilka av Gustav I betecknades såsom märkliga gäll eller stora huvudgäll. Dessa huvudgäll, till vilka åtskilliga större gäll på landsbygden och efter hand jämväl stadspastoraten kommo att hänföras, kommo sedermera att i allmänna medvetandet framstå såsom företrädesvis identiska med beneficia regalia.

Även i övrigt utvidgades under Gustav I:s regering konungens inflytande på tillsättandet av prästerliga tjänster. Under det att beträffande de gamla konungsgällan konungen endast ägde att hos biskopen presentera viss man till erhållande av dylikt gäll, inträffade det sålunda ofta, att Gustav I med förbigående av biskopen själv bortförlänade sådana gäll, liksom han på ena-

handa sätt ofta själv tillsatte de forna prebendepastoraten och de så kallade huvudgällan.

1571 års kyrkoordning. 1571 års kyrkoordning innehåller i fråga om prästtjänsters besättande föreskrifter, vilka i sak icke mycket skilja sig från bestämmelserna i upplandslagens kyrkobalk. I anslutning till vissa uttalanden rörande predikoämbetet heter det sålunda i kyrkoordningen: »Därför när som helst någon församling eller kyrkosocken behöver präst och predikare, skola de först fly till Gud med bönen, begärandes av honom härtill hjälp och råd. Därefter skola de se sig om, var de kunna någon bekomma, den dugelig vara må. Och när de då en sådan (efter som dem tyckes) bekommit hava, skola de låta honom komma inför ordinario eller biskopen, att han där må varda förhörd och beprövad och så (var han gillad varder) dem till kyrkoherde må varda skickad och stadfäst. Var ock så kan hända, att en socken ingen sådan person kan själv bekomma, eller den hon bekommit och presenterat haver icke är skickelig till sådant ämbete, vare då det i biskopens makt, att han därtill skickar en annan bättre.»

Ehuru det sålunda i kyrkoordningen talas allenast om biskops och församlings deltagande vid prästerliga tjänsters tillsättning, torde det dock icke hava varit meningen att helt utesluta konungen från inflytande på tillsättandet av vissa pastorat eller att upphäva den enskilda patronatsrätten.

Vad beträffar domkapitlens befogenheter med avseende å prästtjänsternas tillsättande, nämnes därom intet i kyrkoordningen. Under tiden från reformationens genomförande hade domkapitlen fört en alltmera tynande tillvaro, och kyrkoordningen lät domkapitlen flyta ut i vissa bestämda ämbeten, vilkas innehavare mellan sig fördelade vissa sysslor och uppgifter men icke bildade någon kollegial institution vid biskopens sida. Snart nog började emellertid domkapitlen att åter framträda såsom kollegiala myndigheter och kommo därvid efter hand även att erhålla ett visst inflytande på prästtjänsternas besättande. I prästerskapets postuler eller besvär vid Uppsala möte 1593 uttalades sålunda den grundsatsen, att biskoparna skulle med kapitlets råd och samtycke tillsätta kyrkliga ämbeten, och ehuru prästerskapet icke vann bifall till omförmälda postuler, kom likväl berörda grundsats att bliva i större eller mindre utsträckning tillämpad, så att domkapitlen eller, såsom de under den följande tiden i allmänhet kallades, konsistorierna fingo i viss omfattning medverka vid prästtjänsternas tillsättande.

Kyrkoordningens ovanberörda föreskrifter om tillsättning av prästtjänster gällde kyrkoherdebefattningar. Emellertid förutsattes därjämte i kyrkoordningen, att kyrkoherdarna i större pastorat kunde hava medhjälpare i församlingsvärden. Dylika medhjälpare hade ock under 1500-talet börjat anställas i de större pastoraten. De benämndes kapellaner och voro mestadels eller allmänt, om icke med undantag av kapellanerna i de större städerna, endast enskilda biträden åt kyrkoherden, som själv antog dem och hos vilken de åt-njöto bostad och underhåll. Redan 1575 omtalas emellertid en stadga, enligt vilken kapellanerna även skulle erhålla »någon fördel av allmogen i socknen», men först längre fram i tiden blevo de att anse såsom ordinarie präster motsvarande de befattningshavare, vilka numera benämnas komminister.

I fråga om kyrkoherdebefattningarnas tillsättande är det svårt att i allmänhet konstatera någon väsentlig olikhet i förhållandena under tiden närmast före och efter kyrkoordningens antagande. Genom Gustav I:s anspråk på inflytande vid tillsättning av så kallade huvudgäll och andra gäll, med vilkas tillsättande konungen förut icke haft något att skaffa, hade antalet

av de pastorat, vilka skulle anses såsom beneficia regalia, betydligt ökats. Angående den ordning, i vilken dessa regala gäll skulle tillsättas, hade Johan III i vissa kort före sin kröning 1569 till de då i Uppsala församlade biskoparna överlämnade punkter — sedermera kända under namn av Johan III:s kröningsartiklar — föreskrivit, att den, som önskade erhålla befordran till något regalt gäll, skulle inställa sig hos konungen försedd med rekommendation och vittnesbörd av sin biskop. Liksom under den föregående tiden inträffade det likväl fortfarande ofta, att konungen med förbigående av biskopen tillsatte dylika gäll. De oroliga tiderna under senare delen av 1500-talet och det osäkerhetstillstånd på det kyrkliga området, som därav föranleddes, medförde vidare, att vid prästtjänsters besättande konungens konfirmation kom att sökas i stor utsträckning, vare sig det i det särskilda fallet verkligen var fråga om ett regalt gäll eller icke.

1606 års förordning. Karl IX ville ytterligare utsträcka konungens inflytande på prästtjänsternas tillsättande. I en av honom den 28 juli 1606 utfärdad förordning stadgades sålunda såsom allmän regel rörande prästerliga tjänsters besättande, att biskoparna icke skulle få utdela gäll »efter som dem synes», utan att därmed skulle så tillgå, att sedan sockenmännen godkämt den av biskopen till gället föreslagne, denne skulle hos konungen söka konfirmation å gället.

1611 års konungaförsäkran. Denna förordning synes emellertid icke hava blivit i någon större utsträckning tillämpad, och den blev i varje fall upphävd genom Gustaf II Adolfs konungaförsäkran vid riksdagen i Nyköping 1611. Genom denna försäkran erkändes nämligen åter biskoparnas »tillbörliga lagliga makt och myndighet» att »med församlingarnas samtycke» tillsätta prästgäll »alldeles efter kyrkoordningens lydelse och innehåll, salvo jure patronatus, så att icke någon präst sedan skall behöva att besöka oss om någon konfirmation, undantagandes de huvudgällen, som man menigt beneficia regalia kallar, vilka framdeles skola namngivas i den översedda kyrkoordning, som vi av trycket vilja utgå låta.»

Genom 1611 års konungaförsäkran fastställdes alltså ånyo den ordning för prästtjänsters tillsättande, som var stadgad i 1571 års kyrkoordning. Förbehåll gjordes allenast med avseende å patronatsrätten (»salvo jure patronatus») samt i fråga om »de huvudgällen, som man menigt beneficia regalia kallar», beträffande vilka konungens konfirmation erfordrades. Med hänsyn därtill, att vid ifrågakvarande tid benämningarna huvudgäll och beneficia regalia i allmänhet användes såsom synonyma uttryck, torde man vara berättigad antaga, att med sistnämnda förbehåll avsetts icke endast huvudgäll i detta ords ursprungliga bemärkelse utan även andra gäll av regal natur. Gustaf II Adolfs i konungaförsäkringen uttalade avsikt att låta utgiva en reviderad kyrkoordning, i vilken beneficia regalia skulle namngivas, blev icke bragt till verkställighet, och det kom att dröja länge ännu, innan det blev närmare bestämt, vilka gäll skulle anses såsom regala.

Beträffande den ordning, i vilken de regala gällen skulle tillsättas, innebar 1611 års konungaförsäkran, att även vid besättande av dylika gäll kyrkoordningens bestämmelser angående församlingens valrätt och biskopens ämbetsmyndighet skulle iakttagas och att först därefter konfirmation för den i enlighet med dessa bestämmelser utsedde skulle sökas hos konungen. I motsats till de regala gällen benämndes längre fram i tiden de gäll konsistoriella, där tillsättningen skedde under samverkan mellan stiftsstyrelsen och församlingen utan att konungen därvid hade något inflytande.

Förutom i fråga om de regala gällan hade, såsom ovan nämnts, i 1611 års konungaförsäkran gjorts förbehåll jämväl med avseende å patronatsrätten. Beträffande denna rätt gällde, att den i regel åtföljde viss egendom. Då ett förvärv av patronatsrätt i allmänhet förutsatte betydande ekonomiska uppoffringar samt den härför erforderliga förmögenhetsställningen under äldre tider förnämligast var tillfinnandes inom frälseståndet, hade vidare utvecklingen gått därhän, att patronatsrätt i regel kommit att förvärfvas av frälsemän och därigenom förenas med vissa adelsgårdar, vilkas innehavare uppfört kyrkan i vederbörande församling eller i allt fall gjort någon mera anseelig donation till förmån för densamma. Under senare delen av 1500-talet började emellertid adeln att göra gällande mera vittgående anspråk i fråga om patronatsrätt vid prästtjänsters tillsättande. Vad som förut varit bundet vid ett begränsat antal adelsgårdar, ville adeln nu såsom stånd få sig tillförsäkrat, så att varje adelsman skulle äga patronatsrätt i den socken, där han vore boende.

1612 och 1617 års adelsprivilegier. Den av adeln sålunda väckta frågan om en adeln såsom stånd tillkommande allmän patronatsrätt blev omsider avgjord i en för adeln gynnsam riktning genom adels privilegier av den 10 januari 1612. I dessa — liksom även i de närmast följande adelsprivilegierna av den 8 oktober 1617 — stadgades sålunda, att ridderskapet och adeln skulle hava jus patronatus uti de prästgäll och socknar, där de vore boende, till att där välja kyrkoherde, varjämte tillades, att där flera än en utav adeln uti ett gäll eller socken vore boende och de antingen sinsemellan eller med socknens invånare icke kunde förlikas eller förenas, biskopen skulle hava makt att dem emellan »dispensera», så att den måtte bliva tagen till kyrkoherde, som honom syntes vara bäst tjänlig och skicklig, dock att ingen prästman finge dem påträngas emot deras samtycke och goda vilja.

Genom dessa bestämmelser tillförsäkrades alltså adeln en allmän patronatsrätt, innefattande befogenhet för adels medlemmar såsom sådana att välja kyrkoherde i de socknar, där de voro boende. Ifrågavarande bestämmelser voro dock icke fullt klara och otvetydiga. Beträffande de ofrälse sockenmännens ställning vid val av kyrkoherde förekommer sålunda en antydning om att dessa icke helt och hållet finge lämnas ur räkningen vid valet, men vilken andel därvid skulle tillkomma dem angives icke närmare och blir så mycket mera oklart, som jus patronatus, vilket uteslutande tillkom de adliga församlingsmedlemmarna, just betecknades såsom rätt att välja kyrkoherde. Under alla förhållanden torde det emellertid kunna sägas, att genom ifrågavarande bestämmelser i 1612 och 1617 års adelsprivilegier adels inflytande vid tillsättning av kyrkoherdebefattningar väsentligt utvidgades på bekostnad av de ofrälse sockenmännens valrätt.

Det adliga ståndspatronatet innebar tillika en allvarlig fara för stiftsstyrelsernas självständighet och oberoende i förhållande till den världsliga aristokratien och beredde desamma betydande svårigheter att förse församlingarna med dugande kyrkoherdar. På grund av adels stora inflytande vid pastoratens tillsättande nedsjök ofta biskopens provnings- och kollationsrätt till en ren formsak. Någon vägran att utnämna den, som av patronus föreslagits till kyrkoherde, kunde nämligen sällan med hopp om framgång komma i fråga. Där försök i den riktningen gjordes och tvister mellan patronus och stiftsstyrelse på grund därav uppkommo och hänskötos till Kungl. Maj:t, utföll i allmänhet Kungl. Maj:ts beslut till förmån för patronus. Ett hos adeln ifrån medeltiden nedärvt bruk att hålla egna huspräster medverkade ock

till att bringa oreda i de prästerliga befordringsförhållandena. Oktat dessa huspräster i allmänhet voro föga meriterade, nödgades stiftsstyrelserna sålunda på grund av adelns inflytande ofta bereda befordran åt dylika huspräster framför dugligare och mera förtjänta präster.

Såsom naturligt var, restes från prästerskapets sida ett ihärdigt motstånd mot adelns patronatsrätt, och en viss framgång härutinnan vann prästerskapet omsider därigenom, att drottning Kristinas privilegier för prästerskapet av den 20 september 1647 och den 28 november 1650 med tystnad förbigingo frågan om patronatsrätten. Betydelsen av denna framgång var dock icke synnerligen stor, då adelsprivilegiernas bestämmelser angående patronatsrätten likväl fortfarande ägde giltighet. 1617 års adelsprivilegier hade sålunda bekräftats av drottning Kristina den 7 december 1644, och de bekräftades sedermera ytterligare av Karl X Gustav den 23 december 1654 och av Karl XI den 22 mars 1673.

1650 års privilegier för prästerskapet. I drottning Kristinas omförmälda privilegier för prästerskapet av den 28 november 1650 — vilka i stort sett voro av samma innehåll som 1647 års privilegier — stadgades rörande prästtjänsteters tillsättande, att emedan biskoparnas och konsistoriernas »åhåga enkanerligen bör vara, huru alla församlingar uti deras ombetrodda stift måga kunna besättas med duglige, vällärde och gudfruktige prästmän», de skulle äga rätt att »efter lärdom, ålder och förtjänst samt gåvor och dygdeleverne» utdela gäll, dock att allt skulle ske ordentligen med »församlingens frivilliga val, konsens och goda nöje, så att ingen, som därutinnan bör vara intresserad, bliver förbigången och utesluten». Undantag från detta stadgande gjordes emellertid i fråga om regala gäll, i det att drottning Kristina förbehöll sig rätt att till kyrkoherdar i dylika gäll befordra lärda och välförtjänta prästmän samt hovpredikanter. Ordningen för sådan befordran bestämdes sålunda, att när något »förmäligt gäll i riket antingen i städer eller å landet bliver ledigt, då skall biskopen med församlingen i det stiftet låta oss förnimma, vad personer han aktar ställa församlingen före till att kasta sitt fria val uppå; hava vi då någon annan att presentera, så skall det honom bliva tillkännagivet och sedan med biskopens och församlingens konsens det som vi skäliligast och rättvisligast pröva däruti stadgas och slutas efter det sätt och vis, som år 1569 uti sal. konung Johans kröning och sedan av vår högstärade sal. käre herr fader anno 1611 uti Nyköping är vordet belevat».

1650 års privilegier för prästerskapet bekräftades sedermera av Karl X Gustav den 29 juni 1655 samt med smärre modifikationer — i ovan angivna delar dock utan nämnvärd förändring — av Karl XI den 1 oktober 1675.

Vissa stadganden rörande kapellaner. Ovan är nämnt, att kapellanerna till en början i allmänhet endast voro enskilda biträden åt kyrkoherden, som själv antog dem och hos vilken de åtnjöto bostad och underhåll, men att även »någon fördel av allmogen i socknen» ganska tidigt bereddes dem. Detta församlingens lönebidrag, från början helt och hållet frivilligt, blev med tiden allt allmännare och kom småningom att anses såsom en pålaga, vilken måste utgå, så snart kapellan var anställd inom församlingen. Häröver klagade emellertid allmogen hos Kungl. Maj:t under anhållan, att »den halvspann säd, som sockenmännen av god vilja hava beviljat på var gård årligen till kapellanerna, icke må en framgent och skyldig pålaga förbliva» utan att kapellanerna måtte »considereras som kyrkoherdens ombudsmän, undantagandes vad var och en av en god vilja dem må giva». Med anledning härav förklarades i resolutionen på allmogens besvär den 25 september 1675, att där ingen kapellan »för detta haver

varit eller eljest behöves och inga kungl. resolutioner finnes uppå», ingen kapellan finge församlingen påträngas utan dess ja och samtycke, »med mindre kyrkoherden kapellanen själv vill uppehålla». Sedan genom resolutionen på prästerskapets besvär den 2 mars 1678 vidare förklarats, att kyrkoherdarna ägde att »med församlingarnas sammanråd» välja kapellaner, stadgades emellertid genom ett kungl. brev den 2 april 1684, att ingen kyrkoherde skulle hava lov att själv antaga kapellan utan att då någon kyrkoherde vore i behov av kapellan, kyrkoherden skulle hos konsistoriet begära en sådan.

1686 års kyrkolag. 1686 års kyrkolag innehöll i fråga om prästtjänsters tillsättande följande bestämmelser. Enligt 19 kapitlet 7 § i nämnda lag ägde församlingen, såframt gället icke var regalt, att inom sex månader efter uppkommen ledighet välja kyrkoherde. Prosten skulle efter biskopens förordnande bevista valet och i en predikan förehålla församlingen vad därvid borde iakttagas. Emellertid var detta sockenmännens val icke i och för sig av någon avgörande betydelse. I fortsättningen av förevarande paragraf heter det nämligen: »Om valet faller på någon, som icke är dess värdigare, och biskopen finner, att i stiftet andra äro, som de intet känna, vilka för sin lärdom, långliga tjänst, goda gåvor och skicklighet böra framför den, de åstunda, med befordran ihågkommas, de där gott vittnesbörd om sig hava och giva det säkra hoppet, att församlingen igenom dem skall märkligen kunna uppbyggas och förkovras, då böra de i det, som skäligt är och till deras bästa länder, låta rätta sig och åtnöjas med biskopens och konsistorii förordning.» För den händelse sockenmännen försummade att i rätt tid begagna sin kallelserätt, stadgades, att biskopen skulle »uppå prostens härom gjorda påminnelse utse för dem en tjänlig, god och trogen kyrkoherde, tagandes med sina kapitelsmän för sig anteckningen på de äldste, läraste och bäst förtjänte skolebetjante, krigspräster och kapellaner i stiftet, som vänta efter laglig kallelse till bättre lägenhet, och därav föreslå en eller två, som bekvämligast prövas det lediga rummet att företräda, dem de dit förskicka att göra provpredikan och inhämta församlingens samtycke och ordentliga kallelse, varuppå sedan stadsfästelsebrev av biskopen skall meddelas».

Till regala gäll räknades enligt 19 kapitlet 10 § i kyrkolagen alla, som antingen av ålder varit sådana eller sedermera genom kungl. brev och förordningar förklarats för regala eller ock framdeles av vissa skäl kunde därför förklaras. Dylika gäll ville Konungen, enligt vad i sistnämnda lagrum vidare stadgades, förse med sådana män, som med lärdom, tjänst och arbete, helst vid akademier, gymnasier och skolor så ock vid hov- och krigsstaten, hade gjort sig om Guds församling och det allmänna bästa väl förtjänta; och på det Konungen måtte »så mycket bättre underrättas och påminnas om deras skicklighet och villkor, som äro i stiftet», skulle biskopen, när ett regalt gäll bleve ledigt, inkomma med förslag på »dem, som han vet vara till sådana lägenheter skickliga och värdiga». Vid sidan härav medgavs det emellertid även församlingen att i underdånighet begära en eller annan, som den förmenade vara lämplig och förtjäna att komma i åtanke. Konungen ville där- efter utnämna antingen en av de av biskopen eller församlingen föreslagna eller ock någon annan, som han själv kände och visste vara värd befordran.

Beträffande den omstridda frågan om patronatsrätten gjorde kyrkolagen åtskillnad mellan å ena sidan patronatsrätt, som grundade sig å kyrkobyggnad eller å gåva av jord till kyrka eller prästgård, och å andra sidan sådan patronatsrätt, som ägdes allenast enligt adelns privilegier och som grundade sig enbart å innehav av sätesgård inom församlingen. Med patronatsrätt av det

förra slaget, därom bestämmelser meddelades i 19 kapitlet 12—14 §§ i kyrkolagen, följde befogenhet för patronus att »utse och kalla någon till prästlägheten och föreställa honom biskopen, vilken ej bör en sådan ogilla, såframt densamme icke, sedan han blivit ordinerad, är märkligen i lärdom och leverne förvärrad vorden». Ogillades emellertid den föreslagne, ägde patronus kalla »någon annan, som värdig är». Vidkommande patronatsrätt av det senare slaget, varom stadgades i 15 och 16 §§ i samma kapitel, bestämdes däremot icke närmare, vilka befogenheter skulle åtfölja dylik patronatsrätt. Endast det fastställdes, att patronatsrätt av sistnämnda slag icke finge utövas till men och förfång för innehavare av sådan patronatsrätt, som grundade sig å kyrkobyggnad eller å gåva av jord till kyrka eller prästgård. Den närmare innebörden i övrigt av den patronatsrätt, som var grundad enbart å innehav av sätesgård inom församlingen, var alltså beroende på tolkningen av ovan omnämnda stadganden i adels privilegier.

I 19 kapitlet 9 § i kyrkolagen stadgades, att om kapellaners tillsättande biskopen och domkapitlet skulle tillitas, emedan de bäst kände personernas skicklighet och gåvor samt visste besked om deras framsteg i studier, dock att församlingens val och kallelse nödvändigt borde föregå, varvid ock kyrkoherdens, som en sådan medtjänare tarvade, samtycke och votum ej borde förbigås, såframt det prövades vara skäligt.

Vissa stadganden beträffande regala gäll. Såsom ovan nämnts, skulle enligt kyrkolagen till regala gäll räknas alla, som antingen av ålder varit sådana eller sedermera genom kungl. brev och förordningar förklarats för regala eller ock framdeles av vissa skäl kunde därför förklaras. I kyrkolagen ställdes sålunda i utsikt, att de regala gällens antal framdeles kunde komma att ökas. Redan före kyrkolagens utfärdande hade emellertid efter enväldets införande och reduktionsbesluten 1680 och 1682 de regala gällens antal icke obetydligt ökats. Med anledning därav att en hel del adelsgoods, med vilka patronatsrätt varit förbunden, genom reduktionen indragits till kronan, hade Karl XI sålunda i en den 28 maj 1684 utfärdad skrivelse till samtliga domkapitel förklarat, att »såsom nu genom reduktionen alla konungs- och ladugårdar samt åtskilliga andra kronogods här i vårt rike, som hava förr varit på ett och annat sätt ridderskapet och adeln förlänta», åter kommit under kronan, vederbörande adelsmän icke längre ägde den rättighet de i följd av sina privilegier haft att med stöd av jus patronatus välja och kalla kyrkoherdar och predikanter i de församlingar, i vilka sådana återkallade gods vore belägna, »utan sådant allt står nu och allt framgent under vårt nådiga behag och förordning». På grund därav hade Karl XI i nämnda skrivelse jämväl anbefallt biskoparna att lämna Kungl. Maj:t dispositionen vid kyrkoherdevalen i alla de socknar, i vilka någon av de reducerade kungs- och ladugårdarna funnes, såväl som ock i de gäll, i vilka adelsmän förut ägt jus patronatus »i anseende till de gods, de ha ägt i socknar, som nu sedermera äro genom reduktionen oss tillerkända». Efter kyrkolagens utfärdande meddelades ytterligare föreskrifter, genom vilka de regala gällens antal än mer ökades. I ett av Karl XI den 15 maj 1687 i visst ärende meddelat beslut gjordes sålunda den meningen gällande, att — förutom sådana gäll, i vilka funnes reducerade gods, vilkas ägare där haft jus patronatus — samtliga de pastorat, i vilka funnes kungsgårdar och överstesäten, skulle vara regala, även om dessa egendommar ej vid reduktionen tillfallit kronan. I början av 1690-talet vidtogos slutligen vissa åtgärder för att få de regala pastoratens antal närmare bestämt. Den 6 september 1690 anbefalldes för sådant ändamål landshövdingarna att efter överlägg-

ning med biskoparna inkomma till Kungl. Maj:t med förteckningar på de pastorat, vilka borde anses såsom regala, och erhöles sedermera den 16 januari 1692 ytterligare order att insända fullständiga specifikationer över alla pastorat i vederbörande län efter uppgjort formulär. Enligt detta skulle, bland annat, uppgift lämnas, i vilka församlingar städer, slott, kungsgårdar och kungsladugårdar vore belägna, på vad grund kyrkorna låge samt vilka pastorat hållits för regala. Sedan de i anledning därav upprättade pastoratsspecifikationerna under åren 1692 och 1693 inkommit till Kungl. Maj:t, lät Kungl. Maj:t upprätta två förteckningar, den ena, nr 1, över de pastorat, som Kungl. Maj:t ansåg för regala, och den andra, nr 2, över de pastorat, som Kungl. Maj:t ej betraktade såsom regala. Å förteckningen nr 1 upptogs därvid ett stort antal pastorat, som icke angivits såsom regala i nyssnämnda pastoratsspecifikationer. De av Kungl. Maj:t sålunda upprättade förteckningarna tillställdes därefter med skrivelse den 16 augusti 1693 vederbörande landshövdingar och konsistorier.

Genom Karl XI:s berörda åtgärder hade de regala gällens antal ökats i synnerligen stor utsträckning. Endast de allra svagaste landsförsamlingarna hade fått behålla sin icke regala natur. Emellertid hade icke ens de icke regala gällens tillsättande lämnats helt oberoende av konungamaktens inflytande. I omfördälda skrivelse av den 16 augusti 1693 hade nämligen Karl XI förklarad, att om så skulle hända, »att vi någon meriterad och oss bekänd prästman ville hava befördrad till någotdera av de gäll eller pastorater», som blivit ställda under konsistoriernas disposition och icke ansåges för regala, »skall sådant icke heller oss vara betaget, utan förbehålla vi oss därtill ävenväl fri makt, ehuruväl vi eljest och i gemen med desamma vilja låta förfara» i enlighet med kyrkolagens stadganden i fråga om de icke regala gällen.

1720 års regeringsform. Vid statsskicketets omgestaltning efter Karl XII:s död väcktes fråga om att åter inskränka de regala gällens antal, och i huvudsak likalydande bestämmelser i sådant syfte intogos i 34 § i 1719 års regeringsform och 40 § i 1720 års regeringsform. Ifrågavarande bestämmelse i sistnämnda regeringsform var av följande lydelse: »Med kyrkoherdarnas tillsättande förbliver det vid det sätt, som före år 1680 varit; dock skall igenom en kommission av några riksens råd, biskopar och andra redlige män undersökas, vilka gäll före 1680 varit regala eller ej; varefter sedermera vederbörande av adeln kunna få njuta de dem tillhöriga jura patronatus och fria val med därvid hängande förmåner till godo samt uti regala gäll Kungl. Maj:ts rätt, konsistoriernas och församlingarnas rättigheter oförtryckta bibehållas, som dem tillböra, på sätt och vis, som kyrkolagen förmår och innehåller».

Berörda stadgande i 1720 års regeringsform innebar alltså, att man i fråga om pastoratens fördelning i regala och icke regala sådana skulle återgå till de förhållanden, som i nämnda hänseende varit rådande före år 1680, samt att genom en på visst sätt sammansatt kommission skulle undersökas, vilka pastorat före år 1680 varit regala eller ej. Den 17 april 1722 utsågs jämväl en dylik kommission, vilken den 28 i samma månad uti avgivet utlåtande anförde, bland annat, att kommissionen med ledning av de under åren 1692 och 1693 insända pastoratsspecifikationerna låtit uppföra under nr 1 de pastorat, som enligt berörda specifikationer befunnits förut hava hållits för regala, under nr 2 de pastorat, som förut stått och av Karl XI lämnats under biskopens och konsistoriets försorg, under nr 3 de pastorat, som först år 1693 blivit förklarade för regala men i vilka funnes kungsgårdar, överstesäten eller några Kungl. Maj:t och kronan hemfallna gods, vilkas ägare där haft jus patrona-

tus, samt under nr 4 övriga pastorat, som först år 1693 blivit förklarade för regala utan att vare sig Kungl. Maj:t anfört eller kommissionen kunnat finna fullgiltig anledning därtill, vilka pastorat därför enligt 40 § i 1720 års regeringsform åter borde ställas under biskopens och konsistoriets försorg, såsom de varit före år 1680. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 6 juli 1722 återfingo ock de under nr 4 uppförda pastoraten sin icke regala natur. De under nr 1 uppförda pastoraten fingo däremot förbliva regala, och detsamma kom jämväl att bliva förhållandet med de under nr 3 uppförda pastoraten, oaktat dessa icke före år 1680 varit av regal natur.

Genom upprättandet av 1722 års förteckningar återfick emellertid ett stort antal gäll sin icke regala natur, och det resultat, vartill den av 1722 års kommission verkställda utredningen ledde, kom därefter att i stort sett äga bestånd ända till dess att genom 1910 års prästvals lag skillnaden mellan regala och konsistoriella gäll upphävdes. Enligt uppgift i det av särskilda kommitterade den 9 november 1907 avgivna betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster gestaltade sig år 1903 pastoratens fördelning sålunda, att — bortsett från prebendegäll samt patronella och särskilt privilegierade pastorat — av återstående 1235 pastorat 512 voro regala samt 723 konsistoriella.

1723 års privilegier för prästerskapet. Liksom i 1720 års regeringsform förut-sattes jämväl i prästerskapets privilegier av den 16 oktober 1723, att man i fråga om pastoratens fördelning i regala och icke regala sådana skulle återgå till de förhållanden, som i berörda hänseende varit rådande före år 1680, ehuru, såsom framgår av vad ovan anförts, den av 1722 års kommission verkställda utredningen icke kom att i allo leda till ett dylikt resultat. I 16 § i nämnda privilegier förklarades sålunda, att biskoparna och konsistorierna skulle hava rätt att efter lärdom, ålder och förtjänst samt ämbetsgåvor och dygdigt leverne tillsätta prästerliga tjänster i varje stift, såsom före 1680 hade varit, dock med enahanda förbehåll, som tidigare stadgats i 1650 års privilegier, att allt skulle ske ordentligen med »församlingens frivilliga val, konsens och goda nöje, så att ingen, som därutinnan bör vara intresserad, bliver förbigången och utesluten». Förbehåll gjordes därjämte i fråga om de regala gällan ävensom med avseende å jus patronatus. Beträffande de regala gällan stadgades vidare i 18 § i 1723 års privilegier, att när något sådant gäll i stad eller på landet bleve ledigt, biskopen och konsistoriet skulle ditsända några skickliga och befordran värdiga prästmän att där låta sig höra. Av dessa eller andra, om vilkas skicklighet och leverne församlingen vore underrättad, hade dess ledamöter att i prestens närvaro utvälja tre, »till vilka de hava största förtroendet att lämna dem sin själavård». Vid detta val borde helst de, som tjänade vid akademier, gymnasier och skolor samt vid hov- och krigsstaten, men även skickliga och välförtjänta kapellaner ihågkommas. Sedan församlingen »gjort ett enhälligt val av trenne därtill utsedda personer», skulle dess kallelse sändas till konsistoriet, som kungjorde landshövdingen, »vilka personer såväl konsistorium som församlingen fallit uppå», samt till Kungl. Maj:t insände församlingens kallelse jämte sina påminnelser och förslag, varefter Kungl. Maj:t ägde utnämna antingen en av de föreslagna eller den Kungl. Maj:t eljest funne vara skicklig och tjänlig.

1723 års adelsprivilegier. I fråga om jus patronatus stadgades i 7 § i adels privilegier av den 16 oktober 1723, att i de prästgäll och socknar, varest ridderskapet och adeln då hade eller därefter kunde förvärva eller vid den undersökning, om vilken förmäldes i 40 § i 1720 års regeringsform, lagligen kunde

bevisa sig före år 1680 hava ägt jus patronatus, antingen genom urminnes hävd eller genom förmåner, dem kyrkan åtnjutit, adeln skulle äga att på föreskrivet sätt välja kyrkoherde. I berörda paragraf i 1723 års adelsprivilegier stadgades därjämte, att om någon adelsman ägde sätesgård i en socken, adelsmannen skulle hava »makt och frihet att tillika med församlingen välja kyrkoherde» samt att om flera än en utav adeln ägde sätesgård i prästgället och de antingen sinsemellan eller med socknens invånare icke kunde förlikas eller förenas, biskopen och konsistoriet skulle hava makt att dem emellan skilja, så att den av de föreslagna måtte bliva tagen till kyrkoherde, som syntes därtill vara bäst tjänlig och skicklig, dock att ingen prästman finge påträngas församlingen »mot deras samtycke och goda vilja, vid laga ansvar till görandes, emedan en olaglig tillsatt präst aldrig bör hava inträde eller njuta lön uti församlingen».

Den närmare innebörden av församlingarnas valrätt under tiden från reformationen. Såsom framgår av ovan anförda bestämmelser i 1571 års kyrkoordning, ägde sockenmännen enligt nämnda bestämmelser rätt att välja kyrkoherde i församlingen och hos biskopen föreslå den valde till utnämning. Biskopen hade därefter att pröva den av sockenmännen föreslagne och, därest han vid denna prövning godkändes, insätta honom i ämbetet. Därest åter biskopen ansåg den föreslagne icke vara »skickelig till sådant ämbete», ägde biskopen att till kyrkoherde i församlingen förordna »en annan bättre». På grund av den prövningsrätt, som sålunda enligt dessa bestämmelser tillkom biskopen, ägde denne det avgörande inflytandet vid tillsättning av kyrkoherde, under det att sockenmännens valrätt allenast innebar en rätt att hos biskopen föreslå präst i församlingen.

Omförmälda bestämmelser i 1571 års kyrkoordning bekräftades, såsom förut anförts, genom ovanberörda stadgande i 1611 års konungaförsäkran, därvid dock tillika gjordes förbehåll med avseende å patronatsrätten samt i fråga om de regala gällan. I nämnda försäkran talas visserligen om biskoparnas befogenhet att »med församlingarnas samtycke» tillsätta prästgäll, men att därmed icke avsågs att utvidga församlingarnas inflytande vid kyrkoherdebefattningarnas tillsättande framgår av fortsättningen av ifrågavarande stadgande, där det uttryckligen hänvisas till kyrkoordningens lydelse och innehåll.

De bestämmelser rörande prästtjänsters tillsättande, vilka återfinnas i 1650 års privilegier för prästerskapet, kunde möjligen synas inrymma större frihet åt församlingarna, än som medgivits dem enligt 1571 års kyrkoordning. Enligt nämnda bestämmelser skulle ju stiftsstyrelserna äga tillsätta de icke regala gällan med »församlingens frivilliga val, konsens och goda nöje, så att ingen, som däratinnan bör vara intresserad, bliver förbigången och utsluten», varjämte tillsättandet av de regala gällan säges skola ske »med biskopens och församlingens konsens». Vad sistnämnda stadgande beträffar, torde emellertid därmed huvudsakligen avsetts att bereda biskoparna tillfälle att utöva en viss kontroll även vid de regala gällans tillsättning, och vad de icke regala gällan angår, voro bestämmelserna i övrigt icke ägnade att medföra någon utvidgning av församlingarnas inflytande. Genom föreskriften, att de icke regala gällan skulle av stiftsstyrelserna tillsättas »efter lärdom, ålder och förtjänst samt gåvor och dygdeleverne», gjordes snarare en viss inskränkning i församlingarnas valrätt, och en dylik inskränkning i valrätten förleddes jämväl av en annan bestämmelse i privilegierna av innehåll, att vid prästtjänsters tillsättning skulle iakttas, att »icke någon mindre lärd eller

meriterad person i en tjänst eller annan bliver dem föredragen, som lärdare äro och bättre en lägenhet förtjänt hava».

I 1686 års kyrkolag tillerkändes biskop och domkapitel i fråga om icke regala gäll uttryckligen befogenhet att, därest den av församlingen valde vid jämförelse med andra präster i stiftet befundes mindre värdig, frågå valet och utnämna någon annan, som prövades hava större anspråk på beförden, varjämte beträffande de regala gällan Konungen uttryckligen förklarades icke vara bunden av vare sig biskopens eller församlingens förslag.

Konungens frihet i förhållande till de kyrkliga myndigheterna och till församlingarna vid tillsättning av regala gäll bekräftades jämväl i 1723 års privilegier för prästerskapet. I fråga om de icke regala gällan innehöllo nämnda privilegier i allt väsentligt samma bestämmelser som 1650 års privilegier, och beträffande den närmare innebörden av församlingarnas rätt enligt dessa bestämmelser i 1723 års privilegier för prästerskapet gäller därför detsamma, som ovan anförts med avseende å motsvarande bestämmelser i 1650 års privilegier. I nära överensstämmelse med motsvarande föreskrift i sistnämnda privilegier stadgades ock i 17 § i 1723 års privilegier för prästerskapet, att det alltid skulle »väl och noga iakttagas uti alla stift, att icke någon mindre lärd person och av ringare merit och skicklighet i en tjänst eller annan bliver dem föredragen, som lärdare och skickligare äro samt bättre en lägenhet förtjänt hava».

Ovannämnda bestämmelse i 1723 års adelsprivilegier, att ingen prästman finge påträngas församlingen »mot deras samtycke och goda vilja», gällde endast för det fall, att adelsmän ägde sätesgård i prästgället. I berörda privilegier förbehölls uttrycket jus patronatus såsom beteckning allenast för sådan patronatsrätt, som grundade sig på förmåner, dem kyrkan åtnjutit, eller på urminnes hävd, varjämte den adeln vid prästval tillkommande företrädesrätt, som grundade sig enbart å innehav av sätesgård i prästgället och som tidigare jämväl betecknats såsom jus patronatus, modifierades därhän, att adeln förklarades skola »tillika med församlingen» välja kyrkoherde. Ifrågasvarande bestämmelse att ingen prästman finge påträngas församlingen »mot deras samtycke och goda vilja» — vilken bestämmelse för övrigt nära överensstämmer med motsvarande stadgande i 1612 och 1617 års adelsprivilegier — torde fördensskull närmast varit avsedd att utgöra ett skydd för adelns inflytande vid tillsättning av kyrkoherde i konsistoriella gäll. En dylik uppfattning rörande innebörden av nämnda bestämmelse föranledes ock av densamma förekomst i för adeln utfärdade privilegier samt av dessas uppgift att närmast vara ett skydd just för adelns rättigheter.

Vad kapellanerna beträffar, voro dessa, såsom ovan nämnts, till en början i allmänhet endast enskilda biträden åt kyrkoherden, som själv antog dem och hos vilken de åtnjöto bostad och underhåll. Församlingarna hade i följd därav till en början icke något inflytande vid kapellanernas tillsättande. Men även efter det kapellanerna småningom börjat övergå till att vara ordinarie präster samt församlingarna börjat bidra till deras avlöning, dröjde det ganska länge, innan församlingarna tillerkändes något inflytande vid deras tillsättande. Ovanberörda stadgande i resolutionen på allmogens besvär den 25 september 1675, att ingen kapellan finge påträngas församlingen utan dess ja och samtycke, gällde allenast sådana församlingar, där ingen kapellan »för detta haver varit eller eljest behöves och inga kungl. resolutioner finnes uppå», och under det att i resolutionen på prästerskapets besvär den 2 mars 1678 endast helt allmänt förklarades, att kyrkoherdarna ägde att »med försam-

lingarnas sammanråd» välja kapellaner, stadgades i Kungl. brevet den 2 april 1684, att kapellanerna skulle tillsättas av domkapitlet, utan att därvid tillika nämndes något om att församlingarna skulle äga någon valrätt eller kallelserätt. Enligt 1686 års kyrkolag skulle däremot tillsättningen ske under samverkan mellan stiftsstyrelsen, församlingen och kyrkoherden, men huru långt vars och ens befogenhet skulle sträcka sig, angavs dock icke närmare. Praxis under tiden efter kyrkolagens utfärdande giver emellertid vid handen, att stiftsstyrelserna i allmänhet fäste stort avseende vid kyrkoherdens votum.

Någon bestämd ordning för anställande av prästval var icke stadgad i de äldre författningar, för vilka ovan redogjorts. Såsom i allmänhet under ifrågavarande tid gällde även vid prästval, att flertalet slöt sig omkring de anseddaste männen och nöjde sig med deras åsikt eller beslut samt att, därest olika meningar uppstodo, man sökte i godo sammanjämka dem. I följd av berörda tillvägagångssätt torde församlingens kallelserätt huvudsakligen hava utövats genom de förnämligare sockenmännen, liksom dessa även kommo att i förhållande till stiftsstyrelsen företräda församlingen vid de förhandlingar, som beträffande frågor om prästtjänsters tillsättande ofta fördes mellan stiftsstyrelsen och församlingen. I de år 1659 avgivna, av biskopen Olof Laurelius och dåvarande pastor primarius, sedermera biskopen Erik Emporagrius utarbetade förslagen till kyrkolag meddelades uttryckliga föreskrifter om ett dylikt tillvägagångssätt vid prästval. I Laurelius' förslag stadgades sålunda, att utövanheten av församlingens kallelserätt skulle ske »med ordning och skick, att några de äldste och förständigaste taga församlingens rättighet uti god akt och den, när så behöves, skäligen driva och utföra låta», och i Emporagrius' förslag föreskrefs, att församlingens kallelserätt icke borde utövas »genom hela hopen, vilket, särdeles i stora församlingar, icke väl ske kan; utan de äldste och förnämste taga menighetens rätt i god akt, höra dess mening, den för biskopen och kapitlet framföra och sig med dem om lärare sammansätta». Emellertid tillades i Emporagrius' förslag, att därest »så viktig fråga och tvist» yppade sig, att »man alla behövde söka, då skall sådan ansökning icke härmed vara förbjuden utan mera tillåten och påbjuden». Prästeståndets vid 1682 års riksdag avgivna förslag till kyrkolag anslöt sig i förevarande hänseende till Laurelius' förslag, varemot i det förslag, som avgavs av den år 1684 tillsatta kyrkolagskommissionen, stadgades, att i de församlingar, som icke vore regala eller patronella, skulle iakttagas, att »där de äro ringare än femtio mantal, där måge de alla vara till råds om valet», men att, därest församlingen bestode av mer än femtio mantal, sockenmännen skulle utse »några vissa män, dem de våld giva att välja å hela menighetens vägnar; dessa måge ej färre vara än tre, ej heller flere än sju». Praxis med avseende å tillvägagångssättet vid prästval under ifrågavarande tid torde hava gestaltat sig i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda stadganden i Laurelius' och Emporagrius' förslag.

Såsom framgår av vad ovan anförts, var under tiden från reformationen församlingarnas inflytande vid tillsättning av prästerliga tjänster ganska begränsat. Vad särskilt de regala gällan beträffar, kunde församlingarna i allmänhet icke påräkna beaktande för sina önskemål med avseende å prästtjänsternas tillsättande. Hos församlingarna var i berörda hänseende den lokala synpunkten förhärskande. Man önskade helst i socknen infödda eller med det förra prästhuset nära liggande kyrkoherdar, i förra fallet såsom de lämpligaste vid bevakande av sockenmännens intressen och i senare fallet till underlättande av församlingens tunga vid försörjande av den förre äm-

betsinnehavarens änka och barn. Kungl. Maj:t däremot önskade i allmänhet bereda befordran åt hovpredikanter och krigspräster ävensom åt andra av en eller annan orsak gynnade prästmän. Framför allt brukade Kungl. Maj:t hava krigspräster i åtanke, därvid det ofta var fråga om att med kyrkliga gäll tillgodose uttjänta eller under fälttågen utarmade krigspräster, vilkas fordringar på inestående lön Kungl. Maj:t för rådande penningbrist icke såg sig i stånd att på annat sätt tillfredsställa. I Karl XI:s ovanberörda skrivelse den 28 maj 1684 angående de gäll, över vilka han på grund av reduktionen ville disponera, förklarades jämväl uttryckligen, att Kungl. Maj:t däri genom finge tillfälle »då och då att befordra våra krigspräster, sedan de genom trogen tjänst och mycket utståndet besvär åstunda och förtjäna att sättas i ett ärligare och bättre tillstånd», varvid Kungl. Maj:t emellerid icke ville betaga biskoparna frihet att därefter föreslå »andra skickliga och välförtjänade prästmän, när någon av sådana lägenheter blir ledig och ingen krigspräst finnes, som behöver och har väl förtjänat därmed i nåder att anses och rekommenderas».

Vad de icke regala gällen angår, begränsades församlingarnas inflytande vid prästtjänsternas tillsättande — förutom av stiftsstyrelsernas provningsrätt — jämväl av adelns ovannämnda företrädesrätt vid prästval. De adliga församlingsmedlemmarna plögade insända sina kallelser särskilt, liksom de också stundom protesterade mot hela den övriga församlingens beslut. Det klagades jämväl över att de tvingade sina arrendatorer att rösta på deras befallning och att de höllo stämmor för att behandla församlingen i dess helhet på ungefär samma sätt och så med sin auktoritet framtinga en kallelse, som hade utseende av att vara samtliga röstgämdes. Val, som skett utan att de adliga församlingsmedlemmarna varit närvarande, betraktades av dem såsom ogiltigt, och domkapitlet anmodades i dylikt fall att föranstalta om nytt val. Domkapitlet fäste även stort avseende vid deras votum, så att vid omröstningarna därstädes ofta såsom skäl för en persons utnämning anfördes, att han fått adelns votum.

Jämväl andra förhållanden medverkade vidare till att begränsa församlingarnas inflytande vid tillsättning av prästerliga tjänster. Av gammalt hade det sålunda förekommit, att Kungl. Maj:t ej sällan ingrep vid tillsättning av präster även i konsistoriella pastorat genom att meddela den ene eller andre prästmannen förord till vederbörande stiftsstyrelse antingen på visst ledigt gäll eller och i allmänhet på första lediga gäll inom stiftet. Genom dylika så kallade promotorial eller rekommendationer lyckades det ofta mycket undermåliga präster att förskaffa sig befordran framför skickliga och förtjänade präster. Även adeln plögade uppvakta stiftsstyrelserna med rekommendationer eller promotorial, vilka i förhållande till den rekommenderandes rang och värdighet icke gärna kunde lämnas helt och hållet obeaktade. Från prästerskapets sida vidtogos de mest energiska åtgärder för att stävja berörda osed. Redan år 1613 överlade sålunda det i Stockholm då församlade prästerskapet om huru med sådana präster skulle förhållas, som genom »hög personers myndighet och intercession» inträngde sig i församlingarna, därvid bland annat beslöts, att biskoparna skulle var i sitt stift grundligen undervisa sina präster i artikeln om laglig kallelse och därjämte allvarligen förmana en och var att taga sig till vara för sådan otillbörlighet. I 1647 och 1650 års privilegier för prästerskapet stadgades vidare, att präst, som icke hos sin biskop och förman ordentligen sökte befordran till ämbete eller lägenhet utan »löper och molesterar höga överheten och andra förnåma ståndspersoner om promotorial», skulle straffas och till lydnad hållas. Kungl. Maj:t förbehölls likväl rätt att benåda med promotorial. Samma stadgande intogs

jämväl i 1675 års privilegier för prästerskapet, dock med uteslutande av nyssnämnda förbehåll till förmån för Kungl. Maj:t. I icke mindre än fem andra särskilda författningar under tiden 1660—1680 meddelades därjämte bestämmelser mot ifrågavarande osed, något som bäst visar, huru inrotad den var. Vidare stadgades i 19 kapitlet 32 § i 1686 års kyrkolag, att präst eller aspirant till prästämbetet, som »sin biskop och konsistorium föraktar och förbigår», skulle straffas och till lydnad hållas, »efter som våra förordningar om ordentlig kallelse förmå och befalla». Slutligen intogs i 17 § i 1723 års privilegier för prästerskapet följande bestämmelse i ämnet: »Där någon prästman funnes, som sin biskop och konsistorium föraktade eller förbiginge och icke ordentligen sökte sin promotion till något ämbete och lägenhet av sin biskop och förmän utan om promotorial anhåller och oroar höga överheten och andra förnäma ståndspersoner, vilka varken å ämbetets vägnar eller såsom patroni eller församlingens ledamöter till deras befordran äga rätt att bidraga, den må citeras, ställas till förhör och, efter som hans brott vara kan, plikta och till lydno hållas, som kyrkolagen innehåller.» Trots alla dessa bestämmelser inträffade det likväl ständigt, att stiftsstyrelserna uppvaktades med promotorial till förmån för befordringssökande präster.

Omsorgen om efterlevande änkas och barns materiella existensvillkor, stundom måhända i förening med andra mera ideella bevekelsegrunder, hade tidigt givit upphov åt en sannolikt ganska allmän strävan hos prästerna att var i sin stad tillförsäkra sina söner succession till vederbörande gäll. Men icke blott prästernas eget utan kanske ännu mera lokalförsamlingarnas intresse medverkade till att åt denna arvsprincip förskaffa vidsträckt tillämpning. Såsom i det föregående blivit anmärkt, önskade man nämligen inom församlingarna helst i socknen infödda eller med det förra prästhuset nära liggande kyrkoherdar. Redan 1571 års kyrkoordning hade behövt varna för det ensidiga skattandet åt berörda arvsprincip. I kyrkoordningen hade sålunda framhållits, att prästgäll icke låge under arvsrätt och att fördenskull den avlidne prästens arvingar ej vore närmare att erhålla gället än andra men att väl sonen kunde sättas i faderns ställe, »om han kan därtill så tjänlig eller tjänligare vara än någon annan». Berörda bestämmelse, att den son, som skulle få efterträda sin fader, skulle vara åtminstone lika tjänlig som någon annan, respekterades emellertid föga av församlingarna. För dessa var i allmänhet huvudsaken att till efterträdare åt en avliden präst erhålla någon, som var skyldig att sörja för dennes stärbhus. Sådan skyldighet hade ju en son eller måg till den avlidne, varför dessa gärna först och främst kommo i åtanke. Om däremot den avlidne icke efterlämnat någon son eller måg, som kunde övertaga gället, sökte man till efterträdare erhålla någon, som genom giftermål med änkan eller med någon dotter till den avlidne bibehöll dennes familj vid gället och på sådant sätt betryggade dess framtid. Detta var den vanligaste formen för dessa så kallade konservationer, och fråga därom uppkom ständigt, då det gällde att tillsätta sådana lägenheter, som blivit lediga genom innehavarens frånfälle. Genom 1686 års kyrkolag sanktionerades ock i viss mån denna grund för prästerlig befordran. I 19 kapitlet 8 § i nämnda lag stadgades sålunda, bland annat, att vid tillsättning av icke regala gäll de präster borde särskilt ihågkommas, vilka »den frånfallne kyrkoherdens hus upprätta och understödja kunna; dock så, att församlingens gagn och goda förnämligast och för all ting därhos sökes och anses, efter slika prästgäll intet ligga under någon arvsrätt utan ett fritt och ordentligt val, vilket med allt skäl bör falla på dem, som äro mest skicklige och bäst förtjänte», varjämte tillades, att om »son eller

måg är, som prövas därtill så tjänlig och så värdig som någon annan, då bör han ock billigt ihågkommas och befordras». Även stiftsstyrelserna voro ofta benägna att vid gällens återbesättande taga hänsyn till det gamla prästhusets konservation, men, såsom naturligt var, sökte de därjämte i regel tillse, att befordringarna ändock skedde efter skicklighet och förtjänst. För församlingarna däremot syntes alltför ofta meriter och duglighet hava varit av ringa betydelse i jämförelse med vederbörandes villighet att sörja för det gamla prästhusets konservation.

Det sätt, varpå församlingarna ofta missbrukade sin kallelserätt, framkallade icke sällan skarpa konflikter mellan stiftsstyrelse och församling, då stiftsstyrelsen sökte befordra prästerna efter skicklighet och förtjänst och därför ofta nödgades vägra att utfärda kollationsbrev för den präst, som församlingen begärde. I ändamål att förekomma dylika konflikter hade i såväl Laurelius' som Emporagrius' kyrkolagsförslag upptagits en bestämmelse av innehåll, att därest församlingen envist yrkade att få annan präst än stiftsstyrelsen kunde godkänna, några lämpliga och ungefär lika meriterade prästmän skulle uppföras på förslag och dem emellan kastas lott »efter apostlarnas exempel». I praxis hade man emellertid på annat sätt sökt förekomma de strider, som de prästerliga befordringsärendena medförde. Redan från förra hälften av 1600-talet har man sålunda exempel på att i fall av oenighet mellan stiftsstyrelse och församling stiftsstyrelsen anlitat den medelvägen att uppsätta några på förslag, mellan vilka församlingen skulle få välja. I ett av Kungl. Maj:t år 1643 i visst ärende medelat beslut föreskrevs ock, att tre skulle sättas på förslag, mellan vilka församlingen hade fritt val, och i ett av Kungl. Maj:t år 1649 likaledes i visst ärende medelat beslut förklarades, att stiftsstyrelsen, »följande laga plägseden och bruket», skulle ställa tre skickliga män på förslag, varefter församlingen skulle äga att fritt välja en av de föreslagna. Genom den praxis, som sålunda under 1600-talet börjat utbilda sig, upphävdes givetvis icke församlingens omedelbara kallelserätt, men grundsatsen om kyrkostyrelsens rätt att i vissa fall uppsätta några på förslag, mellan vilka församlingen skulle få välja, kom likväl småningom att framstå såsom av mera övervägande betydelse.

Res. på prästerskapets besvär den 14 sept. 1731. I denna riktning reformerades jämväl sedermera det prästerliga befordringsväsendet genom resolutionen på prästerskapets besvär den 14 september 1731. I berörda resolution — som i förevarande del anger sig hava tillkommit i anledning av prästerskapets och allmogens anhållan, att »Kungl. Maj:t ville utfärda dess nådiga förklaring, huru med kyrkoherdeval till lediga församlingar förhållas skall, på det alla tvistigheter och oredor, som ofta därav uppvuxit, måtte förekommas» — stadgades sålunda, att »som biskopen och konsistorium äga bästa kunskapen om de personer, som skickliga och förtjänta äro, så böra de förskicka till församlingen, varest öppningen är, trenne personer och församlingen igenom ett fritt val välja en av dem, dock ridderskapet och adeln, som äga sätesgård i den lediga socknen, deras år 1723 undfångna privilegier i den 7 § oförkränkta». Vid valet skulle rösterna »i anseende därtill, att prästerna på landet njuta sin förnämsta inkomst efter hemmantalet», räknas efter hemmanens storlek, »varigenom de, som åbo oskattlagda hemman och torp, samt bruksfolk och andra, som ej bruka något skattlagt hemman, uti valet ingen delaktighet hava». Ägare av bruk eller masugn skulle emellertid »även i prästvalet hava sin röst, och skall var härd eller masugn lika anses härutinnan med ett helt hemman». Om gället var konsistoriellt, skulle den, som vid valet erhöi de flesta

rösterna, förses med fullmakt å tjänsten, dock att därest tvist yppade sig mellan ridderskapet och adeln, å ena, samt församlingens övriga ledamöter, å andra sidan, biskopen och konsistoriet ägde skilja dem emellan jämlikt ovan nämnda lagrum i 1723 års adelsprivilegier. Särskilt förbehåll gjordes därjämte i fråga om jus patronatus. Vad de regala gällan beträffade, lämnades församlingen rätt att, om den icke fann sig nöjd med de tre föreslagna, hos konsistoriet begära ännu en till att låta höra sig. Denne fjärde provpredikant skulle emellertid i skicklighet och förtjänst vara jämlik med de av konsistoriet föreslagna. Bland de fyra ägde församlingen därefter att genom val utse tre, vilka skulle av konsistoriet föreslås hos Kungl. Maj:t. Med val av kapellaner skulle förhållas på lika sätt som med kyrkoherdeval i konsistoriella gäll, varvid dock även skulle inhämtas »kyrkoherdens röst och samtycke, som en sådan medtjänare betarvar».

1738—39 års riksdag. Vid 1738—1739 års riksdag väcktes ånyo fråga om ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster. I ett av sekreta deputationen vid nämnda riksdag avgivet utlåtande angående tillämpningen av vissa stadganden i 1720 års regeringsform rörande tjänstetillsättningar föreslogs sålunda, att prästvalen skulle avskaffas och prästtjänsterna tillsättas genom lottkastning i viss ordning. Förslag om prästtjänsters tillsättande genom lottkastning framfördes därjämte i två av prosten Erasmus Trägårdh vid riksdagen ingivna memorial, det ena författat av honom själv och det andra författat av biskopen Andreas Rydelius, vilken avlidit under resan till riksdagen. I Rydelius' memorial framhölls i fråga om prästtjänsternas besättande angelägenheten av att därvid »den anstalt och lag göras måtte, att ej ovärdige och otjänlige personer måge hädanefter, som hitintills ofta beklagligen skett, genom varjehanda olagliga och skadliga vägar få lov att tränga sig in uti Guds församling», samt anfördes såsom motivering till förslaget om prästtjänsters tillsättande medelst lottkastning, bland annat, att därigenom »alla otillbörliga vägar» bleve i möjligaste mån »dem oförskämmandom och i otid löpandom förebyggda». Emellertid förbereddes sedan flera år inom rådet en ny förordning om prästval. Ett förslag därtill, vilket i sina grundprinciper överensstämde med resolutionen på prästerskapets besvär den 14 september 1731, förelades ock 1738—1739 års riksdag. I avgivet utlåtande över nämnda förslag anförde sekreta deputationen, att den föreslagna författningen visserligen kunde i åtskilliga mål äga sin goda grund men att med densamma likväl ej vunnes det ändamål, som åsyftades, eller att förekomma alla olaga steg av de till lägenheter föreslagna och att avvärja stridigheter och missbruk inom församlingen, samt att deputationen fördensskull enhälligt beslutat att icke frångå sitt ovanberörda förslag om lottkastning. Ärendet avgjordes därefter först av adeln, vars beslut gick ut på att frågan om lottkastningen skulle uppskjutas till nästa riksdag att då återupptagas i samband med kyrkoordinationens överseende — en på 1720-talet tillsatt eklestistik deputation hade år 1731 avgivit ett förslag till ny kyrkoordination eller kyrkolag — samt att den föreslagna förordningen om prästval skulle gälla till dess. De övriga stånden instämde med adeln, därvid i borgarståndets beslut särskilt framhölls, att vid den blivande granskningen under följande riksdag sekreta deputationens förslag om lottkastning samt Rydelius' och Trägårdhs memorial skulle tagas i närmare övervägande. I riksdagens skrivelse angående prästvalsförordningen hette det också i överensstämmelse med ständernas beslut, att förordningen skulle gälla till nästa riksdag, men då denna bestämmelse ej intagits i själva förordningen, kom den icke heller att ingå i den av

Kungl. Maj:t sedermera den 5 juni 1739 utfärdade förordningen. Vid översändande av den tryckta förordningen till landshövdingarna och domkapitlet förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att den, såsom den lydde, borde efterlevas till nästa riksdag, då den vid kyrkoordningens överseende kunde komma till närmare övervägande, men då, såsom nämnts, något förbehåll därom ej gjorts i själva förordningen samt dessutom frågan om kyrkoordningens överseende ej upptogs vid någon av de följande riksdagarna, kom 1739 års prästvalsförordning likväl ej att uppfattas som provisorisk.

1739 års prästvalsförordning. 1739 års förordning överensstämde, såsom ovan nämnts, i sina grundprinciper med resolutionen på prästerskapets besvär den 14 september 1731 men innehöll fullständigare och mera detaljerade bestämmelser än denna. Under det att 1731 års resolution sålunda saknade bestämmelser om röstgrund vid prästval i städerna, meddelades i 1739 års förordning bestämmelser i sådant hänseende av innebörd, att vid prästval i städerna rösträtt finge utövas allenast för hus eller gårdar i församlingen. I 1739 års förordning kompletterades vidare bestämmelserna om val av kyrkoherde i konsistoriella pastorat med ett stadgande av innehåll, att därest två av de föreslagna finge vardera hälften av de avgivna rösterna, det skulle skiljas dem emellan genom lottdragning, varjämte stadgandet i 1731 års resolution, att vid val av kapellan även kyrkoherdens »röst och samtycke» skulle inhämtas, i 1739 års förordning ändrades därhän, att kyrkoherden, utom sin rösträtt för prästgården, skulle äga ytterligare två röster, en för den lön han gäve kapellanen och en för det denne skulle bliva hans medtjänare.

Såsom framgår av vad ovan anförts rörande innehållet i 1731 års resolution, hade i denna »ridderskapet och adeln, som äga sätesgård i den lediga socknen», förbehållits »deras år 1723 undfångna privilegier i den 7 § oförkränkta» samt i enlighet därmed stadgats, att därest vid kyrkoherdeval i konsistoriella gäll tvist yppade sig mellan ridderskapet och adeln, å ena, samt församlingens övriga ledamöter, å andra sidan, biskopen och konsistoriet ägde skilja dem emellan jämlikt berörda lagrum i 1723 års adelsprivilegier. Någon motsvarighet till dessa bestämmelser i 1731 års resolution förekom icke i 1739 års förordning, enligt vilken val av kyrkoherde i konsistoriella gäll städse skulle avgöras efter pluralitet eller, vid lika röstetal, genom lottdragning. Den företrädesrätt vid prästval, som genom 1612 och 1617 års adelsprivilegier under namn av jus patronatus tillförsäkrats adeln och som sedermera, på sätt i det föregående blivit anmärkt, modifierats genom 1723 års adelsprivilegier, blev sålunda genom 1739 års förordning definitivt upphävd. Liksom i 1731 års resolution gjordes däremot även i 1739 års förordning förbehåll beträffande jus patronatus i egentlig mening eller sådan patronatsrätt, som principiellt grundade sig å kyrkobyggnad eller å gåva av jord till kyrka eller prästgård. Med avseende å sådana av flera församlingar bestående pastorat, i vilka endast en av församlingarna var under patronatsrätt, stadgades sedermera i resolutionen på prästerskapets besvär den 9 december 1766, att i dylika pastorat, varest sålunda till den ena kyrkan vore jus patronatus och den andra vore regal eller konsistoriell, patronus och församlingarna borde vid förefallande prästkallelser alternera i sin ordning efter socknarnas antal. Såsom i det föregående nämnts, upphävdes den patronella kallelserätten genom lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt. Enligt vad förarbetena till denna lag giva vid handen, tillsattes år 1920 kyrkoherde i 110 pastorat i patronell ordning. Av dessa 110 pastorat voro 29 endast alternativt patronella.

Då genom 1731 års resolution och 1739 års förordning föreskrevs, att vid

prästval domkapitlet skulle uppgöra ett förslag å tre personer, fick detta förslag i viss mån olika betydelse i konsistoriella och i regala gäll. I de förra skulle nämligen församlingen vara bunden inom förslaget, men i de senare erhöll församlingen rätt att kalla en fjärde provpredikant, som emellertid skulle i skicklighet och förtjänst vara jämlik med de av domkapitlet föreslagna. Beträffande anledningen till att i regala gäll församlingen sålunda erhöll rätt att kalla fjärde provpredikant heter det i rådsprotokollet för den 18 april 1738, att innan 1731 års resolution utkom, »är det icke utan att församlingarna uti de lediga gäll begärt och ofta fått höra fem, sex eller sju provpredikanter utom dem, som konsistorium sänt, och just därför hade Kungl. Maj:t för rättvist funnit att förordna, det församlingarna uti regala gäll utom de tre, som konsistoriet utser, få kalla den fjärde». I anledning av uppkommen fråga, huruvida församlingen ägde att nämna någon viss person eller om den endast finge begära en fjärde provpredikant och det tillkomme domkapitlet att bestämma personen, förklarades genom cirkulärbrevet den 17 januari 1755 ändamålet med ifrågavarande bestämmelse vara, att om församlingen önskade en annan med de föreslagna jämlik prästman, den så mycket hellre borde vinna bifall i en så skäligen åstundan, som denna grundade sig på kärlek och mera förtroende samt någon annan förtjänt och skicklig därigenom icke kunde sägas ske förnär. Domkapitlet borde därför pröva den kallades förtjänst och skicklighet samt, ifall denna funnes jämlik med de föreslagnas, bifalla församlingens begäran men i motsatt händelse avslå densamma utan att i stället utse någon annan. Med avseende å förfarandet vid kallande av fjärde provpredikant stadgades i Kungl. Maj:ts den 22 januari 1746 utfärdade förklaring över 1739 års förordning, att om större delen av församlingens ledamöter på frågodagen begärde fjärde provpredikant, de skulle hänvisas att därom göra anmälan hos domkapitlet, innan valdagen infölle. Beträffande uppkommen fråga, huruvida med »större delen» åsyftades majoriteten av de närvarande eller av hela församlingens röstberättigade, förklarade Kungl. Maj:t genom utslag i särskilt mål den 14 november 1798, att vad om större delen av församlingens ledamöter vore sagt icke kunde lämpas till andra än dem, som vore tillstädes och ägde att i kyrkan överlägga med varandra. För omröstningen angående fjärdemanskallelse skulle enligt nämnda utslag samma röstgrund tillämpas som vid själva valet.

I förbigående kan erinras om att i äldre tider ansökningar icke voro föreskrivna såsom villkor för att komma i fråga vid tillsättning av prästerliga befattningar. Även 1739 års förordning saknade bestämmelse i ämnet, men att ansökning åtminstone under senare delen av 1700-talet utgjorde förutsättning för att komma i åtanke vid förslagets uppgörande framgår av flera författningar från den tiden. För att tillgodose församlingens rätt att alltid hava tre att välja mellan stadgades vid samma tid, att då blott en eller två sökande anmält sig till en ledig prästlägenhet, konsistoriet skulle med andra skickliga och förtjänta prästmän fylla bristen i förslaget.

Utvecklingen i de förutvarande danska och norska provinserna. I det föregående har hänsyn icke tagits därtill, att vissa av de nuvarande svenska landskapen i äldre tid tillhört Danmark eller Norge samt att i följd därav danska eller norska rättsregler i fråga om tillsättning av prästerliga tjänster tidigare varit gällande i nämnda landskap. Skåne och Halland tillhörde ursprungligen Danmark. Blekinge var däremot ursprungligen svenskt, men som det var löst ryckt från Sverige redan på 1060-talet, hava de kyrkliga förhållandena där väsentligen utvecklats sig i enahanda riktning som i Skåne, under vars biskops-

stol landskapet ock lydde i kyrkligt hänseende. Sedan Halland år 1645 på 30 år avträtts till Sverige, avträdde det definitivt jämte Skåne och Blekinge till Sverige år 1658. Vad Gotland beträffar, var denna ö under medeltiden ett tvistefrö mellan Sverige och Danmark men avträdde år 1570 definitivt till Danmark, dit den sedermera hörde till år 1645. Urgamla norska landskap voro Härjedalen och Bohuslän, vilka avträdde till Sverige, Härjedalen år 1645 och Bohuslän år 1658. Ehuru Jämtland, som synes hava kristnats från Sverige, år 1111 övergått till Norge, fortfor det i allt fall till år 1570, sålunda under hela medeltiden, att vara förenat med den svenska kyrkoprovinns och lyda under Uppsala ärkestift. Efter medeltidens utgång var det endast åren 1571—1645 förenat med Norge och Trondhjems stift i kyrkligt hänseende.

I Danmark och Norge torde de prästerliga tjänsterna till en början hava tillsatts på ungefär enahanda sätt som i Sverige. I regel torde sålunda sockenmännen ursprungligen haft ett avgörande inflytande vid prästtjänsternas tillsättande. Betydligt tidigare och i större utsträckning än i Sverige hava dock de danska och norska förhållandena anpassats efter de kyrkliga synpunkterna. Efter den norska ärkestolens upprättande år 1152 kom sålunda i Norge utvecklingen att gå därhän, att prästerna i enlighet med den kanoniska rättens grundsatsers tillsattes av biskoparna, och även i Danmark kom, sedan fasta biskopsdömen inrättats, det avgörande inflytandet i fråga om prästtillsättningen att utövas av biskoparna. Emellertid funnos åtskilliga socknar, där biskoparnas rätt, liksom tidigare sockenmännens, var underkastad inskränkningar. Så var bland annat fallet med socknar, som kommit under patronatsrätt. Antalet dylika socknar torde ej varit ringa i Danmark. Särskilt synas patronatsrätter hava tillkommit konungarna, genom vilkas strävanden kristendomen framförallt fått fotfäste, men innehades nog ej så få jämväl av enskilda stormän.

I Kristian III:s recess av år 1536, vilken innehöll vissa grundläggande bestämmelser för reformationens genomförande i Danmark, meddelades i fråga om kyrkostyrelsen föreskrifter av innebörd, bland annat, att det katolska episkopatet skulle avskaffas och de katolska biskoparna ersättas med evangeliska superintendenter. Vissa av de katolska biskoparnas funktioner övertogos ock av dylika superintendenter, vilka dock sedermera i allmänhet åter kommo att benämnas biskopar. Vissa andra av de förutvarande biskoparnas funktioner övertogos däremot för konungen av länsmännen, varmed förstodos till en tid särskilda funktionärer, så kallade stiftslänsmän, och sedan innehavarna av de världsliga länen. Såväl 1536 års recess som den danska reformationslagstiftningen i övrigt kommo tills vidare att gälla även i Norge.

I fråga om prästtjänsternas tillsättande föreskrevs i 1539 års kyrkoordinans, att de bästa av kyrkan på menige allmogens vägnar skulle med prostens utvälja den, som de aktade lämplig till präst och som hade rykte om gott leverne och goda seder, varefter den sålunda utvalde skulle sändas till superintendenten att förhöras om sin lärdom och sitt förstånd. Befanns den valde skicklig i lärdom, skulle superintendenten i sin ordning sända honom till länsmannen att å Kungl. Maj:ts vägnar erhålla konfirmation eller, såsom det sedermera kallades, kollats. Den sålunda konfirmerade skulle därefter skickas tillbaka till superintendenten att av denne insättas i ämbetet.

Ett supplement erhöi 1539 års kyrkoordinans i Ribe artiklar av år 1542, däri med hänsyn till obestämdheten av uttrycket »de bästa av kyrkan» föreskrevs, att sockenmännen skulle utnämna sju de äldsta och mest aktade män i socknen, vilka med prostens råd skulle välja den, som församlingen ville fram-

ställa för superintendenten och länsmanen. Denna bestämmelse upptogs jämväl i den norska kyrkoordinansen av år 1607.

Genom en förordning av år 1620 meddelades närmare, sedermera i Kristian IV:s stora recess av år 1643 upptagna bestämmelser, huru vid valet skulle tillgå, där ett pastorat bestode av flera socknar. I sådant fall skulle pluraliteten av elektorerna tagas från huvudsocknen, d. v. s. moderförsamlingen, men var därvid föreskrivet, att om adel bodde i endast endera socknen, denna alltid skulle betraktas såsom huvudsocknen.

Såväl härigenom som på grund av utvecklingen i övrigt hade, där adel förekom, denna erhållit en sådan makt vid prästvalet, att menigheternas valrätt i sådana socknar ofta blivit nästan betydelselös. Även i övrigt hade nämnda valrätt efter hand blivit alltmera inskränkt genom det ökade inflytande vid prästvalet, kyrkostyrelsen med tiden erhållit. Särskilt hade länsmanen, som från början endast haft att utan all gensägelse stadfästa den av församlingen valde och av superintendenten godkände prästmannen, därutinnan erhållit allt större myndighet framför ej endast församlingen utan även superintendenten, vartill kom, att konungen ansågs äga »höjeste jus patronatus» över de församlingar, där menigheterna skulle hava valrätt.

Vad beträffar de pastorat, till vilka konungen under den katolska tiden haft patronatsrätt, hade väl menigheternas valrätt kommit att omfatta åtminstone flertalet av dessa, men förekom dock forfarande en, om än mindre, klass av kyrkor, vid vilka konungen utan menigheternas medverkan hade kallelserätt, och utövades denna kallelserätt vanligen genom länsmanen eller innehavaren av den kronans egendom, med vilken ifrågavarande rätt ansågs vara förenad.

I städerna hade genom 1539 års kyrkoordinans valrätten uppdragits åt borgmästare och råd.

Ett viktigt undantag från menigheternas valrätt utgjorde slutligen de socknar och kyrkor, till vilka enskilda adelsmän hade patronatsrätt. Till en början synas de ej hava varit många till antalet, men ökades de efter hand genom upplätelser av nya patronatsrättigheter.

När genom freden i Brömsebro år 1645 Gotland, Jämtland och Härjedalen samt på 30 år Halland avstodos till Sverige, garanterade svenska kronan alla ständer i Halland deras privilegier, friheter, dansk lag och rätt samt kyrkoordinans. Dylig försäkran gavs ej beträffande de övriga provinserna, varför svensk lag kom att där tillämpas. Under den närmaste tiden efter freden i Roskilde år 1658, då Skåne, Blekinge och Bohuslän samt, definitivt, Halland avträdde till Sverige, tillämpades i dessa provinser enahanda förfaringssätt vid prästtjänsternas tillsättande, som vid nämnda tid var gällande i Danmark och Norge, allenast att länsmannens befogenhet att å Kungl. Maj:ts vägnar meddela kollats övertogs av generalguvernör eller landshövding. Efter hand gick emellertid utvecklingen alltmera därhän, att ifrågavarande landskap i avseende på tillsättning av präster likställdes med gamla Sverige, och blevo jämväl 1686 års kyrkolag samt den därefter följande svenska lagstiftningen tillämpliga i berörda landskap. Med stöd av nyssnämnda befogenhet för landshövdingen att å Kungl. Maj:ts vägnar meddela kollats synes man därvid hava kommit att likställa flertalet gäll i omförmälda landskap med de regala i gamla Sverige, varemot endast ett jämförelsevis mindre antal hänfördes till de konsistoriella gällan.

1772 och 1809 års regeringsformer. I 1772 års regeringsform § 10 stadgades, att med kyrkoherdars tillsättande skulle förhållas efter 1720 års regeringsform och de författningar, vilka sedan därom blivit utfärdade; och intogs i

§ 30 i 1809 års regeringsform följande stadgande: »Konungen äger att, på det sätt förr övligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorater. De så kallade konsistoriella gäll vare vid deras valrätt bibehållna».

Även efter den förändring, som det prästerliga befodringsväsendet genom 1730-talets lagstiftning undergick, voro förhållandena vid prästval ofta sådana, att de gåvo anledning till berättigade klagomål. Särskilt hade man anledning att beklaga sig över att å förslag uppförda präster genom avtal med församlingen eller vissa dess ledamöter angående minskning i blivande löneförmåner sökte försäkra sig om pluralitet vid det förestående valet. 1739 års förordning innehöll visserligen en del bestämmelser i syfte att förekomma obehörig röstvärning vid prästval, men dessa bestämmelser visade sig emellertid icke vara tillräckligt effektiva i nämnda hänseende. I en den 1 februari 1817 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse fäste domkapitlet i Linköping Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å ifrågavarande missförhållande, varjämte domkapitlet underställde Kungl. Maj:ts prövning ett av domkapitlet uppgjort förslag till förekommande av röstvärning vid prästval. Sedan Kungl. Maj:t i anledning därav tillsatt en kommitté med uppdrag att inkomma med utlåtande över berörda förslag samt nämnda kommitté den 12 november 1817 avgivit ett nytt förslag till författning i ämnet, beslöt Kungl. Maj:t, att då ifrågavarande författning stode i nära sammanhang med 1739 års förordning, vari flera ändringar ifrågasatts, en kommitté skulle framdeles tillsättas för att i ett sammanhang granska prästvals författningarna, och skulle prövningen av 1817 års kommittéförlag uppskjutas till dess den blivande kommittén inkomme med sitt betänkande.

1821 års kommitté. I enlighet med nämnda beslut tillsattes den 16 juli 1821 en ny kommitté, vilken den 29 oktober 1822 avgav två sedermera år 1825 till trycket befodrade alternativa förslag till förordning om tillsättning av prästerliga tjänster. Det ena av dessa förslag var byggt på samma grunder som 1739 års förordning. Det andra däremot gick ut på upphävande av församlingarnas valrätt och i huvudsak av skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat. Förslag till alla kyrkoherdebeställningar, med undantag av sådana i patronella gäll, skulle uppgöras av domkapitlet och insändas till Kungl. Maj:t, som till tjänsten utnämnde en av de tre föreslagna. Komministerstjänster skulle tillsättas av biskop och domkapitel efter förutgången och lagakraftvunnet förslag å tre prästmän. I det betänkande, med vilket berörda förslag framlades, anförde kommittén, bland annat, att kommittén ansåge även de visast beräknade författningar i avseende å prästval lika litet framdeles som dittills kunna till alla delar befodra vad därmed åsyftades samt att kommittén på sådan grund vore övertygad om att ändamålet bäst skulle vinnas, om alla prästval upphävdes »såsom med församlingens värdighet oförenliga och såsom föranledande till många oredor mellan lärare och åhörare, till inbördes strider, som dem ej höves, och till ömsesidiga förluster, ibland vilka den av inbördes kärlek och aktning, väl bör synnerligast avses». Kommittén anmärkte därjämte, att förlusten av menighetens valrätt vid konsistoriella gäll, där den egentligen vore avgörande, icke borde anses »synnerligen uppoffrande, enär antalet av regala och patronella gäll, där den enskilda viljan bestämmer utgången, närmar sig betydligt till antalet av de konsistoriella».

1828—30 års riksdag. De av 1821 års kommitté sålunda avgivna båda alternativa förslagen till förordning om prästtjänsters tillsättande överlämnades sedermera genom en kungl. proposition till 1828—1830 års riksdag »till den prövning, ämnets vikt synes fordra, och sådan som, vad senare förslaget be-

träffar, med vederbörandes i grundlagen förvarade rättigheter kan överensstämma». I den skrivelse, rikets ständer i anledning av berörda proposition avlåto till Kungl. Maj:t, anförde ständerna, att de icke ansett sig kunna antaga det av omförmälda båda förslag, enligt vilket alla kyrkoherdebeställningar, med undantag av sådana i patronella gäll, skulle av Kungl. Maj:t och komministerstjänster av biskop och domkapitel tillsättas, enär genom en sådan förändring i det prästerliga befordringsväsendet församlingarnas rätt att genom eget val utse sina religionslärare skulle, tvivelsutan till missnöje för de flesta valberättigade, alldeles upphävas. Enligt ständernas åsikt vore förhållandet mellan lärare och åhörare av en helt annan, av en mera inre och andlig karaktär än mellan statens övriga tjänare och folket, och det vore i detta förhållande, som grunden till menigheternas valrätt enligt ständernas tanke måste sökas. Det vore sant, att denna valrätt vore på flera sätt inskränkt, men om vad som ännu återstode därav även borttoges, skulle folket icke utan skäl klaga över förlusten av rättigheter, som det ansåge både välgrundade och heliga. Å andra sidan kunde dock ständerna icke neka, att, helst på vissa orter, menigheternas valrätt blivit mycket missbrukad, men berörda missbruk härleddes gemenligen från egennyttan, vilken åter retades av lönevillkorens obestämdhet. Om denna avhjälpes genom billiga, av Kungl. Maj:t stadfästade konventioner, syntes skälig anledning vara till det hopp, att missbruken skulle försvinna efter hand och prästvalen småningom återtaga sin forna, i vissa landsorter ännu bibehållna karaktär av en religiös akt, då åhöraren bibehölls vid sin ärvda rätt och läraren vid sin bästa befordringsgrund, som vore och bleve församlingens förtroende och tillgivenhet. Ständerna ansåge det böra överlämnas åt tiden att ådagalägga, huruvida en önskad verklighet komme att svara mot detta hopp, och först i en tidpunkt, då erfarenheten visat kraftlösheten av alla dittills uppfunna och av framtidens uppfinning beroende hjälpmedel mot det överklagade onda, förmodade ständerna, att den av mången önskade föreslagna förändringen skulle i en allmän uppfattning finna ett stöd, som nu saknades och varförutan ständerna icke ansåge densamma kunna eller böra antagas. Beträffande det andra av ovannämnda båda förslag, enligt vilket församlingarnas valrätt bibehöllits, blev detsamma efter omarbetning i vissa delar antaget av ständerna.

1843 års prästvalsförordning. Med anledning av detta ständernas beslut utfärdades sedermera förordningen om prästval den 1 april 1843. Liksom det av ständerna antagna förslaget överensstämde denna förordning i sina huvudprinciper med 1739 års förordning. I fråga om kallande av fjärde provpredikant, vilket även enligt 1843 års förordning kunde äga rum allenast vid val av kyrkoherde i regala gäll, stadgades emellertid i sistnämnda förordning, att vid omröstningen angående dylik kallelse skulle för varje röstande person beräknas en röst utan avseende på vederbörandes i vallängden upptagna röstetal. Beträffande anledningen härtill anfördes i ett av lag- samt allmänna besvärs- och ekonomiutskotten vid 1828—1830 års riksdag avgivet utlåtande över Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition, att i fråga om kallelse av fjärde provpredikant tillämpandet av omröstning »per capita och ej efter personernas större eller mindre röstetal synes i flera hänseenden billigt, även av den orsak, att ett annat voteringssätt skulle svårligen kunna medhinnas på frågodagen, då så många andra ärenden förekomma och böra avgöras». Huruvida den, som kallades till fjärde provpredikant, behövde vara jämlik med de å förslaget uppförda sökande i avseende å förtjänst och skicklighet, stadgades icke i 1843 års förordning, och synes man hava ansett, att vad ovan omför-

mälda cirkulärbrev av den 17 januari 1755 härom innehöll fortfarande ägde giltighet. I anledning av en av rikets ständer gjord framställning om förändring i de genom nämnda cirkulärbrev stadgade villkor, under vilka domkapitlet ägde bifalla en av församlingen i regalt pastorat framställd begäran om fjärde provpredikants hörande, förklarade emellertid Kungl. Maj:t genom cirkulär till domkapitlet den 9 april 1858 — med undanröjande av vad i omförmälda hänseende fanns föreskrivet i förstberörda cirkulärbrev — att såvida den prästman, vilken församlingen begärde till fjärde provpredikant, innehade de egenskaper, som enligt gällande författningar skulle hava erfordrats för behörighet till förslag till det lediga pastoratet, den omständigheten, att den begärde provpredikanten i förtjänst och skicklighet ej vore med de å förslaget uppförda fullt jämlik, icke utgjorde hinder för bifall till församlingens framställda begäran. Vad tidigare stadgats därom, att i fall, då fjärde provpredikant blivit kallad, församlingen ägde att genom val utse tre, vilka skulle av domkapitlet föreslås hos Kungl. Maj:t, hade inneburet, att domkapitlet skulle med ledning av valets utgång upprätta ett nytt förslag å tre personer. Någon motsvarighet härtill förekom icke i 1843 års förordning, som i fråga om regala gäll i sådant hänseende föreskrev allenast, att sedan valet vunnit laga kraft, domkapitlet skulle till Kungl. Maj:t inberätta valets utgång och därvid tillika insända ansöknings- och valhandlingarna jämte domkapitlets förslagsprotokoll.

1883 års lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. Genom lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning av prästerliga tjänster meddelades nya bestämmelser å förevarande område. Dessa bestämmelser skilde sig från stadgandena i 1843 års förordning väsentligen däri, att rätten till fjärdemanskallelse utsträcktes till alla kyrkoherdeval såväl i regala som i konsistoriella pastorat. Med avseende å villkoren för att fjärde man skulle anses kallad gällde emellertid olika regler beträffande regala och konsistoriella pastorat. Under det att för bifall till förslag om dylik kallelse i regala gäll allenast erfordrades, att mera än hälften av de i omröstningen vid frågodagsförrättningen deltagande förenat sig om kallelsen, erfordrades sålunda i de konsistoriella pastoraten, att mera än hälften av hela antalet i den justerade valängden uppförda röstberättigade förenat sig om att begära fjärde provpredikant. Då vid val av kyrkoherde i konsistoriellt pastorat fjärde provpredikant varit under omröstning, övergick utnämningssrätten till Kungl. Maj:t, som därvid hade att till tjänsten utnämna antingen någon av de efter ansökning å domkapitlets förslag uppförda eller den fjärde provpredikanten. Rösträtten vid prästval var graderad efter ekonomiska grunder och tillkom såväl juridiska som fysiska personer. Den i de äldre prästvalsförordningarna förekommande bestämmelsen om lottdragning vid lika röstetal ersattes i 1883 års lag av ett stadgande av innehåll, att om vid val till konsistoriell prästlägenhet högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, den skulle anses vald, som erhållit de flesta rösterna efter huvudtalet, samt att, därest även efter sådan beräkning högsta röstetal funnes hava tillfallit flera, domkapitlet skulle till tjänsten utnämna den bland dessa, som prövades därtill mest lämplig.

1910 års prästvalslagstiftning. Genom 1910 års prästvalslagstiftning undergick den prästerliga befodringsordningen — jämte vissa förändringar av mera yttre och formell natur — ej oväsentliga förändringar i fråga om huvudgrunderna för prästtjänsternas tillsättande. Framställning om en ganska djupgående reformering av det prästerliga befodringsättet hade också gjorts i en av Allmänna svenska prästföreningen i september 1907 till Kungl. Maj:t

avlåten skrivelse, däri hemstälts, att Kungl. Maj:t måtte genom sakkunniga låta utreda, huru då gällande prästvalsagar borde reformeras för vinnande av en mera tidsenlig och rättvis befodringsordning, samt, därest Kungl. Maj:t så funne skäligt, för riksdag och kyrkomöte framlägga förslag till ny lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. Till stöd för denna hemställan hade prästföreningen framhållit, hurusom ordningen för tillsättande av prästerliga tjänster allmänt erkändes icke längre motsvara tidens krav. Både från församlingarnas och från prästerskapets sida föreläge en livlig önskan om nödiga reformer därutinnan. Församlingarnas verkliga behov bleve genom den gällande befodringsordningen icke alltid vederbörligen tillgodosett. Prästvalens utgång vore ofta beroende på mer eller mindre tillfälliga omständigheter, som icke bort få avgörande betydelse vid val av en församlingens själasörjare. Valens anordning hade dessutom visat sig hart när i regel medföra sönderslitande tvister inom församlingen eller mellan församlingen och kyrkostyrelsen. Å andra sidan hade prästernas krav på en mera rättvis befodringsordning blivit allt starkare. Under de förhållanden, som vore rådande å förevarande område, kunde det lätt inträffa, att en förtjänt och duglig prästman genom tillstötande omständigheter alldeles ginge miste om vederbörlig befodran eller nådde den först sedan arbetskraften vore bruten, under det att samtidigt helt unga män, som kanske vore honom underlägsna i förtjänst och skicklighet, droges fram till de mest ansvarsfulla poster. Denna ojämnhet i befodran medförde en tryckande ovisshet för framtiden och verkade naturligen nedsättande på kraften och frimodigheten i prästens krävande kall, församlingsarbetet till skada. Såsom normerande princip för den av prästföreningen önskade reformen uppställdes, att den borde ske under anslutning till hävdvunnen ordning och förena församlingens såväl som kyrkostyrelsens rätt att i lagbestämd ordning medverka vid prästerliga befattningars tillsättande med prästerskapets billiga krav på mera rättvis befodran. I fråga om tillsättning av prästtjänster, till vilka domkapitlet utnämde innehavare, förordades en bestämmelse av innebörd, att därest vid val till sådan tjänst sökande erhållit viss av Kungl. Maj:t närmare bestämd, så kvalificerad majoritet, att den kunde anses vara uttryck för en verklig församlingsmening, han skulle till befattningen utnämnas men att i annat fall domkapitlet skulle utnämna den, som det prövade vara för tjänsten lämpligast. Vid kallande av fjärde provpredikant skulle domkapitlet äga att efter prövning uppföra den kallade på förslag, försåvitt denne i förtjänst och skicklighet vore jämnställd med någon av de å förslaget uppförda.

Prästföreningens berörda framställning överlämnades till särskilda kommitterade, vilka erhållit i uppdrag att inom justitiedepartementet biträda vid behandlingen av åtskilliga väckta frågor om ändring i då gällande bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster. Denna kommitté avlämnade därefter med skrivelse den 9 november 1907 betänkande med förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster jämte vissa därmed sammanhängande författningar.

En centralpunkt i kommitténs framställning utgjordes därav, att enligt förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat upphävdes. I stället föreslog kommittén en annan grund för fördelning av bestämmanderätten i dylika angelägenheter mellan kyrkostyrelsen och församlingarna, i det att det skulle bero på utgången av det i vederbörande församling anställda valet till kyrkoherdetjänst, huruvida detta val skulle hava avgörande betydelse eller tjänstens tillsättande

i sista hand skulle ankomma på Konungen, som ägde att utnämna även någon annan än den, som vid valet erhållit högsta röstetalet.

Enligt de av kommittén ifrågasatta stadgandena i berörda ämne gjordes skillnad mellan det fall, då församlingen begagnat sin rätt att kalla fjärde provpredikant, och det fall, då valet endast gällde de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blivit av domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten. För det senare fallet, då alltså den regelbundna befordringsordningen tillämpades, föreslogos följande bestämmelser. Om någon av de å domkapitlets förslag uppförda prästerna vid valet erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna, skulle han av domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten, försåvitt av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade minst en tredjedel deltagit i omröstningen. Hade däremot ej någon av de å förslaget uppförda erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna eller hade ej minst en tredjedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade deltagit i omröstningen, skulle Konungen äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, som anmält sig hos Konungen såsom extra sökande. I det förra fallet åter, då fjärde provpredikant blivit kallad och uppförd på förslaget, skulle tjänsten alltid tillsättas av Konungen. Om därvid minst en tredjedel av de röstberättigade deltagit i omröstningen vid valet och någon bland de präster, som varit föremål för detta, erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna, skulle Konungen vid tillsättningen vara bunden vid de fyra på förslaget uppförda prästerna. I annan händelse skulle Konungen äga rätt att gå utom förslaget och utnämna en extra sökande. Vad sålunda föreslogs gällde emellertid endast kyrkoherdetjänster. För andra prästerliga tjänster bibehölls regeln, att den, som vid valet erhållit de flesta rösterna, dessa kunde vara flera eller färre, skulle av domkapitlet förses med fullmakt å tjänsten.

Till stöd för förslaget, att ett visst större deltagande av de röstberättigade och absolut majoritet bland de röstande skulle erfordras för ett avgörande församlingsval, anförde kommittén i huvudsak följande. Med hänsyn därtill att efter gällande lag domkapitlet ej ägde på förslag till prästerlig tjänst uppföra annan än den, som prövades hava den förmåga och de egenskaper, som vore behöfliga för tjänstens nöjaktiga bestridande, syntes församlingen med skäl kunna göra anspråk på att, när den på ett oförtydbart sätt givit uttryck åt sin önskan att erhålla viss på förslaget uppförd präst, åt denna önskan skulle tillerkännas avgörande betydelse. Med de växlande uppfattningar, som inom församlingarna vanligen rådde i religiösa frågor, kunde man härför ej fordra, att samtliga röstberättigade eller ens samtliga, som deltagit i valet, skulle hava förenat sig om samma präst, utan syntes det vara tillräckligt, att mer än hälften av de röstande förenat sig om denna, under förutsättning dock att en viss del, lämpligen en tredjedel, av hela antalet röstberättigade deltagit i valet. Om endast en än mindre del av församlingen, kanske blott ett fåtal personer, deltagit i valet eller åsikterna bland de väljande varit så delade, att ingen av de föreslagna erhållit mer än halva antalet avgivna röster, kunde det icke gärna sägas, att en verklig mening i frågan givit sig uttryck från församlingens sida, och vid sådant förhållande vore det knappast befogat att låta den verkställda omröstningen ovillkorligen giva utslaget. Det förefölle då, som om kyrkostyrelsen borde få träffa valet mellan de föreslagna eller eventuellt utom förslaget, och syntes detta avgörande lämpligare uppdragas åt Konungen än åt domkapitlet, som uppgjort förslaget.

Kommittén framhöll vidare, att vad sålunda anförts principiellt syntes gälla

ej blott de konsistoriella pastoraten utan även de regala, där församlingen egentligen endast hade en förslagsrätt. Det kunde därför ifrågasättas, om man icke borde taga steget fullt ut och upphäva skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat samt i stället meddela bestämmelser i ovan angivna riktning för samtliga pastorat. För Konungen skulle detta innebära, att han avstode från avgöranderätten i de regala pastoraten, vilka utgjorde inemot hälften av alla pastorat i riket, men i stället erhöle rätten att jämväl i de konsistoriella pastoraten träffa avgörandet, där ej vederbörande med viss röstövertikt uttalt sig för en av de föreslagna. För församlingarna åter skulle en sådan anordning medföra den utvidgning i deras rätt, att de finge avgörandet i sin hand även i de regala pastoraten, om de uttalt sig för en av de föreslagna med angiven röstövertikt, vilket kunde utgöra en lämplig motvikt mot inskränkningen i deras valrätt i de konsistoriella pastoraten.

I fråga om villkoren för kallande av fjärde provpredikant gällde, på sätt i det föregående blivit nämnt, enligt 1883 års prästvals lag olika regler i regala och i konsistoriella pastorat, i det att i de förra det var tillräckligt, om mer än hälften av de i omröstningen deltagande, dessa kunde vara flera eller färre, förenat sig om att kalla samma prästman, varemot i de konsistoriella pastoraten mer än halva antalet av de i den justerade vallängden uppförda röstberättigade måste hava förenat sig om sådan kallelse. I samband med upphävandet av skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat föreslog nu kommittén för fjärdemanskallelse i alla pastorat gemensamma regler, vilka i huvudsak gingo ut på att för beslut om sådan kallelse skulle erfordras, att mer än hälften av de i omröstningen deltagande röstat för kallelse av fjärde provpredikant samt att tillika minst en sjättedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade förenat sig om samma prästman, dock att för kallelse i varje fall erfordrades minst tjugu röster men å andra sidan ett röstetal av tvåhundra alltid vore tillräckligt. I syfte att förebygga, att alltför unga och oerfarna prästmän med förbigående av äldre och mera meriterade bleve kallade till fjärde provpredikanter, föreslogs vidare en bestämmelse av innebörd, att präst, som av församling kallats till fjärde provpredikant, ej finge av domkapitlet uppföras på förslag till tjänsten, där han ej antingen räknade minst tio prästerliga tjänstår eller ock innehade minst samma tjänstålder som den med lägsta antalet tjänstår å förslaget uppförde.

De bestämmelser, kommittén föreslog i avseende å fördelningen av bestämmanderätten vid prästerliga tjänsters tillsättande mellan kyrkostyrelsen och församlingarna, förutsatte grundlagsändring. Enligt § 30 i 1809 års regeringsform ägde ju, såsom i det föregående blivit nämnt, Konungen att, på det sätt förr övligt varit, tillsätta kyrkoherdebeställningar i regala pastorat och skulle de konsistoriella gällan vara bibehållna vid sin valrätt. Ett förslag till ändrad lydelse av § 30 regeringsformen i syfte att möjliggöra upphävandet av skillnaden mellan regala och konsistoriella pastorat förelades ock genom en kungl. proposition 1908 års riksdag och blev av riksdagen antaget att vila till vidare grundlagsenlig behandling, varefter detsamma vid 1909 års riksdag blev slutligen antaget. Genom berörda grundlagsändring ersattes de förutvarande bestämmelserna i § 30 regeringsformen med ett stadgande av innebörd, att i fråga om tillsättning av prästerliga tjänster i församlingarna och den rätt, som därvid tillkommer Konungen och församlingarna, hänvisas till lag, stiftad i den ordning § 87 mom. 2 regeringsformen föreskriver, d. v. s. i den ordning, som gäller för stiftande av kyrkolag.

Vid 1909 års riksdag förelåg därjämte till behandling ett av Kungl. Maj:t

framlagt förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, vilket var avfattat i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommittén utarbetade förslaget, dock att för beslut om fjärdemanskallelse enligt Kungl. Maj:ts förslag erfordrades, förutom att mer än hälften av de i omröstningen deltagande röstat för sådan kallelse, att tillika antingen minst en fjärdedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, likväl alltid minst tjugu röstberättigade, eller ock minst trehundra röstberättigade förenat sig om samma prästman. I den skrivelse, riksdagen avlät i anledning av Kungl. Maj:ts berörda förslag, förklarade riksdagen, att riksdagen anslöte sig till de huvudgrunder, på vilka förslaget vilade, men att riksdagen dock icke kunnat i oförändrat skick bifalla detsamma utan för sin del antagit ett förslag till lag i ämnet, vilket i vissa hänseenden skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag. Enligt det av riksdagen antagna förslaget skulle sålunda städe, jämväl då fjärde provpredikant kallats, fullmakt å kyrkoherdetjänst givas den, som vid valet erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna, såvitt däri deltagit minst en viss kvotdel av de röstberättigade, varemot, då sådan röstövervikt ej nåtts, Konungen skulle äga att utnämna en av de föreslagna eller ock någon extra sökande. Vidare hade det syntts riksdagen skäligt, att i den mån alltså såsom villkor för ett bindande församlingsval borde uppställas den fordran, att en viss kvotdel av de röstberättigade skulle hava deltagit i omröstningen, den i Kungl. Maj:ts förslag uppställda fordran på minst en tredjedel bleve något mildrad, varför i riksdagens förslag en tredjedel utbyts mot en femtedel. Beträffande slutligen bestämmelserna om ävägbringande av beslut rörande fjärde provpredikants kallande hade riksdagen ansett den jämkningen i Kungl. Maj:ts förslag böra vidtagas, att röster, uppgående till minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade, dock alltid minst tjugu röster, skulle göra tillfyllest, under det att, på sätt ovan nämnts, kvotdelen av Kungl. Maj:t föreslagits till en fjärdedel.

Det av riksdagen sålunda för dess del antagna förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster överlämnades därefter genom en kungl. skrivelse till 1909 års kyrkomöte. I den skrivelse, kyrkomötet i anledning härav avlät, anmälde kyrkomötet, att det för sin del antagit ett förslag till lag i ämnet i överensstämmelse med det av riksdagen antagna förslaget, dock med ändring av de däri upptagna bestämmelserna i fråga om utnämningssrätten till kyrkoherdetjänst. Beträffande dessa bestämmelser yttrade kyrkomötet i sin berörda skrivelse, att desamma innebure ingenting mindre, än att den gamla maktutskiftningen i förevarande hänseende mellan kyrkostyrelsen och församlingarna som regel skulle upphöra till förmån för de senare eller att med upphävande av den dåvarande skillnaden mellan konsistoriella och regala pastorat samtliga bleve konsistoriella utom i enstaka undantagsfall. Det av riksdagen antagna förslaget utgjorde i denna del ett så avgjort brytande med en hävdvunnen ordning, som åtminstone i senare tider ej givit anledning till befogade klagomål, att starka betänkligheter ovillkorligen reste sig däremot. Kyrkomötet framhöll vidare, hurusom alltsedan landskapslagarnas tid befogenheten att tillsätta präst varit delad mellan församlingarna och de kyrkliga myndigheterna. Även om gränsen därvid ej alltid varit så noga bestämd, hade dock varit förutsatt en viss samverkan dem emellan, även i de regala gällan, särskilt efter den i dessa från förra hälften av 1700-talet medgivna fjärdemanskallelsen. En dylik, väl avvägd samverkan mellan de statliga (respektive statskyrkliga) organen och menigheten vore också det genom-

gående draget i vår regeringsform, därifrån nu skulle skapas ett ingalunda oväsentligt undantag. Sammanställd med den i förslaget så betydligt underlättade möjligheten att i alla församlingar kalla fjärde provpredikant, förefölle inskränkningen av Konungens utnämningsrätt än mera betänkelig och onödig, särskilt som ingen torde kunna påstå, att Konungen ej fäst synnerligen stort avseende vid församlingarnas val, även då fjärde man kallats. Däremot saknades ingalunda exempel på, huru ett energiskt och enigt parti, som ofta nog ej alls företrätt församlingens flertal eller drivits av något intresse för kyrkans bästa, lyckats kalla och få vald en person, som ej ägt för platsen i fråga erforderliga egenskaper. Ett sådant olämpligt val hade det dittills stått i Konungens makt att rätta, något som enligt riksdagens förslag ej bleve för vanliga fall möjligt. Kyrkomötet framhöll slutligen det berättigade intresset hos mången förtjänt prästman, som gång efter annan uppförts på förslag men vid församlingens val förbigåtts, att genom Konungens tillskyndan vinna behörig befordran. Därmed sammanhängande ock önskvärdheten därav, att präst, som i kyrkans intresse beklätt viss befattning, i vilken han ej haft tillfälle att göra sig känd i församlingarna, eller en person, som i kyrkans tjänst genom vetenskaplig verksamhet eller eljest särskilt utmärkt sig, skulle kunna som extra sökande hos Konungen erhålla prästerlig befordran. På grund av vad sålunda anförts funne kyrkomötet sig icke kunna godtaga förslaget uti ifrågavarande del. Emellertid ansåge kyrkomötet sig kunna förordna sådan jämkning, att, med uteslutande av de i förslaget uppställda villkoren om viss röstövertikt, då fjärde provpredikant ej kallats, Konungen bibehölles i rätten att i alla fall av fjärdemanskallelse utnämna inom eller utom förslaget. I enlighet härmed skildes i kyrkomötets förslag till lag i förevarande ämne på det fall, då församlingen begagnat sin rätt att kalla fjärde provpredikant, och det fall, då valet endast gällde de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blivit av domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten. I det senare fallet skulle ej erfordras vare sig absolut majoritet eller att visst antal röstberättigade deltagit i valet; och skulle då under alla omständigheter av domkapitlet någon av de å förslaget uppförda nämnas till tjänsten. Någon rätt för Konungen att välja inom eller utom förslaget kunde här ej ifrågakomma. Medan kyrkomötets förslag, för det fall att fjärde provpredikant ej kallats, således var ägnat att giva församlingen större inflytande över prästvalets utgång än enligt det av riksdagen antagna förslaget, var däremot förhållandet ett annat beträffande de val, då församlingens önskemål givit sig uttryck i kallandet av fjärde provpredikant, i det att Konungen i fråga om alla dylika val förbehölls rätt att utnämna inom eller utom förslaget.

Vid 1910 års riksdag återupptogs frågan om ändrade bestämmelser rörande prästtjänsternas tillsättande genom en inom riksdagen väckt motion, i vilken ett förslag till lag i ämnet framlades. Detta förslag skilde sig från det av 1909 års kyrkomöte antagna allenast i fråga om Konungens utnämningsrätt till kyrkoherdetjänst i sådana fall, då fjärde provpredikant vid valet varit under omröstning. Enligt det i motionen framförda lagförslaget skulle sålunda Konungen i dylika fall vid tillsättningen vara bunden vid de å förslaget uppförda prästerna, därest någon av dessa vid valet erhållit mer än hälften av de avgivna rösterna samt tillika minst en femtedel av de röstberättigade deltagit i omröstningen. I annan händelse skulle Konungen däremot äga rätt att gå utom förslaget och utnämna en extra sökande. Det sålunda motionsvis framlagda lagförslaget blev av riksdagen antaget.

I enlighet med detta riksdagens beslut, som godkändes av 1910 års kyrko-

möte, utfärdades därefter lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster den 9 december 1910.

Denna lag, för vars huvudsakliga innehåll i det föregående blivit redogjort, medförde en betydande utvidgning av församlingarnas rätt i avseende å kyrkoherdetjänsternas tillsättande, därigenom att dels skillnaden mellan konsistoriella och regala gäll bortföll, dels församlingens val blev avgörande, så snart fjärde provpredikant ej kallats, dels ock samtliga pastorat fingo lika rätt till kallelse av fjärde provpredikant. Även beträffande rösträtten vid prästval, vilken, såsom förut blivit nämnt, enligt 1883 års prästvals lag var graderad efter ekonomiska grunder och tillkom såväl juridiska som fysiska personer, medförde 1910 års prästvals lag avsevärda förändringar. I fråga om rätten att delta i prästval uppställdes således såsom regel, att rösträtt skulle tillkomma endast fysiska personer och att varje röstande skulle hava en röst. Röstberättigad skulle dock vara allenast den, som vore mantalskriven i församlingen och för egen del ägde rösta å kyrkostämman, så ock hustru till röstberättigad man. Sedan genom 1918 års rösträttsreform bestämmelser om allmän och lika rösträtt införts i kommunallagarna, ersattes genom lagändring den 10 december 1920 berörda stadganden i 1910 års prästvals lag med bestämmelser av innehåll, att rösträtt vid prästval tillkommer en var, som inom församlingen äger att delta i kyrkostämmans överläggningar och beslut, samt att varje röstande därvid äger en röst.

De sakkunniga, som med hänsyn till de historiska synpunkternas betydelse för ett rätt bedömande av de frågor, vilka skola lösas i en ny lagstiftning å förevarande område, funnit nödigt att lämna en förhållandevis utförlig redogörelse för huvuddragen i det prästerliga befodringsväsendets utveckling i vårt land, övergå härefter till en närmare granskning av de olika förslag, vilka inom kyrkomötet framförts i syfte att åstadkomma en reformering av det prästerliga befodringsväsendet.

Ekström-Toffts linje. De förslag till reformering av det nuvarande systemet för kyrkoherdebefattningars tillsättande, vilka i det föregående sammanförts under benämningen Ekström-Toffts linje, överensstämman i väsentliga hänseenden med det förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, vilket framlades av 1907 års prästvalskommitté. I likhet med vad nämnda kommitté föreslog i avseende å fördelningen av bestämmanderätten vid kyrkoherdebefattningars tillsättande mellan kyrkostyrelsen och församlingarna skall det sålunda enligt den Ekström-Tofftska linjen bero på utgången av det i vederbörande församling anställda valet till kyrkoherdetjänst, huruvida detta val skall hava avgörande betydelse eller tjänstens tillsättande i sista hand skall ankomma på kyrkostyrelsen, som därvid skall äga utnämna även någon annan än den, som vid valet erhållit högsta röstetalet. Jämväl i fråga om villkoren för att valutslaget skall vara bindande överensstämmer den Ekström-Tofftska linjen i huvudsak med 1907 års kommittéförslag, dock att den Ekström-Tofftska linjen därutinnan uppställer något strängare krav än berörda kommittéförslag. Under det att 1907 års förslag, såsom ovan

nämnts, innebar, att ett visst större deltagande av de röstberättigade och absolut majoritet bland de röstande skulle erfordras för ett avgörande församlingsval, uppställer sålunda den Ekström-Tofftska linjen såsom villkor för att valet skall vara utslagsgivande — förutom att däri deltagit viss kvotdel eller visst antal av de röstberättigade och att den valde erhållit en viss kvotdel av samtliga avgivna röster — att den valde tillika fått på visst sätt kvalificerad majoritet i förhållande till den i röstetal honom närmast stående. Det förslag till ändring av bestämmelserna i prästvalslagen om kyrkoherdebefattnings tillsättande, vilket i anledning av härads-hövdingen Rogbergs ovanberörda motion förordades av 1920 års kyrkomöte, skilde sig däremot från 1907 års förslag allenast i fråga om sättet för bestämmandet av den kvotdel av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, för att detta skulle hava avgörande betydelse.

I likhet med 1907 års förslag utgår den Ekström-Tofftska linjen från den grundsatsen, att, när församlingen på ett oförtydligt sätt givit uttryck åt sin önskan att erhålla viss å förslag till vederbörande befattning uppförd prästman, åt denna önskan bör tillerkännas avgörande betydelse, men att däremot i sådana fall, då deltagandet i valet varit så ringa eller åsikterna bland de väljande varit så delade, att en verklig mening i frågan icke kan sägas hava givit sig uttryck från församlingens sida, avgörandet beträffande tjänstens tillsättande bör ankomma på kyrkostyrelsen. Genom en reformering i denna riktning av bestämmelserna för kyrkoherdetjänsternas tillsättande skulle sålunda kyrkostyrelsen komma att i vissa fall erhålla ett större inflytande vid dessa tjänsters tillsättande, än vad nu är förhållandet.

Att kyrkostyrelsens inflytande i berörda hänseende för närvarande är alltför ringa, torde framgå av den statistiska utredning, för vilken i det föregående redogjorts. Särskilt synas uppgifterna i tab. VIII vara belysande i detta avseende. Såsom ovan framhållits, hava sålunda de allra flesta av de i denna tabell upptagna kyrkoherdevalen varit ovillkorligt avgörande. Endast i mycket begränsad omfattning har följaktligen avgörandet i fråga om kyrkoherdebefattningars tillsättande ankommit på kyrkostyrelsen. Att de brister, vilka vidlåda det nuvarande befordringssystemet, i främsta rummet måste antagas bero på det inflytande, som vid prästtjänsternas besättande tillkommer församlingarna, och på det sätt, på vilket församlingarna utöva nämnda inflytande, har i det föregående jämväl framhållits. En reformering av det prästerliga befordringssystemet måste därför uppenbarligen gå i riktning mot ett stärkande av kyrkostyrelsens inflytande i förevarande hänseende.

Enligt den Ekström-Tofftska linjen skulle nu ett stärkande av kyrkostyrelsens inflytande vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande åstadkommas därigenom, att utnämningssrätten överginge till kyrkostyrelsen i sådana fall, där på grund av ringa deltagande i valet eller delade åsikter bland

de väljande någon verklig mening beträffande den ifrågavarande tjänstens tillsättande icke kan anses hava givit sig uttryck från församlingens sida. Oavsett vilken ståndpunkt man än må intaga till frågan om församlingarnas inflytande vid prästtjänsternas tillsättande, torde rent principiellt sett någon befogad invändning icke kunna framställas mot att i sådana fall som de nu angivna avgörandet i frågan om tjänstens tillsättande uppdrages åt kyrkostyrelsen. Även om man anser, att församlingarna böra äga ett synnerligen vidsträckt inflytande vid prästtjänsternas tillsättande, synes giltig anledning saknas att låta församlingens val vara avgörande i sådana fall, då församlingen icke kan anses hava uttalat någon verklig mening i frågan om tjänstens tillsättande.

Om det sålunda synes i och för sig vara fullt berättigat att låta utnämningrätten tillkomma kyrkostyrelsen i sådana fall, då valet icke kan anses hava givit uttryck åt någon verklig församlingsmening, inställa sig emellertid avsevärda svårigheter, då fråga blir om att närmare bestämma de kvot- eller röstetal, vilka enligt den Ekström-Tofftska linjen skulle erfordras, för att valet skulle vara avgörande. Särskilt synas betydande svårigheter inställa sig, då det gäller att fastställa den kvotdel eller det antal av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet. Olika åsikter hava ock gjort sig gällande i frågan, huru nämnda kvotdel eller antal borde bestämmas. Såsom ovan nämnts, föreslogs sålunda berörda kvotdel eller antal av 1907 års prästvalskommitté till en tredjedel, av 1909 års riksdag till en femtedel, i häradsövdingen Rogbergs motion vid 1920 års kyrkomöte till allenast en sjättedel och i kontraktsprosten Toftts motion vid 1925 års kyrkomöte till ej mindre än femtio procent eller, i större valmenigheter, ettusen röster, varjämte i kontraktsprosten Ekströms motion vid sistnämnda kyrkomöte framhölls, hurusom en bestämmelse angående det antal röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, borde äga förmåga av anpassning efter det olika antalet röstberättigade i olika pastorat, därvid det antal röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, borde så bestämmas, att detsamma relativt sett, eller alltså i förhållande till hela antalet röstberättigade i pastoratet, bleve lägre i större pastorat än i mindre. Att bestämma den kvotdel eller det antal av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, lika för samtliga pastorat vore säkerligen icke lämpligt, utan torde det vara nödvändigt att därvid taga hänsyn till de olika förhållandena inom olika pastorat. Emellertid torde det icke vara tillräckligt att, på sätt förutsattes i kontraktsprosten Ekströms nyssnämnda motion, taga hänsyn allenast till det olika antalet röstberättigade i olika pastorat. Därest det icke jämväl kunde tagas hänsyn exempelvis till svårigheten för åtskilliga röstberättigade i vidsträckta pastorat eller i pastorat med mindre goda kommunikationer att deltaga i valet, komme det sålunda att i dylika pastorat bliva svårare att åstadkomma ett avgörande val än i pastorat med mindre ytvidd eller bättre kommunikatio-

ner. Att i lagstiftningen å förevarande område taga hänsyn till sådana förhållanden som ytvidd och kommunikationer torde dock icke lämpligen låta sig göra. Det torde sålunda knappast vara möjligt att på ett fullt rättvist och tillfredsställande sätt fastställa den kvotdel eller det antal av de röstberättigade, som skulle hava deltagit i valet, för att detta skulle hava avgörande betydelse.

Även bortsett från nu antydda svårigheter vid bestämmandet av de kvot- eller röstetal, vilka skulle erfordras, för att valet skulle vara utslagsgivande, torde fastställandet av dessa kvot- eller röstetal vara en fråga, som endast kan avgöras mer eller mindre godtyckligt. I främsta rummet finge man väl därvid taga hänsyn till det antal röstande, som i allmänhet plägar deltaga i prästval, och det mått av samstämmighet, som vid sådana val i allmänhet brukar vara för handen, samt med ledning därav bestämman ifrågavarande kvot- eller röstetal på sådant sätt, att desamma i normala fall kunde uppnås. En följd härav bleve emellertid förmodligen, att utnämningssrätten komme att övergå till högre myndighet allenast i ett ganska begränsat antal fall samt att kyrkostyrelsen sålunda icke komme att erhålla ett sådant inflytande vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande, som är av behovet påkallat.

Det nu anförda gäller närmast under förutsättning, att man sökte bestämma ifrågavarande kvot- eller röstetal med utgångspunkt från den huvudprincip, som ligger till grund för den Ekström-Tofftska linjen, eller att församlingens val bör vara avgörande i sådana fall, då detsamma kan sägas vara uttryck för en verklig församlingsmening. Därest man åter ville bestämma berörda kvot- eller röstetal med hänsyn företrädesvis tagen till önskvärddheten av, att utnämningssrätten komme att i viss, ej alltför ringa omfattning övergå till högre myndighet, kunde man givetvis fastställa nämnda kvot- eller röstetal på sådant sätt, att det för de väljande bleve mer eller mindre svårt att åstadkomma ett avgörande val. Av vissa uttalanden i kontraktsprosten Ekströms och kontraktsprosten Toffts motioner vid 1925 års kyrkomöte att döma synes en dylik tankegång jämväl hava föresvävat nämnda motionärer. Såsom ovan anförts, framhölls sålunda i kontraktsprosten Ekströms ifrågavarande motion, hurusom de i motionen föreslagna bestämmelserna om kvalificerad majoritet och om kvalificerat deltagande i valet utan svårighet kunde så avfattas, att antalet fall, då utnämningssrätten tillkomme Konungen, komme att utgöra omkring en tredjedel av samtliga fall, därest det ur kyrklig synpunkt kunde anses önskvärt, att avgörandet vid tillsättning av kyrkoherdebefattning i ett så stort antal fall fråntoges församlingen, varjämte i kontraktsprosten Toffts motion framhölls, hurusom det efter en reform i den av motionären angivna riktningen komme att för de väljande bliva »mer än svårt att uppbringa den erforderliga majoriteten». Även om det sålunda låte sig göra att fastställa omförmälda kvot- eller röstetal på sådant sätt, att

utnämningens rätten komme att i ett avsevärt antal fall övergå till högre myndighet, torde det emellertid kunna starkt ifrågasättas, huruvida man icke därigenom åstadkomme ett mera skenbart än verkligt stärkande av kyrkostyrelsens inflytande. Att avgörandet i fråga om en kyrkoherdebefattnings tillsättande uppdrages åt kyrkostyrelsen, har ju sin egentliga betydelse däri, att kyrkostyrelsen skall äga att till befattningen utnämna även någon annan än den, som vid valet erhållit högsta röstetalet. För att kyrkostyrelsen skall vilja begagna sig av sin rätt att sålunda frångå valet, måste emellertid någon särskild anledning därtill föreligga. I främsta rummet torde därvid böra komma i betraktande sådana fall, då valets utgång måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av de präster, vilka vid valet varit under omröstning, eller då valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Någon garanti för, att dylika fall, där ett frångående av valet sålunda kunde vara av behovet påkallat, komme under kyrkostyrelsens bedömande, vunne man dock icke genom en reform enligt den Ekström-Tofftska linjen, enligt vilken ju frågan om utnämningens rätts övergående till högre myndighet utslutande skulle vara beroende på, huruvida vissa kvot- eller röstetal vid valet uppnåtts eller icke. En annan anledning till att frångå församlingens val kan ligga däri, att vederbörande myndighet skulle vilja till den ifrågavarande tjänsten befordra någon förtjänt prästman, vilken måhända vid andra val blivit med orätt förbigången. Att av dylik anledning frångå valet torde ock låta sig väl göra i sådana fall, då valet på grund av ringa deltagande däri eller delade åsikter bland de väljande icke kan anses hava givit uttryck åt någon verklig församlingsmening. I sådana fall åter, då visserligen de mer eller mindre stränga bestämmelserna om kvalificerad majoritet och om kvalificerat deltagande i valet icke blivit i allo uppfyllda men församlingen likväl måste anses hava uttalat sin önskan i frågan om tjänstens tillsättande samt valets utgång icke varit av beskaffenhet att föranleda någon befogad anmärkning, torde säkerligen vederbörande myndighet komma att finna det föga tilltalande att av en sålunda av själva valet icke betingad anledning frångå detta. Även med ganska stränga bestämmelser om kvalificerad majoritet och om kvalificerat deltagande i valet torde alltså kyrkostyrelsen i praktiken icke komma att erhålla ett sådant inflytande vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande, som är av behovet påkallat.

Om sålunda en reform enligt den Ekström-Tofftska linjen sannolikt icke komme att i erforderlig mån avhjälpa de brister, som vidlåda det nuvarande systemet för kyrkoherdebefattningars tillsättande, torde det å andra sidan kunna befaras, att en dylik reform komme att i visst hänseende medföra direkt ogynnsamma verkningar, i det att de föreslagna bestämmelserna om kvalificerad majoritet och om kvalificerat deltagande i valet med all säkerhet komme att föranleda till ökad valagitation med

därav följande olägenheter. Redan för närvarande har man ju anledning att beklaga sig över de mindre tilltalande former, i vilka agitationen vid prästval icke sällan tager sig uttryck, och det torde väl få anses ligga i sakens natur, att denna agitation komme att ytterligare skärpas, därest det bleve nödvändigt, att vissa kvalificerade kvot- eller röstetal uppnåddes, för att valet skulle bliva avgörande. En dylik skärpning av valagitationen vore uppenbarligen att anse som en mycket betänklig konsekvens av en reform enligt den Ekström-Tofftska linjen.

Leufvén-Rundgrens linje. Under benämningen Leufvén-Rundgrens linje sammanförde kyrkolagsutskottet vid 1925 års kyrkomöte två vid nämnda kyrkomöte motionsvis framförda förslag om ändring av bestämmelserna för kyrkoherdebefattningars tillsättande, vilka båda gingo ut på, att var tredje gång en kyrkoherdetjänst bleve ledig, densamma skulle utan prov och val efter ansökan tillsättas av Konungen på förslag av domkapitlet. Av i huvudsak samma innebörd var jämväl det förslag, som framfördes i kontraktsprosten Ljungqvists motion vid 1920 års kyrkomöte och vilket, såsom ovan nämnts, gick ut på, att var tredje gång en kyrkoherdebefattning bleve ledig, tillsättning skulle efter ansökan ske av biskop och domkapitel i vederbörande stift eller, om så ansåges lämpligare, av Kungl. Maj:t på förslag av biskop och domkapitel. I väsentligen samma riktning gick därjämte det förslag, som vid 1926 års kyrkomöte motionsvis framfördes av biskopen Rundgren med flera, dock att med sistnämnda förslag avsågs, att var tredje kyrkoherdebefattning, som bleve ledig inom ett stift, skulle med viss, i motionen närmare angiven restriktion tillsättas av Konungen utan prov och församlingsval. Till den Leufvén-Rundgrenska linjen är slutligen att hänföra jämväl det förslag, som framfördes i professorn Linderholms motion vid 1929 års kyrkomöte.

Det för den Leufvén-Rundgrenska linjen i främsta rummet utmärkande ligger däri, att, medan såsom regel de prästerliga befattningarna skola tillsättas i den ordning, som för närvarande gäller, kyrkoherdetjänsterna i vissa fall skola tillsättas av kyrkostyrelsen, utan att något församlingsval därvid föregått. Att, på sätt i nyssnämnda motioner föreslagits, tillsättning utan församlingsval skulle äga rum just vid en ledighet av tre, torde däremot icke vara något väsentligt för den Leufvén-Rundgrenska linjen. Såsom under förhandlingarna vid 1925, 1926 och 1929 års kyrkomöten framhölls, låter det principiellt sett lika väl tänka sig, att tillsättning utan val kunde äga rum vid en ledighet av fyra eller vid en ledighet av fem eller till och med ännu mera sällan. Därest överhuvud en reform enligt den Leufvén-Rundgrenska linjen skulle anses önskvärd, finge det därvid bliva en lämplighetsfråga, i vilken utsträckning tillsättning utan val borde äga rum.

Den Leufvén-Rundgrenska linjen erbjuder otvivelaktigt större möjligheter än den Ekström-Tofftska linjen att bereda kyrkostyrelsen ett verk-

samt inflytande vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande. Enligt den Ekström-Tofftska linjen skulle ju utnämningrätten övergå till högre myndighet under förutsättning, att den valde icke erhållit på föreskrivet sätt beskaffad majoritet eller att i valet icke deltagit viss kvotdel eller visst antal av de röstberättigade. Huru ofta av dylik anledning utnämningrätten komme att övergå till högre myndighet, undandraget sig dock varje säker beräkning, varjämte, på sätt ovan framhållits, i en del fall, då avgörandet skulle tillkomma högre myndighet, denna torde komma att finna det mindre tilltalande att frångå valet. Enligt den Leufvén-Rundgrenska linjen skulle däremot i ett givet antal fall församlingens valrätt bortfalla och tillsättningen helt läggas i kyrkostyrelsens hand. Det torde vara uppenbart, att kyrkostyrelsen därigenom komme att erhålla ett avsevärt större inflytande vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande än genom en reform enligt den Ekström-Tofftska linjen samt att den Leufvén-Rundgrenska linjen sålunda i fråga om effektivitet måste anses äga ett avgjort företräde framför den Ekström-Tofftska linjen.

Emellertid torde ur andra synpunkter välgående invändningar kunna framställas mot en reformering av det prästerliga befordringssättet i den riktning, som innefattas i den Leufvén-Rundgrenska linjen. Det torde sålunda knappast kunna förnekas, att det för denna linje utmärkande, eller att kyrkoherdetjänsterna skulle i vissa fall tillsättas av kyrkostyrelsen, utan att något församlingsval därvid föregått, i ej ringa mån bryter mot hävdvunnen praxis i vårt land i avseende å prästtjänsters tillsättande. Såsom torde framgå av den ovan lämnade redogörelsen för huvuddragen i det prästerliga befordringsväsendets utveckling i vårt land, hava alltsedan den tid, då församlingskyrkor började uppföras av sockenmännen gemensamt, dessa haft rätt att genom val deltaga vid prästtjänsternas tillsättande. Det är visserligen sant, att från regeln om församlingarnas rätt till deltagande vid tillsättning av prästerliga tjänster redan tidigt förekommit vissa undantag, såsom i fråga om tillsättning av prästerliga befattningar i patronella pastorat och i prebendegäll, samt att även i övrigt församlingarnas valrätt i äldre tider varit underkastad betydande inskränkningar. Under den senare delen av medeltiden kom sålunda, på sätt ovan framhållits, församlingarnas rätt till deltagande vid tillsättning av sockenpräst att bliva av allt mindre betydelse, och även under tiden från reformationen fram till förra delen av 1700-talet var till följd av åtskilliga förhållanden, för vilka i det föregående redogjorts, församlingarnas inflytande vid tillsättning av prästerliga tjänster ganska begränsat. Men även om således församlingarnas inflytande i berörda hänseende i äldre tider varit mer eller mindre begränsat och även om allt intill senaste tid åtskilliga pastorat varit patronella eller haft egenskapen av prebendegäll, hava församlingarna dock i regel alltid haft rätt att genom val uttala sin önskan i fråga om tillsättande av kyrkoherde, och en reform

enligt Leufvén-Rundgrens linje komme därför att innebära ett icke oväsentligt brytande med den historiska utvecklingen å förevarande område.

Även rent principiellt sett torde det kunna ifrågasättas, huruvida det vore i allo tillfredsställande att i större eller mindre utsträckning fråntaga församlingarna deras rätt att genom val uttala sin åsikt i fråga om tillsättande av kyrkoherde. Den risken torde sålunda icke vara utesluten, att i sådana fall, då en kyrkoherdetjänst skulle tillsättas utan att församlingen haft tillfälle att genom val uttala sig i frågan, den utnämmande myndigheten komme att fästa alltför stort avseende vid vederbörandes tjänstålder och formella meriter, under det att andra kvalifikationer av måhända större betydelse med hänsyn till den ifrågavarande tjänstens behov icke komme att vinna tillräckligt beaktande.

Å andra sidan torde man nog även kunna räkna med att i åtskilliga fall, då en kyrkoherdebefattning skulle tillsättas utan val, församlingen eller ett större eller mindre antal av församlingens medlemmar komme att petitionsvis göra gällande sina önskemål i frågan om tjänstens tillsättande samt att en mer eller mindre intensiv agitation komme att utvecklas för vinnande av anslutning till petitioner i sådant hänseende. Även om måhända i regel några mera betydande olägenheter icke komme att förledas av dylika petitioner eller av sådan agitation, som nyss nämnts, torde det dock vara att föredraga, att församlingarna lämnas tillfälle att i lagbestämd ordning tillkännagiva sin mening i frågor av förevarande art.

De skäl, vilka sålunda kunna anföras mot en reform enligt Leufvén-Rundgrens linje, torde i allt väsentligt gälla, även om, på sätt under förhandlingarna vid 1925 års kyrkomöte ifrågasattes, sådana modifierande bestämmelser meddelades, att därest en längre tid, exempelvis en tid av trettio år, förflutit, sedan val av kyrkoherde i en församling senast för rättades, församlingens valrätt under alla förhållanden skulle bibehållas, då kyrkoherdetjänsten nästa gång skulle tillsättas. Mera betydelsefulla modifikationer i den Leufvén-Rundgrenska linjen ifrågasattes däremot i två under förhandlingarna vid 1929 års kyrkomöte framförda förslag, vilka båda gingo ut på att bereda församlingarna ett visst inflytande även vid sådana tillfällen, då en kyrkoherdebefattning skulle tillsättas av kyrkostyrelsen, utan att något församlingsval därvid föregått. Enligt det ena av dessa båda förslag skulle i dylika fall domkapitlet, innan det avgäve förslag till tjänstens besättande, höra t. ex. vederbörande kyrkoråd för att utröna, om man därifrån hade någon bestämd gensaga att inlägga mot någon av de präster, som domkapitlet tänkt kunna komma i fråga. Enligt det andra förslaget åter skulle i sådana fall, då en kyrkoherdebefattning skulle tillsättas utan val, församlingen äga rätt att utse tre eller fyra delegater att inom domkapitlet deltaga vid uppgörande av förslag till tjänstens besättande. Därest man sålunda läte församlingen

genom kyrkorådet avgiva yttrande i frågan om tjänstens tillsättande eller genom särskilda delegater deltaga vid förslagets uppgörande, komme man givetvis att undvika, att församlingen helt lämnades utan medinflytande i de fall, om vilka här är fråga. Emellertid torde det å andra sidan vara uppenbart, att man genom dylika åtgärder icke komme att erhålla ett lika tillförlitligt uttryck för församlingens mening, som om det medgäves församlingen att genom val uttala sin åsikt i frågan om tjänstens tillsättande.

Söderlinds linje. Enligt det förslag, vilket i det föregående betecknats såsom Söderlinds linje, skulle vid prästtjänsternas besättande så tillgå, att sedan förslag till en ledig befattning blivit upprättat samt församlingen, i stället för att i nuvarande ordning förrätta val, satts i tillfälle att genom något sitt organ, såsom kyrkorådet, eventuellt kyrkofullmäktige, eller genom sammanträde inför kyrkostämmans ordförande avgiva skriftligt motiverat förord för någon av de på förslaget uppförda, avgörandet beträffande tjänstens tillsättande skulle ankomma på domkapitlet, som emellertid skulle hava skyldighet att vid utnämningen tillmötesgå församlingens genom förordet uttalade vilja och önskemål, så långt församlingens verkliga behov och bästa, rättvisa mot de sökande och deras lämplighet för tjänsten det medgäve. Över domkapitlets beslut skulle vederbörande äga besvära sig hos Kungl. Maj:t och därvid få framlägga icke såsom nu huvudsakligen formella utan även reala skäl, varigenom Kungl. Maj:t komme att utnämna innehavare av prästerlig tjänst i svåra och omtvistliga fall.

Den Söderlindska linjen lägger sålunda formellt sett bestämmanderätten vid prästtjänsternas tillsättande helt i kyrkostyrelsens hand och medgiver åt församlingarna allenast en rätt att avgiva förord för någon av de präster, vilka av domkapitlet uppförts på förslag till vederbörande befattning. Med hänsyn till att den utnämmande myndigheten skulle hava skyldighet att tillmötesgå församlingens genom förordet uttalade vilja och önskemål, så långt församlingens verkliga behov och bästa, rättvisa mot de sökande och deras lämplighet för tjänsten det medgäve, komme dock även en reform enligt den Söderlindska linjen reellt sett att medföra en viss fördelning av bestämmanderätten i förevarande hänseende mellan kyrkostyrelsen och församlingarna, såtillvida som kyrkostyrelsens rätt att utnämna någon annan än den av församlingen förordade skulle tillämpas allenast i sådana fall, där särskilda förhållanden påkallade ett frångående av församlingens förord.

Det torde icke kunna betvivlas, att genom en reform enligt den Söderlindska linjen kyrkostyrelsen komme att bliva i tillfälle att vid prästtjänsternas besättande göra sitt inflytande gällande just i sådana fall, där ett ingripande från kyrkostyrelsens sida kunde vara av behovet påkallat, såsom i sådana fall, då församlingen uppenbarligen underlåtit att taga skälig hänsyn till de föreslagnas företräde sinsemellan i förtjänst och skicklighet eller då ovidkommande hänsyn uppenbart in-

verkat på församlingens ställningstagande. I detta hänseende måste den Söderlindska linjen anses äga ett väsentligt företräde framför såväl den Ekström-Tofftska linjen som den Leufvén-Rundgrenska linjen. Enligt den Ekström-Tofftska linjen skulle ju frågan om utnämningens övergående till högre myndighet utslutande vara beroende på, huruvida vissa kvot- eller röstetal vid valet uppnåtts eller icke, och enligt den Leufvén-Rundgrenska linjen skulle ju i samtliga de fall, där en befattning skulle tillsättas efter val, den nuvarande ordningen med alla dess brister bibehållas orubbad. Varken den ena eller den andra av dessa båda linjer tager däremot såsom den Söderlindska linjen sikte på att i varje enskilt fall åstadkomma garantier mot maktmissbruk från församlingens sida.

Om det sålunda måste anses såsom en obestriddlig förtjänst hos den Söderlindska linjen, att den söker bereda kyrkostyrelsen tillfälle att göra sitt inflytande gällande just i sådana fall, där ett ingripande från kyrkostyrelsens sida kan vara av behovet påkallat, torde emellertid en reform enligt denna linje å andra sidan komma att medföra alltför långt gående inskränkningar i fråga om församlingarnas medbestämmanderätt vid prästtjänsternas tillsättande. Särskilt torde betänkligheter i sådant hänseende kunna resas mot förslaget att utbyta församlingarnas valrätt mot allenast en rätt att genom kyrkorådet eller kyrkofullmäktige eller vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande avgiva förord för någon av de å domkapitlets förslag uppförda prästerna. Därest man överhuvud anser, att församlingarna böra medverka vid prästtjänsternas tillsättande, lär det ur olika synpunkter vara lämpligast och mest ändamålsenligt, att denna församlingarnas medverkan får äga rum genom val i hävdvunnen ordning.

T. Holmbergs förslag. Vad angår det förslag till prästvalsreform, vilket vid 1926 års kyrkomöte motionsvis framfördes av T. Holmberg, torde detsamma icke vara av beskaffenhet att kunna läggas till grund för en reformering av det prästerliga befordringssättet. Beträffande de skäl, som kunna andragas mot nämnda förslag, anse de sakkunniga sig kunna inskränka sig till att åberopa, vad kyrkolagsutskottet vid 1926 års kyrkomöte i sådant hänseende anförde.

Grundlinjer för en reformering av det prästerliga befordringssättet. Ovan har framhållits, hurusom församlingarna i vårt land i regel alltid haft rätt att genom val medverka vid tillsättning av prästerliga befattningar. Att i större eller mindre utsträckning frångå församlingarna denna deras valrätt eller att ersätta densamma med en rätt för församlingarna att i annan ordning än genom val medverka vid prästtjänsternas tillsättande lär av skäl, som ovan anförts mot Leufvén-Rundgrens och Söderlinds linjer, icke böra ifrågakomma, utan torde församlingarna böra såsom hittills alltid

äga rätt att genom val uttala sin mening i fråga om tillsättning av prästerliga befattningar.

Mot församlingarnas valrätt svarar enligt gällande ordning för prästtjänsternas tillsättande skyldighet för de präster, vilka blivit uppförda på förslag till en ledig befattning, att före valet avlägga predikoprov. Ändamålet med dessa prov är givetvis att bereda den församling, där befattningen sökes, möjlighet att genom en om ock mera tillfällig bekantskap med de till tjänsten föreslagna prästmännen bilda sig en uppfattning om deras ämbetsgåvor och lämplighet för tjänsten. Emellertid har från olika håll gjorts gällande, att predikoproven lämpligen borde avskaffas eller åtminstone reformeras i sådan riktning, att de bleve fakultativa. På sätt ovan blivit nämnt, föreslogs sålunda i domprosten Söderlinds motion vid 1925 års kyrkomöte, att predikoproven skulle bortfalla. Såsom skäl härför anfördes, bland annat, att proven icke hade samma betydelse nu som förr, i det att församlingarna nu för tiden vore i stånd att bättre än förr erhålla kännedom om de sökande. För prästerna vore därjämte det nuvarande tvånget till prov i hög grad otillfredsställande. Även om förhållanden inträffade, som gjorde det för provpredikanten fullt tydligt och klart, att han vid valet icke komme att erhålla en enda röst, måste han ändå göra en kanske lång och kostsam resa och uppträda inför en församling, som ej ville veta av honom. Jämväl inom en av de myndigheter, vilka hördes över kyrkomötets ovannämnda framställning den 26 oktober 1925, berördes frågan om predikoproven, i det att en ledamot av domkapitlet i Strängnäs ifrågasatte, huruvida icke proven kunde bliva fakultativa, under framhållande, bland annat, att proven ofta syntes hava föga betydelse för valets utgång.

Därest församlingarna skola hava rätt att genom val medverka vid prästtjänsternas tillsättande, måste det givetvis sörjas för, att församlingarna erhålla någon kännedom om de präster, vilka vid valet kunna komma i fråga. Även om det torde vara oförnekligt, att församlingarna nu för tiden i allmänhet äro i stånd att, oberoende av proven, förskaffa sig dylik kännedom samt att proven fördenskull ofta hava föga betydelse för valets utgång, lärer man dock icke kunna utgå ifrån, att församlingarna alltid äro i tillfälle att på annat sätt än genom prov erhålla kännedom om vederbörande prästmän. Att helt avskaffa proven synes därför icke vara att förorda. Å andra sidan torde emellertid proven icke behöva förekomma i samma utsträckning som för närvarande, utan synes en begränsning härutinnan med fördel kunna åstadkommas. Förutom att prästerna därigenom skulle beredas lindring i de besvär och olägenheter, som proven för dem kunna medföra, skulle en dylik begränsning av proven vara önskvärd jämväl ur kostnadssynpunkt. De resekostnader och andra utgifter, som kunna föranledas av proven, uppgå ej sällan till avsevärda belopp, och vare sig man anser, att dessa utgifter böra såsom hittills bäras

av de provande själva, eller man anser, att, på sätt de sakkunniga i annat sammanhang komma att förorda, provpredikant bör i viss omfattning erhålla ersättning för berörda utgifter, måste det uppenbarligen betraktas såsom en fördel, därest en minskning av ifrågavarande kostnader kunde åstadkommas genom att prov icke behövde förekomma i samma utsträckning, som nu är fallet. Då proven hava till ändamål att förskaffa församlingarna kännedom om de präster, vilka vid valet kunna komma i fråga, kunde det måhända synas ligga närmast till hands att låta skyldigheten att avlägga prov bliva beroende av, om prov påkallades av församlingen eller ej, så att proven bleve obligatoriska allenast i sådana fall, då prov påkallades av församlingen, men i övriga fall bleve fakultativa. En sådan anordning torde dock ej böra förordas. I själva verket skulle nämligen detta mången gång kunna leda till, att församlingen på förhand bestämde sig för, vilken av de föreslagna församlingen önskade erhålla till präst, och sedermera förklarade sig ej påkalla prov, oaktat församlingen kanske icke ägde någon kännedom om de övriga å förslaget uppförda. Härigenom skulle då dessa senare komma i en synnerligen ogynnsam ställning. De kunde visserligen själva begära att få avlägga prov, men skulle det dock säkerligen för flertalet prästmän kännas motbjudande att, sedan församlingen förklarat sig ej påkalla provpredikningar, påtruga församlingen prov. Lämpligare än att sålunda låta skyldigheten att avlägga prov bliva beroende av, om prov påkallades av församlingen eller ej, torde det då vara att låta proven bliva på det sätt fakultativa, att präst, som finner det vara av behovet påkallat att genom prov göra sig känd för vederbörande församling, fortfarande såsom hittills skall hava tillfälle därtill men att däremot någon skyldighet att avlägga prov överhuvud icke skall föreligga. Mot en dylik anordning, enligt vilken det alltså skulle bero på de sökande prästmännen själva, huruvida prov komme att avläggas eller ej, kunde måhända invändas, att den icke beredde församlingarna någon säkerhet för, att de alltid erhöles kännedom om de präster, som vid valet kunde komma i fråga. Då det emellertid måste anses ligga i vederbörande prästers eget intresse, att den församling, där tjänsten sökes, erhåller kännedom om dem, torde man kunna utgå ifrån, att i sådana fall, där det kunde vara av behovet påkallat, att de sökande genom prov gjorde sig kända för församlingen, de åtminstone i regel komme att begagna sig av sin rätt att avlägga prov. Därest det i något fall skulle inträffa, att en sökande, ehuru mindre känd för församlingen, likväl föredroge att utan prov komma under omröstning vid valet, torde han härför hava så pass välgående skäl, att det i allt fall skulle vara föga tilltalande att under dylika förhållanden ålägga honom prov. Vad beträffar de närmare bestämmelser, vilka kunna föranledas därav, att proven, på sätt nu ifrågasatts, bleve fakultativa, få de sakkunniga tillfälle att återkomma därtill i samband med den mera speciella motiveringen till de av de sakkunniga före-

slagna förändringarna i gällande bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster.

I det föregående har framhållits önskvärdheten av, att åt kyrkostyrelsen beredes ett mera verksamt inflytande vid prästtjänsternas tillsättande, än vad nu är förhållandet. Därest man i likhet med de sakkunniga anser, att församlingarna alltid böra äga rätt att genom val uttala sin mening i fråga om tillsättning av prästerliga befattningar, kommer frågan om kyrkostyrelsens inflytande vid prästtjänsternas tillsättande väsentligen att sammanfalla med frågan, i vilken utsträckning eller under vilka förutsättningar församlingens val bör vara avgörande. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen för huvuddragen i det prästerliga befordringsväsendets utveckling i vårt land, hava härutinnan olika regler varit gällande. Under det att sockenmännens valrätt ursprungligen torde varit i det närmaste oinskränkt, kom sålunda kyrkostyrelsen redan på landskapslagarnas tid att erhålla ett icke oväsentligt inflytande vid prästtjänsternas tillsättande. Särskilt framträder detta i de bestämmelser rörande tillsättning av sockenpräst, vilka återfinnas i upplandslagen, till vilken vissa av de övriga landskapslagarna härutinnan i större eller mindre utsträckning anslöto sig och vars kyrkobalk, på sätt ovan nämnts, sedermera på sedvanerättslig väg undanträngde de övriga landskapslagarnas kyrkobalkar. Enligt upplandslagen ägde sålunda biskopen, bland annat, att, sedan församlingens val ägt rum, pröva den valdes kunskaper. På grund av den prövningsrätt, som alltså i detta hänseende tillkom biskopen, kom sockenmännens valrätt i själva verket att innebära allenast en presentationsrätt eller en rätt att hos biskopen föreslå präst i församlingen. Att de föreskrifter i fråga om prästtjänsters tillsättande, vilka återfinnas i 1571 års kyrkoordning, i sak icke mycket skilja sig från bestämmelserna upplandslagens kyrkobalk, har i det föregående framhållits, och vad 1686 års kyrkolag beträffar, tillerkände densamma, på sätt ovan blivit nämnt, biskop och domkapitel i fråga om icke regala gäll befogenhet att, därest den av församlingen valde vid jämförelse med andra präster i stiftet befundes mindre värdig, frångå valet och utnämna någon annan, som prövades hava större anspråk på befordran. Berörda system för tillsättning av prästerliga befattningar, enligt vilket församlingen alltså hade presentationsrätt och kyrkostyrelsen prövningsrätt, innefattande befogenhet för kyrkostyrelsen att utse jämväl någon annan än den av församlingen förordade, upphävdes först genom resolutionen på prästerskapets besvär den 14 september 1731 och förordningen angående prästval den 5 juni 1739, enligt vilka författningar domkapitlet skulle vid prästval uppgöra ett förslag å tre personer, vilket förslag skulle ligga till grund för församlingens val. Genom denna reform blev, vad de konsistoriella prästlägenheterna beträffade, församlingens valrätt å ena sidan på det sätt begränsad, att valet blev bundet inom det av domkapitlet uppgjorda för-

slaget, men å andra sidan tillika i så måtto utvidgad, att valet inom detta förslag blev avgörande. Ifrågavarande reform anslöt sig härutinnan till ett förfarande, som redan tidigare i vissa fall vunnit tillämpning i praxis. Såsom ovan anförts, hade nämligen det sätt, varpå församlingarna ofta missbrukade sin dittillsvarande omedelbara kallelserätt, icke sällan framkallat skarpa konflikter mellan stiftsstyrelse och församling, då stiftsstyrelsen sökte befordra prästerna efter skicklighet och förtjänst och därför ofta nödgades vägra att utfärda kollationsbrev för den präst, som församlingen begärde, och hade i anledning därav redan under 1600-talet den praxis börjat utbilda sig, att i fall av oenighet mellan stiftsstyrelse och församling stiftsstyrelsen begagnade sig av den medelvägen att uppsätta några på förslag, mellan vilka församlingen skulle få välja. 1730-talets prästvalsreform torde med hänsyn härtill närmast haft till syfte att genom angivna begränsning av församlingens valrätt inom ett av domkapitlet uppgjort förslag säkrare bereda kyrkan tillfälle att belöna skicklighet och förtjänst och sålunda vid sina ämbeten fästa fullt värdiga män. Den omständigheten, att församlingens val inom det av domkapitlet uppgjorda förslaget blev avgörande, kunde visserligen tänkas hava varit ägnad att i viss mån motverka berörda syfte, men torde densamma dock hava varit av mindre betydelse i jämförelse med den utvidgning av kyrkostyrelsens inflytande, som blev en följd av, att valrätten begränsades inom nämnda förslag. Beträffande den rätt, som enligt 1730-talets prästvalslagstiftning tillkom församlingarna, är det givetvis också av största vikt att lägga märke till, att det endast var vid tillsättning av de konsistoriella prästlägenheterna, som församlingens val blev utslagsgivande, under det att däremot vid tillsättning av de regala gällan, vilka utgjorde inemot hälften av samtliga pastorat i riket, församlingens val fortfarande saknade avgörande betydelse. I detta hänseende kom icke någon förändring till stånd, förrän genom 1910 års prästvalslag skillnaden mellan konsistoriella och regala gäll bortföll och församlingens val blev avgörande i samtliga de fall, då enligt nämnda lag den regelbundna befordringsordningen skall tillämpas.

Genom 1910 års prästvalslag inskränktes alltså det inflytande på kyrkoherdetjänsternas tillsättande, som förut tillkommit kyrkostyrelsen, i ej ringa grad till förmån för församlingarnas rätt att välja sina präster. I fråga om grunden till denna förändring i det prästerliga befordringssättet framhölls vid lagens behandling inom riksdagens andra kammare med styrka, att församlingen i en fråga av så djupt ingripande betydelse som val av kyrkoherde borde hava största möjliga frihet att välja den präst, som församlingen ansåge mest lämplig. Denna uppfattning, att församlingen bör hava största möjliga frihet i berörda hänseende, vilken sålunda kom till uttryck vid de förhandlingar, som föregingo tillkomsten av 1910 års prästvalslag, var icke någon ny tanke, om den också inom lagstift-

ningen icke tidigare föranlett någon sådan betydande utvidgning av församlingens rätt som den, vilken genom 1910 års lag kom till stånd. I själva verket har alltsedan den tid, då ett ordnat kyrkoväsen började utbilda sig i vårt land, denna uppfattning varit den förhärskande inom församlingarna. Även under perioder, då församlingarnas valrätt varit underkastad betydande inskränkningar, hava församlingarna i allmänhet med kraft sökt hävda sina anspråk på ett vidsträckt inflytande vid de prästerliga befattningarnas tillsättande. Denna församlingarnas inställning till frågan om prästtjänsternas tillsättande har otvivelaktigt varit av stor betydelse för de kyrkliga förhållandena i vårt land, i det att den säkerligen i hög grad bidragit till att giva den svenska kyrkan en folklig prägel och därigenom hindrat den från att utvecklas i ensidigt byråkratisk riktning. De sakkunniga hava ock ansett sig böra uppställa såsom en förutsättning vid en reformering av det prästerliga beföringssättet, att församlingarna böra äga ett väsentligt och långt gående inflytande vid prästtjänsternas tillsättande.

Vad sålunda anförts i fråga om församlingarnas rätt i förevarande hänseende utesluter emellertid ej, att åt kyrkostyrelsen bör kunna beredas ett mera verksamt inflytande vid prästtjänsternas tillsättande, än vad nu är förhållandet. Enligt 1910 års prästvalslag är ju församlingens val ovillkorligt avgörande i de fall, då valet endast gäller de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blivit av domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten, d. v. s. i alla de fall, då den regelbundna beföringsordningen skall tillämpas, och har kyrkostyrelsen följaktligen enligt nämnda lag icke någon som helst möjlighet att i dessa fall inverka på det slutliga avgörandet i fråga om tjänstens tillsättande. Häri ligger enligt de sakkunnigas förmenande den väsentligaste bristen i det nuvarande systemet för prästtjänsternas tillsättande. Den omständigheten, att å förslag till prästerlig tjänst ej må uppföras annan än den, som prövas äga den förmåga och de egenskaper, vilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras, innebär visserligen trygghet för, att valet ej kan falla på någon, som icke uppfyller nämnda fordringar, men medför däremot ingalunda någon säkerhet för, att icke dugliga och nitiska präster gång efter annan bliva av församlingarna utan skäl tillbakasatta. Den utvidgning av kyrkostyrelsens inflytande, som härav påkallas, torde emellertid icke behöva bliva särdeles omfattande, utan synes det vara tillräckligt, att, under det församlingarnas rätt att medelst sitt val fälla det avgörande utslaget vid tillsättningen av deras präster fortfarande såsom regel bibehålles, kyrkostyrelsen i vissa undantagsfall tillerkännes befogenhet att härutinnan träffa det slutliga avgörandet. I främsta rummet torde härvid böra komma i betraktande sådana fall, då församlingen uppenbarligen och på ett för rättskänslan stötande sätt underlåtit att taga skälig hänsyn till de föreslagnas företräde sinsemellan i förtjänst och skicklighet eller då valet ovidkommande

hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Beträffande frågan, huru kyrkostyrelsen må kunna sättas i tillfälle att i sådana fall som de nu angivna träffa det slutliga avgörandet rörande tjänstens tillsättande, hava de sakkunniga trott, att en lämplig utväg härtill skulle kunna beredas, om domkapitlet finge befogenhet att i dylika fall hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande.

De av de sakkunniga ifrågasatta stadgandena härutinnan återfinnas i 41 § 2 mom. i det vid detta betänkande fogade förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. Enligt dessa stadganden skall domkapitlet sålunda äga hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande, därest domkapitlet skulle finna, antingen att valets utgång så väsentligt avviker från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av dem, samt att tillika denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov, eller ock att valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma.

Med de sålunda föreslagna bestämmelserna har avsetts att träffa en anordning, som, utan att alltför mycket inkräkta på församlingarnas valrätt, likväl kunde bereda en viss möjlighet att vid prästtjänsternas tillsättande låta skicklighet och förtjänst mera komma till sin rätt, än vad nu är fallet. Måhända kunde mot bestämmelserna i fråga invändas, att de icke medgäve tillräckligt utrymme för ett behörigt hänsynstagande till nämnda befordringsgrunder. Att man härvid måste framgå med en viss försiktighet, torde emellertid vara uppenbart, därest man i likhet med de sakkunniga anser, att församlingarna böra äga ett väsentligt och långt gående inflytande vid prästtjänsternas tillsättande. De sakkunniga hava ock utgått ifrån såsom självfallet, att församlingens val i regel bör vara avgörande, oavsett huru den av församlingen valde i fråga om förtjänst och skicklighet må förhålla sig till de övriga å förslaget uppförda. Den omständigheten, att valets utgång innebär en avvikelse från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, skall alltså i och för sig ingalunda kunna berättiga domkapitlet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande. Därest emellertid berörda avvikelse är av den väsentliga beskaffenhet, som angives i de föreslagna bestämmelserna i förevarande hänseende, samt denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov, eller därest valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma, hava de sakkunniga ansett, att församlingen icke med skäl kan göra anspråk på, att åt valet tillerkännes avgörande betydelse; och hava de sakkunniga därför föreslagit, att domkapitlet i dylika fall skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande.

Såsom framgår av innehållet i de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom., skiljes i nämnda bestämmelser mellan olika fall, i vilka domkapitlet skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande. Till att börja med skall sålunda dylik befogenhet föreligga i sådana fall, då valets utgång så väsentligt avviker från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av dem, samt denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov. För att domkapitlet i dessa fall skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande, förutsättes alltså först och främst, att valets utgång innebär en viss, mera väsentlig avvikelse från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda. Då i sådant hänseende angivits, att berörda avvikelse skall vara av så väsentlig beskaffenhet, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av de föreslagna, har därmed avsetts, att endast en påtaglig och betydande avvikelse från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda härvid skall kunna komma i betraktande. För att domkapitlet i förevarande fall skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande, förutsättes emellertid därjämte, att omförmälda avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov. Enligt föreskrift i 9 § i gällande prästvalslag skall även vid uppgörande av förslag till prästerlig tjänst hänsyn tagas till tjänstens särskilda behov. Berörda föreskrift infördes i prästvalslagen i huvudsaklig överensstämmelse med ett förslag i sådan riktning av 1907 års prästvalskommitté, vilka i motiveringen till nämnda förslag framhållit önskvärdheten av, att domkapitlet finge rätt och skyldighet att vid förslags upprättande mera än vad dittills faktiskt skett taga hänsyn till behovet för den tjänst, förslaget avsåge, varjämte kommittéerna vidare yttrat, bland annat, att då kommittéerna använt uttrycket »tjänstens särskilda behov», därmed avsetts, att vid bestämmande av ordningen mellan de till tjänsten behörigförklarade, hänsyn skulle tagas till sådana omständigheter som t. ex. församlingens storlek, dess egenskap av lands- eller stadsförsamling, befolknings- och språkförhållanden inom församlingen samt de kyrkliga förhållandena därstädes. Då vid bestämmande av ordningen mellan de till tjänsten behörigförklarade domkapitlet har att ingå i prövning av de sökandes förtjänst och skicklighet, skall emellertid hänsyn tagas även till åtskilliga andra förhållanden än tjänstens särskilda behov. Enligt vad i 9 § i prästvalslagen vidare stadgas, böra sålunda härvid tagas i betraktande såväl det nit, det allvar och den skicklighet, varmed sökande skött det kall, honom i kyrkans eller läroverkens tjänst dittills varit anförtrött, jämte hans tjänstålder, som ock sökandes genom examina, utgivna skrifter eller annorledes offentligen ådagalagda lärdom

i teologiska ämnen och, i händelse av jämngoda teologiska insikter, i andra kunskapsämnen. Till följd härav torde man icke kunna utgå ifrån, att den, som ur samtliga de synpunkter, ur vilka domkapitlet alltså har att bedöma de sökandes förtjänst och skicklighet, ansetts mest meriterad och därför av domkapitlet uppförts i första förslagsrummet, också under alla förhållanden är att anse såsom den lämpligaste för just den befattning, förslaget avser, utan lär det nog kunna inträffa, att den mest meriterade på grund av exempelvis de kyrkliga förhållandena i församlingen måste anses mindre lämplig för den ifrågavarande tjänsten än någon annan å förslaget uppförd sökande, som måhända i förtjänst och skicklighet i övrigt är honom väsentligt underlägsen. Det är i anledning härav, som i de ifrågasatta bestämmelserna i 41 § 2 mom. angivits, att domkapitlets befogenhet att på grund av viss, i valets utgång innefattad avvikelse från vad de föreslagnas företrädare sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande skall vara beroende av, att berörda avvikelser icke kan anses skäpligen betingad av tjänstens särskilda behov.

Enligt de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom. skall domkapitlet vidare hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande i sådana fall, då valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Det lär knappast kunna förnekas, att ovidkommande synpunkter ej sällan på ett betänkligt sätt spela in vid prästvalen. Det torde sålunda dessvärre icke vara någon sällsynt företeelse, att under den mer eller mindre intensiva agitation, som ofta föregår ett prästval, ogrundade rykten om vederbörande prästers förhållanden i ena eller andra hänseendet spridas och vinna tilltro bland församlingens medlemmar. Icke heller torde det saknas exempel på, hurusom under vissa förhållanden även politiska synpunkter kunna inverka på valets utgång. Att ovidkommande synpunkter av olika slag sålunda kunna bli utslagsgivande vid prästtjänsternas tillsättande, måste uppenbarligen betecknas som ett allvarligt missförhållande, och det torde därför få anses vara i hög grad av behovet påkallat, att åt kyrkostyrelsen beredes tillfälle att i förevarande fall träffa det slutliga avgörandet i fråga om tjänstens tillsättande. För att domkapitlet skall hava anledning att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande i sådana fall, då valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma, förutsättes givetvis, att utgången i och för sig är av den beskaffenhet, att den ur objektiva synpunkter icke är tillfredsställande. Även i de fall, om vilka nu är fråga, förutsättes därför, att valets utgång innebär en avvikelse från vad de föreslagnas företrädare sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda. För att domkapitlet i dessa fall skall hava anledning att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande, erfordras emellertid ej, att ifrågavarande avvikelser

är av den väsentliga beskaffenhet, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av de föreslagna, utan kan omförmälda avvikelser i förevarande fall även vara av mindre väsentlig beskaffenhet. Då det torde kunna sägas ligga i sakens natur, att i nu berörda fall frågan om tjänstens tillsättande icke bör hänskjutas till Konungens avgörande, med mindre valets utgång innebär en avvikelse från vad de föreslagnas företrädare sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda, har någon uttrycklig bestämmelse därom icke ansetts erforderlig.

Innan domkapitlet fattar beslut i anledning av uppkommen fråga att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande, synes tillfälle böra beredas församlingen att inkomma med yttrande i frågan. Måhända kunde häremot invändas, att då församlingen redan vid valet haft tillfälle att uttala sig beträffande tjänstens tillsättande, det kunde synas vara mindre behöfligt, att församlingen finge tillfälle att ånyo yttra sig. Emellertid har församlingen vid valet endast haft att uttala sig om, vilken av de föreslagna församlingen anser böra utnämnas till tjänsten, under det att det i nu förevarande fall är fråga om, huruvida något sådant förhållande kan anses vara för handen, som kan föranleda domkapitlet att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande. Ett yttrande härutinnan från församlingens sida torde få anses vara av betydelse för den utredning, som bör ligga till grund för domkapitlets beslut i ärendet. Särskilt torde ett dylikt yttrande kunna vara av betydelse för bedömning av, huruvida en i valets utgång innefattad avvikelse från vad de föreslagnas företrädare sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov eller huruvida valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Ifrågavarande yttrande synes lämpligen böra avgivas av kyrkofullmäktige eller, där kyrkofullmäktige icke finnas eller icke utsetts enbart för den eller de församlingar, tjänsten omfattar, av vederbörande kyrkoråd. En erinran om, att domkapitlet i förevarande fall sålunda har att höra kyrkofullmäktige eller kyrkorådet, har intagits i de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom. Utan särskild föreskrift i lagen torde det vara uppenbart, att domkapitlet vid infordrande av yttrande från kyrkofullmäktige eller kyrkorådet bör på lämpligt sätt angiva anledningen till, att fråga uppkommit att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande.

Då frågan om tjänstens tillsättande hänskjutes till Konungens avgörande, är det givetvis av vikt, att Konungen erhåller tillgång till den utredning, varå domkapitlet grundat sitt beslut i ärendet. De sakkunniga hava därför ansett det böra stadgas, att det i berörda fall skall åligga domkapitlet att till Konungen insända, förutom samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll, jämväl det yttrande, som må hava avgivits av kyrkofullmäktige eller kyrkorådet, ävensom att vid insändandet

av nämnda handlingar närmare angiva och utveckla de skäl, vilka föranlett domkapitlet att till Konungens avgörande hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande. Ifrågavarande stadgande återfinnes i 42 § 1 mom. i det av de sakkunniga utarbetade förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Beträffande frågan, huruvida Konungen i nu berörda fall bör vid utnämningen vara bunden inom det föreliggande förslaget eller ej, torde denna fråga böra avgöras med hänsyn företrädesvis tagen till de förhållanden, vilka i förevarande fall kunna föranleda, att frågan om tjänstens tillsättande hänskjutes till Konungens avgörande. Såsom ovan framhållits, skiljes i de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom. mellan olika fall, i vilka domkapitlet skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande. En gemensam betingelse för domkapitlets ifrågavarande befogenhet i dessa fall är emellertid, att valets utgång innebär en avvikelse från vad de föreslagnas företräde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föranleda. Därest en dylik avvikelse är för handen, skall domkapitlet sålunda äga att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande under förutsättning, antingen att berörda avvikelse är av den väsentliga beskaffenhet, att valets utgång måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av de föreslagna, samt att tillika denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov, eller ock att valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. I såväl det ena som det andra fallet förutsättes alltså, att någon av de föreslagna vid valet blivit tillbakasatt under sådana förhållanden, att valets utgång måste betecknas såsom uppenbart otillfredsställande, och avses med ärendets hänskjutande till Konungens avgörande att bereda Konungen tillfälle att åstadkomma den korrigerig av valet, som i anledning därav kan anses vara av behovet påkallad. Med hänsyn härtill torde det i dessa fall vara lämpligast och mest ändamålsenligt, att Konungen vid utnämningen är bunden inom det föreliggande förslaget. I 41 § 2 mom. har därför intagits en bestämmelse om, att Konungen i förevarande fall skall äga att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda.

I det föregående har framhållits, hurusom av den statistiska utredning, för vilken ovan redogjorts, syntts framgå, att en reformering av det prästerliga befordringssättet särskilt vore av behovet påkallad i fråga om bestämmelserna för tillsättande av kyrkoherdetjänst. Beträffande bestämmelserna för tillsättande av komministerstjänst synes däremot behovet av en reform i sådant hänseende icke vara lika framträdande. Att förhållandena vid tillsättning av komministerstjänster icke kunna sägas vara i allo tillfredsställande, torde dock hava framgått av ovannämnda statistiska utredning. De grundsatser, vilka kommit till uttryck i de nu föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom., synas ock i och för sig vara av

beskaffenhet att böra tillämpas vid tillsättning av komministerstjänster lika väl som vid tillsättning av kyrkoherdetjänster. Vare sig det är fråga om tillsättande av kyrkoherdetjänst eller komministerstjänst, lär det sålunda få anses vara lika litet tillfredsställande att låta församlingens val vara avgörande i sådana fall, då valets utgång så väsentligt avviker från vad de föreslagnas företråde sinsemellan i förtjänst och skicklighet bort föränleda, att utgången måste anses innebära en uppenbar orättvisa mot någon av dem, samt denna avvikelse icke kan anses skäligen betingad av tjänstens särskilda behov. Att ovidkommande synpunkter lika litet böra få vara utslagsgivande vid tillsättning av komministerstjänster som vid tillsättning av kyrkoherdetjänster, lär ock vara uppenbart. De sakkunniga hava jämväl ansett, att de ovan föreslagna förändringarna i fråga om tillsättning av prästerliga tjänster böra gälla såväl kyrkoherdebefattningar som komministerstjänster.

Därest reglerna för tillsättning av prästerliga befattningar undergå förändring i den riktning, som nu angivits, torde man kunna förutsätta, att de väsentligaste av de olägenheter, som äro förenade med den nuvarande ordningen, bleve undanröjda. De nu föreslagna förändringarna i fråga om tillsättning av prästerliga tjänster synas ock vara fullt tillräckliga med avseende å tillsättning av komministerstjänster. Beträffande tillsättning av kyrkoherdebefattningar torde man däremot icke böra stanna vid de förändringar, som ovan föreslagits. På sätt förut framhållits, skall i de fall, då enligt bestämmelserna i 41 § 2 mom. frågan om tjänstens tillsättande hänskjutes till Konungens avgörande, Konungen vid utnämningen vara bunden inom det föreliggande förslaget. I fråga om tillsättning av kyrkoherdebefattningar torde det emellertid vara önskvärt, att kyrkostyrelsen jämväl tillerkännes befogenhet att i vissa fall träffa det slutliga avgörandet beträffande tjänstens tillsättande utan att därvid vara bunden inom det upprättade förslaget. Med hänsyn härtill ävensom för tillgodoseende över huvud taget av det mera framträdande behovet av en reformering av det prästerliga befordingssättet, i vad det avser kyrkoherdebefattningarna, torde det vara erforderligt att bereda kyrkostyrelsen tillfälle att i något större omfattning, än vad redan blivit ifrågasatt, medverka vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande. En ytterligare utvidgning av kyrkostyrelsens inflytande härvidlag lär ock, utan något egentligt intrång i församlingarnas rätt, kunna åstadkommas, därest man i anslutning till den tankegång, som ligger till grund för den Ekström-Tofftska linjen, låter kyrkostyrelsen få träffa det slutliga avgörandet i fråga om tjänstens tillsättande i sådana fall, där på grund av ringa deltagande i valet eller delade åsikter bland de väljande någon verklig mening beträffande tjänstens tillsättande icke kan anses hava givit sig uttryck från församlingens sida. Även om man i likhet med de sakkunniga anser, att församlingarna böra äga ett vidsträckt inflytande vid tillsättning av

prästerliga tjänster, synes, på sätt de sakkunniga i det föregående anmärkt beträffande den Ekström-Tofftska linjen, giltig anledning saknas att låta församlingens val vara avgörande i sådana fall, då församlingen icke kan anses hava uttalat någon verklig mening i frågan om tjänstens tillsättande. Av skäl, som ovan anförts mot en reform enligt den Ekström-Tofftska linjen, hava emellertid de sakkunniga icke ansett det vara lämpligt att söka medelst i lag bestämda kvot- eller röstetal fastställa det antal röstande, som skall hava deltagit i valet, eller det mått av samstämmighet, som därvid skall hava varit för handen, för att valet skall kunna sägas vara uttryck för en verklig församlingsmening. De sakkunniga hava i stället ansett, att frågan, huruvida en dylik mening skall anses hava vid valet givit sig tillkänna eller ej, bör göras till föremål för en undersökning i det särskilda fallet samt att denna undersökning lämpligen bör ankomma på domkapitlet, som, därest det finner, att valet på grund av ringa deltagande däri eller stor röstsplittning icke kan anses vara ett samlat uttryck för församlingens vilja, skall hava skyldighet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande. Det av de sakkunniga ifrågasatta stadgandet härutinnan återfinnes i 41 § 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

I fråga om vissa specialfall av röstsplittning och ringa deltagande i valet innehåller gällande prästvals lag i 41 § 1 och 4 mom. särskilda bestämmelser. Därest vid val till prästerlig tjänst högsta röstetal tillfallit flera, som voro under omröstning, skall sålunda enligt berörda bestämmelser domkapitlet till tjänsten nämna den bland dessa, som prövas därtill mest lämplig, och om vid valet icke någon röstägande avgivit röst, skall domkapitlet välja bland de föreslagna efter enahanda grund. 41 § 5 mom. i det av de sakkunniga utarbetade förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster innehåller motsvarande bestämmelser, såvitt angår tillsättning av komministerstjänst. Då i nämnda moment gjorts förbehåll för det fall, att frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 2 mom. varder hänskjuten till Konungens avgörande, har detta skett med tanke på det förhållandet, att högsta röstetal kan hava tillfallit två av de föreslagna och att därvid den tredje blivit tillbakasatt under sådana omständigheter, att anledning förefinnes att tillämpa bestämmelserna i 41 § 2 mom. Vad åter beträffar oförmälda specialfall av röstsplittning och ringa deltagande i valet, då fråga är om tillsättning av kyrkoherdetjänst, är det givet, att med den ovan föreslagna bestämmelsen i 41 § 3 mom. i första hand åsyftas dessa specialfall och dem närstående fall.

Även i de fall, som avses i 41 § 3 mom., torde, innan domkapitlet fattar beslut i anledning av uppkommen fråga att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande, tillfälle böra beredas församlingen att genom kyrkofullmäktige eller, där kyrkofullmäktige icke finnas eller icke utsetts enbart för den eller de församlingar, tjänsten omfattar,

genom vederbörande kyrkoråd avgiva yttrande i frågan. En erinran om, att domkapitlet sålunda har att höra kyrkofullmäktige eller kyrkorådet, har därför införts jämväl i 41 § 3 mom.; och torde det också i nu förevarande fall vara uppenbart, att domkapitlet vid infordrande av yttrande från kyrkofullmäktige eller kyrkorådet bör på lämpligt sätt angiva anledningen till, att fråga uppkommit att till Konungen hänskjuta avgörandet beträffande tjänstens tillsättande. Likaledes har det även i de fall, då frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 3 mom. hänskjutes till Konungens avgörande, ansetts böra åligga domkapitlet att till Konungen insända, förutom samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll, jämväl det yttrande, som må hava avgivits av kyrkofullmäktige eller kyrkorådet, ävensom att vid insändandet av nämnda handlingar närmare angiva de skäl, vilka föranlett domkapitlet att till Konungens avgörande hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande.

Ovan har framhållits önskvärdheten av, att vid tillsättning av kyrkoherdebefattningar kyrkostyrelsen tillerkännes befogenhet att i vissa fall träffa det slutliga avgörandet beträffande tjänstens tillsättande utan att därvid vara bunden inom det upprättade förslaget. Dylik befogenhet synes ock lämpligen kunna tillerkännas Konungen i de fall, då frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 3 mom. hänskjutes till Konungens avgörande. Såsom tidigare omnämnts, äger även enligt nu gällande prästvalslag Konungen befogenhet att i vissa fall träffa det slutliga avgörandet vid tillsättning av kyrkoherdetjänst utan att därvid vara bunden inom det föreliggande förslaget. Emellertid är Konungens rätt att i dessa fall gå utom förslaget såtillvida begränsad, som Konungen i sådant hänseende är inskränkt till de kategorier prästmän, som enligt 43 § i gällande prästvalslag hava extra ansökningsrätt, såsom vissa utomlands tjänstgörande präster m. fl. Då i samband med patronatsrättens upphävande utnämningssrätten till kyrkoherdetjänst, som förut tillsatts i patronell ordning, lades i Konungens hand med befogenhet för Konungen att utnämna inom eller utom förslaget, ansågs däremot någon begränsning i Konungens rätt att gå utom förslaget icke böra stadgas, och föreskrevs därför i lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt, att Konungen vid tillsättning av dylik tjänst skulle äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock, utan hinder av eljest gällande stiftsband, annan till kyrkoherdetjänst behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen. De sakkunniga hava med avseende å de fall, om vilka nu är fråga, ansett sig böra ansluta sig till den ståndpunkt, som sålunda kommit till uttryck i lagen om upphävande av patronatsrätt. Även om de kategorier prästmän, som avses i 43 § i gällande prästvalslag, av vissa skäl kunna hava särskilda anspråk på att komma i åtanke i sådana fall, då Konungen äger att gå utom förslaget, synes det likväl icke vara av behovet påkallat att av dylik anledning inskränka Konungens valfrihet,

utan torde övervägande skäl tala för, att Konungen i förevarande fall tillerkännes en av formella regler fullt obunden utnämningssrätt. I 41 § 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster har därför beträffande Konungens utnämningssrätt införts en bestämmelse av enahanda innebörd som ovannämnda stadgande i lagen om upphävande av patronatsrätt.

Innan utnämning sker i sådana fall, då enligt nuvarande ordning Konungen skall utnämna till prästerlig tjänst, plägar, på sätt förut omnämnts, i regel yttrande av vederbörande biskop under hand avgivas till departementschefen, varemot officiellt förord av biskopen eller domkapitlet icke är föreskrivet eller brukligt. Emellertid har från olika håll ifrågasatts, att, där Konungen ägde utnämna till prästerlig tjänst, vederbörande kyrkliga myndighet skulle avgiva officiellt förord för en av dem, som vid utnämningen kunde ifrågakomma. Bl. a. innehöll kyrkomötets ovanberörda framställning den 26 oktober 1925 ett förslag i sådan riktning. Beträffande frågan, huruvida officiellt förord bör avgivas i de fall, då enligt de ifrågasatta bestämmelserna i 41 § 2 eller 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster avgörandet rörande tjänstens tillsättande hänskjutes till Konungen, må till en början erinras om, hurusom enligt 42 § 1 mom. i nämnda lagförslag domkapitlet har att tillhandahålla Konungen erforderlig utredning angående de förhållanden, vilka föranlett domkapitlet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande. Såsom ovan framhållits, förutsättes i de fall, som avses i 41 § 2 mom., att någon av de föreslagna vid valet blivit tillbakasatt under sådana förhållanden, att valets utgång måste betecknas såsom uppenbart otillfredsställande, och avses med ärendets hänskjutande till Konungens avgörande att bereda Konungen tillfälle att åstadkomma den korrigerings av valet, som i anledning därav kan anses vara av behovet påkallad. Med hänsyn härtill kommer givetvis den utredning, som domkapitlet enligt 42 § 1 mom. har att i dessa fall tillhandahålla, att i sak innebära jämväl ett förord för någon av de föreslagna, varför det synes vara överflödigt att i berörda fall ålägga biskopen eller domkapitlet att därutöver avgiva särskilt förord. Beträffande däremot de fall, som avses i 41 § 3 mom., kunde det måhända ifrågasättas, huruvida icke förord borde avgivas. Då det emellertid torde vara oförnekligt, att ett förord i dessa fall icke komme att rätt motsvara sitt ändamål, därest det icke omfattade jämväl de extra sökande, som kunna hava anmält sig till tjänsten, men det icke lämpligen synes böra åläggas biskopen eller domkapitlet att yttra sig om dessa extra sökande, om vilka biskopen eller domkapitlet kanske icke äger någon närmare kännedom, hava de sakkunniga icke heller i nu förevarande fall ansett sig böra ifrågasätta någon skyldighet för biskopen eller domkapitlet att avgiva officiellt utlåtande rörande utnämningen, utan torde det såsom hittills böra få ankomma på departementschefen att rörande

de å förslaget uppförda eller till utnämning eljest ifrågasatta från vederbörande infordra de upplysningar, vilka han kan finna erfordras utöver vad handlingarna innehålla.

Vad ovan anförts i fråga om fördelningen av bestämmanderätten vid prästtjänsternas tillsättande mellan kyrkostyrelsen och församlingarna har närmast haft avseende å sådana fall, då valet endast gäller de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blivit av domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten. Då fråga är om tillsättning av kyrkoherdetjänst, torde emellertid församlingen såsom hittills även böra vara berättigad till kallande av präst utom förslaget. Beträffande villkoren för ävägabringande av beslut rörande fjärdemanskallelse gäller för närvarande, att för beslut om sådan kallelse erfordras, att mer än hälften av de i omröstningen deltagande röstat för kallelse av fjärde provpredikant samt att tillika minst en femtedel av samtliga i den justerade vallängden upptagna röstberättigade förenat sig om samma prästman, dock att för kallelse i varje fall erfordras minst tjugurooster men å andra sidan ett röstetal av trehundra alltid är tillräckligt. Såsom tidigare omnämnts, hemställde kyrkomötet i skrivelse den 23 november 1920 om sådan ändring av prästvals lagen, att villkoren för att prästman skulle anses vara kallad till fjärde provpredikant skärptes, och berördes denna fråga jämväl i kyrkomötets ovannämnda framställning den 26 oktober 1925. Ifrågavarande villkor torde ock få anses vara i behov av någon skärpning. Denna skärpning synes dock endast böra avse bestämmelsen, att trehundra röstberättigade städse skola utgöra tillräckligt antal för kallelse. Grunden till nämnda bestämmelse torde huvudsakligen vara den, att det ansetts vara billigt, att en jämförelsevis talrik grupp av församlingsmedlemmar, som förenat sig om samma prästman, får rätt att kalla denne och underställa honom församlingens val, även om den icke uppgår till någon viss del av de röstberättigades hela antal. En grupp av trehundra röstande torde emellertid, där den understiger en femtedel av de röstberättigades hela antal, icke böra betraktas som en så talrik grupp, att dylik rätt bör tillkomma densamma. Siffran trehundra synes därför böra höjas, och torde antalet då lämpligen böra sättas till femhundra. Vad beträffar bestämmelsen, att minst tjugurooster alltid skola erfordras för kallelse, torde denna bestämmelse efter den utvidgning, den kommunala rösträtten numera undergått, icke vidare hava någon praktisk betydelse, varför densamma ansetts böra bortfalla.

Därest predikoproven, på sätt ovan ifrågasatts, bliva fakultativa och det sålunda kommer att bero på den kallade själv, huruvida han skall avlägga prov eller ej, synes benämningen fjärde provpredikant icke vidare böra bibehållas. Att i stället för denna benämning, vilken för övrigt redan under nuvarande förhållanden måste anses vara mindre egentlig i de fall, då det av domkapitlet uppgjorda förslaget upptager endast en eller två

sökande, införa någon annan särskild benämning för präst, som av församling kallas att uppföras på förslaget jämte den eller de av domkapitlet föreslagna, har icke ansetts erforderligt.

I de fall, då församlingen begagnat sig av sin rätt att kalla präst utom förslaget, skall enligt nu gällande ordning tjänsten tillsättas av Konungen. Därest bestämmelserna för tillsättning av prästerliga befattningar undergå förändring i den riktning, som ovan angivits, torde det emellertid icke vara behöfligt, att tjänsten i dessa fall alltid tillsättes av Konungen, utan lär det få anses innebära tillräcklig säkerhet mot missbruk av rätten att kalla präst utom det av domkapitlet uppgjorda förslaget, om Konungen härvidlag får träffa det slutliga avgörandet i fråga om tjänstens tillsättande i de fall, som avses i 41 § 2 och 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. Beträffande fördelningen av bestämmanderätten vid kyrkoherdetjänsternas tillsättande mellan kyrkostyrelsen och församlingarna har därför i berörda lagförslag icke gjorts någon skillnad mellan det fall, då präst, som av församlingen kallats att uppföras å förslaget, varit under omröstning vid valet, och det fall, då valet endast avsett de präster, som efter ansökning i vanlig ordning blivit av domkapitlet uppförda på förslag till tjänsten.

Såsom tidigare omnämnts, skall enligt 2 § i lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt kyrkoherdetjänst, som enligt äldre rätt tillsatts i patronell ordning, tillsättas av Konungen, sedan förslag och val i vanlig ordning föregått. På sätt framgår av förarbetena till nämnda lag, infördes berörda tillsättningsförfarande i syfte att motverka de olägenheter, som äro förenade med den för närvarande i allmänhet gällande ordningen för tillsättning av prästerliga tjänster. För såvitt de ovan föreslagna förändringarna med avseende å prästtjänsternas tillsättande genomföras, synes emellertid tillräcklig anledning ej föreligga, varför de förutvarande patronella församlingarna vidare skulle intaga en särskild ställning, utan torde beträffande tillsättning av kyrkoherdetjänst i sådan församling därefter böra gälla vad i allmänhet är stadgat.

Då de sakkunniga sålunda föreslagit, att församlingens val i regel skall vara avgörande även i sådana fall, där präst, som av församlingen kallats att uppföras på förslaget, varit under omröstning vid valet eller där tjänsten enligt äldre rätt skolat tillsättas i patronell ordning, vilja de sakkunniga, utöver vad till stöd härför redan blivit anfört, ytterligare särskilt framhålla, hurusom av den statistiska utredning, för vilken i det föregående redogjorts, framgår, att Kungl. Maj:t ytterst sällan begagnar sig av sin nuvarande befogenhet att i dylika fall frångå valet. Såsom förut blivit anmärkt, framgår sålunda av uppgifterna i tab. VIII, att vid 154 av de i tabellen upptagna kyrkoherdevalen en extra provpredikant varit under omröstning samt att i 39 fall valet avsett kyrkoherdetjänst i ett förutvarande patronellt pastorat, men att Kungl. Maj:t allenast i 13

fall utnämnt en annan än den, som vid valet erhållit de flesta rösterna. Att Kungl. Maj:t således endast sällan begagnat sig av sin rätt att i förevarande fall frågå valet, torde icke kunna anses såsom särskilt anmärkningsvärt. Varken den omständigheten, att präst, som av församlingen kallats att uppföras på förslaget, varit under omröstning vid valet, eller det förhållandet, att tjänsten enligt äldre rätt skolat tillsättas i patronell ordning, utgör ju i och för sig någon anledning för Kungl. Maj:t att frågå valet. För att Kungl. Maj:t skall vilja begagna sig av sin rätt att frågå valet, måste ytterligare någon särskild orsak därtill föreligga, såsom att valets utgång varit uppenbart otillfredsställande eller att deltagandet i valet varit så ringa eller åsikterna bland de väljande så delade, att någon verklig mening beträffande tjänstens tillsättande icke kan anses hava givit sig uttryck från församlingens sida. Därest någon dylik orsak att frågå valet skulle föreligga, torde emellertid de av de sakkunniga ifrågasatta bestämmelserna i 41 § 2 och 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster vara tillfyllest; och synes de sakkunniga stor sannolikhet tala för att, även om man bibehölle de nuvarande reglerna för tillsättning av kyrkoherdetjänst i sådana fall, där präst, som av församlingen kallats att uppföras på förslaget, varit under omröstning vid valet eller där tjänsten enligt äldre rätt skolat tillsättas i patronell ordning, Kungl. Maj:t ändock i regel icke komme att begagna sig av sin rätt att frågå valet i andra fall, än då något sådant förhållande vore förhanden, som avses i de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 eller 3 mom.

Tillsättningen av prästerliga tjänster i de s. k. privilegierade territoriella församlingarna. I 46 § i 1910 års prästvals lag föreskrives, bland annat, att om någon särskild rätt eller förmån i fråga om tillsättning av prästerlig tjänst är församling tillförsäkrad, därom skall gälla vad som är eller bliver av Konungen stadgat.

Vad beträffar de territoriella församlingar, vilka för närvarande äro i åtnjutande av särskild rätt eller förmån vid tillsättning av prästerlig tjänst, de s. k. privilegierade territoriella församlingarna, äro samtliga dessa med allenast ett par undantag stadsförsamlingar.

Till huvudgällen, i fråga om vilka Konungen i början av 1600-talet hade konfirmationsrätt, församlingens och biskopens rätt dock oförkränt, räknades även stadspastoraten. Till förmån för åtskilliga städer synas konungarna hava avstått från den i regalrätten liggande befogenheten att utnämna annan än den föreslagne och i stället givit dessa städer rätt att med biskopens ja och samtycke välja vissa, i allmänhet tre, skickliga personer, vilka med biskopens och stadens brev skulle presenteras för Konungen, som därefter skulle äga konfirmera en till kyrkoherde. Sådana privilegier utfärdades för Västervik den 6 april 1620, för Norrköping, Ar-

boga och Jönköping den 26 april 1620, för Sala den 15 april 1624 och för Stockholms Storkyrkoförsamling (staden) den 10 mars 1636.

En del stadsförsamlingar hade erhållit än större frihet, i det att dem tillagts rätten att till kyrkoherdetjänst utvälja viss prästman, som, därest han var till sådan tjänst behörig, av Konungen skulle förses med fullmakt å tjänsten.

För Maria Magdalena församling i Stockholm medgav Kungl. Maj:t sålunda den 1 september 1626, att den skulle »hava makt som en annan kristlig församling lagligen välja sig en rätt lutersk predikant när nöden så kräver. Och ingen skall dem med våld och list opåträngt varda.»

Den 20 februari 1679 förunnade Kungl. Maj:t den svenska församlingen i Göteborg förmånen att »fritt» utse sig själv en kyrkoherde, »vilken Vi sedan med Vår öppna fullmakt vele auktorisera».

Genom privilegiebrevet av den 10 augusti 1680 och Kungl. Maj:ts resolution den 28 juli 1731 tillförsäkrades Karlskrona stad ett fritt kyrkoherdeval.

Redan under danska tiden hade Malmö stad den 6 april 1536 erhållit det privilegium, att den skulle hava fullmakt att utvälja sig evangeliska predikanter, dock att den ej finge kalla annan än den, som Kungl. Maj:t konfirmerade och samtyckte, på det han skulle examineras, om han vore god och nyttig därför både uti leverne och lärdom, och ansågs detta stadgande, som i huvudsak överensstämde med den ordning, som enligt 1539 års kyrkoordinans gällde för prästval i allmänhet i Danmark, för staden innebära rättigheten till fritt kyrkoherdeval.

Oberoende av de allmänna bestämmelser, vilka sedermera meddelades i fråga om prästval, ansågos ovanberörda privilegier alltjämt äga giltighet, så att i Maria församling i Stockholm samt Malmö och Göteborg församlingarna utövade ett fritt kyrkoherdeval, innebärande att den, som vid valet erhöll de flesta rösterna, skulle, där han fanns behörig, av Konungen erhålla fullmakt å tjänsten. Karlskrona församling hade, efter vad ovan nämnts, jämväl tillförsäkrats fritt kyrkoherdeval, men kom privilegiet där att tillämpas så, att församlingen på förslag till tjänsten uppförde tre prästmän, av vilka Konungen utnämnde en, och var detsamma även fallet i de övriga privilegierade församlingarna.

Då i ett av de privilegierade pastoraten uppstått flera församlingar, ansågs privilegiet i allmänhet omfatta även kyrkoherdebeställningarna i dessa.

Med de ursprungliga privilegierna avsågos väl närmast kyrkoherdebefattningarna, men blevo privilegierna i flera fall så tolkade, att även komministersbeställningar inbegrepos därunder, liksom ock i en del fall Kungl. Maj:t genom särskilda beslut utsträckte privilegiet jämväl till komministersbefattningar.

För samtliga nu angivna privilegierade församlingar var det gemen-

samt, att församlingen ägde att till tjänsten välja eller på förslag därtill uppföra behörig prästman, utan att dessförinnan förslag av domkapitlet upprättats, samt att församlingen vid kallelse och val ej var bunden inom stiftets prästerskap. Skulle å förslag till kyrkoherdetjänst tre uppföras, hade varje röstberättigad att rösta på tre och ägde Konungen utnämna en av de tre, som vid valet erhållit de flesta rösterna. Ägde åter församlingen att utan förslags uppgörande kalla viss prästman till kyrkoherde eller skulle val ske av komminister, röstade varje röstberättigad å en, och skulle för den, som erhållit de flesta rösterna, där fråga var om kyrkoherdetjänst, fullmakt utfärdas av Konungen och, där fråga var om komministerstjänst, fullmakt eller konstitutorial utfärdas av domkapitlet.

Jämte de nu omförmälda privilegierade församlingarna förekommo vidare några församlingar, vilka ägde att utan förslag kalla komminister. I Hamrånge församling tillsattes sålunda sedan början av 1800-talet komminister efter kallelse av församlingen, utan att förslag dessförinnan upprättats av domkapitlet, och i Skogs församling tillsattes komminister i enahanda ordning sedan mitten av 1700-talet. Den särskilda rätt vid tillsättning av komminister, som sålunda tillkom dessa båda församlingar, synes vara att härleda ur förbehåll, som församlingarna gjort i samband med beredande av avlöning åt komminister, och fick denna rätt med stöd av hävd kvarstå, även sedan lönerna reglerats efter samma grunder som i övriga församlingar.

Härtill kom slutligen en särskild grupp av församlingar, som i senare tid fått rätt att vid tillsättning av komminister kalla fjärde provpredikant. Sådan rätt medgavs första gången år 1854 beträffande andre komministraturen i Norrköpings S:t Olai församling, vilken rätt sedan utsträckts till samtliga komministerstjänster i Norrköpings S:t Olai, Hedvigs och Norra församlingar. I övrigt hade dylik rätt av Kungl. Maj:t allenast beviljats vissa församlingar i huvudstaden. Jämte det för Norrköping särskilt erinrades, att fråga var om en tjänst, inrättad på församlingens egen bekostnad, åberopades såsom huvudsakligt skäl för beviljande av ifrågavarande rätt behovet att i stora församlingar till komministrar erhålla ej för ålderstigna prästmän med fulla arbetskrafter samt att, särskilt i betraktande av de gynnsamma avlöningsförhållandena för komministrarna i ifrågavarande församlingar, nödig trygghet därutinnan ej funnes med då gällande befodringslagar, enligt vilka överlägsenhet i tjänstår utövade avgörande inflytande vid förslagens upprättande.

I 1907 års betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående tillsättning av prästerliga tjänster framhöllo kommitterade, efter att hava lämnat en kortfattad redogörelse för de olika bestämmelser, som gällde för särskilda privilegierade församlingar, önskvärdheten av att sådana åtgärder kunde vidtagas, att berörda församlingar — utom i fråga om rätten att vid kallelse och val gå utom stiftets prästerskap, i vilket av-

seende någon ändring ej syntes kommitterade påkallad — bleve i fråga om tillsättning av präster likställda med övriga församlingar i riket eller att åtminstone för tillsättning av präster i nämnda församlingar kunde finnas en form, som, på samma gång den såvitt möjligt bevarade församlingarnas dåvarande privilegier, medgäve kyrkostyrelsen att därvid medverka i större omfattning än vad nu vore fallet. Kommitterade anförde därefter vidare: Det torde väl kunna antagas, att åtminstone en eller annan av de församlingar, som vore i åtnjutande av särskild rätt eller förmån vid tillsättning av kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantstjänst, icke komme att göra anspråk på dess bibehållande, vare sig emedan de saknade erforderliga handlingar för bestyrkande av sin rätt eller av annan anledning. Härtill komme, att för att kunna bedöma, i vad mån skäl förelåge för ett sådant bibehållande, närmare utredning fordrades, än den kommitterade, utan infordrande av upplysningar från orterna, kunnat åstadkomma. Kommitterade hade därför ansett lämpligast, att viss tid föreskrefves, t. ex. tre år efter lagens ikraftträdande, inom vilken församling, som fortfarande ville vara i åtnjutande av sådan särskild rätt eller förmån, skulle, med företeende av de handlingar, varpå den stödde sin rätt, göra anmälan hos Konungen, vid äventyr att rätten eller förmånen eljest upphörde. Inkomme dylika framtällningar borde desamma av Kungl. Maj:t prövas helst i ett sammanhang och därvid bestämmas, om och under vilka villkor rätten eller förmånen fortfarande skulle få åtnjutas. Föreskrift i den riktning, kommitterade sålunda ifrågasatt, infördes ock i övergångsbestämmelserna till 1910 års prästvals lag.

Sedan med anledning av berörda föreskrift ansökningar om privilegiernas bibehållande inkommit från åtskilliga församlingar, meddelades närmare bestämmelser i ämnet genom Kungl. kungörelsen den 10 december 1920 angående särskild ordning vid tillsättning av vissa prästerliga tjänster. Denna kungörelse är för närvarande tillämplig i fråga om följande prästerliga tjänster, nämligen kyrkoherde- och komministerstjänsterna i Norrköpings S:t Olai, Hedvigs och Norra församlingar, Jönköpings Kristina och Ljungarums församlingars pastorat, Jönköpings Sofia församling, Malmö S:t Petri, Caroli, S:t Pauli och S:t Johannes församlingar, Göteborgs Gustavi eller domkyrkoförsamling, Kristine, Gamlestads, Haga, Oscar Fredriks, Masthuggs, Karl Johans, Annedals, Vasa och Johannebergs församlingar samt Storkyrkoförsamlingen, Maria och Högalids församlingar i Stockholm, kyrkoherdetjänsterna i Västerviks församling, Arboga stads- och landsförsamlingars samt Säterbo församlings pastorat, Sala stadsförsamling och Karlskrona stadsförsamling samt komministers-tjänsterna i Hamrånge församling, Skogs och Lingbo församlingars pastorat samt Klara, Jakobs, Johannes, Katarina, Sofia, Hedvig Eleonora, Oscars och Engelbrekts församlingar i Stockholm.

Enligt ifrågavarande kungörelse skola beträffande tillsättning av kyrkoherdetjänst följande särskilda bestämmelser iakttagas.

Har någon av ovannämnda kyrkoherdetjänster blivit ledig, skall, där ej Kungl. Maj:t förordnat, att med åtgärder för tjänstens återbesättande skall anstå, eller återbesättandet jämlikt given föreskrift skall bero av Kungl. Maj:ts prövning, det domkapitel, under vilket tjänsten lyder, ofördröjligen förordna valförrättare ävensom vidtaga åtgärder för vallängds upprättande.

Sedan vallängd blivit upprättad, utsätter valförrättaren dag för sammanträde med församlingens vid prästval röstberättigade ledamöter för kallande av provpredikanter.

Vid detta sammanträde skall vallängden justeras. Församlingen äger därefter vid sammanträdet till provpredikanter kalla de prästmän från hela riket församlingen önskar. Sedan de prästmän, som anses böra ifrågakomma, blivit föreslagna, skall valförrättaren beträffande var och en av de föreslagna tillfråga församlingen, huruvida den önskar kalla honom, varvid, i händelse omröstning begäres, sådan omröstning skall äga rum med slutna sedlar. Den som vid omröstning erhåller flera jaröster än nej-röster är kallad.

Valförrättaren skall efter kallelsesammanträdet skyndsamt dels, medelst översändande av utdrag av protokollet vid sammanträdet, underrätta de kallade med anmodan att inom av valförrättaren förelagd tid hos domkapitlet skriftligen tillkännagiva, huruvida de äro villiga mottaga kallelsen, och för sådant fall bifoga de för ansökning till prästerlig tjänst föreskrivna handlingar, dels ock om vad sålunda åtgjorts göra anmälan hos domkapitlet.

Domkapitlet äger att pröva, huruvida de, som sålunda mottagit kallelse, äro behöriga att på kyrkoherdeförslag uppföras, och, sedan beslutet härom vunnit laga kraft, utfärda missiv till dem, som av domkapitlet befunnits behöriga, att på förelagda dagar avlägga prov, var på sin dag, i ordning efter deras tjänstålder eller, där denna är lika, efter deras levnadsålder.

Valet förrättas å fjortonde dagen efter sista provdagen, där ej Kungl. Maj:t på därom gjord framställning för särskilt fall annorlunda bestämmer. Valförrättaren skall efter valets slut ofördröjligen till domkapitlet insända dels det ena exemplaret av vallängden samt, vid val i landsförsamling, avlämnade fullmakter, dels ock bestyrkt avskrift av valprotokollet.

Sedan valförrättningen vunnit laga kraft, skall domkapitlet å förslag till den lediga tjänsten uppföra de tre prästmän, som vid valet erhållit de flesta rösterna, i ordning efter antalet erhållna röster. Hava några av de kallade erhållit lika röstetal, uppföras de efter tjänstålder eller, därest denna är lika, efter levnadsålder. Därefter insänder domkapitlet ofördröjligen samtliga ansöknings- och valhandlingar samt förslagsprotokoll till

Kungl. Maj:t, som äger att till tjänsten utnämna en av de å förslaget uppförda.

Därest icke tre prästmän uppförts å förslaget, inberättar domkapitlet förhållandet till Kungl. Maj:t och avbidar Kungl. Maj:ts beslut i ärendet.

Beträffande tillsättning av komministerstjänst innehåller 1920 års kungörelse från de vanliga reglerna avvikande bestämmelser endast i två hänseenden. Berörda avvikelser från de vanliga reglerna bestå dels däri, att, med undantag för komministerstjänsterna i Hamrånge och Skogs pastorat samt Norrköpings S:t Olai, Hedvigs och Norra församlingar, befodringsrätt står öppen för hela rikets prästerskap, dels ock däri, att församlingen äger rätt att kalla fjärde provpredikant. I fråga om rätten att kalla fjärde provpredikant stadgas i kungörelsen, att sedan förslag blivit av domkapitlet upprättat och de föreslagna avlagt sina prov, församlingen, om den så önskar, äger att på frågodagen begära en fjärde provpredikant, vilken, därest han av domkapitlet prövas behörig att uppföras på förslag till komministerstjänst, må efter avlagt prov jämte de övriga å förslaget uppförda komma under omröstning, varefter fullmakt av domkapitlet utfärdas för den, som vid valet fått de flesta rösterna.

Genom 1920 års kungörelse meddelades alltså enhetliga bestämmelser med avseende å förfarandet vid tillsättning av prästerliga tjänster i de privilegierade församlingarna. Såsom framgår av vad ovan anförts, hade beträffande de privilegierade kyrkoherdebefattningarna utvecklingen tidigare gått i den riktning, att två huvudtyper utbildat sig, den ena, där församlingen hade att för Kungl. Maj:t föreslå tre prästmän, av vilka Kungl. Maj:t meddelade fullmakt för en, och den andra, där församlingen hade att föreslå allenast en, som av Kungl. Maj:t skulle erhålla fullmakt. Genom 1920 års kungörelse upphävdes sistnämnda anordning och meddelades beträffande samtliga de privilegierade kyrkoherdebefattningarna bestämmelser av innebörd, att församlingen har att för Kungl. Maj:t föreslå tre prästmän samt att Kungl. Maj:t därefter äger att till tjänsten utnämna en av de sålunda föreslagna. Däremot medförde 1920 års kungörelse i fråga om de privilegierade kyrkoherdebefattningarna icke någon förändring i församlingens befogenhet att företaga valet, utan att förslag dessförinnan upprättats av domkapitlet. Även beträffande de privilegierade komministersbefattningarna förekommo tidigare två huvudtyper, en äldre, där församlingen ägde att utan förslag av domkapitlet välja komminister, och en yngre, där församlingen allenast tillagts rätt att kalla fjärde provpredikant. Genom 1920 års kungörelse upphävdes den äldre anordningen och utsträcktes i stället rätten att kalla fjärde provpredikant till att avse samtliga de privilegierade komministersbefattningarna.

Vad beträffar de bestämmelser, som genom 1920 års kungörelse meddelats i fråga om tillsättning av kyrkoherdetjänst, har från olika håll gjorts gällande, att dessa bestämmelser i vissa hänseenden vore mindre tillfreds-

ställande. Anmärkningar hava sålunda bl. a. riktats mot de regler, som gälla för kallande av provpredikanter. Vid det i kungörelsen omförmälda sammanträdet för kallande av provpredikanter skall ju, i händelse omröstning begäres beträffande fråga, huruvida föreslagen prästman skall kallas eller ej, sådan omröstning företagas, därvid den som erhåller flera jaröster än nejroster är kallad. På grund härav kan, därest inom församlingen majoritet förefinnes för viss prästman, majoritetsgruppen jämte denne kalla endast sådana präster, om vilka det kan antagas, att de av en eller annan orsak icke kunna komma i fråga vid utnämningen. Jämte det en majoritetsgrupp inom församlingen sålunda har möjlighet att hindra även en avsevärd minoritet från att få någon av sina kandidater kallad, kan genom ett dylikt tillvägagångssätt från majoritetens sida jämväl Kungl. Maj:ts utnämningssätt i själva verket komma att bliva mer eller mindre illusorisk. Erfarenheten lär ock hava utvisat, att missförhållanden av nu angivna art förekommit vid kallande av provpredikanter, och olika förslag hava framförts i syfte att genom en reformering av bestämmelserna i 1920 års kungörelse förebygga dylika missbruk av kallelserätten. Vad särskilt beträffar de privilegierade kyrkoherdebefattningarna i Göteborg, har sålunda domkapitlet därstädes i en den 30 november 1932 till Kungl. Maj:t avlåten skrivelse framlagt vissa riktlinjer för en reformering av förfarandet vid nämnda befattningars tillsättande. Anledning att vidtaga åtgärder i angivna syfte föreligger naturligtvis dock endast under förutsättning, att man överhuvud anser, att de privilegierade församlingarna fortfarande böra intaga en särskild ställning med avseende å tillsättning av prästerliga tjänster. Den frågan framställer sig därför till besvarande, huruvida tillräckliga skäl kunna anses föreligga att för de privilegierade församlingarna bibehålla en särskild ställning i förevarande hänseende.

Ovan har framhållits, hurusom i fråga om tillsättande av kyrkoherdetjänst flertalet privilegier från början inneburo, att Konungen, mot det att församlingen uppgjorde förslag på tre i stället för en, avstod från den i regalrätten liggande befogenheten att utnämna annan än den föreslagne. Genom 1910 års prästvals lag upphävdes emellertid skillnaden mellan regala och konsistoriella gäll och blev församlingens val i regel även i de förutvarande regala gällnen avgörande för tillsättningen, varemot å andra sidan redan genom resolutionen på prästerskapets besvär den 14 september 1731 och förordningen angående prästval den 5 juni 1739 den förändringen i den i allmänhet gällande ordningen för prästtjänsternas tillsättande genomfördes, att domkapitlet skulle vid prästval uppgöra ett förslag å tre personer, vilket förslag skulle ligga till grund för församlingens val. Härigenom kommo privilegierna att i viss mån ändra natur. Under det att desamma från början utgjorde en inskränkning i Konungens rätt, kommo de sedermera väsentligen att innebära en inskränkning i dom-

kapitlets befogenhet. Även efter de förändringar, 1920 års kungörelse medförde i fråga om förfarandet vid tillsättande av kyrkoherdetjänst, innebär den rätt, som därvid tillkommer församlingen, väsentligen en inskränkning i domkapitlets befogenhet, i det att jämväl enligt 1920 års kungörelse församlingen äger företaga valet, utan att förslag dessförinnan upprättats av domkapitlet. Tager man endast hänsyn till de omständigheter, som legat till grund för flertalet privilegiers första uppkomst, torde alltså tillräckliga skäl näppeligen kunna anses föreligga att för de privilegierade församlingarna bibehålla den särställning, dessa för närvarande intaga med avseende å tillsättning av kyrkoherdetjänst.

icke heller i övrigt lärer man emellertid beträffande de privilegierade församlingarna kunna åberopa några för dessa särskilda förhållanden, som för dem mera än för andra liknande församlingar påkalla från de vanliga reglerna avvikande bestämmelser angående sättet för val av kyrkoherde. Fastmer synas vägande skäl tala för ett upphävande av den särställning, de privilegierade församlingarna intaga i nämnda hänseende. Framför allt med hänsyn till att samtliga de privilegierade kyrkoherdebefattningarna torde kunna betecknas såsom viktiga och krävande tjänster, synes det sålunda vara särskilt angeläget, att den för tillsättning av prästerliga tjänster i allmänhet gällande grundsatsen om domkapitlets befogenhet att före valet uppgöra förslag till tjänstens besättande må vinna tillämpning jämväl med avseende å ifrågavarande befattningar.

För såvitt den i allmänhet gällande ordningen för tillsättning av kyrkoherdetjänster reformeras i den riktning, som i det föregående angivits, torde ett upphävande av den särställning, de privilegierade församlingarna intaga i fråga om sättet för val av kyrkoherde, icke komma att medföra någon mera avsevärd inskränkning i den frihet, som i sådant hänseende för närvarande tillkommer dessa församlingar. Enligt det av de sakkunniga utarbetade förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster skall ju församlingens val i regel hava avgörande betydelse även i de fall, då präst, som av församlingen kallats att uppföras å förslaget, varit under omröstning vid valet. Därest församlingen icke skulle vara tillfreds med någon av de efter ansökning i vanlig ordning föreslagna, kan församlingen sålunda kalla annan präst att uppföras å förslaget och därvid i regel påräkna, att om denne vid valet erhåller de flesta rösterna, han ock av domkapitlet kommer att erhålla fullmakt å tjänsten.

Såsom ovan nämnts, äga enligt bestämmelserna i 1920 års kungörelse en del församlingar rätt att vid tillsättning av komminister kalla fjärde provpredikant. Vad beträffar det skäl, som, då dylik rätt ursprungligen beviljades med avseende å andre komministraturen i Norrköpings S:t Olai församling och vissa komministerstjänster i Stockholm, huvudsakligen åberopades till stöd för densamma, eller fruktan att vederbörande församlingar eljest komme att betungas med alltför ålderstigna prästmän, sy-

nes detta skäl numera hava förlorat en stor del av sin betydelse. Även om en fara i angivna hänseende förelegat med de äldre prästvalsbestämmelserna, enligt vilka förslagsrum till komministerstjänst övervägande bestämdes efter tjänstaldern, måste nämligen denna fara i väsentlig grad hava undanröjts, sedan i prästvalslagen stadgats, att vid upprättande av förslag hänsyn jämväl skall tagas till tjänstens särskilda behov. Någon anledning att för ifrågavarande församlingar bibehålla omförmälda rätt, på vilken med fullt lika fog även andra större församlingar skulle kunna göra anspråk, torde därför icke förefinnas.

På grund av vad sålunda anförts hava de sakkunniga stannat för den meningen, att de privilegierade församlingarna böra i fråga om förfarandet vid tillsättning av såväl kyrkoherde- som komministerstjänster likställas med övriga församlingar i riket.

Med undantag för komministerstjänsterna i Hamrånge och Skogs pastorat samt Norrköpings S:t Olai, Hedvigs och Norra församlingar står enligt 1920 års kungörelse befordringsrätt till de privilegierade kyrkoherde- och komministersbefattningarna öppen för hela rikets prästerskap. Därest de privilegierade församlingarna, på sätt ovan ifrågasatts, bliva i avseende å förfarandet vid tillsättning av präster likställda med övriga församlingar i riket, torde emellertid tillräcklig anledning ej föreligga, varför flertalet av de privilegierade prästtjänsterna vidare skulle allenast med hänsyn till stiftsbandet intaga en särskild ställning, utan torde beträffande samtliga ifrågavarande befattningar jämväl i sådant hänseende böra gälla vad i allmänhet är stadgat. Om sålunda den särställning, flertalet av de privilegierade prästtjänsterna för närvarande intager med hänsyn till stiftsbandet, varder upphävd, komme till följd av bestämmelserna i 3 § 2 mom. i prästvalslagen befordringsrätt till domprostbefattningen i Göteborg och till de privilegierade prästtjänsterna i Stockholm ändock att stå öppen för hela rikets prästerskap, varjämte, såvitt angår de privilegierade kyrkoherdebefattningarna över huvud taget, församlingen vid kallande av präst utom domkapitlets förslag icke komme att vara bunden inom stiftets prästerskap.

Tillsättningen av domprostbefattningar. I skrivelse den 2 november 1925 har kyrkomötet anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att domprostbefattning, som ej är prebende, måtte tillsättas på enahanda sätt, som i 2 § i lagen den 3 juni 1921 om upphävande av patronatsrätt är föreskrivet om kyrkoherdetjänsts återbesättande i förutvarande patronellt pastorat.

Berörda framställning var föranledd av en inom kyrkomötet väckt motion, däri föreslagits, bland annat, att kyrkomötet måtte hos Konungen anhålla om åtgärders vidtagande för ändring av nu gällande prästvalslag i den riktning, att de domprostbefattningar, som icke vore prebenden,

komme att tillsättas av Konungen. Till stöd för detta förslag hade motionären framhållit, hurusom innehavarna av domprostbefattning vore icke allenast kyrkoherdar utan även vice ordförande i vederbörande domkapitel. Vid val till dylik befattning hade emellertid den väljande församlingen säkerligen ingen som helst tanke på de sökandes kvalifikationer för sistnämnda uppgift. Från det allmännas sida måste det likväl vara ett bestämt krav, att denna maktpåliggande uppgift i kyrkostyrelsen handhades av personer med högsta möjliga kompetens, d. v. s. kyrkans och statens organ måste vid dessa befattningars tillsättande hava ett avgörande ord. I enlighet härmed borde domprostbefattningarna alltid tillsättas av Konungen.

I omförmälda skrivelse den 2 november 1925 har kyrkomötet förklarat sig till fullo dela de synpunkter, motionären framhållit till stöd för sin hemställan. Det syntes kyrkomötet därför vara av behovet synnerligen påkallat, att i prästvalslagen intoges sådana bestämmelser, att garantier i görligaste mån erhöles för att nu ifrågavarande prästerliga befattningar komme att besättas med därför fullt kvalificerade prästmän; och ansåge kyrkomötet, att denna fråga skulle på lyckligt sätt vinna sin lösning, om i prästvalslagen inrymdes en bestämmelse om sättet för tillsättning av domprostbefattning, som ej vore prebende, i nära överensstämmelse med vad enligt 2 § i lagen om upphävande av patronatsrätt gällde för återbesättande av kyrkoherdetjänst i förutvarande patronellt pastorat.

Över kyrkomötets ifrågavarande framställning hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 19 februari 1926 utlåtanden avgivits av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium. Domkapitlet i Uppsala har därvid förklarat sig vara ense med kyrkomötet därutinnan, att det slutliga avgörandet i fråga om tillsättning av domprostbefattning alltid borde tillkomma Konungen. Emellertid delade icke domkapitlet kyrkomötets uppfattning, att denna fråga skulle på lyckligt sätt vinna sin lösning, om i prästvalslagen inrymdes sådan bestämmelse om sättet för tillsättning av domprostbefattning, som ej vore prebende, att dylik befattning komme att tillsättas på enahanda sätt, som i lagen om upphävande av patronatsrätt vore föreskrivet för återbesättande av kyrkoherdetjänst i förutvarande patronellt pastorat. För domkapitlet syntes det vara ett oeftergivligt villkor för en lycklig lösning av förevarande fråga, att vid sidan av den omröstning, som representerade församlingens mening, även en annan, representerande stiftets intressen, finge äga rum. Då det emellertid torde vara en för stor anordning att, såsom när det gällde att vid biskopstillättning utröna stiftets önskan, låta en omröstning ske bland stiftets hela prästerskap, syntes det domkapitlet tillräckligt att, när det gällde domprosttillsättning, låta stiftets kontraktsprostar, efter det församlingens val vore lagståndet, avgiva sina röster. Därjämte borde domkapitlet, inom vilket en viktig del av domprostens ämbetsgärning fölle, hava tillfälle

att efter de övriga valkorporationerna avgiva särskilt yttrande och förord. Domkapitlet i Uppsala tillstyrkte följaktligen på det sätt kyrkomötets framställning, att det förordade sådan ändring i prästvalslagen, att, när det gällde tillsättning av ifrågavarande domprostbefattningar, stiftets kontraktsprostar skulle efter församlingens omröstning få tillfälle att genom särskild omröstning uttala sin mening om de föreslagna, varefter och sedan domkapitlet blivit hört och fått avgiva förord, utnämningen skulle tillkomma Konungen. Övriga domkapitel ävensom Stockholms stads konsistorium hava i allo tillstyrkt kyrkomötets ifrågavarande framställning eller förklarat sig ej hava något att erinra mot densamma.

De sakkunniga hava ansett sig böra biträda kyrkomötets ståndpunkt därutinnan, att det slutliga avgörandet i fråga om tillsättning av domprostbefattning alltid bör tillkomma Konungen. En dylik anordning torde vara av behovet påkallad, därest man vill bereda erforderlig trygghet för, att ifrågavarande betydelsefulla och krävande befattningar bliva försedda med lämpliga innehavare. Med hänsyn till att de ämbetsäligganden, vilka ankomma på innehavare av domprostbefattning, avse ej enbart vederbörande församling, där domprosten är kyrkoherde, utan till ej oväsentlig del jämväl stiftet i dess helhet torde det icke heller från församlingens synpunkt kunna anses obilligt, att, sedan församlingen haft tillfälle att genom val tillkännagiva sin mening beträffande tjänstens tillsättande, det slutliga avgörandet därutinnan förbehålles kyrkostyrelsen.

De av de sakkunniga ifrågasatta stadgandena i förevarande ämne återfinnas i 41 § 4 mom. i de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. I anslutning till vad av kyrkomötet föreslagits i fråga om tillsättning av domprostbefattning har åt berörda stadganden givits det innehåll, att dylik befattning skall tillsättas av Konungen samt att Konungen därvid skall äga att till tjänsten utnämna antingen en av de å förslaget uppförda eller ock någon till tjänsten behörig präst, vilken såsom sökande anmält sig hos Konungen. Att, innan tjänsten sålunda tillsättes av Konungen, församlingen skall hava varit i tillfälle att genom val uttala sig i frågan om tjänstens tillsättande, framgår bland annat av 1 mom. i förevarande paragraf, däri stadgandena i 4 mom. betecknas såsom undantag från den i 1 mom. innefattade huvudregeln, att den, som vid val till prästerlig tjänst erhållit de flesta rösterna, av domkapitlet skall fördes med fullmakt å tjänsten. Då enligt 3 § 2 mom. i prästvalslagen befordringsrätt till domprostbefattning står öppen för hela rikets prästerskap, följer vidare av de föreslagna stadgandena i 41 § 4 mom., att, då fråga är om tillsättning av domprostbefattning, präst från vilket stift som helst, som är behörig till tjänsten, skall äga att hos Konungen anmäla sig såsom extra sökande. Beträffande Konungens utnämningsrätt äro sålunda stadgandena i 41 § 4 mom. av enahanda innebörd som motsvarande bestämmelser angående Konungens

utnämningssrätt till kyrkoherdetjänst i de fall, som avses i 3 mom. i förevarande paragraf. Även i nu ifrågavarande fall har alltså Konungen ansetts böra äga en av formella regler fullt obunden utnämningssrätt, vilket vid tillsättande av domprostbefattning ingalunda torde vara av mindre betydelse än vid tillsättande av kyrkoherdetjänst i de fall, som avses i 41 § 3 mom. Att de föreslagna bestämmelserna i 41 § 4 mom. icke äro avsedda att äga tillämpning beträffande sådan domprostbefattning, som är prebende, vilket är förhållandet med domprostbefattningarna i Uppsala och Lund, framgår däraf, att någon ändring i det om prebendepastoraten i 45 § i prästvalslagen intagna stadgandet ej ifrågasatts.

Såsom ovan nämnts, har domkapitlet i Uppsala i sitt utlåtande över kyrkomötets förevarande framställning ifrågasatt, att vid tillsättning av domprostbefattning stiftets kontraktsprostar skulle, efter det församlingens val ägt rum, få tillfälle att genom särskild omröstning uttala sin mening om de till tjänsten föreslagna ävensom att domkapitlet därefter skulle avgiva yttrande och förord. Något praktiskt behov av att vid tillsättning av domprostbefattning låta en omröstning äga rum bland stiftets kontraktsprostar torde dock ej föreligga, och vad beträffar förslaget, att domkapitlet skulle avgiva yttrande och förord, hava de sakkunniga av skäl, som i det föregående andragits mot införande av skyldighet för biskopen eller domkapitlet att avgiva offentligt förord vid tillsättning av kyrkoherdetjänst i sådana fall, som avses i 41 § 3 mom. i den föreslagna lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster, ansett sig icke heller i nu förevarande fall böra förorda en dylik anordning, utan torde det jämväl vid tillsättande av domprostbefattning böra, såsom hittills varit förhållandet i de fall, då Konungen haft att utnämna till prästerlig tjänst, få ankomma på departementschefen att rörande de å förslaget uppförda eller till utnämning eljest ifrågasatta från vederbörande infordra de upplysningar, vilka han kan finna erfordras utöver vad handlingarna innehålla.

Då vid utnämningssrättens utövande Konungen givetvis alltid kommer att fästa stort avseende å församlingens val, torde det vara av vikt, att, innan utnämning sker, utredning förebringas därom, huruvida något sådant förhållande inträffat, som, därest valet avsett annan prästerlig tjänst än domprostbefattning, kunnat föranleda tillämpning av bestämmelserna i 41 § 2 eller 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. I 42 § 2 mom. i nämnda lagförslag har därför intagits ett stadgande av innehåll, att om domkapitlet finner sådant förhållande vara för handen, som i 41 § 2 eller 3 mom. sägs, det skall åligga domkapitlet att, efter det yttrande inhämtats från kyrkofullmäktige eller, där kyrkofullmäktige icke finnas eller icke utsetts enbart för den eller de församlingar, tjänsten omfattar, från vederbörande kyrkoråd, till Konungen överlämna nämnda yttrande jämte av domkapitlet i övrigt verkställd utredning rörande ifrågavarande förhållande, ävensom att, därest domkapitlet icke

finner sådant förhållande vara för handen, som nu är sagt, domkapitlet skall hava att därom göra anmälan vid handlingarnas insändande.

Med avseende å domprostbefattningarna liksom för övrigt också beträffande andra viktigare kyrkoherdebefattningar har jämväl ifrågasatts, huruvida icke särskilda kompetensfordringar borde uppställas för sökande till dylika befattningar. I huvudsak torde man därvid hava åsyftat, att för uppförande å förslag till sådan befattning skulle fordras, att vederbörande sökande utom de vanliga egenskaper och förtjänster, som varje kyrkoherde bör äga, även vore i besittning av vissa högre lärdomsmeriter samt en genom ålder och längre tjänstgöring vunnen större pastoral erfarenhet. Då emellertid enligt 9 § i prästvalslagen domkapitlet har att vid uppgörande av förslag till prästerlig tjänst taga hänsyn till tjänstens särskilda behov samt följaktligen i sådana fall, där för uppförande å förslag till viss prästerlig tjänst högre kvalifikationer böra fordras än för ernående av förslagsrum till annan prästerlig beställning, domkapitlet redan för närvarande har möjlighet att taga hänsyn därtill, torde några bestämmelser i förenämnda hänseende icke vara erforderliga. I fråga om domprostbefattningarna, med avseende å vilka det måste anses vara särskilt angeläget, att de bliva försedda med väl kvalificerade innehavare, torde för övrigt betryggande säkerhet härför vinnas, därest, på sätt ovan föreslagits, det slutliga avgörandet beträffande dessa tjänsters tillsättande förbehålles Konungen.

Stiftsbandet. Enligt 3 § 1 mom. i 1910 års prästvalslag åtnjuter präst befodringsrätt till prästerlig tjänst endast inom det stift, han tillhör, därest han ej enligt 28 § i nämnda lag varder av församling i annat stift kallad till fjärde provpredikant eller eljest enligt prästvalslagen äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt särskilt meddelats honom av Konungen. Jämlikt 3 § 2 och 3 mom. i prästvalslagen skall emellertid befodringsrätt till domprostbefattning samt till prästerlig tjänst i Stockholm stå öppen för hela rikets prästerskap och skall präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, äga befodringsrätt inom båda dessa stift, varjämte enligt 13 § 1 mom. i prästvalslagen ansökningsrätt skall stå öppen för hela rikets prästerskap i sådana fall, då ny ansökningstid skall utsättas för en ledig prästerlig tjänst, till vilken tre behöriga sökande icke anmält sig inom den första ansökningstidens utgång. Enahanda bestämmelser med avseende å stiftsbandet gällde även före tillkomsten av 1910 års prästvalslag, dock att något undantag från regeln, att präst äger befodringsrätt till prästerlig tjänst endast inom det stift, han tillhör, då icke var stadgat vare sig i fråga om domprostbefattning eller för de fall, då ny ansökningstid skulle utsättas för en ledig prästerlig tjänst, till vilken tre behöriga sökande icke anmält sig inom den första ansökningstidens utgång.

Den i 3 § 1 mom. i prästvalslagen stadgade inskränkningen uti prästerskapets ansöknings- och befodringsrätt leder sitt ursprung från den förr i tiden gällande s. k. indigenatsrätten, jus indigenatus, eller infödingsrätten, enligt vilken prästman i allmänhet ej ägde att söka anställning och befodran annorstädes än inom det stift, där han var född. I denna sin egentliga och mera omfattande betydelse bibehöll sig indigenatsrätten till den 4 november 1876, då Kungl. Maj:t i enlighet med riksdagens beslut och efter inhämtande av kyrkomötets samtycke förordnade, att vad lag och särskilda författningar innehölle därom, att ej någon kunde vinna inträde i prästämbetet inom annat stift, än där han vore född, skulle upphöra att vara gällande. Sedan den tiden existerar indigenatsrätten — såsom stiftsbandet allt fortfarande ej sällan betecknas — endast i den överflyttade bemärkelsen, att prästmans ansökningsrätt i regel är inskränkt till det stift, han tillhör.

Även mot denna inskränkning hava tid efter annan höjts röster, som påyrkat prästmans fulla likställighet i fråga om rätt till befodran med andra tjänstemän. Förslag härom hava vid upprepade tillfällen framförts inom riksdagen ävensom vid kyrkomötet, och har riksdagen även vid några tillfällen hos Kungl. Maj:t gjort framställningar i sådant hänseende.

I skrivelse till Konungen den 14 maj 1867 anhöll sålunda riksdagen — under anförande, bland annat, att önskvärt vore, det rättigheten att söka prästsysslor över hela riket kunde medgivas varje präst utan hänsyn till, vilket stift han tillhörde — att Kungl. Maj:t täcktes taga detta ärende i övervägande och för riksdagen framlägga förslag till de lagförändringar, som för upphävande av den s. k. jus indigenatus kunde av riksdagens medverkan bero.

Över riksdagens berörda framställning inhämtades därefter yttrande av kyrkomötet, som i skrivelse den 1 oktober 1868 anförde, bland annat, att kyrkomötet, som genom tillstyrkande av valfrihet vid prästens inträde i ämbetet sökt undanröja indigenatsrättens orättvisa, måste fästa uppmärksamheten därå, att det varken för prästen eller församlingens värd kunde vara gagneligt, att för prästerskapet i allmänhet utsikter öppnades till prästerlig befodran inom ett alltför stort område, alldenstund därigenom utan tvivel transportsökandet skulle bliva vida allmännare, än vad nu vore händelsen; att då här icke vore fråga om församlingarnas kallelserätt utan om prästernas ansökningsrätt, genom rättigheten att söka prästsysslor över hela riket fördelarna för prästerskapet i själva verket icke bleve större än för närvaande, enär vid varje lägenhet ansökningarna, om de bleve från hela riket tillåtna, skulle bliva i samma mån talrikare; att den viktiga kontinuiteten uti uppsikten från stiftsstyrelsernas sida över prästens lära och leverne skulle i väsentlig mån rubbas och i följd därav samma styrelser komma att sakna den närmare personliga kännedom om

prästerskapet, vilken på grund därav, att vid förslags upprättande avseende skulle fästas å personernas nit och försiktighet i ämbetets handhavande, vore av så synnerlig vikt och betydelse; samt slutligen att därigenom grunden för hela den närvarande stiftsindelningen bleve rubbad och församlingarna möjligen kunde komma att till stor del betjäna av församlingslärare, vilka vore främmande för de särskilda orternas egenomliga förhållanden. Med avseende å dessa olägenheter, vilka icke torde motvägas av några synnerliga fördelar för vare sig församlingarna eller prästerskapet, förklarade sig kyrkomötet icke kunna lämna sitt samtycke till upphävande av jus indigenatus, såvitt därmed avsåges medgivande för varje prästman att söka prästsysslor över hela riket.

Förslag om stiftsbandets upphävande framfördes sedermera ånyo genom motioner i riksdagen åren 1869, 1877 och 1878, vilka motioner emellertid icke föranledde någon åtgärd från riksdagens sida. Även vid 1887 års första riksdag upptogs förevarande fråga genom en i andra kammaren väckt motion, vilken dock på grund av riksdagsupplösningen samma år ej hann slutbehandlas.

Vid 1900 års riksdag återupptogs berörda fråga genom en i andra kammaren väckt motion, däri hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lag om sådan ändring i då gällande prästvals lag, att befodringsrätt till prästerlig tjänst i rikets alla stift skulle stå öppen för hela rikets prästerskap. I avgivet utlåtande i anledning av nämnda motion förklarade sig lagutskottet finna den av stiftsbandet föranledda inskränknigen uti prästerskapets ansöknings- och befodringsrätt vara ur flera synpunkter mindre tillfredsställande. Därigenom förrycktes nämligen den likformighet i befodringsförhållandena inom landets olika stift, som måste betraktas såsom högeligen önskvärd ej blott med hänsyn till intresset för prästerna att, i mån uteslutande efter begåvning och lämplighet för prästämbetet, sinsemellan äga lika rätt och utsikt att vinna befodran inom sitt kall, utan även ur synpunkten av församlingarnas intresse att, vid tillsättandet av en prästerlig befattning, få pröva och göra sitt val emellan personer av bästa möjliga kompetens och ej sättas i beroende av en mera eller mindre tillfällig brist på lämpliga kandidater inom det stift, där församlingen vore belägen. Redan då den unge prästmannen efter avslutad studiekurs skulle avgöra, till vilket stift han ville förlägga sin verksamhet, måste han, därest hans rätt till befodran skulle för all framtid vara bunden och inskränkt till detta stift, taga särskild hänsyn till de olika befodringsutsikterna inom olika stift, och det kunde under sådana förhållanden allt som oftast inträffa, att inom det ena stiftet uppstode de största svårigheter att erhålla det för den kyrkliga verksamhetens behöriga upprätthållande erforderliga antalet präster, medan i ett annat stift, just i följd av mera gynnsamma utsikter till snabb

och god befordran, antalet i stiftet inträdesvilliga prästmän bleve större, än behovet egentligen krävde. Denna bristande likställighet emellan landets olika stift hade numera större sannolikhet än förr att framträda, sedan den egentliga indigenatsrätten blivit upphävd. Medan dessförinnan varje stift kunde av dem, som ägnade sig åt prästkallet, med säkerhet påräkna åtminstone dem, som voro födda inom stiftet, kunde under nuvarande förhållanden ett stift, inom vilket befordringsutsikterna vore mera eller mindre tillfälligt mörka, lätteligen gå miste även om de prästmän, som av födseln tillhörde stiftet och vilka sannolikt, därest befordringsrätten ej vore på angivet sätt begränsad, av naturlig fallenhet skulle känna sig manade att åtminstone till en början erbjuda stiftet sina tjänster. Ifrågavarande inskränkning uti prästernas befordringsrätt kunde även i ett annat avseende medföra olägenhet. Därigenom komme nämligen tillfälliga förhållanden inom ett stift att mera än skäligt utöva inflytande på befordringsmöjligheterna. Medan således i ena stiftet till följd av stor dödlighet eller avgång bland innehavarna av de ordinarie prästbeställningarna de obefordrade prästmännen redan tidigt kunde ernå goda befattningar, kunde i ett annat stift, där förhållandena vore motsatta, befordran för prästerna över hövan fördröjas. Utskottet upptog därefter till bemötande de skäl, som i kyrkomötets ovannämnda skrivelse den 1 oktober 1868 andragits mot en utsträckning av prästernas befordringsrätt till hela riket. I fråga om kyrkomötets invändning, att det varken för prästen eller församlingens värdar kunde vara gagneligt, att för prästerskapet i allmänhet utsikter öppnades till prästerlig befordran inom ett alltför stort område, alldenstund därigenom utan tvivel transportsökandet skulle bliva vida allmännare, än vad nu vore händelsen, borde, efter utskottets förmenande, åt berörda betänklighet ej tillerkännas vidare vikt. Även om till en början ett borttagande av inskränkingen uti prästernas befordringsrätt skulle hava till påföljd, att transportsökandet bleve mera allmänt, än nu vore fallet, skulle förhållandena helt visst av sig självt ganska snart tillfredsställande regleras, och för övrigt förefunnes ju intet hinder att, därest så ansåges nödigt, emot ett överdrivet transportsökande vidtaga särskilda åtgärder utan att binda prästernas befordringsrätt i allmänhet. Beträffande invändningen, att det för prästerna ej skulle bliva någon större fördel att få ansökningsrätt inom hela riket, eftersom ansökningsansökningsgarnas antal komme att i motsvarande proportion ökas, kunde denna nog hava sitt berättigande i fråga om prästerna i de uti befordringsavseende mera lyckligt lottade stiften men ägde uppenbarligen ej någon tillämpning för sådana fall, då det egna stiftet ej erbjöde några som helst befordringsmöjligheter och utsikten till befordran alltså hade sin grund uteslutande i rättigheten för prästmannen att söka beställningar även utom detta. Att stiftsstyrelserna skulle få svårare än under nuvarande förhållanden att handlägga de prästerliga befordringsärendena, skulle villigt erkännas,

men denna omständighet kunde efter utskottets mening ej vara tillfyllest att motivera en inskränkning uti prästernas befordringsrätt, som ej hade någon motsvarighet inom övriga grenar av statsförvaltningen. För övrigt torde nämnda svårigheter väsentligt överskattas. Stiftsstyrelserna ägde ju vid befordringsärendenas handläggning tillgång till intyg från vederbörande stiftsstyrelse om en sökandes skicklighet och lämplighet för sitt kall, och om för något fall de upplysningar, som därigenom kunde inhämtas, vore ofullständiga och otillräckliga, torde svårighet ej möta att genom skriftväxling komplettera vad som i ett eller annat avseende kunde brista. Vad anginge farhågan, att, därest den ifrågasatta utsträckningen av prästernas befordringsrätt genomfördes, församlingarna skulle allt som oftast utsättas för att till församlingslärare erhålla personer, vilka vore främmande för de särskilda orternas egendomliga förhållanden, förefunnes häremot ganska verksamma garantier uti prästens eget intresse att ej bliva ställd på en plats, som ej lämpade sig för honom, samt uti församlingens prövning av en sökandes lämplighet för en viss prästerlig befattning. Det torde ej behöva befaras, att församlingarna komme att sakna den närmare kännedom om sökandens person och åskådning, som för bedömande av denna lämplighet kunde i särskilda fall erfordras. Slutligen förtjänade såsom en omständighet av vikt att framhållas, hurusom den i motionen föreslagna förändringen vore ägnad att befordra enheten och sammanhållningen inom kyrkan och motverka uppkomsten av ensidiga riktningar därinom, vilket förhållande, efter utskottets tanke, måste anses såsom en väsentlig fördel för kyrkan själv. På grund av vad sålunda blivit anfört hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag om upphävande av den i då gällande prästvalslag stadgade inskränkningen uti prästernas befordringsrätt. Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren, men frågan förföll genom första kammarens avslag.

Frågan om stiftsbandets borttagande upptogs därefter ånyo genom motioner vid 1901, 1902 och 1903 års riksdagar. Även vid dessa riksdagar förföll emellertid frågan till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Förslag om stiftsbandets upphävande framfördes därjämte genom en vid 1903 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under övervägande, huruvida och under vilka villkor den i då gällande prästvalslag stadgade inskränkningen i prästernas befordringsrätt lämpligen kunde upphävas, samt, därest den verkställda utredningen syntes Kungl. Maj:t därtill böra föranleda, för kyrkomötet framlägga förslag i ämnet. Kyrkolagsutskottet, till vilket motionen hänvisades, yttrade i sitt betänkande, att bland de många skäl, som kunde anföras till stöd för den meningen, att den s. k. indigenatsrätten borde bibehållas, utskottet först ville erinra

därom, att det efter upphävande av denna rätt skulle bliva svårt, om icke omöjligt, för domkapitlen att vid upprättande av förslag taga hänsyn till de sökandes större eller mindre lämplighet såväl i allmänhet som särskilt för den befattning, som söktes. En sådan prövning förutsatte nämligen, att domkapitlet om de sökande ägde noggrann personlig kännedom, vilken helt naturligt i allmänhet icke kunde stå domkapitlet till buds i fråga om sökande från andra stift. De viktiga bestämmelserna om grunderna för uppgörande av förslag skulle därför till stor del förlora sin betydelse. Även för församlingarna vore det av synnerlig vikt att äga eller kunna förskaffa sig tillförlitlig kunskap om de personer, bland vilka de vid inträffande ledigheter hade att välja, och ju större det område vore, från vilket sökande kunde anmäla sig, desto svårare bleve det att om dem inhämta underrättelser. Det nära personliga förhållande, som borde råda mellan församlingen och dess själasörjare, skulle dessutom säkerligen ofta bliva lidande därpå, att församlingarna från avlägsna håll erhöle präster, vilka måste antagas mera än det egna stiftets prästerskap vara främmande för de särskilda orternas egendomligheter i språk och folklymne. Indigenatsrättens upphörande skulle innebära en så väsentlig rubbning av grunderna för den svenska kyrkans organisation, att även andra förändringar i den kyrkliga lagstiftningen och organisationen samtidigt därmed måste genomföras. Exempelvis kunde erinras om de svårigheter, adjunktsfrågans lösning därefter skulle erbjuda. Utskottet framhöll vidare, bland annat, att, vad prästerna själva vidkomme, indigenatsrättens upphävande i själva verket icke torde förbättra deras utsikter att vinna befordran, då det större antalet platser, varje prästman vore i tillfälle att söka, säkerligen skulle uppvägas av det ökade antalet sökande vid förekommande ledigheter. Med Kungl. Maj:ts tillstånd kunde för övrigt präst redan nu övergå från ett stift till ett annat. Det torde ock vara mycket tvivelaktigt, huruvida det övervägande antalet präster önskade en sådan förändring som den föreslagna. Då indigenatsrättens upphävande sålunda skulle medföra stora svårigheter och olägenheter, utan att motsvarande fördelar med någon säkerhet vore att förvänta vare sig för prästerskapet eller, än mindre, för församlingarna, hemställde utskottet, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon kyrkomötets åtgärd. Denna hemställan blev ock av kyrkomötet bifallen.

Vid 1908 års kyrkomöte återupptogs frågan om förändringar på förvarande område. I en vid nämnda kyrkomöte väckt motion föreslogs sålunda, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av utredning och framläggande av förslag i fråga om upphävande i hela dess utsträckning av den s. k. indigenatsrätten, sålunda i vad detta institut ej blott innebure inskränkning i regel av prästmans ansökningsrätt till ecklesiastik beställning inom det stift, han tillhörde, utan jämväl bunde extra ordinarie prästman till tjänstgöring såsom sådan inom visst stift.

Sedan kyrkolagsutskottet i avgivet betänkande emellertid avstyrkt motionen, blev densamma av kyrkomötet avslagen.

Vid 1909 års riksdag väcktes i anledning av Kungl. Maj:ts då framlagda proposition med förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster inom andra kammaren två motioner i förevarande ämne. Den ena motionen innefattade yrkande, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, under vilka villkor och i vilken utsträckning den i då gällande prästvalslag stadgade inskränkningen i prästernas befodringsrätt måtte kunna upphävas, samt för riksdagen framlägga det förslag till lagändring, vartill en sådan utredning kunde föranleda. I den andra motionen hemställdes, att riksdagen vid antagande av Kungl. Maj:ts berörda proposition behagade besluta sådan ändring i förslaget, att ansökningsrätt till ordinarie prästerlig befattning inom svenska kyrkan måtte stå öppen för varje därtill behörig prästman i hela riket. Det särskilda utskott, till vilket omförmälda proposition och motioner hänvisats, avstyrkte i avgivet utlåtande de båda motionerna. Mot utskottets ifrågavarande beslut reserverade sig emellertid nio ledamöter, vilka hemställde, att 3 § i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster måtte erhålla följande lydelse: »Ansökningsrätt till prästerlig tjänst skall stå öppen för hela rikets prästerskap». Vid ärendets behandling i kamrarna biföll första kammaren utskottets hemställan, var emot andra kammaren biträdde reservanternas yrkande. För sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut hemställde utskottet därefter i avgivet memorial, dels att andra kammaren, med frånträdande av sitt beslut rörande upphävande av stiftsbandet, måtte ansluta sig till utskottets av första kammaren godkända förslag till lydelse av 3 § i berörda lag, dels att riksdagen måtte till Kungl. Maj:t avlåta en skrivelse med anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående stiftsbandets upphävande samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda. Utskottets sammanjämkningsförslag blev därefter av riksdagen bifallet, och anmäldes detta riksdagens beslut hos Kungl. Maj:t genom skrivelse den 22 maj 1909.

Även vid 1909 och 1910 års kyrkomöten väcktes motioner i syfte att åstadkomma en utvidgning av prästernas befodringsrätt, vilka motioner emellertid på hemställan av kyrkolagsutskottet avslogos. Vid båda dessa tillfällen hänvisade utskottet därtill, att riksdagen i skrivelse den 22 maj 1909 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående stiftsbandets upphävande samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda, varjämte utskottet såsom eget yttrande tillade, att vid sådant förhållande och då riksdagens hemställan givits sådan allmän innebörd, att i följd därav förevarande fråga syntes kunna i hela sin vidd bliva föremål för vederbörlig utredning och

prövning, utskottet så mycket mindre ansåge en av kyrkomötet gjord ytterligare framställning i ämnet vara lämplig.

Frågan om stiftsbandets borttagande upptogs sedermera ånyo genom en vid 1914 års första riksdag väckt motion, däri hemställdes, att då i det närmaste fem år förflutit, sedan riksdagen anhöll hos Kungl. Maj:t om utredning i nu förevarande avseende, utan att Kungl. Maj:t tagit frågan under omprövning, riksdagen måtte förnya sin framställning i ämnet. Lagutskottet hemställde emellertid i avgivet utlåtande, att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, vilket utskottet motiverade därmed, att, enligt vad för utskottet uppgivits, prästlönereregleringssakkunniga, sedan de fullgjort sitt uppdrag med avseende å löneregleringen, skulle komma att till behandling upptaga riksdagens berörda framställning samt att frågan i dess dåvarande skick icke komme att bringas närmare sin lösning genom att riksdagen upprepade sin föregående framställning. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1919 års riksdag återupptogs emellertid förevarande fråga genom en i andra kammaren väckt motion, däri föreslogs, bland annat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster, att inskränkingen i prästernas ansökningsrätt till det stift, de tillhörde, komme att upphöra. Första lagutskottet yttrade i avgivet utlåtande i anledning av berörda motion, att, enligt vad utskottet inhämtat, riksdagens ovannämnda framställning den 22 maj 1909 icke ditintills föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd samt att vid sådant förhållande och då behovet av en snar utredning syntes utskottet synnerligen angeläget, utskottet ansåge skäl vara för handen att till Kungl. Maj:t avlåta förnyad framställning i ämnet. Utskottet hemställde därför, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt låta verkställa utredning angående stiftsbandets upphävande samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen, och skrivelse härom avläts till Kungl. Maj:t den 8 mars 1919.

Över denna skrivelse hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 28 november 1919 samtliga domkapitel, Stockholms stads konsistorium och hovkonsistoriet yttrat sig. Domkapitlet i Uppsala har därvid förklarat, att med hänsyn till den av riksdagen vid upprepade tillfällen framställda anhållan om en utredning angående stiftsbandets upphävande ävensom till de livliga debatter, som under många år förts rörande denna fråga, domkapitlet ansåge sig ej böra motsätta sig, att hithörande förhållanden gjordes till föremål för en allsidig utredning. Emellertid ville domkapitlet härvid på det starkaste betona nödvändigheten av, att denna utredning finge en verkligt allsidig och förutsättningslös karaktär, så att den å ena

sidan ej ensidigt inriktades allenast på frågan om stiftsbandets fullständiga upphävande eller dess oförändrade bibehållande, och så att å andra sidan vid övervägande av de partiella reformer, som kunde påtäckas till avlägsnande av med den nuvarande ordningen förenade ogynnsamma förhållanden, aktsam hänsyn toges till sammanhanget mellan denna fråga och den kyrkliga organisationens egenart i det hela. Liknande synpunkter hava jämväl framförts av domkapitlet i Västerås, som tillstyrkt bifall till riksdagens hemställan om utredning angående stiftsbandets upphävande under uttalande av den förhoppningen, att sådana frågor, som sammanhängde med bevarandet av stiftsstyrelsernas rörelsefrihet och självständighet eller eljest nära berörde kyrkans livsintressen, därvid vunne allt beaktande. Domkapitlet i Linköping, Luleå och Visby hava likaledes tillstyrkt riksdagens ifrågavarande framställning, de två sistnämnda dock under uttalande av den åsikten, att stiftsbandet under alla förhållanden ej borde upplösas i vidare mån, än såvitt anginge befordran till ordinarie prästerlig tjänst. Omförmälda framställning har däremot avstyrkts av domkapitlet i Skara, Strängnäs, Växjö, Lund, Göteborg, Karlstad och Härnösand. Tillstyrkande yttranden hava dock avgivits av två ledamöter av vartdera av domkapitlet i Strängnäs och Lund samt av en ledamot av domkapitlet i Växjö. Stockholms stads konsistorium har förklarat sig ej hava något att erinra mot stiftsbandets upphävande, och hovkonsistoriet har yttrat, att hovkonsistoriet »från Stockholms synpunkt» icke hade något att erinra mot upplösande av stiftsbandet.

Såsom torde hava framgått av den ovan lämnade redogörelsen för de förslag, som tid efter annan framförts i syfte att åstadkomma ett upphävande av stiftsbandet, samt denna frågas behandling inom riksdagen och kyrkomötet, kunna vägande skäl andragas såväl för som emot ett utsträckande av prästernas befodringsrätt. För ett upphävande av stiftsbandet talar enligt de sakkunnigas förmenande främst den omständigheten, att ökade möjligheter därigenom skulle beredas att vinna utjämning av de skiljaktigheter i prästerlig befordran, som kunna finnas mellan de olika stiften. Åtskilliga olägenheter måste däremot å andra sidan onekligen anses förbundna med ett fullständigt upphävande av stiftsbandet. Vad särskilt det extra ordinarie prästerskapets tjänstgöringsförhållanden beträffar, komme sålunda ett generellt upphävande av stiftsbandet otvivelaktigt att medföra avsevärda svårigheter för domkapitlet att på ett tillfredsställande sätt sörja för tillgodseendet av behovet av vikarier och adjunkter. Bland de skäl, som i övrigt tala mot ett fullständigt upphävande av stiftsbandet, må vidare särskilt framhållas, att genom en dylik förändring transportsökandet sannolikt komme att bliva mera allmänt, än vad för närvarande är fallet, samt att ett sålunda utvidgat transportsökande i synnerhet torde komma att medföra ofördelaktiga verkningar med avseende å sådana stift, som i fråga om andliga och materiella resur-

ser hos församlingarna, bekväma förbindelser med rikets centralare delar m. m. äro mindre gynnade än andra stift. Farhågor i sådant hänseende hava ock uttalats av vissa av de myndigheter, som yttrat sig över riksdagens ifrågavarande framställning. Särskilt har sålunda domkapitlet i Luleå, vars yttrande, på sätt ovan nämnts, gick i tillstyrkande riktning, ansett sig böra med styrka framhålla, hurusom, för att de nordligare delarna av landet och i synnerhet det nordligaste stiftet efter ett upphävande av stiftsbandet skulle kunna förvärva och bibehålla ett tillräckligt antal präster, det bleve ofrånkomligt, att löneförmånerna för prästerskapet därstädes vare sig genom ortstillägg eller annorledes sattes högre än i övriga delar av landet. Med hänsyn till att vägande invändningar sålunda kunna resas mot ett fullständigt upphävande av stiftsbandet och då det i allt fall torde ligga utom ramen för de sakkunnigas uppdrag att närmare ingå på frågan om de eventuella förändringar med avseende å prästerskapets löneförhållanden, som kunna betingas av en dylik åtgärd, hava de sakkunniga icke ansett sig böra förorda, att stiftsbandet helt och hållet borttages, utan hålla de sakkunniga före, att man härvidlag bör inskränka sig till att genom partiella reformer söka undanröja de olägenheter, som kunna vara förenade med den nuvarande ordningen å förevarande område.

Redan genom 1910 års prästvals lag genomfördes vissa partiella reformer med avseende å stiftsbandet, i det att genom nämnda lag stiftsbandet löstes dels i fråga om domprostbefattningarna och dels för sådana fall, då ny ansökningstid skall utsättas för en ledig prästerlig tjänst, till vilken tre behöriga sökande icke anmält sig inom den första ansökningstidens utgång. Vad särskilt den sistnämnda reformen beträffar, framgår av den statistiska utredning, för vilken i det föregående redogjorts, att denna reform var av icke obetydlig räckvidd. Av kol. 10 i tab. VII och kol. 13 i tab. VIII framgår sålunda, att vederbörande befattning varit ledigförklarad mer än en gång och ansökningsrätt till tjänsten följaktligen stått öppen för hela rikets prästerskap vid ej mindre än 891 av de i tab. VII upptagna 1487 komministersval och vid 306 av de i tab. VIII upptagna 1272 kyrkoherdeval eller alltså vid tillhoppa 1197 av samtliga de 2759 prästval, vilka efter förutgången, av domkapitlet uppgjort förslag ägt rum under tiden från och med den 1 januari 1911, då nu gällande prästvals lag trädde i kraft, till och med år 1930.

För såvitt reglerna för tillsättning av kyrkoherdetjänster undergå förändring i den riktning, som i det föregående angivits, komme därigenom ytterligare viss lättnad i stiftsbandet att inträda. Enligt 41 § 3 mom. i de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster skall sålunda i de fall, där på grund av ringa deltagande i valet eller stor röstsplittning fråga om tillsättande av kyrkoherdetjänst hänskjutes till Konungens avgörande, präst från vilket stift som helst, som är behörig

till sådan tjänst, äga att hos Konungen anmäla sig såsom extra sökande. Det torde vara uppenbart, att härigenom prästernas befordringsrätt komme att i ej oväsentlig grad utvidgas.

Såsom i det följande kommer att närmare beröras, hava de sakkunniga vidare föreslagit utvidgad befordringsrätt för vissa i utlandet verksamma präster.

Enligt vad de vid detta betänkande fogade tabeller rörande tjänstålder vid tillträde till första komministratur och tjänstålder vid tillträde till första kyrkoherdetjänst (tab. IV och tab. V) giva vid handen, förekomma i fråga om prästerlig befordran vissa skiljaktigheter mellan de olika stiftet, men torde dessa skiljaktigheter dock icke kunna anses vara av någon särdeles betydande omfattning. Att utöver de reformer med avseende å stiftsbandet, som dels genom 1910 års prästvals lag redan genomförts dels ock av de sakkunniga nu föreslagits till genomförande, vidtagna än ytterligare åtgärder i riktning mot ett upplösande av stiftsbandet torde därför åtminstone för närvarande icke vara av behovet påkallat. De säkerligen mindre betydande olägenheter, till vilka efter genomförandet av sistnämnda, av de sakkunniga förordade reformer stiftsbandet fortfarande kan finnas giva anledning, torde väsentligen kunna avhjälpas genom ett ej alltför snävt utnyttjande av den Konungen tillkommande rätten att i enskilda fall medgiva övergång från ett stift till ett annat.

Fråga om utvidgad befordringsrätt för vissa i utlandet verksamma präster.

I fråga om den verksamhet, som av svenska kyrkan bedrivs bland landsmän å utrikes ort, har man att skilja mellan, å ena sidan, den verksamhet, som utövas inom vissa svenska församlingar i utlandet, för vilka kyrkoordning blivit av Konungen fastställd, och, å andra sidan, den verksamhet, som under friare former ägnas åt svenska sjömän i utländska hamnar ävensom åt andra å främmande orter bosatta eller där sig tillfälligtvis uppehållande landsmän, den s. k. sjömansvårds- och diasporaverksamheten.

Svenska församlingar, för vilka kyrkoordning blivit av Konungen fastställd, finnas för närvarande i Paris, London, Berlin, Köpenhamn, Oslo och Helsingfors. Kyrkoordningarna för dessa församlingar äro i det stora hela överensstämmande med varandra, och stadgandena i desamma äro i väsentliga delar hämtade från vad som gäller beträffande församlingarna i Sverige. Församlingarna höra alla under domkapitlet i Uppsala. Pastor i församlingarna har att i sin egenskap av präst i svenska kyrkan ställa sig till efterrättelse vad Sveriges kyrkolag och författningar föreskriva och är enligt kyrkoordningarna med avseende å skyldigheter och rättigheter i allmänhet likställd med svenska kyrkans övriga kyrkoherdar. Pastor lyder i sin ämbetsutövning under ärkebiskopen och domkapitlet i Uppsala. Är pastorsbefattning ledig, sökes densamma hos Kungl. Maj:t, som, efter det

ärkebiskopen och församlingen blivit hörda, till pastor utnämner en bland de sökande, för vilken fullmakt utfärdas.

Utlandsförsamlingarnas verksamhet kompletteras i betydelsefulla hänseenden av sjömansvården och diasporaverksamheten. Enligt svenska kyrkans missionsstyrelses berättelse till 1932 års kyrkomöte funnos vid utgången av år 1931 stationer för sjömansvård och diasporaverksamhet i London, Hull, West Hartlepool med Middlesbrough, Calais, Dunkerque, Antwerpen, Rotterdam, Stettin, Kiel m. fl. nordtyska hamnar, Köpenhamn, Oslo, Helsingfors, Reval, Skagen m. fl. fiskeplatser, Buenos Aires, Johannesburg i Sydafrika, Melbourne, Genua med Marseille, Danzig och Gdynia. Den centrala ledningen av sjömansvården handhades till en början av ärkebiskopen. På framställning av 1888 års kyrkomöte bemyndigade emellertid Kungl. Maj:t i brev den 7 december samma år svenska kyrkans missionsstyrelse, vars verksamhet från början uteslutande avsåg kyrkligt arbete bland icke kristna folk, att ägna sin verksamhet även åt svenska sjömän i utländska hamnar, varefter genom kungl. brev den 13 oktober 1899 missionsstyrelsens verksamhet jämväl utsträcktes till landsmän, som utflyttat till främmande orter. Sjömansprästerna förordnades att börja med av ärkebiskopen men förordnas numera, sedan missionsstyrelsen fått hand om den kyrkliga sjömansvården, av denna styrelse.

Enligt 43 § 1 mom. i gällande prästvalslag må kyrkoherdetjänst inom vilket stift som helst kunna utom förslag hos Konungen sökas av, bland andra, i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst anställd sjömanspräst, i vilkens avlöning statsmedel ingå, samt pastorerna vid de svenska församlingarna i Berlin, Köpenhamn, London och Paris, dock under villkor att den sökande under minst tio år tjänstgjort i en eller flera av nu nämnda eller vissa andra befattningar. Extra ansökningsrätt är däremot ej förbunden med pastorsbefattningarna vid de svenska församlingarna i Helsingfors och Oslo, vilka bildats, den förra år 1920 och den senare år 1931. I missionsstyrelsen tjänst anställda, med statsmedel avlönade sjömanspräster ägde jämväl före tillkomsten av 1910 års prästvalslag extra ansökningsrätt.

Beträffande den ansökningsrätt, som sålunda enligt 43 § 1 mom. i gällande prästvalslag tillkommer vissa utlandspräster, anförde missionsstyrelsen i sin berättelse till 1915 års kyrkomöte, att nämnda rätt visat sig vara av föga gagn. Tillfälle till utnyttjande av denna rätt vore nämligen ytterligt sällan för handen. En befordran på denna väg komme även i bästa fall att dröja så många år, att den näppeligen torde kunna av utlandsprästen inväntas. Inom det stift, han tillhörde, vore utlandsprästen i allmänhet föga känd, då hans huvudsakliga tjänstgöring varit förlagd utanför rikets gränser. I fråga om utsikter till befordran i vanlig ordning kunde utlandsprästen därför icke anses jämställd med sina ämbetsbröder inom vederbörande stift. Den enda utväg, som alltså syntes stå honom

öppen för återvändande till hemlandet, vore att hos sitt stifts domkapitel anmäla sig för mottagande av missiv och måhända i bästa fall erhålla en vakanskomministratur på landet, något som dock, i anseende till att han vanligen vore gift och just för barnens uppfostrans skull känt sig nödsakad att vända åter hem, bleve för honom ekonomiskt ruinerande. En oviss och stundom alltför försenad befordran medförde icke allenast tunga bekymmer och svårigheter för dem, som av hälsoskäl, familjeförhållanden eller andra orsaker behövde återvända till hemlandet. Även verksamheten bleve därigenom lidande så till vida, att dugande prästmän komme att hysa mycket förklarliga betänkligheter mot att söka eller mottaga förordnanden inom sjömansvården och diasporaarbetet, varför uppkommande vakanser och nya platser måste befaras bliva allt svårare att tillfredsställande besätta. Det vore nämligen ytterligare att märka, att utlandsprästernas befordran till tjänster i hemlandet vore en angelägenhet, som icke allenast berörde deras egna framtidsutsikter utan i ännu högre grad ägde betydelse för verksamheten, enär de allra flesta prästtjänsterna utomlands ovillkorligen krävde yngre eller medelålders prästmän och icke kunde nöjaktigt skötas av den, som nått över en viss ålder. Vid denna åldersgräns vore utlandsprästerna väl skickade att tillföra hemlandets kyrka vinsten av sina utomlands, i sjömansvårdens eller diasporaverksamhetens tjänst, förvärvade erfarenheter. Nödgades de stanna längre utomlands, tilläventyrs till dess pensionsmöjligheter inträdde, innebure detta både en avgjord nackdel för utlandsprästtjänsternas skötande och en avsevärd förlust för hemlandets kyrka. Ett steg i riktning mot avhjälpandet av de förhandenvarande olägenheterna i befordringsväg skulle tvivelsutan en sådan bestämmelse innebära, som medgäve dessa prästmän rätt att efter viss tjänstetid utomlands söka ordinarie prästerlig beställning över hela riket. För de fall, då sjömanspräst nödgats återgå till prästerlig tjänstgöring i hemlandet utan att hava vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, vore en bestämmelse tillika önskvärd, som bibehölle sådan prästman vid hans befordringsrätt över hela riket även efter det han lämnat missionsstyrelsens tjänst.

Förslag om utvidgad befordringsrätt för vissa i utlandet verksamma präster framfördes därjämte genom en vid 1915 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, bland annat, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om ett tillägg till 3 § i prästvalslagen av innebörd, att i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst anställd sjömanspräst eller diasporapräst ävensom pastorerna vid de svenska utlandsförsamlingar, vilkas församlingsordningar blivit av Kungl. Maj:t fastställda, skulle efter åtta års tjänstgöring i sådan egenskap äga befordringsrätt inom hela riket. Kyrkolagsutskottet yttrade i avgivet betänkande i anledning av nämnda motion, bland annat, att utskottet funne den i motionen gjorda framställningen om beredande av utvidgad befordringsrätt för vissa i kyrkans mis-

sionsstyrelses tjänst anställda prästmän och för pastorerna i vissa svenska församlingar i utlandet vara synnerligen beaktansvärd. Det arbete, dessa prästmän hade att utföra, vore mycket krävande och betydelsefullt men på samma gång i hög grad uppslitande. Det borde därför i möjligaste mån beredas dem tillfälle att, innan deras krafter blivit förbrukade, inom hemlandet erhålla prästerlig anställning. Utsikterna för dessa präster i sådant hänseende vore för närvarande, med den inskränkta möjlighet gällande lag tillerkände Kungl. Maj:t att utnämna extra sökande till innehavare av kyrkoherdejänt och då de i övrigt vore hänvisade att söka prästerlig befattning endast inom det stift, de tillhörde, ganska små. Att tilldela dem befodringsrätt inom hela riket syntes därför vara en gärd av rättvist erkännande åt deras arbete för svenskar i utlandet. Angående den tjänstgöringstid, som borde hava av vederbörande intjänats, innan han finge komma i åtnjutande av dylik befodringsrätt, kunde i viss mån olika meningar göras gällande. Å ena sidan kunde hänsyn tagas till den i 43 § i prästvalsagen i allmänhet stadgade tjänstgöringstid för åtnjutande av extra ansökningsrätt till kyrkoherdetjänst, å andra sidan hade man att aktgiva dels på det uppslitande arbete, flertalet av ifrågavarande prästmän hade sig anförtrott, dels ock å det förhållande, att, vad särskilt de hos missionsstyrelsen anställda prästmännen beträffade, ansökningar även till komministersbefattningar torde ifrågakomma. På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att kyrkomötet skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att de i kyrkans missionsstyrelses tjänst anställda sjömanspräster och andra bland svenskar i utlandet verksamma prästmän ävensom pastorerna vid svenska församlingar i utlandet, vilkas församlingsordningar blivit av Kungl. Maj:t fastställda, måtte erhålla befodringsrätt inom hela riket. Denna hemställan bifölls av kyrkomötet, och skrivelse därom avläts till Kungl. Maj:t den 2 november 1915.

Frågan om beredande av befodringsrätt inom hela riket för angivna utlandspräster återupptogs sedermera genom en vid 1926 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t förnya sin tidigare framställning i ämnet eller ock för sin del antaga lag, som innebure en sådan utvidgad befodringsrätt. Till stöd för berörda hemställan framhölls, bland annat, att de av 1915 års kyrkomöte anförda skäl för en utvidgning av utlandsprästernas befodringsrätt alltjämt förefunnes, endast med den förändringen att de, enligt vunnen ökad erfarenhet och emedan antalet av dessa prästmän ökats, nu vore ännu starkare. Vidare erinrades om, att i den till grund för 1915 års kyrkomötes framställning liggande motionen ifrågasatts åtta års tjänstgöring i utlandet såsom villkor för, att vederbörande skulle komma i åtnjutande av befodringsrätt inom hela riket, samt framhölls, att en kortare tid, t. ex. sex år, måhända kunde ifrågasättas. Med anledning av ifrågavarande motion

beslöt kyrkomötet att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning samt för kyrkomöte och riksdag framlägga förslag om sådan ändring av prästvalslagen, som kunde vara ägnad att tillmötesgå de i motionen framställda önskemålen; och anmäldes detta kyrkomötets beslut hos Kungl. Maj:t genom skrivelse den 2 november 1926.

Över denna framställning hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 12 november 1926 utlåtanden avgivits av domkapitlen, Stockholms stads konsistorium och svenska kyrkans missionsstyrelse, vilka samtliga tillstyrkt densamma.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen för ovanberörda framställningar om beredande av utvidgad befordringsrätt för vissa i missionsstyrelsens tjänst anställda prästmän och för pastorerna i vissa svenska församlingar i utlandet, hava dessa framställningar väsentligen föranletts därav, att 1910 års prästvalslag ansetts lämna för liten möjlighet för ifrågavarande präster att inom skälig tid vinna befordran till ordinarie tjänst i hemlandet. Därest reglerna för tillsättning av prästerliga tjänster undergå förändring i den riktning, som i det föregående angivits, torde man nog kunna räkna med, att även för utlandspräster lika väl som för prästerskapet i övrigt gynnsammare befordringsförhållanden komme att inträda. Att därutöver bereda omförmälda präster rätt att efter viss tids tjänstgöring i utlandet söka ordinarie prästerlig tjänst inom hela riket torde emellertid icke desto mindre få anses väl motiverat, och bestämmelser i sådan riktning hava därför upptagits i 3 § 4 mom. i de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Med avseende å de i missionsstyrelsens tjänst anställda sjömanspräster tillerkänner gällande prästvalslag extra ansökningsrätt endast åt sådan i styrelsens tjänst anställd sjömanspräst, i vilkens avlöning statsmedel ingå. Även enligt det av 1909 års riksdag för dess del antagna och av Kungl. Maj:t för samma års kyrkomöte framlagda förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster var i fråga om sjömanspräster den extra ansökningsrätten på dylikt sätt begränsad. Emellertid föreslogs i en vid 1909 års kyrkomöte avgiven motion, att kyrkomötet måtte för sin del besluta sådan ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, att angivna begränsning i den extra ansökningsrätten för sjömanspräster bortföлле. Berörda motion var föranledd av en utav missionsstyrelsen till kyrkomötet avlåten skrivelse, däri styrelsen omförmält, hurusom åtskilliga av styrelsen förordnade sjömanspräster i skrivelse till styrelsen, under erinran att enligt stadgande i 43 § i nämnda lagförslag kyrkoherdetjänst inom vilket stift som helst skulle kunna utom förslag hos Konungen sökas av, bland andra, i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst anställd sjömanspräst, i vilkens avlöning statsmedel inginge, vidare anfört bland annat följande. Genom berörda stadgande komme viss i missionsstyrelsens tjänst anställd sjömanspräst att vara utestängd från förmånen att utom

förslag hos Konungen söka kyrkoherdetjänst. Dennes befattning hörde dock till de mest krävande och maktpåliggande av alla sjömansprästabefattningar i missionsstyrelsens tjänst, varför det ock vore orättvist, att omfördäde sjömanspräst icke skulle åtnjuta samma förmåner som hans ämbetsbröder. Då nu dessutom sjömansvården vore stadd i en glädjande utveckling, kunde det lätt tänkas, att nya platser komme att upptagas, för vilka det ej bleve möjligt att erhålla statsanslag. Prästerna på dessa platser komme likaledes att sakna rätt att på extra väg söka befordran i hemlandet. Härigenom bleve somliga av sjömansprästerna mera gynnade än andra, vilket måste betraktas som oegentligt. Stadgandet förde f. ö. med sig ett osäkerhetstillstånd utefter hela linjen. Då nämligen statsanslagen beviljades blott för viss tid i sänder, kunde den möjligheten tänkas, att de en gång för en eller flera platser upphörde men att dessa platser genom ökad offervillighet i hemlandet ändock kunde uppehållas. En sådan möjlighet skulle enligt stadgandets bokstav beröva de där anställda sjömansprästerna, eventuellt alla, ovannämnda rättighet — en konsekvens, som lagen säkerligen aldrig åsyftat, men som man ej kunde bortse ifrån. Villkoret »i vilkens avlöning statsmedel ingå» syntes svårt att motivera. Förmånen av extra ansökningsrätt gaves väl som vederlag för ett krävande och i någon mån uppoffrande arbete eller för sådant, som kunde räknas såsom merit. Men att avlöningen helt eller delvis utginge ur statskassan kunde icke rimligtvis räknas som meriterande. Lagens mening vore tydligen den, att ett visst arbete skulle medföra en viss förmån. Följaktligen borde denna komma alla dem till del, som fått missionsstyrelsens uppdrag att såsom sjömanspräster utföra det arbetet. I den skrivelse, varigenom kyrkomötet anmälde, att kyrkomötet, med viss ändring, antagit det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, förklarade sig kyrkomötet jämväl anse den i motionen framhållna skillnaden mellan med och utan statsmedel avlönade sjömanspräster icke vara grundad på verkliga sakskäl, vadan kyrkomötet anhöll om vidtagande av åtgärder för sådan ändring av 43 § 1 mom. i nämnda lagförslag, att åt sjömanspräster, anställda i missionsstyrelsens tjänst, medgaves extra ansökningsrätt till kyrkoherdetjänst, oavsett om i deras avlöning statsmedel inginge eller icke. Samma önskemål uttalades sedermera även i den skrivelse, varigenom 1910 års kyrkomöte förklarade sig godkänna det av sistnämnda års riksdag antagna förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Att vid beredande av befordringsrätt inom hela riket för de i missionsstyrelsens tjänst anställda utlandsprästerna begränsa denna rätt till sådana i styrelsens tjänst anställda utlandspräster, i vilkas avlöning statsmedel ingå, torde av skäl, som i ovanberörda motion vid 1909 års kyrkomöte för där avsedda fall åberopades, icke böra ifrågakomma. Under förutsättning att statsbidragen till sjömansvården även hädanefter komme att disponeras på samma sätt som de för sådant ändamålet senast beviljade

anslagen, skulle en dylik begränsning vid beredande av befordringsrätt inom hela riket för de i missionsstyrelsens tjänst anställda utlandspräster medföra, att exempelvis sjömanspräster i Reval, Melbourne och Genua med Marseille icke komme i åtnjutande av sådan rätt. I de ifrågasatta bestämmelserna i 3 § 4 mom. i de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster har därför befordringsrätt inom hela riket tillerkänts de i missionsstyrelsens tjänst anställda utlandspräster, oavsett om i deras avlöning statsmedel ingå eller ej.

Då med avseende å de i missionsstyrelsens tjänst anställda utlandspräster det i 3 § 4 mom. angivits, att befordringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst inom vilket stift som helst skall tillkomma präst, som under viss tid varit anställd i missionsstyrelsens tjänst »såsom sjömanspräst eller eljest för verksamhet bland svenskar i utlandet», har detta uttryckssätt valts med hänsyn till, att den verksamhet, som av ifrågasvarande präster bedrives bland landsmän å utrikes ort, omfattar såväl sjömansvård som annat arbete bland svenskar i utlandet samt att å vissa orter verksamheten i större eller mindre utsträckning domineras av arbetet bland där bosatta landsmän, under det att den egentliga sjömansvården å dessa orter är av förhållandevis mindre betydelse.

Vad beträffar den tjänstgöringstid, som bör hava av vederbörande intjänats, innan han må komma i åtnjutande av utsträckt befordringsrätt, hava de sakkunniga ansett, att denna lämpligen bör bestämmas till åtta år. I anslutning till vad missionsstyrelsen beträffande de i styrelsens tjänst anställda utlandspräster ifrågasatte i sin ovannämnda berättelse till 1915 års kyrkomöte hava emellertid de sakkunniga tillika ansett sig böra åt bestämmelserna i 3 § 4 mom. giva sådan innebörd, att präst, som under minst åtta år tjänstgjort i en eller flera av de i 3 § 4 mom. omfördälda befattningar och följaktligen kommit i åtnjutande av befordringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst inom vilket stift som helst, skall vara bibehållen vid denna rätt, till dess han vunnit befordran till kyrkoherdetjänst, oavsett om han, innan sådan befordran vunnits, återgår till prästerlig tjänstgöring i hemlandet eller ej.

Såsom ovan nämnts, är för närvarande extra ansökningsrätt till kyrkoherdetjänst icke förbunden med pastorsbefattningarna vid de svenska församlingarna i Helsingfors och Oslo. Vad pastorsbefattningen vid den svenska församlingen i Oslo beträffar, har emellertid styrelsen för Svenska kyrkoföreningen i Oslo i skrivelse den 29 augusti 1925 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärder för beredande av sådan rätt åt pastor i nämnda församling. Med anledning härav få de sakkunniga erinra om, att i de fall, då enligt de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster Konungen tillerkänts befogenhet att träffa det slutliga avgörandet i fråga om tillsättning av kyrkoherdetjänst utan att därvid vara bunden inom det föreliggande förslaget, varje präst, som är

behörig till sådan tjänst, skall äga att hos Konungen anmäla sig såsom extra sökande. Därest den av de sakkunniga sålunda föreslagna förändringen i bestämmelserna om extra ansökningsrätt till kyrkoherdetjänst genomföres, komme någon åtgärd i anledning av omförmälda framställning från styrelsen för Svenska kyrkoföreningen i Oslo icke att erfordras.

Rösträtts utövande genom ombud. Jämlikt 26 § 3 mom. i 1910 års prästvalslag må vid prästval i stadsförsamling rösträtt ej utövas av annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället, varemot vid prästval i landsförsamling röstberättigad äger utöva sin rösträtt genom annan röstberättigad. Med avseende å rösträtts överlåtande vid prästval i landsförsamling föreskrives vidare i 26 § 3 mom., att därom skall gälla vad för kyrkostämma är stadgat. Lagen om församlingsstyrelse åter hänvisar i sådant avseende till reglerna för kommunalstämma och allmän rådstuga. Beträffande dessa är föreskrivet, att röstberättigad må genom fullmakt överlåta sin talan och rösträtt till annan röstberättigad; dock må ingen på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mera än en röstberättigad. Fullmakten skall vara ställd till viss person samt av utställaren underskriven med angivande av den dag underskrivandet skett. Å fullmakten skall tillika vara av två vittnen tecknat bevis, att densamma egenhändigt underskrivits av utställaren å den dag fullmakten utvisar samt att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, då fanns utsatt å fullmakten. Är fullmakt ej så underskriven och bevittnad, som nu är sagt, är den ogill. Fullmakt äger icke giltighet under längre tid än trettio dagar efter dagen för utfärdandet.

Före tillkomsten av 1910 års prästvalslag var det tillåtet att rösta genom ombud vid prästval i såväl stads- som landsförsamling. Enligt det förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, som framlades av 1907 års prästvalskommitté, skulle däremot varken i stads- eller landsförsamling rösträtt få utövas av annan än den, som personligen infunne sig vid valtillfället, dock att röstberättigad, som genom läkarbetyg styrkte sig vara av sjukdom förhindrad att tillstädeskomma vid valet, skulle äga utöva sin rösträtt genom annan röstberättigad. Till stöd för den sålunda föreslagna förändringen i avseende å utövning av rösträtt vid prästval och sådan rätts överlåtande till annan person anförde kommittén, bland annat, att det syntes vara en på många håll vunnen erfarenhet, att då gällande bestämmelser i detta ämne lätt gäve anledning till beklagliga missbruk, och att det därför torde allmänt erkännas, att rätten att rösta genom ombud borde inskränkas. Särskilt om, på sätt kommittén jämväl föreslog, varje röstägande blott finge en röst, förefölle det då riktigast att uppställa den vid politiska val redan länge tillämpade regeln, att rösträtt finge utövas endast personligen, därvid emellertid från nämnda regel torde av

billighetsskäl böra göras undantag för det fall, att en röstberättigad vore av styrkt sjukdom förhindrad att tillstädeskomma vid valet.

Enligt det förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, som av Kungl. Maj:t förelades 1909 års riksdag, skulle rösträtt vid prästval icke i något fall få utövas av annan än den, som personligen infunne sig vid valtillfället. Såsom motivering härför anförde föredragande departementschefen i yttrande till statsrådsprotokollet den 20 mars 1908, bland annat, att övervägande skäl syntes tala för, att grundsatsen om rösträttens personliga utövning borde genomföras fullständigt, så att inga fullmakter finge förekomma vid prästval. Så snart något undantag från regeln medgäves, på sätt i 1907 års kommittéförslag ifrågasatts för det fall, att en röstberättigad vore av styrkt sjukdom förhindrad att tillstädeskomma vid valet, uppstode svårighet att draga gränsen mellan sådant förfall, som borde eller icke borde godkännas. För tryggande av de väljandes frihet och självständighet vid valrättens utövande vore det ock av synnerlig vikt, att deras röster ej finge avgivas genom ombud. Vid politiska val torde det därför allmänt betraktas såsom en omöjlighet att låta en fullmäktig rösta i huvudmannens ställe, och en liknande uppfattning syntes även vid prästval äga berättigande.

De nuvarande reglerna i avseende å utövning av rösträtt vid prästval och sådan rätts överlåtande till annan person tillkommo på föranledande av 1909 års riksdag, som i den skrivelse, varigenom dess beslut i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda förslag anmälades, yttrade, att med hänsyn till de ofta betydande avstånden å landsbygden och till svårigheten för en del röstägande därstädes att så ordna sina privata angelägenheter, att de kunde personligen inställa sig vid prästval, det syntes riksdagen av billighet påkallat, att medlem av landsförsamling finge vid dylikt val överlåta sin rösträtt å fullmäktig i enlighet med vad för kyrkostämma vore stadgat beträffande rösträtts överlåtande på annan person.

Till följd av den ståndpunkt, riksdagen sålunda intog i förevarande hänseende, kom alltså rätten till fullmaktsröstning att bibehållas vid prästval i landsförsamling, under det att den däremot upphävdes med avseende å prästval i stadsförsamling. Förslag om upphävande eller inskränkning av rätten till fullmaktsröstning jämväl i fråga om prästval i landsförsamling hava emellertid sedermera vid upprepade tillfällen framförts inom kyrkomötet. I en vid 1920 års kyrkomöte väckt motion hemställdes sålunda, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att rösträtt vid prästval icke heller i landsförsamling finge utövas av annan än den, som personligen infunne sig vid valtillfället. Kyrkolagsutskottet yttrade i avgivet betänkande i anledning av nämnda motion, att utskottet icke funnit behov föreligga för en lagändring i angivna riktning. Tvärtom syntes förslaget genomförande kunna komma att medföra ett förminskat deltagande i valet på ett håll, där

sådant knappast vore önskvärt. I församlingar med långa avstånd till kyrkan torde nämligen det ofta möta svårigheter för gift man och hans hustru att samtidigt lämna hemmet för att delta i valet. I sådana fall bleve det i allmänhet hustrun som finge stanna hemma och som således, om fullmaktsröstningen avskaffades, bleve berövad möjlighet att rösta. Utskottet hemställde därför, att ifrågavarande förslag icke måtte föranleda någon kyrkomötets åtgärd, och blev denna hemställan jämväl av kyrkomötet bifallen.

Frågan om rätten till fullmaktsröstning vid prästval i landsförsamling återupptogs därefter genom en vid 1925 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för sådan ändring i prästvalslagen, att fullmaktsröstning vid prästval så inskränktes, att den komme att medgivas genom endast det stadgandet, att, där vid prästval i landsförsamling äkta makar båda vore röstberättigade, den ena av dem finge på den andra maken genom fullmakt överlåta sin rösträtt. Kyrkolagsutskottet yttrade i avgivet betänkande i anledning av denna motion, bland annat, att utskottet icke kunde dela den uppfattningen, att en ändring av nu gällande bestämmelser i prästvalslagen om fullmaktsröstning vid prästval å landsbygden skulle vara lämplig eller av behovet påkallad. För landsbygden skulle fullmaktsröstningens avskaffande med all sannolikhet komma att för de församlingsmedlemmar, som vore bosatta på längre avstånd från platsen för valförrättningen, medföra en ökad svårighet att delta i valet. Följden kunde lätt bliva en minskning i de röstades antal och därmed ock en möjlighet, att valutgången bleve en annan, än som överensstämde med de verkliga önskingarna inom församlingen. Kyrkomötet beslöt därefter, på sätt utskottet hemställt, att motionen icke skulle föranleda någon kyrkomötets åtgärd.

Förslag om ändrade bestämmelser å förevarande område framfördes slutligen även genom en vid 1926 års kyrkomöte väckt motion, däri hemställdes, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga åtgärder för åstadkommande av sådan ändring i gällande bestämmelser om rösträttens överlåtande vid prästval i landsförsamling, att dessa bragtes till överensstämmelse med vad i fråga om rösträttens överlåtande vid val till riksdagens andra kammare vore stadgat. Kyrkolagsutskottet avstyrkte motionen under anförande, att utskottet vidhölle sin vid 1925 års kyrkomöte uttalade uppfattning i ämnet. Motionen bifölls emellertid av kyrkomötet, och skrivelse härom avläts till Kungl. Maj:t den 30 oktober 1926.

Över denna skrivelse hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 12 november 1926 domkapitlen och länsstyrelserna avgivit utlåtanden, därvid framställningen i huvudsak tillstyrks av samtliga nämnda myndigheter med undantag av domkapitlen i Strängnäs och Luleå samt länsstyrelserna

i Uppsala, Malmöhus, Skaraborgs, Kopparbergs och Norrbottens län. Sistnämnda domkapitel och länsstyrelser ävensom biskopen och en annan ledamot av domkapitlet i Skara hava däremot avstyrkt framställningen. Åtskilliga av de länsstyrelser, vilkas yttranden gått i tillstyrkande riktning, hava tillika framhållit, att de av kyrkomötet ifrågasatta reglerna för utövning av rösträtt vid prästval i landsförsamling syntes böra vinna tillämpning jämväl med avseende å prästval i stadsförsamling. Länsstyrelsen i Jönköpings län har vidare uttalat, att tillräcklig anledning ej syntes föreligga att medgiva personer, tillhörande de i 71 § i lagen om val till riksdagen angivna yrkes- eller tjänstegrupper, befogenhet att vid prästval utöva rösträtt utan personlig inställelse, varjämte länsstyrelsen i Blekinge län framhållit, att dylik befogenhet för personer, tillhörande nämnda yrkes- eller tjänstegrupper, icke torde beträffande landsbygden vara av någon större betydelse. De, som avstyrkt kyrkomötets framställning, hava till stöd härför i allmänhet åberopat huvudsakligen samma skäl som de av kyrkolagsutskottet vid 1925 års kyrkomöte andragna.

Genom prästvalslagens stadgande i fråga om utövning av rösträtt vid prästval i stadsförsamling torde den vid politiska val sedan lång tid tillbaka och numera även vid vissa kommunala val tillämpade regeln, att rösträtt må utövas endast personligen, få anses hava blivit i princip lagfäst jämväl i avseende å prästvalen. Att grundsatsen om rösträttens personliga utövning likväl icke hittills genomförts beträffande prästvalen å landsbygden, har icke berott av principiella skäl utan föranletts av vissa praktiska hänsyn, som ansetts påkalla ett bibehållande av rätten till fullmaktsröstning vid prästval i landsförsamling. Då 1909 års riksdag vidtog den ändringen i Kungl. Maj:ts då framlagda förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, att vid prästval i landsförsamling röstberättigad skulle äga utöva sin rösträtt genom annan röstberättigad, åberopade sålunda riksdagen, på sätt ovan nämnts, såsom skäl härför dels de ofta betydande avstånden å landsbygden dels ock svårigheten för en del röstägande därstädes att så ordna sina privata angelägenheter, att de kunde personligen inställa sig vid prästval; och anfördes sedermera liknande synpunkter jämväl av kyrkolagsutskottet såsom skäl för utskottets avstyrkande av ovanberörda inom kyrkomötet framförda förslag om upphävande eller inskränkning av rätten till fullmaktsröstning vid prästval i landsförsamling.

Vad beträffar det förstnämnda av de av 1909 års riksdag åberopade skälen för ett bibehållande av rätten att vid prästval i landsförsamling rösta genom ombud, låter det sig givetvis ej förneka, att i vidsträckta församlingar ett avskaffande av fullmaktsröstningen nog komme att för en del församlingsmedlemmar medföra vissa svårigheter att deltaga i valet. Emellertid torde berörda olägenhet kunna till ej oväsentlig del avhjälpas, därest man i dylika församlingar låter valet äga rum i två eller flera

lokaler. Möjlighet härtill förefinnes redan för närvarande på grund av stadgandet i 33 § 2 mom. i prästvalsagen, att där med hänsyn till församlings folkrikhet eller av annan orsak prövas nödigt, att val eller frågodagsförrättning skall äga rum i två eller flera lokaler, Konungen äger att därom förordna. På sätt i det följande kommer att närmare beröras, hava de sakkunniga föreslagit, att befogenheten att meddela dylikt förordnande skall överflyttas från Konungen till domkapitlen. Om nämnda förslag genomföres, torde man komma att vinna förmånen av ett snabbare avgörande av hithörande frågor och därigenom i viss mån även större säkerhet för, att en uppdelning av frågodags- eller valförrättning på två eller flera lokaler kommer till stånd i sådana fall, där en dylik uppdelning kan vara av behovet påkallad. Vid sådant förhållande torde icke heller ett bibehållande av rätten till fullmaktsröstning vid prästval å landsbygden kunna anses påkallat allenast av hänsyn till de mer eller mindre betydande avstånden inom vissa landsförsamlingar.

Beträffande den av 1909 års riksdag anmärkta svårigheten för en del röstägande å landsbygden att så ordna sina privata angelägenheter, att de kunna personligen inställa sig vid prästval, torde detta skäl för ett bibehållande av rätten att vid prästval i landsförsamling rösta genom ombud i huvudsak sammanfalla med vad kyrkolagsutskottet vid 1920 års kyrkomöte framhöll därom, att i församlingar med långa avstånd till kyrkan det ofta torde möta svårigheter för gift man och hans hustru att samtidigt lämna hemmet för att delta i valet. Vad sålunda framhållits synes emellertid icke böra föranleda, att rätten till fullmaktsröstning vid prästval i landsförsamling bibehålles i dess nuvarande omfattning, utan allenast böra medföra, att i sådana fall, där äkta makar båda äro röstberättigade, den ena av dem må utöva sin rösträtt genom andra maken. Med hänsyn till önskvärdheten av att för äkta makar underlätta utövandet av deras rösträtt vid prästval hava de sakkunniga jämväl ansett sig böra förorda, att i sådana fall, där äkta makar båda äro röstberättigade, den ena av dem skall äga utöva sin rösträtt genom andra maken. Då vidare anledning torde saknas att härvidlag göra skillnad mellan prästval i stad och prästval på landet, hava de sakkunniga tillika ansett, att dylik befogenhet bör tillkomma äkta make vid prästval i såväl stads- som landsförsamling. På sätt framhållits av en av de myndigheter, som yttrat sig över kyrkomötets ifrågavarande framställning, synes däremot tillräcklig anledning ej föreligga att medgiva personer, tillhörande de i 71 § i lagen om val till riksdagen angivna yrkes- eller tjänstegrupper, befogenhet att vid prästval utöva rösträtt utan personlig inställelse. Frånsett det fall, att äkta makar båda äro röstberättigade, i vilket fall det, såsom ovan nämnts, synts de sakkunniga av lämplighetsskäl påkallat, att den ena av dem må utöva sin rösträtt genom andra maken, hålla de sakkunniga alltså före, att bestämmelserna om utövning av rösträtt vid prästval böra ändras därhän,

att varken i stads- eller landsförsamling rösträtt skall få utövas av annan än den, som personligen infinner sig vid valtillfället.

Vid val till riksdagens andra kammare ävensom vid vissa kommunala val må i sådana fall, där äkta makar båda äro röstberättigade, den ena av dem ingiva valsedel genom andra maken. Vill väljare begagna dylik rätt, skall valsedelsförsändelse anordnas tidigast fjorton dagar före valets början. För valsedelsförsändelse skola användas ett innerkuvert och ett ytterkuvert, vilka tillhandahållas, då fråga är om val till riksdagens andra kammare, genom statsverkets försorg och vid de kommunala valen genom kommunens eller församlingens försorg. Väljaren skall själv inlägga sin valsedel i innerkuvertet och tillsluta detta samt i närvaro av ett ojävigt vittne inlägga innerkuvertet i ytterkuvertet, vilket omedelbart därpå tillslutes av väljaren. En å ytterkuvertet anbragt förklaring att sålunda tillgått skall därefter av väljaren egenhändigt undertecknas. Vittnet intygar å ytterkuvertet, med angivande av dag och ort för intygets meddelande, att väljaren egenhändigt undertecknat nämnda förklaring. Den sålunda anordnade valsedelsförsändelsen avlämnas därefter vid valförrättningen av andra maken.

Att i avseende å prästvalen införa dylika bestämmelser om anordnande av valsedelsförsändelse för det fall, att äkta make vill utöva sin rösträtt utan personlig inställelse, torde icke vara av behovet påkallat och skulle för övrigt knappast låta sig göra, med mindre man även i en del andra hänseenden vidtog vissa eljest ej behöfliga förändringar i gällande bestämmelser angående förfarandet vid prästval. De sakkunniga hava därför ock ansett sig böra förorda, att äkta make i förevarande fall skall äga att genom fullmakt överlåta sin rösträtt till andra maken.

Enligt de regler, som för närvarande gälla för överlåtelse av rösträtt vid prästval, skall, såsom förut omnämnts, fullmakt, varigenom dylik överlåtelse sker, vara på visst sätt avfattad och bevittnad. Bl. a. skall sålunda å fullmakten vara av två vittnen tecknat bevis, att namnet på den person, till vilken fullmakten är ställd, fanns utsatt å fullmakten den dag, då underskrivandet skedde. Därest rätt till fullmaktsröstning vid prästval medgives allenast i den omfattning, som ovan angivits, och följaktligen andra fullmakter icke kunna ifrågakomma vid prästval än sådana, som av äkta make utfärdats för andra maken, synes ett bibehållande av berörda formföreskrift icke vara av behovet påkallat. Denna föreskrift har därför icke medtagits bland de bestämmelser rörande fullmakt vid prästval, som införts i 26 § 3 mom. i de sakkunnigas förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster. I övrigt äro däremot ifrågavarande bestämmelser av enahanda innebörd som de föreskrifter, vilka för närvarande gälla beträffande fullmakter vid prästval.

Frågodags- och valförrättnings hållande i skilda lokaler. I det föregående har framhållits, hurusom enligt gällande prästvals lag möjlighet förefinnes att låta frågodags- och valförrättning äga rum i två eller flera lokaler. Sådan möjlighet förefanns ej enligt de äldre prästvalsbestämmelserna, enligt vilka frågodags- och valförrättning alltid skulle hållas i en och samma lokal. Icke heller det förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, vilket framlades av 1907 års prästvalskommitté, innehöll något stadgande rörande uppdelning av frågodags- och valförrättning på olika lokaler men upptog däremot en bestämmelse av innebörd, att i större församling valet skulle, där valförrättaren efter kyrkorådets hörande funne lämpligt, få under hans inseende förrättas på två eller flera efter församlingens lokala indelning bestämda avdelningar. Vid granskning av denna bestämmelse, vilken förutsatte, att valet dock skulle hållas i en och samma lokal, anförde emellertid tre av högsta domstolens ledamöter, att därest, i enlighet med vad i annat sammanhang inom högsta domstolen framhållits såsom en sannolik följd av de ifrågasatta nya rösträttsbestämmelserna, deltagandet i prästval framgent bleve väsentligen livligare än dittills, det säkerligen komme att av sådan anledning visa sig nästan nödvändigt att på vissa håll låta frågodags- och valförrättningen uppdelas på flera lokaler under ledning av särskilda valförrättare. Även bortsett från nyss antydda synpunkt kunde det ifrågasättas om icke, i fall där två eller flera vidsträckta socknar skulle välja gemensamt, de röstberättigade, till undvikande av oskäligen tidsspillan eller möda, borde få tillfälle att inom egen socken utöva sin rätt. Vad beträffade frågodagsförrättningen, mötte härvid en svårighet därutinnan, att den till förrättningen hörande justeringen av vallängden och övriga åtgärder, som skulle föregå behandlingen av frågan om fjärde provpredikant, icke gärna kunde, i händelse av sistnämnda frågas handläggande på särskilda lokaler, ställas i omedelbart samband med denna. Eljest skulle nämligen, i händelse justeringen i de särskilda lokalerna krävde olika tid, kunna tänkas, att omröstning om fjärde provpredikant hunne verkställas i en lokal, innan den ännu påbörjats å en annan, och om justeringen kunde medföra uppskov med frågodagsförrättningen, vore det till och med tänkbart, att själva omröstningen å de särskilda lokalerna komme att äga rum å helt olika dagar, något som tydligen vore högst olämpligt. Det syntes alltså ur nu berörda synpunkter vara av nöden att möjliggöra frågodagsförrättningens uppdelande i två från varandra till tiden skilda förrättningar, så att vallängdens justering och annat, som borde föregå upptagandet av frågan om fjärde provpredikant, företoges å en tidigare dag än sistnämnda fråga. De närmare stadganden, som kunde erfordras i nu angivna båda hänseenden, syntes emellertid, åtminstone innan närmare erfarenhet vunnits om de nya rösträttsbestämmelsernas verkan, icke böra inflyta i lagen utan utfärdas av Konungen. Jämte det sedermera, i anslutning till vad av 1907 års präst-

valskommitté föreslagits, i 32 § 3 mom. i prästvalslagen upptogs ett stadgande om valförrättnings uppdelande på olika avdelningar inom samma lokal, infördes tillika, i anledning av vad inom högsta domstolen yttrats, i 33 § 2 mom. i prästvalslagen en bestämmelse av innehåll, att där med hänsyn till församlings folkrikhet eller av annan orsak prövas nödigt, att val eller frågodagsförrättning skall äga rum i två eller flera lokaler, Konungen äger därom förordna ävensom meddela bestämmelser angående utseende av biträdande valförrättare och deras befogenheter samt om sådan uppdelning av de vid frågodagsförrättning förekommande ärenden, att omröstning om fjärde provpredikants kallande må kunna företagas å annan dag än övriga till frågodagsförrättning hörande angelägenheter.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen för tillkomsten av omförmälda stadgande i 33 § 2 mom. i prästvalslagen, gjorde sig därvid den meningen gällande, att det åtminstone för det dåvarande borde överlämnas åt Konungen att föreskriva de avvikelser från det allmänna förfarandet, som kunde finnas behövlige för det fall, att val eller frågodagsförrättning ansåges böra äga rum i skilda lokaler. Sedan prästvalslagen trädde i kraft, har emellertid stadgandet i 33 § 2 mom. tillämpats i ej obetydlig utsträckning, särskilt i sådana fall där två eller flera församlingar haft att välja gemensamt, varför ock tiden nu lärers få anses vara inne att i själva lagen meddela närmare föreskrifter med avseende å de fall, då val eller frågodagsförrättning skall äga rum i skilda lokaler.

Till att börja med torde därvid befogenheten att meddela beslut om frågodags- och valförrättnings hållande i skilda lokaler böra överflyttas från Konungen till domkapitlen. Ett inom eklekasiastikdepartementet utarbetat förslag till ändring i sådan riktning av 33 § 2 mom. i prästvals-lagen, över vilket förslag genom remiss den 13 november 1925 utlåtanden inhämtats från domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, har också tillstyrkts av samtliga de sålunda hörda myndigheterna, varvid ett domkapitel såsom skäl för sitt tillstyrkande särskilt framhöll, hurusom genom en dylik lagändring uppdelningen i valdistrikt av folkrika pastorat syntes komma att underlättas. De av de sakkunniga ifrågasatta bestämmelserna om befogenhet för domkapitlet att meddela beslut om frågodags- och valförrättnings hållande i skilda lokaler återfinnas, vad beträffar frågodagsförrättning, i 23 § 3 mom. och beträffande valförrättning i 32 § 4 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Rätt att hos domkapitlet väcka förslag om hållande av val eller frågodagsförrättning i skilda lokaler synes böra tillkomma såväl den eller de församlingar, den lediga tjänsten omfattar, som ock enskild församlingsmedlem, som är berättigad att deltaga i det förestående valet. Då emellertid domkapitlet tillika synes böra äga befogenhet att, där så prövas nödigt, även utan föregående framställning förordna om uppdelning av val eller frågodagsförrättning på skilda lokaler och följaktligen framställning om

sådan uppdelning icke bör utgöra villkor för beslut därom, hava särskilda föreskrifter om rätt att hos domkapitlet göra dylik framställning icke ansetts erforderliga.

När frågodagsförrättning eller val skall äga rum i två eller flera lokaler, skall domkapitlet vidare, enligt vad i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster angivits, förordna en eller flera biträdande valförrättare att leda frågodags- eller valförhandlingarna i den eller de lokaler, varest icke nämnda förhandlingar skola ledas av valförrättaren själv, varjämte för sålunda utsedd biträdande valförrättare suppleant skall av domkapitlet förordnas. Även i det fall, att valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, skall såväl enligt nuvarande ordning som enligt de sakkunnigas förslag, domkapitlet gå i författning om utseende av en eller flera biträdande valförrättare. Då emellertid i sistnämnda fall valet skall försiggå under valförrättarens inseende, inskränker sig sådan biträdande valförrättares uppgift till upptagande av valsedlar och vad därmed äger sammanhang och skall, därest fråga uppkommer om fullmakts giltighet eller röstandes valrätt och dylikt, densamma av biträdande valförrättaren hänskjutas till valförrättaren själv. Enär alltså biträdande valförrättare, som har att fullgöra sitt uppdrag under valförrättarens inseende, icke har någon självständig beslutanderätt, har det icke heller ansetts behöfligt att fordra ojävighet av dylik biträdande valförrättare. Vad beträffar biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., följer däremot av dennes åliggande att i en av de lokaler, där frågodagsförrättningen eller valet äger rum, leda förhandlingarna, att sådan biträdande valförrättare måste äga självständig beslutanderätt i åtskilliga frågor, som äga samband med ledandet av nämnda förhandlingar. I fråga om biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., synes därför, i likhet med vad som gäller beträffande valförrättaren, böra fordras, att han skall vara ojävig, och har en bestämmelse i sådan riktning jämväl intagits i 22 § 2 mom. Måhända kunde det även ifrågasättas, huruvida icke biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., i likhet med valförrättaren alltid borde vara prästman. Om än vissa skäl tala härför, torde det dock kunna vara till fördel att i fall av behov kunna till biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., förordna även annan än prästman. Då biträdande valförrättare skall förordnas av domkapitlet, torde ock däri få anses ligga tillräcklig säkerhet för, att endast fullt lämpliga personer komma att därtill utses. Några särskilda villkor för behörighet att vara biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom., hava därför icke ansetts böra stadgas.

I 28 § 1 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster har införts en bestämmelse av innebörd, att där frågodagsförrättning hålles i två eller flera lokaler, omröstning i fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag må uppskjutas till annan söndag, som av valförrättaren bestämmes. Härigenom möjliggöres en sådan uppdelning av

de vid frågodagsförrättningen förekommande ärenden, att omröstning om kallande av präst utom förslaget må kunna företagas å annan dag än övriga till förrättningen hörande angelägenheter. En dylik uppdelning av de vid frågodagsförrättningen förekommande ärenden lärer dock ingalunda alltid vara behöflig, utan torde omröstning om kallande av präst utom förslaget ofta kunna företagas utan att något uppskov härför erfordras. För att omröstning om kallande av präst utom förslaget skall kunna företagas utan att förrättningen därför uppskjutes, måste det emellertid givetvis tillses, att dylik omröstning verkställs i samtliga de lokaler, där förrättningen äger rum, och ej endast i någon eller några av dem. I § 10 mom. 7 i de sakkunnigas förslag till prästvalsstadga har därför föreskrivits, dels att om vid frågodagsförrättnings hållande i två eller flera lokaler fråga i en av dem väckes att kalla präst utom domkapitlets förslag, omröstning, på sätt i § 28 mom. 1 av lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster sägs, skall företagas även i den eller de övriga lokalerna, dels att det fördenskull skall åligga en var av de särskilda valförrättarna att, så fort ske kan, underrätta den eller de övriga valförrättarna, huruvida i den lokal, där förrättningen ledes av honom, fråga om sådan kallelse blivit väckt, dels ock att förrättning i en lokal ej må avslutas eller omröstning i en lokal företagas om där väckt fråga att kalla präst utom domkapitlets förslag, förrän meddelande ingått, om dylik fråga väckts i den eller de övriga lokalerna. Beträffande de meddelanden, som valförrättaren och den eller de biträdande valförrättarna sålunda hava att lämna varandra, torde det vara ändamålsenligt, att valförrättaren och vederbörande biträdande valförrättare på förhand överenskomma om lämpligaste sättet för överbringandet av berörda meddelanden, t. ex. genom anlitan av telefonförbindelse, där detta låter sig göra, eller genom bud, som därvid givetvis bör begagna sig av snabbast möjliga fortskaffningsmedel. Därest det skulle befinnas, att omröstning om kallande av präst utom förslaget icke kan i samtliga lokaler företagas å samma dag som övriga till förrättningen hörande angelägenheter, bör omröstningen, på sätt i 28 § 1 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster angives, uppskjutas till annan dag. En bestämmelse om, att det skall ankomma på valförrättaren att därom fatta beslut, har införts i § 10 mom. 8 i förslaget till prästvalsstadga. Att valförrättaren omedelbart bör låta underrätta den eller de biträdande valförrättarna om sitt beslut härutinnan, torde utan särskild föreskrift vara uppenbart. Huru valförrättarens beslut om uppskov med förrättningen sedermera skall kungöras, angives i § 14 mom. 1 i förslaget till prästvalsstadga.

Där omröstning i fråga om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall äga rum vid frågodagsförrättning i två eller flera lokaler, bör det givetvis ankomma på valförrättaren att, när omröstningen i samtliga lokaler är slutad och vederbörande biträdande valförrättare tillställt valför-

rättaren de vid de av dem ledda förhandlingarna förekommande protokoll och andra handlingar, verkställa sammanräkning av de avgivna rösterna, därvid emellertid även vederbörande biträdande valförrättare torde böra närvara. Ofta läser sammanräkningen kunna verkställas samma dag, som omröstningen ägt rum, varemot det i vissa fall torde bliva nödvändigt att utsätta sammanräkningen till annan dag än själva omröstningen. I vilket fall som helst torde tid och rum för sammanräkningen böra på lämpligt sätt tillkännagivas. Då omröstningen skall företagas å samma dag som övriga till frågodagsförrättningen hörande angelägenheter, torde sålunda tid och rum för sammanräkningen böra vid omröstningstillfället av valförrättaren utsättas samt av honom och, sedan han därom underrättat den eller de biträdande valförrättarna, jämväl av dessa tillkännagivas. Har däremot för omröstningens verkställande frågodagsförrättningen uppskjutits till annan dag, läser om tid och rum för röstsammanräkningen tillkännagivande böra ske i den kungörelse om uppskov med frågodagsförrättningen, som valförrättaren enligt § 14 mom. 1 i förslaget till prästvalsstadga skall hava att utfärda. De av de sakkunniga sålunda ifrågasatta bestämmelserna angående röstsammanräkning, då omröstning om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall äga rum vid frågodagsförrättning i två eller flera lokaler, återfinnas i § 10 mom. 13 i förslaget till prästvalsstadga.

Beträffande röstsammanräkning, då själva valet förrättas i två eller flera lokaler, bör givetvis även denna verkställas av valförrättaren i närvaro av vederbörande biträdande valförrättare. Om tid och rum för dylik röstsammanräkning synes tillkännagivande böra ske i den kungörelse om valet, som valförrättaren, enligt vad i § 13 i prästvalsstadgan sägs, har att utfärda. De av de sakkunniga ifrågasatta bestämmelserna härutinnan återfinnas i § 21 mom. 3 i förslaget till prästvalsstadga.

Enligt 24 § i prästvalslagen skall, därest på frågodag mot valförrättaren yppas jäv, som han finner lagligt, förrättningen uppskjutas till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare förordnat. Då motsvarande bestämmelse även bör gälla för det fall, att mot biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, yppas jäv, som denne finner lagligt, har en därav betingad jämkning av 24 §:ns lydelse föreslagits. Om vid frågodagsförrättnings hållande i två eller flera lokaler mot valförrättare eller biträdande valförrättare yppas jäv, som valförrättaren eller biträdande valförrättaren finner lagligt, skall sålunda förrättningen uppskjutas till dess domkapitlet om ny frågodag och annan valförrättare eller biträdande valförrättare förordnat. Utan särskild föreskrift torde det vara uppenbart, att valförrättare eller biträdande valförrättare i lokal, där jävet framställts, omedelbart bör låta därom underrätta vederbörande förrättningsledare i den eller de övriga lokalerna, så att förrättningen jämväl där-

städes må kunna inställas. Att jäv mot valförrättare eller biträdande valförrättare yppas först vid frågodagsförrättningen, torde f. ö. ytterst sällan behöva inträffa. Såväl enligt nuvarande ordning som enligt de sakkunnigas förslag skall sålunda valförrättaren, därest han vet, att jäv är mot honom att handlägga valet, ofördröjligen underrätta domkapitlet därom så ock suppleanten, vilken det i sådant fall åligger att intaga valförrättarens ställe, varjämte, därest för suppleant, som erhållit sådan under rättelse, laga hinder inträffar så nära frågodag eller valdag, att annan valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, suppleanten skall avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom. I § 2 mom. 6 i förslaget till prästvalsstadga hava motsvarande bestämmelser införts beträffande biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, ävensom beträffande suppleant för sådan biträdande valförrättare, dock att, då det givetvis ej bör tillkomma suppleant för biträdande valförrättare att avlysa vederbörande förrättning, sådan suppleant, för vilken laga hinder inträffar så nära frågodag eller valdag, att annan biträdande valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, i stället skall genast anmäla nämnda förhållande hos valförrättaren, som i dylikt fall skall hava att avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom.

Vissa andra förhållanden av beskaffenhet att utgöra hinder för hållande av frågodags- eller valförrättning finnas angivna i 25 och 31 §§ i prästvalslagen. Enligt 25 § 1 mom. skall sålunda, därest det på frågodag finnes, att provdag ej blivit behörigen kungjord, eller att förelagt prov icke fullgjorts, eller att föreslagen präst dött eller är till förslaget obehörig vorden, frågodagsförrättningen uppskjutas och på domkapitlet därefter ankomma att vidtaga den åtgärd, som med prästvalslagen överensstämmer. Har provdag infallit efter frågodag och har ny frågodagsförrättning icke därefter hållits, skall enligt 31 § 3 mom. på liknande sätt förfaras, därest å valdagen finnes, att sådan provdag ej blivit behörigen kungjord eller att provet icke fullgjorts. Enligt 25 § 2 mom. och 31 § 2 mom. skall slutligen, därest frågodagssammanträdet eller valet icke blivit vederbörligen kungjort, valförrättaren utsätta ny frågodag eller valdag till annan söndag. Då biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, har att leda förhandlingarna i en av de lokaler, där frågodagsförrättningen eller valet äger rum, torde därav utan vidare följa, att dylik biträdande valförrättare bör i likhet med valförrättaren äga befogenhet att pröva, huruvida sådant hinder för förrättningens hållande, som ovan angivits, föreligger eller ej. Att, om vid frågodags- eller valförrättnings hållande i två eller flera lokaler dylikt hinder befunnits föreligga, valförrättare eller biträdande valförrättare i lokal, där hindret yppat sig, omedelbart bör låta därom under-

rätta vederbörande förrättningsledare i den eller de övriga lokalerna, så att förrättningen jämväl därstädes må kunna inställas, torde utan särskilt stadgande vara uppenbart.

Såväl enligt nuvarande ordning som enligt de sakkunnigas förslag skall valförrättaren till valnotarie, som å frågo- och valdag för protokoll, utse lämplig person. När frågodagsförrättning eller val skall äga rum i två eller flera lokaler, bör valförrättaren därjämte, på sätt ock i 22 § 5 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster angivits, förordna en eller flera lämpliga personer att såsom biträdande valnotarier föra nämnda protokoll i den eller de lokaler, varest icke protokollet skall föras av valnotarien. Även där valet skall inom samma lokal ske på avdelningar eller valförrättaren eljest så prövar nödigt, skall såväl enligt nuvarande ordning som enligt de sakkunnigas förslag valförrättaren äga förordna en eller flera lämpliga personer till biträdande valnotarier. Sådana biträdande valnotarier hava emellertid ej att taga någon befattning med protokollets förande utan hava allenast att biträda med verkställandet av vissa anteckningar i vallängden, därvid valförrättaren äger föreskriva, av vilka vid förrättningen tjänstgörande personer dessa anteckningar skola verkställas. Då befogenhet att i fall av behov för dylikt ändamål förordna en eller flera biträdande valnotarier ävensom att meddela sådan föreskrift, som nyss nämnts, synes böra tillkomma jämväl sådan biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, hava bestämmelser i nämnda hänseenden införts i § 2 mom. 8 och § 20 i förslaget till prästvalsstadga.

Vad beträffar de befogenheter, som i övrigt böra tillkomma biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, följer givetvis av dennes åliggande att leda förhandlingarna i en av de lokaler, där frågodagsförrättningen eller valet äger rum, att han måste äga beslutanderätt i frågor om fullmakts giltighet, röstades valrätt och andra dylika frågor. Att han därjämte bör äga befogenhet att pröva, huruvida jäv mot honom föreligger eller huruvida sådant hinder för förrättningens hållande är förhanden, som avses i 25 § eller i 31 § 2 och 3 mom. i prästvalslagen, har i det föregående framhållits. Beträffande den till frågodagsförrättning hörande justeringen av vallängden stadgas i 27 § 1 mom. i prästvalslagen, bland annat, att valförrättaren har att besluta över gjord anmärkning mot vallängden ävensom att, därest anmärkningar mot vallängden förekomma i så stort antal, att valförrättaren finner uppskov med justeringen oundgängligen nödigt, justeringens avslutande må kunna anstå till annan dag. Då vad sålunda stadgats rörande befogenhet för valförrättaren att besluta över anmärkning mot vallängden samt att meddela uppskov med justeringen av densamma uppenbarligen bör äga tillämpning jämväl beträffande sådan biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående

tillsättning av prästerliga tjänster, har en bestämmelse härom upptagits i 27 § 2 mom. i nämnda lagförslag.

Förutom i de fall, då valförrättaren har laga förfall eller är av jäv förhindrad att handlägga valet, skall enligt § 2 mom. 5 i gällande prästvalsstadga valförrättarens suppleant under valförrättningen tjänstgöra i valförrättarens ställe, då denne på grund av valförrättningens långvarighet eller andra omständigheter påkallar sådant, därvid, om suppleanten icke är bosatt å valorten, valförrättare, som vill påkalla dylikt biträde av suppleanten, bör i god tid förut anmoda denne att tillstädeskomma vid valet. Då motsvarande bestämmelser torde böra gälla även beträffande suppleant för biträdande valförrättare, hava de sakkunniga ifrågasatt en därav betingad ändring av förevarande moment, utgörande mom. 7 av § 2 i de sakkunnigas förslag till prästvalsstadga.

Fråga om resekostnads- och traktamentsersättning åt valförrättare m. fl. I skrivelse den 23 november 1920 anhöll kyrkomötet, bland annat, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för beredande av reseersättning och dagtraktamente åt kontraktsprostar eller andra vederbörande prästmän för inställelse vid frågodagsförrättningar och prästval ävensom åt därvid tjänstgörande valnotarier.

Berörda framställning var föranledd av två inom kyrkomötet väckta motioner i förevarande ämne. I den ena av dessa motioner hade hemställts, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för att reseersättning och dagtraktamente måtte tillerkännas kontraktsprost vid vissa förrättningar, däribland frågodagsförrättningar och prästval. I den andra motionen hade föreslagits, att kyrkomötet skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, om och på vad sätt vid prästval tjänstgörande valförrättare jämte suppleant så ock valnotarie kunde beredas ersättning för de med uppdragets fullgörande förbundna kostnader.

I ovannämnda skrivelse den 23 november 1920 förklarade sig kyrkomötet dela motionärernas uppfattning om billigheten av, att ifrågavarande prästmän komme i åtnjutande av ersättning i de fall, som i motionerna berörts. I motionerna åsyftade kostnader bestredes nu oftast av kontraktsprostar, vilkas ringa arvode såsom sådana mången gång icke försloge till täckande av desamma och således icke lämnade någon eller endast ringa behållning såsom ersättning för det övriga arbete, vilket åläge dessa prästmän. Det ville synas kyrkomötet, som om man sålunda icke gärna med rätta kunde betrakta prostarvudet såsom innefattande gottgörelse för ifrågavarande förrättningar, vilka till sin natur hade karaktären av extra förrättningar, varför ock resereglementets bestämmelser borde gälla i förevarande fall.

Över kyrkomötets berörda framställning avgåvo på grund av Kungl.

Maj:ts remiss den 10 december 1920 kammarkollegiet och statskontoret gemensamt utlåtande, därvid ämbetsverken till en början beträffande kontraktsprostarvudet erinrade om, att av bestämmelserna i resolutionen och förklaringen på prästerskapets besvär den 10 mars 1719 punkt 24 framginge, att den till kontraktsprostarna utgående ersättningen varit avsedd att utgöra gottgörelse icke blott för det särskilda, icke obetydliga besvär, som vore förenat med prostuppdragets fullgörande, utan även för de direkta utgifter, som prosten hade att vidkännas i sin ifrågavarande egenkap, särskilt genom de i regeln icke fåtaliga resorna inom kontraktet. På grund av förändrade förhållanden, bland annat därutinnan att kontraktsposten icke längre som boställshavare förfogade över egna hästar och dräng, vore det emellertid uppenbart att, i allmänhet taget, kostnaderna för kontraktsposten ökats och värdet av det honom tillkommande arvudet minskats. Vad anginge frågan om ersättning vid prästval, syntes det ämbetsverken, som om valförrättares omkostnader härför skäligen icke borde bestridas av honom utan av vederbörande pastorat eller församling. Pastoratens eller församlingarnas förpliktande att gälda dylik kostnad, torde lämpligen böra ske genom ändring i prästvalslagen. På grund av vad sålunda anförts, hemställde ämbetsverken, huruvida icke Kungl. Maj:t täcktes med anledning av kyrkomötets förevarande skrivelse vidtaga åtgärder för vinnande av sådan ändring i prästvalslagen, att vederbörande pastorat eller församling finge sig ålagt att gälda kostnaden för valförrättares och valnotaries inställelser med anledning av prästval.

Kyrkomötet har sedermera i skrivelse den 28 oktober 1926 hos Kungl. Maj:t förnyat sin anhållan om åtgärders vidtagande för beredande av reseersättning och dagtraktamente åt kontraktsprostar och vederbörande prästmän för inställelse vid frågodagsförrättningar och prästval ävensom åt därvid tjänstgörande valnotarier.

Över denna framställning hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 12 november 1926 kammarkollegiet och statskontoret avgivit gemensamt utlåtande, därvid jämväl fogats av ämbetsverken infordrade yttranden av länsstyrelserna, överståthållarämbetet, domkapitlen och Stockholms stads konsistorium. Samtliga de sålunda hörda myndigheterna hava tillstyrkt, att resekostnads- och traktamentsersättning beredes de i kyrkomötets skrivelse angivna personer för deras inställelser med anledning av prästval, om än olika åsikter uttalats i frågan, efter vilka grunder ersättningen borde utgå, ävensom i frågan, av vilka medel densamma borde bestridas. Kammarkollegiet och statskontoret hava för sin del åberopat vad de i sitt ovanberörda utlåtande över kyrkomötets framställning den 23 november 1920 anført i förevarande ämne och därutöver funnit sig nu böra tillägga allenast, att ersättningen till valförrättare syntes böra utgå efter samma grund, som vore stadgad för kontraktsprost, samt ersättningen till valnotarie såsom funnes föreskrivet beträffande »präst, ej särskilt nämnd»,

d. v. s. efter de i resereglementet upptagna rese- och traktamentsklasserna II C respektive II D.

Då till valförrättare i regel skall förordnas vederbörande kontraktsprost, äger tydligen frågan, huruvida resekostnads- och traktamentsersättning bör beredas valförrättare för dennes inställelser med anledning av prästval, ett visst samband med frågan, huruvida det till kontraktsprost utgående arvodet kan anses vara avsett att innefatta gottgörelse jämväl för de av kontraktsprostens inställelser vid frågodagsförrättningar och prästval föranledda kostnader. Att så är förhållandet, torde framgå, förutom av den av kammarkollegiet och statskontoret återopade bestämmelsen i 1719 års resolution och förklaring på prästerskapets besvär, även av det sätt, varå prostarvode enligt gällande bestämmelser utmättes. Enligt 17 § i lagen den 9 december 1910 angående reglering av prästerskapets avlöning skall sålunda Konungen för en var av kontraktsprostarna fastställa arvode, fördelat i grundbelopp och fyllnadsbelopp. Grundbeloppet skall utgöra 150 kronor. Fyllnadsbeloppet åter skall utgå med 15 kronor för varje pastorat, som kontraktet omfattar, samt med 5 kronor för varje fullt 100-tal kvadratkilometer av kontraktets areal i land till och med 1,000 och därutöver med 10 kronor för varje överskjutande fullt 500-tal kvadratkilometer, dock att fyllnadsbelopp icke utgår för mer än tillhoppa 30,000 kvadratkilometer. Av fyllnadsbeloppet torde nu den del, som utgår efter pastoratens antal, få anses motsvara det ökade arbete för kontraktsprost, som följer med det större antalet pastorat, under det att den del av fyllnadsbeloppet, som utgår efter kontraktets areal, väsentligen synes vara avsedd att utgöra ersättning för de resekostnader, som kontraktsprostarna hava att vidkännas. Enligt senare meddelade bestämmelser äga kontraktsprostarna jämväl uppbära provisoriskt tilläggsarvode med belopp, motsvarande 80 procent av det av Konungen jämlikt 17 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning fastställda arvodet, dock högst 250 kronor för år, varjämte dyrtidstillägg utgår å såväl kontraktsprostarvode som provisoriskt tilläggsarvode. Även om sålunda viss ersättning redan för närvarande kan anses utgå till kontraktsprost för dennes inställelser med anledning av prästval, torde det emellertid med hänsyn till den förhållandevis ringa storleken av nämnda ersättning ävensom i betraktande av, att densamma är avsedd att innefatta gottgörelse även för kontraktsprostens inställelser vid åtskilliga andra förrättningar, såsom visitationer, kyrkoherdeinstallationer m. m., få anses skäligt, att kontraktsprost därutöver tillerkännes rätt till resekostnads- och traktamentsersättning för inställelser vid frågodagsförrättningar och prästval. Att dylik ersättning bör utgå till valförrättare i sådana fall, då därtill förordnats annan än kontraktsprost, ävensom till biträdande valförrättare och till suppleant för valförrättare eller biträdande valförrättare, då suppleanten haft att inställa sig vid frågodags- eller valförrättning, har synts de sakkunniga icke

gärna kunna vara föremål för tvekan. Endast i det fall, att vederbörande är bosatt inom den församling, där uppdraget skall fullgöras, har någon ersättning för uppdraget icke ansetts böra ifrågakomma.

Beträffande valnotarier och biträdande valnotarier torde därtill alltid kunna utses personer, bosatta inom den församling, där uppdraget skall fullgöras. Något praktiskt behov av att tillerkänna även valnotarier och biträdande valnotarier resekostnads- och traktamentsersättning synes därför icke föreligga.

Därest resekostnads- och traktamentsersättning, såsom ovan ifrågasatts, anses böra tillkomma valförrättare, biträdande valförrättare och suppleant för valförrättare eller biträdande valförrättare, synes ersättningen böra utgå enligt bestämmelserna i gällande resereglemente; och torde därvid den till valförrättaren utgående ersättningen i de fall, då valförrättaren är kontraktsprost, böra beräknas efter den i resereglementet upptagna rese- och traktamentsklassen II C, under det att beträffande valförrättare i sådana fall, då därtill förordnats annan än kontraktsprost, ävensom beträffande biträdande valförrättare och suppleant för valförrättare eller biträdande valförrättare ersättningen synes böra beräknas efter rese- och traktamentsklassen II D. Liksom enligt 3 § i resereglementet Konungen med avseende å de förrättningar i statens ärenden, å vilka resereglementets bestämmelser äro direkt tillämpliga, äger bestämma, till vilken rese- och traktamentsklass förrättningsman är att hänföra, torde det emellertid även i nu förevarande fall böra ankomma på Konungen att meddela bestämmelser i dylikt hänseende.

Då det lärer få anses skäligt, att församlingarna få vidkännas de med prästvalen förbundna kostnader, torde resekostnads- och traktamentsersättning, varom här är fråga, böra gäldas av den eller de församlingar, den lediga tjänsten omfattar; och torde det böra ankomma på Konungen att meddela närmare föreskrifter rörande ordningen för ersättningens utbetalande.

De av de sakkunniga sålunda ifrågasatta bestämmelserna om resekostnads- och traktamentsersättning till valförrättare, biträdande valförrättare och suppleant för valförrättare eller biträdande valförrättare återfinnas i 22 § 4 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Bestämmelser om utseende av suppleant för valförrättare och av biträdande valförrättare i sådana fall, då valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, finnas för närvarande meddelade allenast i prästvalsstadgan. Då emellertid, enligt vad ovan föreslagits, resekostnads- och traktamentsersättning skall tillkomma, bland andra, suppleant för valförrättare, då suppleanten haft att inställa sig vid frågodags- eller valförrättning, ävensom sådan biträdande valförrättare, som nyss nämnts, hava bestämmelser om utseende av suppleant för valförrättare och av dylik biträdande val-

förrättare ansetts böra införas i själva lagen; och återfinnas dessa bestämmelser i 22 § 1 och 3 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

Fråga om ersättning åt provpredikant för de med provets avläggande förbundna kostnader. I skrivelse till Konungen den 20 mars 1918 hemställde domkapitlet i Uppsala, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta därom, att åt samtliga de präster, som avlagt prov för sökt tjänst, eller åtminstone åt dem, som icke erhållit tjänsten, måtte beredas rätt till ersättning för de med provresorna förbundna utgifter, nämligen för resa, traktamente och arvode å vikarie i provprästens egen församling. I motiveringen till berörda hemställan erinrade domkapitlet till en början därom, att gällande författningar angående prästval ej tillerkände präst, som avlagt prov för sökt prästerlig tjänst, rätt till ersättning för de med provets avläggande förenade kostnader. Detta funne domkapitlet oegentligt. Visserligen kunde det synas vara av mindre vikt för den, som utnämndes till tjänsten, att erhålla sådan ersättning, då han i regel hade att förvänta en större inkomst, men för dem, som förgäves avlagt prov, måste det kännas hårt och obilligt att jämte besvikelsen även vara nödgade att själva vidkännas kostnaderna för provresan. Också rådde bland prästerskapet ett allmänt och berättigat missnöje med ifrågavarande förhållande, vilket missnöje även tagit sig uttryck i hänvändelse till domkapitlet med anhållan om åtgärders vidtagande för vinnande av rättelse härutinnan. Vidare framhöll domkapitlet, bland annat, hurusom ändamålet med provinstitutionen vore att bereda den församling, där tjänsten söktes, tillfälle att genom en om ock ytlig och tillfällig bekantskap med de till tjänsten föreslagna prästmännen bilda sig en uppfattning om deras ämbetsgåvor och lämplighet för tjänsten. Då provet sålunda vore till för församlingarnas skull, alltså tillkommet i ett allmänt intresse, syntes det ock vara rättvist, att församlingarnas rätt att få se och höra de å förslaget uppförda motsvarades av en skyldighet för det allmänna att bära de kostnader, provet hade med sig för provprästerna, och vore det principiellt riktigast, att samtliga provpräster erhöles gottgörelse för omförmälda kostnader.

Sedan på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 3 april 1918 övriga domkapitel ävensom Stockholms stads konsistorium yttrat sig över berörda framställning, avgåvo på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 7 oktober 1918 kammarkollegiet och statskontoret gemensamt utlåtande i ärendet, därvid ämbetsverken yttrade, bland annat, att ämbetsverken väl ansågo billighetsskäl tala för, att präst i viss omfattning bereddes ersättning för kostnaden vid avläggande av predikoprov, men att i det outredda skick, vari ärendet befunne sig, något beslut i sådan riktning dock icke torde böra för det dåvarande fattas; och fann Kungl. Maj:t enligt beslut den 26 mars 1920 framställningen ej föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Sedermera har kyrkomötet i skrivelse den 23 november 1920 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, om och på vad sätt präst, vilken till prästerlig tjänst varit uppförd på förslag, som i 9 § av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster finnes stadgat, och avlagt prov, må kunna beredas ersättning för de med provets avläggande förbundna kostnader.

Berörda framställning var föranledd av en inom kyrkomötet väckt motion, däri föreslagits, bland annat, att kyrkomötet skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan utredning, som nyss nämnts. Av motionären hade därvid framhållits, bland annat, att vid bedömande av frågan, för vilka kostnader ersättning borde beredas och av vem de skulle gäldas, det givetvis vore av vikt att först göra klart för sig, i vems intresse proven skedde. Väsentligen vore de föreskrivna i pastoratens intresse, men med nu gällande regler för prästerliga tjänsters tillsättande syntes även prästernas och det allmännas intresse vara så knutet vid proven, att en rättvis fördelning av kostnaderna mellan pastoratet, prästen och det allmänna kunde finnas väl motiverad. Genom överflyttningen av hela kostnaden på pastoratet skulle ofta de minst bärkraftiga pastoraten åläggas de drygaste kostnaderna. Vad den provande prästen anginge, syntes han böra bära kostnaderna för vikarie, som i regel av honom torde kunna anskaffas utan större ekonomisk uppoffring. Detsamma torde även böra gälla traktamente under resan, åtminstone om den vore mera kortvarig, och kunde det ifrågasättas, om icke all ersättning borde uteslutas, där resekostnaden ej överstege visst mindre belopp, t. ex. 25 kronor. Resekostnaden, i den mån den överstege nämnda minimibelopp, torde principiellt böra åläggas pastoratet och det allmänna endast träda emellan, där för dess gäldande inom pastoratet krävdes viss högre utdebitering per beskattningsenhet. Ersättning borde ej utgå till fjärde provpredikant, och möjligen borde även den, som erhöle den sökta platsen, uteslutas från reseersättning. Reseersättningen syntes böra utgå enligt gällande resereglemente och i regel beräknas från prästens bostad i den ort inom riket, där han hade sin tjänstgöring, till den kyrka, där han först hade att fullgöra prov. Hade en person sin tjänstgöring utom riket, på sätt fallet vore med våra legationspräster, sjömanspräster, missionärer etc., torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma, om och med vilket belopp ersättning skulle utgå för dennes resa utom riket. Med hänsyn till de svårigheter, som komme att möta vid granskning av reseräkningarna och fördelningen mellan vederbörande av resekostnaden, syntes utbetalningen böra ske genom Konungens befallningshavande i det län, där provet ägt rum. Konungens befallningshavande hade sedan att från vederbörande församlingar infordra de belopp, som av dessa skulle gäldas.

I ovannämnda skrivelse den 23 november 1920 anförde kyrkomötet, att det

inom för den i motionen berörda frågan intresserade kretsar endast torde råda en mening därom, att de utgifter, som präst måste underkasta sig för resa för avläggande av prov till prästerlig tjänst, kunde vara för honom oskäligt betungande, särskilt numera, då kostnaderna för resa inom vårt land stigit till tidigare oanad höjd, samt att med hänsyn härtill ifrågavarande resekostnader icke längre kunde, utan fara för hela provinstitutionens fortvaro, påläggas den provande ensam, men att däremot meningarna kunde vara delade, huru frågan skulle kunna lösas utan kränkning av andra skäliga intressen. Det borde till en början utredas, vilka den provande åsamkade kostnader vore av beskaffenhet att kunna ifrågasättas till ersättande. I ovanberörda framställning från domkapitlet i Uppsala hade bland kostnader för prov upptagits utgifter för resa, dagtraktamente och arvode åt vikarie. Kyrkomötet delade motionärens uppfattning, att vikariekostnaden, vilken icke torde behöva bliva avsevärd, icke borde ersättas den provande, och ansåge ej heller dagtraktamente böra tillkomma den provande i andra fall än vid längre resor, t. ex. sådana, som toge mer än tre dagar i anspråk. Återstode således den egentliga resekostnaden samt dagtraktamente i sistberörda fall. Dessa borde enligt kyrkomötets mening vid ersättningsfrågans bedömande i sin helhet beräknas utan avdrag för något visst minimibelopp. Det hade även ifrågasatts, att den, som sedermera erhöle den sökta tjänsten, skulle uteslutas från rätt till ersättning. Utom det att en sådan bestämmelse syntes förutsätta, att vederbörande först efter tjänstens tillsättande skulle utfå dylik ersättning, vilket kyrkomötet funne mindre lämpligt, ville kyrkomötet framhålla, att en flyttning till ny tjänstgöringsort numera medförde så dryga kostnader, att den utnämndes uteslutande från rätt till ersättning för provresan icke syntes böra ifrågakomma. Vidkommande slutligen frågan, varifrån kostnaden för ifrågavarande resor skulle gäldas, hade motionären framhållit, hurusom predikoproven väsentligen vore föreskrivna i pastoratens intresse, men att även prästernas och det allmännas intressen vore knutna vid proven. Han hade därför ansett en fördelning av kostnaderna mellan dessa tre intressenter vara väl motiverad samt framfört vissa riktlinjer för en sådan fördelning. Att de provande prästmännen fortfarande borde vidkännas en väsentlig del av kostnaderna i fråga syntes kyrkomötet uppenbart, även för undvikande av missbruk av ansökningsrätten i vissa fall till tjänster utom eget stift. Likaledes funne kyrkomötet skäligt, att pastorn finge deltaga i dessa kostnader. Beträffande däremot det allmänna torde någon sannolikhet icke förefinnas för, att andra allmänna medel skulle kunna för ändamålet anlitas än kyrkofonden. Den vore dock huvudsakligen till för fyllande av andra och viktigare uppgifter än den, varom här vore fråga, och torde icke böra härför tagas i anspråk, dock att så kunde ske efter Kungl. Maj:ts beprövande, då det gällde avlägsna och i skattehänseende betungade pastorat inom Härnösands och Luleå stift.

Kyrkomötet hade därför kommit till det resultatet, att kostnaderna för ifrågavarande resor borde fördelas mellan de provande prästmännen och pastoraten med hälften å vardera sidan.

Över kyrkomötets ifrågavarande framställning hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 26 augusti 1921 utlåtanden avgivits av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, vilka samtliga tillstyrkt en utredning av den i kyrkomötets framställning berörda frågan eller i allt fall förklarar sig ej hava något att erinra mot den föreslagna utredningens verkställande. Några av domkapitlen hava emellertid därvid uttalat sig för en lösning av förevarande fråga efter i viss mån andra riktlinjer än de av kyrkomötet angivna. Domkapitlet i Uppsala har sålunda förklarar sig vidhålla sin ovannämnda framställning den 20 mars 1918. Vidare har domkapitlet i Västerås uttalat det önskemålet, att en blivande utredning icke alltför snävt måtte begränsas till de av kyrkomötet antydda riktlinjerna utan att därvid ock de i ovanberörda motion i fråga om sättet för ersättningens utgående utvecklade synpunkterna måtte komma till beaktande. Domkapitlet i Härnösand yttrade, bland annat, att det syntes domkapitlet vara en omotiverad halvmesyra att, om man ville bereda provpredikanter en rättvis befunnen ekonomisk lindring och från ersättningsrätt undantoge såväl vikarieersättning som, utom i vissa fall, vivrekostnader, likväl endast tillerkänna provpredikanterna gottgörelse för hälften av resekostnaderna. Domkapitlet i Visby förklarade sig anse, att ersättning ej borde utgå till provpredikant, som erhållit befattningen i fråga, när denne torde få anses hava av provet skördat en vinst, som uppvägde kostnaden för provets avläggande. Vidare kunde domkapitlet ej finna tillräckliga skäl föreligga att utesluta fjärde provpredikant från rätt till ersättning av ifrågavarande slag. Beträffande frågan, varifrån ersättningen borde utgå, syntes emellertid skillnad böra göras mellan fjärde provpredikant och präst, som efter ansökan blivit uppförd å förslag till prästerlig tjänst. Då med avseende å fjärde provpredikant det icke torde kunna bestridas, att församlingarna själva direkt föranlett provets avläggande med ty åtföljande utgifter för provpredikanten, kunde det ej gärna anses annat än billigt, att vederbörande församlingar också finge erlägga gottgörelse för dessa utgifter i de fall, då dylika utgifter ansåges böra ersättas. Övriga provpredikanter syntes däremot böra få ifrågavarande kostnader helt ersatta från kyrkofonden i de fall, då de ej erhöle den sökta tjänsten. Avläggandet av prov hade nämligen ej berett dessa någon som helst fördel utan blott utgjort för dem ett onus, som pålagts präster av lagstiftningen och som inga andra befattningshavare i motsvarande ställning vore underkastade; och ej heller församlingarna som sådana kunde anses hava föranlett avläggandet av proven i fråga eller de därmed förbundna kostnaderna.

Av skäl, för vilka i det föregående redogjorts, hava de sakkunniga före-

slagit, att predikoproven skola bliva på det sätt fakultativa, att präst, som finner det vara av behovet påkallat att genom prov göra sig känd för vederbörande församling, fortfarande såsom hittills skall hava tillfälle därtill men att däremot någon skyldighet att avlägga prov icke skall föreligga. Därest en dylik förändring genomföres med avseende å predikoproven, torde man kunna förvänta, att i ett avsevärt antal fall prov icke komma att avläggas. Å andra sidan måste det dock givetvis anses önskvärt, att i sådana fall, där det kan vara av behovet påkallat, att vederbörande präster genom prov göra sig kända för församlingen, de också komma att begagna sig av sin rätt att avlägga prov. En förutsättning härför torde emellertid vara, att åt provpredikant beredes ersättning för de med provets avläggande förbundna kostnader, så att icke präst, som önskar avlägga prov, kanske nödgas avstå därifrån allenast med hänsyn till svårigheten för honom att bära nämnda kostnader. Att härvidlag göra någon skillnad mellan präst, som efter egen ansökan blivit uppförd å förslag till prästerlig tjänst, och präst, som av församlingen blivit kallad att uppföras å förslaget, har syntts de sakkunniga icke böra ifrågakomma. Vad beträffar präst, som blivit av församling kallad att uppföras å förslaget, torde denne visserligen i allmänhet vara av församlingen så pass väl känd, att det i regel icke lärer vara av behovet påkallat, att han avlägger prov. I vissa fall, då de efter ansökning föreslagna avlagt prov, torde det dock kunna vara lämpligt, att även den, som av församlingen blivit kallad att uppföras å förslaget, avlägger prov, och skulle det då framstå såsom obilligt, därest han uteslötes från rätt till ersättning för de med provets avläggande förbundna kostnader. De sakkunniga hava därför ansett sig böra förorda, att provpredikant, som ej är bosatt inom den församling, där han skall avlägga prov, berättigas till ersättning i förevarande hänseende, oavsett i vilken ordning han blivit uppförd å förslag till vederbörande befattning. Att från rätt till ersättning för provresan utesluta den, som sedermera erhåller tjänsten, har av skäl, som av kyrkomötet anförts, ansetts icke böra ifrågakomma.

På sätt kyrkomötet framhållit, torde provpredikants utgift för vikarie icke böra tagas i beräkning vid ersättningsfrågans bedömande. Däremot kunna de sakkunniga icke biträda kyrkomötets ståndpunkt, att ej heller dagtraktamente bör tillkomma den provande i andra fall än vid längre resor ävensom att de provande prästmännen själva böra vidkännas viss del av de kostnader, som kunna ifrågasättas till ersättande. Därest predikoproven, på sätt de sakkunniga ifrågasatt, bliva fakultativa, synes det nämligen böra tillses, att den provpredikant tillkommande rätt till ersättning för de med provets avläggande förbundna kostnader icke kringskäres på sådant sätt, att å förslag till prästerlig tjänst uppförda präster allenast av ekonomiska skäl föranledas att avstå från provs avläggande. De sakkunniga hava därför ansett, att provpredikant, som ej är bosatt inom den

församling, där han skall avlägga prov, bör, oavsett huruvida provresan är längre eller kortare, vara berättigad att utan avdrag åtnjuta såväl rese- kostnads- som traktamentsersättning. Ifrågavarande ersättning synes böra utgå enligt bestämmelserna i gällande resereglemente och beräknas efter den i nämnda reglemente upptagna rese- och traktamentsklassen II D, därvid det emellertid torde böra ankomma på Konungen att meddela bestämmelser i sistnämnda hänseende. Beträffande provpredikant, som har sin tjänstgöring utom riket, synes ersättningen böra utgå efter Konungens prövning i varje särskilt fall, därvid till vinnande av nödig kostnadsbegränsning likväl torde böra föreskrivas, att ersättningen icke i något fall må bestämmas till högre belopp än 500 kronor.

Då proven hava till ändamål att bereda församlingarna kännedom om de präster, vilka vid valet kunna komma i fråga, kunde det måhända ligga närmast till hands att också låta församlingarna ersätta de kostnader, som äro förbundna med provens avläggande. En dylik ersättningsskyldighet skulle emellertid komma att drabba de olika församlingarna synnerligen ojämnt, i det att i vissa fall ifrågavarande kostnader komme att uppgå till jämförelsevis höga belopp, under det att i andra fall kanske inga som helst kostnader eller endast obetydliga sådana komme att uppstå. Särskilt skulle de mera avlägset liggande församlingarna, dit resekostnaderna äro störst och som hava mindre möjlighet att på annat sätt än genom prov erhålla kännedom om de föreslagna prästmännen, komma att därigenom åsamkas oproportionerligt stora kostnader. De sakkunniga hava med hänsyn härtill ansett sig böra förorda, att gäldandet av ifrågavarande kostnader åläggas kyrkofonden, för vars räkning numera enligt 5 § i lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932 upptages en särskild, efter pastoratens skatteunderlag utgående allmän kyrkoavgift, avsedd att täcka kyrkofondens utgifter för pastoratens gemensamma uppgifter. För kyrkofonden torde ifrågavarande kostnader icke behöva bliva särskilt betungande. Att på förhand tillförlitligen beräkna, till huru stort belopp dessa kostnader komma att uppgå, låter sig givetvis ej göra, men en viss ledning härutinnan torde dock kunna hämtas av uppgifterna i de vid detta betänkande fogade tabeller över de komministers- och kyrkoherdeval, vilka efter förutgången, av domkapitlet uppgjort förslag ägt rum under åren 1911—1930 (tab. VII och tab. VIII). Av uppgifterna i kol. 3—8 i tab. VII och kol. 2—9 i tab. VIII kan sålunda slutas, att, bortsett från predikoprov som avlagts för kyrkoherdetjänst i de privilegierade församlingarna, predikoprovens antal under angivna tjuguårsperiod utgjort 6684 eller alltså i medeltal mellan 334 och 335 för år. Därest man räknar med en så pass hög genomsnittskostnad som 100 kronor för varje predikoprov, skulle sålunda, under förutsättning att även hädanefter prov komme att avläggas i fullt ut samma omfattning som för närvarande, den sammanlagda kostnaden för predikoproven kunna beräknas icke komma att överstiga 34,000

kronor för år; och torde man, därest predikoproven bliva fakultativa, kunna räkna med ett väsentligt lägre belopp.

Beträffande ordningen för utbetalning av ersättning, varom här är fråga, torde det böra ankomma på Konungen att meddela de föreskrifter, som i sådant hänseende kunna befinnas erforderliga.

De av de sakkunniga ifrågasatta lagbestämmelserna i förevarande ämne återfinnas i 17 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster ävensom i det vid detta betänkande fogade särskilda förslaget till ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932.

Sedan de sakkunniga nu redogjort för de viktigaste av de av dem föreslagna förändringarna i gällande bestämmelser angående tillsättande av prästerliga tjänster, övergå de sakkunniga härefter till att redogöra för övriga av dem ifrågasatta förändringar i nämnda bestämmelser, i den mån dessa förändringar kunna anses vara i behov av särskild förklaring; och komma de sakkunniga i samband därmed även att till behandling upptaga vissa framställningar om ändring i prästvalslagen, vilka de sakkunniga ansett icke böra föranleda någon åtgärd i sådant hänseende.

Lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

1 §.

Enligt de nuvarande bestämmelserna i första momentet av denna paragraf skall ordinarie prästerlig tjänst i regel kungöras till ansökning ledig allenast genom offentligt anslag och tillkännagivande om ledigheten införas i allmänna tidningarna endast för de fall, då ansökningsrätt till tjänsten står öppen för hela rikets prästerskap. Att ordinarie prästerlig tjänst blivit ledig torde dock numera alltid böra tillkännagivas även på annat sätt än genom anslag hos domkapitlet. Särskilt om, på sätt de sakkunniga föreslagit, vissa kategorier prästmän skola äga befodringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst inom vilket stift som helst, synes det vara behöfligt att alltid anlita en form, varigenom tillkännagivandet kan få vidsträcktare spridning. De sakkunniga hava därför ansett sig böra ifrågasätta sådan ändring av bestämmelserna i första momentet av förevarande paragraf, att ordinarie prästerlig tjänst alltid skall kungöras till ansökning ledig ej endast genom offentligt anslag utan även genom tillkännagivande i allmänna tidningarna. En av Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse i mars 1927 hos Kungl. Maj:t gjord framställning om lagändring i dylik riktning, över vilken framställning utlåtanden inhämtats från domkapitlet och Stockholms stads konsistorium, har också tillstyrkts av flertalet av de sålunda hörda myndigheterna.

3 §.

Den föreslagna ändringen i första momentet, vilken är av allenast redaktionell natur, har föranletts därav, att, på sätt i det föregående framhållits, benämningen fjärde provpredikant ansetts icke vidare böra bibehållas. Liknande ändringar hava givetvis ifrågasatts även i samtliga övriga paragrafer, beträffande vilka anledning därtill förekommit.

För de föreslagna bestämmelserna i 4 mom. har i det föregående redogjorts.

En ytterligare ändring i förevarande paragraf har ifrågasatts av 1925 års prästmöte i Stockholm, i det att nämnda prästmöte i skrivelse den 2 juni 1925 hos Kungl. Maj:t anhållit om vidtagande av åtgärder i syfte, att åt präst, som räknade 25 års prästerlig tjänstgöring i Stockholm, måtte beredas förmånen av rätt att söka och mottaga prästerlig tjänst inom hela riket. Då emellertid något praktiskt behov av en lagändring i angivna syfte näppeligen torde föreligga, hava de sakkunniga icke ansett sig böra föreslå någon åtgärd i anledning av berörda framställning.

6 §.

Då numera, förutom kyrkoherdebefattningarna, andra ordinarie prästtjänster icke förekomma än komministerstjänster, har en därav betingad jämkning av första momentets lydelse vidtagits. Av enahanda skäl hava dylika jämkningar föreslagits jämväl med avseende å 13 § 2 och 3 mom. och 27 § 1 mom.

Enligt 6 § 2 mom. må kyrkoherde ej på grund av egen ansökan uppföras på förslag till prästerlig tjänst, därest han icke vid ansökningstidens slut under minst fem år, räknat från tillträdet, innehåft den kyrkoherdetjänst, vartill han senast blev befordrad. I 1883 års prästvals lag var nämnda tid bestämd till allenast tre år. Anledningen till att tiden i 1910 års lag utsträcktes till fem år framgår av ett anförande av vederbörande departementschef vid föredragning i statsrådet den 20 mars 1908 av ett förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, vilket sedermera förelades 1909 års riksdag. Departementschefen framhöll sålunda, hurusom i inkomna yttranden föreslagits, att den tid kyrkoherde skulle hava innehåft sin befattning, innan han finge på grund av egen ansökan uppföras på förslag till annan prästerlig tjänst, skulle utsträckas från tre till minst fem år; och vid det förhållandet, att transportsökandet i vissa delar av vårt land syntes vara en allvarsam olägenhet, hade departementschefen funnit anledning icke saknas att utsträcka berörda tid till fem år. Några praktiska svårigheter syntes en sådan utsträckning icke kunna medföra. Då lagförslaget sedermera förelades 1909 års kyrkomöte, yrkades i en motion, att den i 1883 års lag stadgade tiden av tre år måtte bibehållas. Denna motion vann emellertid icke kyrkomötets bifall. Likaså avslog 1910 års kyrkomöte väckta motioner om att den, som vid tiden

för nya lagens ikraftträdande redan utnämnts till kyrkoherde, måtte bibehållas vid sin rätt att på grund av egen ansökan uppföras på förslag till prästerlig tjänst, därest han vid ansökningstidens slut under minst tre år, räknat från tillträdet, innehafte den kyrkoherdetjänst, vartill han senast blev befordrad. Vid 1920 års kyrkomöte väcktes emellertid ånyo motion om att berörda tid måtte bestämmas till tre år. Med anledning av denna motion avlät kyrkomötet den 23 november 1920 till Kungl. Maj:t skrivelse med hemställan, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för sådan ändring av prästvalslagen, att för kyrkoherdes rätt att på grund av egen ansökan uppföras på förslag till prästerlig tjänst icke måtte krävas innehav under mer än tre år av den kyrkoherdetjänst, vartill han senast blev befordrad. I sin motivering för berörda hemställan anförde kyrkomötet, att nuvarande bestämmelse i ämnet tillkommit för att hejda ett alltför livligt och mindre lämpligt transportsökande på en tid, då skillnaden i avlöningen inom olika pastorat kunde vara betydande, men att numera på grund av de nya löneregleringsbestämmelserna denna skillnad vore mera utjämnad och att det därför vore utan större betydelse, vilken tidsperiod som i förevarande hänseende stadgades. Som emellertid för sökande av transport kunde finnas personliga grunder av beskaffenhet att icke böra avvisas, hade kyrkomötet intet att erinra mot motionärens förslag i oförmälda hänseende. Sedan förslag om, att ifrågavarande tid måtte bestämmas till tre år, framförts även i en vid 1925 års kyrkomöte väckt motion, beslöt kyrkomötet att för sin del antaga förslag till lagändring i sådan riktning; och anmäldes detta kyrkomötets beslut hos Kungl. Maj:t genom skrivelse den 26 oktober 1925.

Över denna skrivelse hava på grund av Kungl. Maj:ts remiss den 19 februari 1926 utlåtanden avgivits av domkapitlen och Stockholms stads konsistorium, vilka samtliga, utom domkapitlet i Luleå, tillstyrkt det av kyrkomötet antagna lagförslaget. Domkapitlet i Luleå har däremot avstyrkt förslaget under anförande, att den för närvarande gällande bestämmelsen, att kyrkoherde ej finge söka transport, förrän fem år förflutit efter det han tillträdde den kyrkoherdetjänst, vartill han senast blev befordrad, syntes domkapitlet väl avvägd. Efter allenast tre års tjänstgöring hade han nått och jämnt hunnit lära känna sin församling. Det måste därför anses tillbörligt, att han stannade ännu någon tid för att kunna göra sin vunna förtrogenhet med förhållandena fruktbarande i församlingen. Inom andra förvaltningsområden plögade icke heller transport medgivnas efter allenast tre års tjänstgöring.

De sakkunniga hava icke kunnat finna tillräckliga skäl föreligga för en lagändring i den av kyrkomötet angivna riktning. Fastmer hava de sakkunniga ansett starka skäl tala mot en dylik lagändring. Särskilt med hänsyn till församlingarnas berättigade intresse av, att icke kyrkoherdetjänsterna alltför ofta växla innehavare, lär det sålunda skäligen kunna

fordras, att den, som blivit innehavare av en kyrkoherdebefattning, kvarstannar i nämnda befattning under åtminstone den för närvarande stadgade tiden av fem år från det befattningen tillträdde. De sakkunniga hava följaktligen ansett sig icke böra ifrågasätta någon åtgärd i anledning av kyrkomötets ovannämnda framställningar.

7 §.

Den nuvarande bestämmelsen i första momentet av förevarande paragraf, att den, som icke uppnått viss ålder, icke må utan Konungens tillstånd till kyrkoherdetjänst kallas eller till utnämning föreslås, var vid tiden för prästvalslagens tillkomst tillämplig i sådana fall, där enskild person ägde rätt att såsom patronus kalla innehavare av tjänsten, ävensom i de mera sällsynta fall, där enskild person ägde rätt att besätta förslagsrum till tjänsten. Då emellertid de patronella kallelserätterna såväl som varje annan särskild rätt i fråga om tillsättande av ordinarie prästerlig tjänst i församling, som kunnat tillkomma enskild person, numera genom lagen om upphävande av patronatsrätt upphört att gälla, har ifrågavarande bestämmelse i 7 § 1 mom. ansetts böra utgå.

10 §.

I skrivelse till Konungen den 26 augusti 1932 har kyrkomötet anmält, att kyrkomötet i anledning av en vid mötet väckt motion för sin del antagit ett förslag till lag om ändring i sådan riktning av första momentet av förevarande paragraf, att vid tjänstårsberäkning avdrag ej må ske för tid, varunder ledighet åtnjutits för hälsans vårdande eller för enskilda angelägenheter, i den mån sådan ledighet icke under samma kalenderår överstigit sex veckor.

I den motion, som föranlett detta kyrkomötets beslut, hade motionären, efter att hava erinrat om att frågan om beredande av semester åt prästerna ännu icke vunnit sin lösning, anfört, bland annat, att nuvarande praxis, då det gällde att bereda präst ledighet, motsvarande semester, syntes vara den, att sedan prästerskapet i en församling överenskommit om att genom ömsesidig hjälp förskaffa sig någon ledighet, kyrkoherden begärde tjänstledighet i vanlig ordning, under det att komministrar och extra ordinarie prästmän, för att icke gå förlustiga tjänstetid vid tjänstårsberäkningen, icke begärde ledighet utan med kyrkoherdens medgivande viss tid vore frånvarande från sin tjänst för att under annan motsvarande tid förrätta dubbel tjänst. Om än därmed icke någon orättvisa beginges, vore dock denna praxis ur kyrkorättslig synpunkt ingalunda tillfredsställande och försvårade för domkapitlet den tillsyn, som de vore skyldiga att utöva över prästerskapets tjänstgöring. På grund av vad sålunda anförts hade motionären därefter hemställt, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av 10 § 1 mom. i prästvalslagen, att vid tjänstårsberäk-

ning avdrag ej skulle ske för tjänstledighet, som beviljats för hälsans vårdande eller för enskilda angelägenheter, i den mån denna icke under samma kalenderår överstigit sex veckor.

I ovanberörda skrivelse den 26 augusti 1932 förklarade sig kyrkomötet biträda det i motionen framställda förslaget, vilket avsåge att erhålla sådan ändring av prästvalslagen, att den tjänstledighet, i verkligheten motsvarande semester, som — antingen den betecknades såsom ledighet för hälsans vårdande eller såsom ledighet för enskilda angelägenheter — enligt uppgiven praxis beviljades prästerna, icke skulle behöva avdragas vid tjänstalderns beräkning.

Då frågan om beredande av semester åt prästerskapet ännu icke vunnit sin lösning, torde en lagändring i den av kyrkomötet angivna riktning få anses lämplig och av behovet påkallad. De sakkunniga hava därför ock ansett sig böra ifrågasätta en ändring i dylik riktning av bestämmelserna i första momentet av förevarande paragraf.

13 §.

Av de nuvarande bestämmelserna i andra momentet beträffande förfarandet vid tillsättning av kyrkoherdetjänst, då fullständigt förslag icke kunnat erhållas, följer, att val skall äga rum, även om domkapitlets förslag ej upptager mer än en sökande och församlingen icke å frågodagen kallat någon präst att uppföras på förslaget jämte den av domkapitlet föreslagne eller fråga därom jämlikt 28 § 3 eller 4 mom. förfallit. I syfte att undanröja denna oegentlighet hava de sakkunniga ansett sig böra ifrågasätta sådan ändring av förevarande bestämmelser i 13 § 2 mom., att, där vid ledighet i kyrkoherdetjänst endast en sökande är uppförd å förslaget samt församlingen icke kallar någon präst utom den föreslagne eller fråga därom jämlikt 28 § 3 eller 4 mom. förfaller, den omständigheten, att kallande av präst utom förslaget sålunda icke kommer till stånd, skall anses lika med val av den å förslaget uppförde. Framställningar om lagändring i dylik riktning hava också gjorts dels av riksdagen i skrivelse den 12 maj 1922 och dels av kyrkomötet i skrivelse den 2 november 1925; och hava jämväl samtliga domkapitel och Stockholms stads konsistorium, vilka myndigheters utlåtanden över berörda framställningar inhämtats, uttalat sig till förmån för en dylik lagändring.

Beträffande den praktiska betydelsen av en lagändring i angivna riktning vilja de sakkunniga framhålla, hurusom, enligt vad den vid detta betänkande fogade tabellen över kyrkoherdeval (tab. VIII) giver vid handen, det åtminstone i en del stift ej alltför sällan förekommer, att blott en sökande anmäler sig till en ledigvorden kyrkoherdebeställning. Av uppgifterna i kol. 2 i nämnda tabell framgår sålunda, att av nedanstående antal kyrkoherdeval följande ägt rum med endast en sökande och utan att kallande av präst utom förslaget kommit till stånd: inom

Härnösands stift av 90 val 11 med endast en sökande, motsvarande omkring 12 procent av hela antalet val; inom Luleå stift av 53 val 12 med endast en sökande, motsvarande omkring 23 procent av hela antalet; i Visby stift av 34 val 10 med endast en sökande, motsvarande omkring 29 procent av hela antalet. En lagändring i ovan angivna riktning synes alltså ingalunda komma att sakna praktisk betydelse.

17 §.

I skrivelse till Konungen den 2 december 1920 anmälde kyrkomötet, att kyrkomötet i anledning av en vid mötet väckt motion för sin del antagit ett förslag till sådan ändring av första momentet av förevarande paragraf, att åt domkapitlet tillerkändes befogenhet att förordna om provs avläggande i annan kyrka än moderkyrkan även i det fall, att förstnämnda kyrka vore belägen å område, som icke utgjorde särskild församling.

I den motion, som föranlett detta kyrkomötets beslut, hade motionären framhållit, bland annat, hurusom i flera pastorat inom Luleå stift och förmodligen även i pastorat inom andra stift förekomme, att en komministerstjänst funnes inrättad vid en kyrka inom område, beläget å större avstånd från moderkyrkan men icke utgörande särskild församling inom pastoratet. På grund härav hade motionären hemställt, att kyrkomötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärd för vinnande av sådan ändring i prästvalslagen, att åt vederbörande konsistorium tillerkändes behörighet medgiva, att predikoprov inom från moderkyrka mera avlägset område skulle, även där området icke utgjorde särskild församling, få äga rum i förstnämnda kyrka.

I ovanberörda skrivelse den 2 december 1920 förklarade sig kyrkomötet finna fullgoda skäl tala för en lagändring i den av motionären angivna riktning. Kyrkomötet förmenade emellertid, att lagändringen icke borde inskränkas till att avse allenast de delar av landet och de förhållanden, som motionären omnämnt, utan borde utsträckas så, att de nya reglerna bleve tillämpliga allestädes, där mer än en kyrka funnes i ett pastorat. Bestämmanderätten i avseende å platsen för provet syntes kyrkomötet böra läggas helt i domkapitlets hand.

Då en lagändring i den av kyrkomötet angivna riktning synes lämplig och av behovet påkallad, har åt de föreslagna bestämmelserna i 17 § 1 mom. beträffande platsen för provs avläggande i sådana fall, då flera kyrkor därvid kunna ifrågakomma, givits den innebörd, att därest tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, provet skall avläggas i den kyrka, domkapitlet bestämmer. Att domkapitlet i dylika fall bör bestämma, att provet skall avläggas i kyrkan i den församling eller del av församling, där den blivande tjänstinnehavaren skall få sin huvudsakliga verksamhet, lärers få anses ligga i sakens natur och torde icke behöva särskilt föreskrivas.

Med avseende å predikoproven har vidare i en den 16 juli 1932 dagtecknad skrivelse dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet anmodat de sakkunniga att taga under öfvervägande, huruvida möjligen i prästvalslagen kunde inflyta någon bestämmelse i syfte att förebygga, att, såsom nyligen i visst fall inträffat, provpredikant vid predikoprovens avläggande låter undfalla sig yttranden av mer eller mindre agitatoriskt eller eljest olämpligt innehåll. Med anledning härav få de sakkunniga framhålla, hurusom enligt de föreslagna bestämmelserna i 41 § 2 mom. domkapitlet skall hava befogenhet att hänskjuta frågan om tjänstens tillsättande till Konungens avgörande i sådana fall, då valet ovidkommande hänsyn uppenbart inverkat på utgången av detsamma. Därest dylik befogenhet tillerkännes domkapitlet, torde därigenom möjlighet erbjuda sig att i sådana fall, då av provpredikant vid provets avläggande fällda yttranden av agitatoriskt eller eljest olämpligt innehåll föranlett, att valet erhållit en mindre tillfredsställande utgång, åstadkomma den korrigerig av valet, som i anledning därav kan anses vara av behovet påkallad. Att i övrigt i prästvalslagen införa några mera effektiva föreskrifter i det av departementschefen angivna syfte torde däremot näppeligen låta sig göra.

18 §.

Därest predikoproven bliva fakultativa, synes den nuvarande bestämmelsen i denna paragraf kunna utgå.

Den föreslagna bestämmelsen i 18 § är av enahanda innebörd som den nuvarande bestämmelsen i 17 § 2 mom.

19 och 20 §§.

Då i 19 § i dess nuvarande lydelse stadgas, att om någon av de på förslaget uppförda av laga förfall är hindrad att anmäla sig till prov inom fyrtiofem dagar från den förelagda provdagen, han må utan avläggande av prov komma under omröstning, innebär detta givetvis, att domkapitlet äger att efter omständigheterna avgöra, huruvida han skall utan avläggande av prov komma under omröstning eller om ytterligare anstånd med provets fullgörande skall medgivas honom. Därest proven bliva fakultativa, torde emellertid i dylikt fall något ytterligare anstånd icke böra ifrågakomma, utan lär den, som av laga förfall är hindrad att anmäla sig till prov inom fyrtiofem dagar från den förelagda provdagen, under alla förhållanden böra utan avläggande av prov komma under omröstning. Likaså torde ej heller något ytterligare anstånd böra ifrågakomma för den, som av laga förfall varit hindrad att å förelagd dag avlägga prov men inom den i 19 § föreskrivna tid anmält sig därtill och i anledning därav jämlikt 20 § fått åt sig utsatt annan provdag, så att, om han ånyo varder av laga förfall hindrad att å sålunda utsatt provdag fullgöra prov, han i sådant fall skall utan avläggande av prov komma under omröstning.

Den föreslagna bestämmelsen i tredje momentet om utseende av biträdande valförrättare, när valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, motsvarar den i prästvalsstadgan för närvarande förekommande bestämmelsen härutinnan, vilken av skäl, som i det föregående angivits, ansetts böra införas i prästvalslagen. Enligt vad för de sakkunniga uppgivits, har i enskilda fall den uppfattningen stundom gjort sig gällande, att, oaktat nämnda bestämmelse i prästvalsstadgan, icke endast domkapitlet utan även valförrättaren skulle hava befogenhet att förordna biträdande valförrättare, då valet skall inom samma lokal ske på avdelningar. Ehuru berörda bestämmelse redan i sin nuvarande lydelse givetvis innebär, att dylik befogenhet endast tillkommer domkapitlet, hava de sakkunniga emellertid i samband med bestämmelsens införande i prästvalslagen ansett sig böra ifrågasätta en mindre jämkning av ordalagen i syfte att undanröja angivna missuppfattning av stadgandets innebörd.

Då behov av suppleant för biträdande valförrättare, varom här är fråga, ofta torde föreligga, har i tredje momentet av förevarande paragraf jämväl införts en bestämmelse om utseende av suppleant för dylik biträdande valförrättare.

23 och 32 §§.

Enligt de nuvarande bestämmelserna i § 8 mom. 2 i prästvalsstadgan och 32 § 2 mom. i prästvalslagen skola frågodagsförrättning och val äga rum i den kyrka, där prov blivit avlagt, eller, om prov avlagts i två kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer. För såvitt proven bliva fakultativa, erfordras givetvis, att platsen för frågodagsförrättningen och valet, där dessa förrättningar skola hållas i en och samma lokal, bestämmas på annat sätt; och hava de sakkunniga i anledning därav föreslagit, att i 23 och 32 §§ i prästvalslagen skola intagas bestämmelser i sådant hänseende av enahanda innebörd som de bestämmelser, vilka i 17 § 1 mom. ifrågasatts med avseende å platsen för provs avläggande. Enligt de föreslagna bestämmelserna i förevarande hänseende skola alltså frågodagsförrättningen och valet, där icke domkapitlet jämlikt de ifrågasatta bestämmelserna i 23 § 3 mom. och 32 § 4 mom. förordnat om dessa förrättningars hållande i två eller flera lokaler, äga rum i församlingens kyrka eller, om tjänsten omfattar flera församlingar eller inom en församling finnas flera kyrkor, i den kyrka, domkapitlet bestämmer, därvid det emellertid torde få anses ligga i sakens natur, att, därest prov avlagts, frågodagsförrättningen och valet böra utsättas att äga rum i den kyrka, där provet blivit avlagt, eller, om prov avlagts i två kyrkor, i någon av dem.

28 § 3 och 4 mom., 30 och 34 §§.

Såsom ovan nämnts, hava de sakkunniga ifrågasatt sådan ändring av bestämmelserna i 13 § 2 mom., att, där vid ledighet i kyrkoherdetjänst en-

dast en sökande är uppförd å förslaget samt församlingen icke å frågodagen kallar någon präst utom den föreslagne eller fråga därom jämlikt 28 § 3 eller 4 mom. förfaller, den omständigheten, att kallande av präst utom förslaget sålunda icke kommer till stånd, skall anses lika med val av den å förslaget uppförde. Därest alltså i dylika fall på grund av frågodagsförrättningens utgång särskild valförrättning icke skall äga rum, måste givetvis tillfälle lämnas att anföra besvär över frågodagsförrättningen. Då den å förslaget uppförde icke torde hava någon anledning att klaga över förrättningen, synes besvärsmått i förevarande fall böra tillkomma allenast röstägande. I de fall, då församlingen icke å frågodagen kallat någon präst utom den föreslagne, bör besvärstiden givetvis räknas från nämnda dag. I de fall åter, då fråga om kallande av präst utom förslaget jämlikt 28 § 3 eller 4 mom. förfallit, torde det böra åligga domkapitlet att därom underrätta församlingen och besvärstiden räknas från det sådan underrättelse erhållits. Huru de sakkunniga tänkt sig, att dylik underrättelse lämpligen bör meddelas församlingen, framgår av den föreslagna bestämmelsen i § 14 mom. 4 i prästvalsstadgan.

40 §.

Befogenheten att meddela beslut i fråga om medgivande för präst, vilken vid prästval icke erhållit de flesta rösterna, att avgå från förslaget, synes lämpligen kunna överflyttas från Konungen till domkapitlet. Ett inom ecklesiastikdepartementet utarbetat förslag till ändring i sådan riktning av förevarande paragraf, över vilket förslag genom remiss den 13 november 1925 utlåtanden inhämtats från domkapitlet och Stockholms stads konsistorium, har också tillstyrkts av samtliga de sålunda hörda myndigheterna, varvid några domkapitel såsom skäl för sitt tillstyrkande särskilt framhöllo, att frågor om medgivande för präst att avgå från förslaget ofta krävde synnerligen skyndsamt behandling samt att ett överflyttande till domkapitlet av beslutanderätten i dylika frågor syntes ägnat att bättre än vad med nu gällande bestämmelse kunde ske tillgodose vederbörandes behov av ett skyndsamt avgörande.

Därest emellertid i sådana fall, då frågan om tjänstens tillsättande jämlikt 41 § 2 eller 3 mom. hänskjutits till Konungens avgörande eller tjänsten jämlikt 41 § 4 mom. skall tillsättas av Konungen, valhandlingarna blivit till Konungen insända, bör givetvis avsägelsen göras hos Konungen; och torde i dylikt fall även den, som vid valet erhållit de flesta rösterna, böra vara berättigad att hos Konungen göra ansökning i berörda hänseende. Visserligen lærer det väl mera sällan komma att inträffa, att den, som erhållit de flesta rösterna, önskar avgå från förslaget, men fall torde dock kunna förekomma, då han kan hava ett berättigat intresse av att få avsäga sig förslaget, när valet icke skall vara avgörande utan tjänsten skall tillsättas av Konungen. Särskilt i de fall, då frågan om tjänstens till-

sättande hänskjutits till Konungens avgörande på grund av bestämmelserna i 41 § 2 mom., lärer det nog alltid förhålla sig så, att den, som erhållit de flesta rösterna, har mindre utsikter att bliva utnämnd än de övriga föreslagna eller någon av dem, och torde det då kunna inträffa, att den, som erhållit de flesta rösterna, önskar avgå från förslaget i syfte att hinna söka annan prästerlig tjänst, innan ansökningstiden till denna utgår.

43 §.

Av de föreslagna bestämmelserna i 41 § 3 och 4 mom. angående Konungens rätt att utnämna utom förslaget följer givetvis, att de nuvarande bestämmelserna i 43 § böra utgå och att i 43 § allenast bör intagas en hänvisning till de bestämmelser, som det torde böra ankomma på Konungen att meddela i frågan om, var och när den, som vill hos Konungen utom förslag söka prästerlig tjänst i sådant fall, som avses i 41 § 3 eller 4 mom. må anmäla sig. Av de sakkunniga ifrågasatta bestämmelser härom återfinnas i § 3 i det vid detta betänkande fogade särskilda förslaget till kungörelse med vissa föreskrifter angående vad som bör iakttagas vid ledighet i prästerlig tjänst samt ansökning till sådan tjänst.

46 och 47 (förut 48) §§.

I fråga om de församlingar, som äro i åtnjutande av särskild rätt eller förmån vid tillsättning av prästerlig tjänst, har man att skilja mellan territoriella och icke territoriella församlingar.

Har till svenska kyrkan hörande icke territoriell församling tillförsäkrats viss rätt eller förmån vid tillsättning av prästerlig tjänst, såsom fallet är t. ex. med finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, torde visserligen ett förbehåll med avseende å sådana församlingar vara erforderligt, men lärer det därvid vara tillfyllest med ett allmänt stadgande av innehåll, att om tillsättning av prästerlig tjänst inom icke territoriell församling skall lända till efterrättelse vad Konungen förordnar; och torde ett dylikt stadgande lämpligen böra erhålla sin plats i första momentet av 47 §, motsvarande 48 § i den nuvarande prästvalsagen.

Vad beträffar de privilegierade territoriella församlingarna, hava de sakkunniga av skäl, som i det föregående angivits, föreslagit, att dessa skola bliva i fråga om tillsättning av präster likställda med övriga församlingar i riket. Därest detta förslag genomföres, bör givetvis det i 46 § intagna förbehållet beträffande församlingar, som äro i åtnjutande av särskild rätt eller förmån vid tillsättning av prästerlig tjänst, utgå, varjämte den i 46 § intagna hänvisningen till stadgandena i 26 §, vilken hänvisning gäller allenast de privilegierade territoriella församlingarna, likaledes bör utgå.

Av bestämmelserna i 46 § återstår därefter allenast föreskriften, att där i avseende på domkapitlets förfarande vid tillsättning av vissa kyrkoherde-, komministers- eller kapellpredikantsbefattningar särskilda bestämmelser äro av Konungen meddelade, därom skall gälla vad som är eller bliver av Konungen stadgat. Vid tiden för prästvalslagens utfärdande avsågos härmed en del prästerliga tjänster i Lappmarken och i Värmlands finmarker, om vilka gällde, att de tillsattes av domkapitlet utan val av församlingarna. En inskränkning i det antal prästerliga tjänster, som sålunda vid tiden för prästvalslagens utfärdande tillsattes i denna ordning, har emellertid därefter ägt rum, så att numera endast kyrkoherdebefattningen i Karesuando pastorat och komministerstjänsten i Kvickjock i Jockmocks pastorat tillsättas av domkapitlet utan församlingens val; och har i anledning härav en mindre jämkning av 46 §:ns lydelse i nu förevarande del vidtagits.

Stadgan angående prästval.

§ 1.

För såvitt predikoproven bliva fakultativa, synes det böra åligga domkapitlet att, sedan domkapitlets förslag vunnit laga kraft, förelägga en var av de föreslagna att inom viss tid, efter det föreläggandet kommit honom till handa, giva domkapitlet meddelande, huruvida han önskar avlägga prov. Då det härvid torde vara lämpligt, att de föreslagna erhålla tillfälle att, om de så önska, samråda med varandra, innan de bestämma sig för, huruvida de skola avlägga prov eller ej, har den tid, inom vilken de skola giva domkapitlet meddelande härom, ansetts icke böra tillmätas alltför snävt.

§ 2.

Enligt § 2 mom. 4 i gällande prästvalsstadga, motsvarande § 2 mom. 5 i de sakkunnigas förslag, skall valförrättaren, därest han har laga förfall eller om han vet, att jäv är mot honom att handlägga valet, ofördröjligen underrätta domkapitlet därom så ock suppleanten, vilken det i sådant fall åligger att intaga valförrättarens ställe, varjämte, därest för suppleant, som erhållit sådan underrättelse, laga hinder inträffar så nära frågodag eller valdag, att annan valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, suppleanten skall avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom. På sätt i det föregående berörts, hava de sakkunniga föreslagit, att motsvarande bestämmelser skola gälla beträffande biträdande valförrättare, som avses i 22 § 2 mom. i förslaget till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster, ävensom beträffande suppleant för sådan biträdande valförrättare, dock att suppleant, för vilken laga hinder inträffar så nära frågodag eller valdag, att annan biträdande val-

förrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, skall hava att genast anmäla nämnda förhållande hos valförrättaren, på vilken det i dylikt fall skall ankomma att avlysa förrättningen och ofördröjligen underrätta domkapitlet därom.

Liknande bestämmelser torde även böra gälla för det fall, att sådan biträdande valförrättare, som förordnas, då valet skall inom samma lokal ske på avdelningar, varder av laga förfall hindrad att fullgöra sitt uppdrag. Därest i dylikt fall skulle för vederbörande suppleant inträffa laga hinder så nära valdagen, att annan biträdande valförrättare dessförinnan ej kan hinna utses av domkapitlet, torde emellertid detta icke alltid behöva föranleda, att valförrättningen avlyses, utan lärers åtminstone i vissa fall valet ändock kunna företagas, ehuru då givetvis utan uppdelning å avdelningar eller å färre avdelningar, än som förut varit bestämt. De sakkunniga hava därför föreslagit, att det i dylikt fall skall ankomma på valförrättaren att bestämma, huruvida förrättningen skall avlysas eller om valet må äga rum utan uppdelning å avdelningar eller å färre avdelningar, än som förut varit bestämt.

§ 3.

Därest den tid, inom vilken de föreslagna skola giva domkapitlet meddelande, huruvida de önska avlägga prov, bestämmas på sätt i § 1 angivits, torde i de fall, då prov skola avläggas, den tid, inom vilken proven i regel skola taga sin början, böra bestämmas till femte i stället för, såsom nu är stadgat, tredje söndagen, efter det förslaget vunnit laga kraft eller domkapitlet erhållit underrättelse om anförda besvärslutliga avgörande.

Under enahanda förutsättning och med hänsyn till den i § 5 mom. 1 angivna tid för uppläsande av kungörelse, varom där sägs, torde i sådana fall, där icke någon av de föreslagna skall avlägga prov, den tid, inom vilken frågodagsförrättning i regel skall hållas, böra bestämmas till sjätte söndagen, efter det förslaget vunnit laga kraft eller domkapitlet erhållit underrättelse om anförda besvärslutliga avgörande.

§ 5.

Enligt de ifrågasatta bestämmelserna i § 5 mom. 1 skall i sådana fall, där icke någon av de föreslagna skall avlägga prov, kungörelse om frågodagsförrättningen uppläsas i vederbörande kyrka eller kyrkor å den söndag, som infaller tre veckor före frågodagen. Berörda tid har bestämts på dylikt sätt med hänsyn till att enligt § 7 mom. 3 vallängden skall under minst fjorton dagar före frågodagen hållas tillgänglig för församlingens medlemmar och att enligt § 8 mom. 1 valförrättaren skall i samband med den kungörelse, som avses i § 5 mom. 1, låta kungöra, från vilken dag vallängden sålunda hålles tillgänglig.

§ 7.

Beträffande det formulär till vallängd, varom förmäles i § 7 mom. 1, må anmärkas, att en i rubriken till kol. 5 i nämnda formulär förekommande hänvisning till vissa bestämmelser i de numera upphävda förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad givetvis bör ersättas med en hänvisning till motsvarande bestämmelser i de nya lagarna om kommunalstyrelse på landet och stad av den 6 juni 1930.

§ 10 mom. 12 och 13, § 21 mom. 2 och
3 och § 22 mom. 2.

Med de föreslagna bestämmelserna i dessa paragrafer om försegling på angivet sätt av vissa handlingar har avsetts att förebygga ovisshet beträffande omröstningsresultatets riktighet vid val i två eller flera lokaler eller då omröstning om kallande av präst utom domkapitlets förslag skall äga rum vid frågodagsförrättning i två eller flera lokaler ävensom i sådana fall, då röstsammanräkning skall företagas å annan dag än själva omröstningen. Då ovisshet beträffande omröstningsresultatets riktighet torde utgöra en ofta förekommande anledning till överklagande av ifrågavarande förrättningar, torde bestämmelser i angivna syfte få anses motsvara ett praktiskt behov.

De förändringar, de sakkunniga i övrigt föreslagit i prästvalslagen och stadgan om prästval, äro alla av mera redaktionell natur eller i varje fall icke i behov av särskild förklaring.

Tabell I.

Antal tjänstår	Antal obefordrade präster, prästvigda före 1921, med i kol. 1 angivna antal tjänstår.												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
10	—	2	1	—	1	—	—	4	—	—	1	—	9
11	3	—	—	—	1	—	3	3	—	—	1	—	11
12	1	1	—	1	1	—	2	—	—	1	1	—	8
13	1	—	—	1	1	—	2	1	—	—	1	—	7
14	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	3
15	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
16	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
17	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	3
18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
23	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
27	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	4
28	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
31	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
32	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
37	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
39	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	9	6	1	3	5	—	16	11	—	3	5	1	60

Anm. I denna tabell, som avser förhållandena i augusti 1930, hava icke medräknats emeritpräster.

Tabell II.

Antal tjänstår	Antal komministrar, prästvigda före 1911, med i kol. 1 angivna antal tjänstår												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
20	1	—	—	—	1	1	2	—	2	1	—	—	8
21	5	—	3	—	—	1	1	—	2	—	—	—	15
22	1	—	1	—	—	2	2	—	1	—	—	—	7
23	3	1	—	2	3	—	—	2	—	1	—	—	12
24	1	1	—	3	—	1	—	—	1	—	—	—	8
25	—	—	—	—	2	2	1	—	—	1	—	—	6
26	1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	4
27	1	—	1	—	1	1	1	—	2	—	1	—	8
28	2	1	1	—	1	2	1	1	—	1	—	—	10
29	—	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	4
30	3	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	6
31	—	—	2	1	—	—	—	4	—	—	—	—	8
32	2	1	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	7
33	—	—	1	—	1	1	—	1	—	—	1	—	5
34	—	—	1	1	1	1	—	—	1	—	—	—	5
35	—	—	1	—	—	2	—	1	1	—	—	—	5
36	2	1	1	2	—	2	1	1	—	2	—	—	12
37	2	1	—	—	1	1	—	1	1	—	—	—	7
38	1	—	1	1	—	1	—	2	—	1	1	—	8
39	—	4	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	9
40	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
41	—	—	1	1	1	2	—	1	—	—	—	—	6
42	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	5
43	1	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	4
44	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
45	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
46	1	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	5
47	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
48	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
49	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2
50	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3
51	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2
52	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
54	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
55	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
	29	20	23	14	15	23	12	23	16	9	8	—	192

Ann. I denna tabell, som avser förhållandena i augusti 1930, hava icke medräknats emeritikomministrar.

Tabell III.

Antal tjänstår	Icke till kyrkoherdetjänst befordrade präster, prästvigda före 1911, ordnade stiftsvis och i grupper med i kol. 1 angivna antal tjänstår												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
20—24	12	2	4	5	4	5	6	2	6	4	3	—	53
25—29	6	3	3	2	5	5	5	3	2	3	1	1	39
30—34	6	1	5	2	3	2	3	6	2	—	3	—	33
35—39	5	7	4	3	2	7	3	6	3	3	1	—	44
40—44	2	3	4	1	2	3	—	2	—	1	—	—	18
45—49	2	3	2	1	—	1	—	3	—	—	—	—	12
50—	—	2	1	—	—	—	—	2	3	—	—	—	8
	33	21	23	14	16	23	17	24	16	11	8	1	207

Anm. I denna tabell, som avser förhållandena i augusti 1930, hava icke medräknats emeritipräster.

Tabell IV.

Antal tjänstår	Antal komministrar, som tillträtt sin första komministratur vid i kol. 1 angivna antal tjänstår.												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Växjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
0	1	—	4	3	3	10	1	1	3	6	4	—	36
1	19	8	15	7	10	21	5	6	15	12	9	—	127
2	15	8	18	9	4	18	10	7	12	11	8	—	120
3	9	12	8	6	8	11	7	9	8	7	4	—	91
4	8	9	5	4	12	10	7	13	8	5	9	—	90
5	7	4	2	—	3	6	4	8	5	3	3	—	48
6	3	7	8	3	4	5	3	7	3	3	1	—	47
7	3	6	3	4	1	6	5	4	3	2	4	1	42
8	5	3	5	3	3	3	3	6	2	1	6	—	40
9	2	1	4	—	2	2	2	11	3	1	1	1	30
10	2	6	1	3	—	—	1	5	1	—	3	—	22
11	2	—	2	1	3	4	—	3	2	1	1	—	19
12	2	—	2	—	2	1	3	3	—	—	—	—	13
13	1	1	2	—	—	—	2	3	1	1	—	—	11
14	2	—	—	2	1	—	—	1	1	—	—	—	7
15	2	1	1	—	1	1	1	—	—	—	1	—	8
16	1	1	—	—	—	1	1	1	2	—	—	—	7
17	1	—	—	1	3	—	—	1	—	—	—	—	6
18	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	4
19	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
20	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	3
21	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
22	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
23	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3
24	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
27	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
29	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3
30	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
33	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	88	69	83	50	64	101	57	92	69	54	57	2	786
Medeltal	5,45	5,70	4,90	5,40	6,10	4,10	5,89	6,80	4,28	3,60	4,50	8,00	5,39

Anm. I denna tabell, som avser förhållandena i augusti 1930, hava medräknats såväl då tjänstgörande komministrar som emeritikomministrar.

Tabell V.

Antal tjänstår	Antal kyrkoherdar, som tillträtt sin första kyrkoherdetjänst vid i kol. 1 angivna antal tjänstår												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Vaxjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	1	6
2	—	3	—	2	2	3	4	—	1	—	2	—	17
3	2	5	2	4	1	3	—	—	1	3	2	1	24
4	6	4	2	6	2	2	2	2	—	1	3	4	34
5	7	10	4	3	4	1	8	2	2	3	2	4	52
6	8	3	4	5	5	2	5	2	2	6	2	2	46
7	4	9	5	6	4	4	4	—	—	3	3	5	61
8	8	7	4	3	5	7	11	1	4	2	5	2	59
9	10	3	8	6	7	5	18	5	4	4	3	2	75
10	7	5	6	1	4	4	19	5	4	3	5	2	65
11	11	2	9	6	4	5	16	8	4	7	2	2	76
12	9	5	4	8	5	3	15	6	5	4	3	1	68
13	6	6	7	4	1	7	22	8	5	7	4	3	80
14	7	7	6	1	4	5	10	7	2	8	2	1	60
15	7	6	6	6	6	6	17	7	1	4	4	2	72
16	6	4	3	6	2	6	10	9	1	4	2	—	53
17	7	1	3	3	5	10	17	6	4	6	2	—	64
18	6	6	3	3	6	8	11	5	5	1	—	1	55
19	11	3	9	5	4	5	3	5	4	5	1	—	55
20	6	6	8	2	3	5	5	4	4	1	—	1	47
21	8	4	1	4	1	10	5	5	1	7	4	—	50
22	2	3	7	4	4	5	3	4	2	4	1	—	39
23	2	6	6	1	5	8	2	7	4	2	—	—	43
24	6	5	6	3	2	6	1	6	2	3	1	—	41
25	3	6	—	1	2	6	1	2	3	—	2	1	27
26	3	4	2	3	2	5	1	3	2	2	—	—	27
27	—	2	4	4	2	2	—	3	1	1	1	—	20
28	2	2	1	3	1	2	1	2	1	—	1	—	16
29	4	2	3	3	—	2	—	—	—	1	—	—	17
30	—	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	3
31	1	—	—	1	1	2	—	—	1	1	—	—	7
32	1	—	1	—	—	3	—	—	1	—	—	—	6
33	2	—	—	2	1	1	2	—	—	—	—	—	8
34	2	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	5
35	—	—	1	—	2	—	—	1	—	—	—	1	5
36	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
39	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
44	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
45	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
	165	131	125	109	100	147	222	127	73	96	57	36	1,388
Medeltal	14,92	14,62	15,61	14,81	15,20	17,44	13,20	16,49	15,13	14,30	12,28	9,88	14,50

Anm. I denna tabell, som avser förhållandena i augusti 1930, hava medräknats såväl då tjänstgörande kyrkoherdar som emerit kyrkoherdar.

Tabell VI.

Antal tjänstår	Tabell IV i 5-årsgrupper												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Vaxjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
—5	59	41	52	31	40	76	34	44	51	44	40	—	512
6—10	15	23	21	13	10	16	14	33	12	7	15	2	181
11—15	9	2	7	3	7	6	6	10	4	2	2	—	58
16—20	3	1	1	2	5	1	2	4	2	—	—	—	21
21—25	1	1	1	—	1	2	1	—	—	—	—	—	7
26—	1	1	1	1	1	—	—	1	—	1	—	—	7

Antal tjänstår	Tabell V i 5-årsgrupper												
	Uppsala	Linköping	Skara	Strängnäs	Västerås	Vaxjö	Lund	Göteborg	Karlstad	Härnösand	Luleå	Visby	Hela riket
—5	16	22	8	15	10	10	14	6	4	9	9	10	133
6—10	37	27	27	21	25	22	67	17	14	18	18	13	306
11—15	40	26	32	25	20	26	80	36	17	30	15	9	356
16—20	36	20	26	19	20	34	45	32	18	17	5	2	274
21—25	21	24	20	13	14	35	12	24	12	16	8	1	200
26—30	9	10	10	13	5	12	2	11	4	5	2	—	83
31—35	6	1	2	3	4	7	2	1	3	1	—	1	31
36—	—	1	—	—	2	1	—	—	1	—	—	—	5

Tabell VII.

	Komministersval 1911—1930									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Hela antalet val	Förslaget ofullständigt			Förslaget fullständigt				Den valde erhöill ej hälften av de avgivna rösterna	Tjänsten ledigförklarad mer än en gång
		Endast en sökande	Den valde hade å förslaget rum n:r		Den valde hade å förslaget rum n:r					
I			II	I	II	III	IV			
Uppsala	172	47	19	8	35	26	37	—	4	101
Linköping	115	37	9	7	21	18	23	—	5	70
Skara	149	24	12	14	24	31	44	—	10	74
Strängnäs	101	19	13	12	17	18	22	—	6	66
Västerås	122	31	7	13	20	26	25	—	5	65
Växjö	184	79	18	18	23	18	28	—	10	133
Lund	101	5	3	3	29	23	38	—	8	24
Göteborg	124	15	10	7	31	25	34	2	15	45
Karlstad	121	42	17	15	13	12	22	—	2	97
Härnösand	114	48	12	14	13	8	19	—	3	88
Luleå	135	68	8	16	12	12	19	—	5	108
Visby	2	1	—	—	—	1	—	—	—	2
Stockholm	47	11	3	1	19	7	4	2	2	18
Hela riket	1 487	427	131	128	257	225	315	4	75	891

Tabell VIII.

	Kyrkoherdeval 1911—1930												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Hela antalet val	Förslaget ofullständigt			Förslaget fullständigt				Fjärde provpred. kallad	Den valde erhöill ej hälften av de avgivna rösterna	Annan än den valde utnämnd	Pastoratet f. d. patronellt	Tjänsten ledigförklarad mer än en gång
		Endast en sökande	Den valde hade å förslaget rum n:r		Den valde hade å förslaget rum n:r								
I			II	I	II	III	IV						
Uppsala	137	6	3	2	25	31	53	17	18	4	—	8	26
Linköping	122	5	4	3	24	34	36	16	18	5	1	8	35
Skara	121	1	5	1	23	32	44	15	16	12	—	1	17
Strängnäs	96	3	6	1	24	22	30	10	11	6	4	10	26
Västerås	106	4	5	2	23	27	31	14	14	5	—	2	33
Växjö	151	3	5	4	43	32	43	21	21	8	3	—	34
Lund	159	6	2	1	35	43	58	14	14	12	1	8	19
Göteborg	102	3	1	3	13	36	31	15	15	7	2	2	19
Karlstad	88	4	2	5	23	22	26	6	8	7	—	—	19
Härnösand	90	11	7	2	20	16	28	6	6	4	—	—	24
Luleå	53	12	3	3	5	10	16	4	4	4	—	—	28
Visby	34	10	2	1	2	8	11	—	—	—	—	—	25
Stockholm	13	1	—	—	—	2	1	9	9	—	2	—	1
Hela riket	1272	69	45	28	260	315	408	147	154	74	13	39	306

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Skrivelse till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet . . .	3
Förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster	7

Motiv.

Kyrkomötets skrivelse den 28 oktober 1929 s. 56.

Huvuddragen i den allmänna nu gällande prästerliga befodringsordningen s. 56. — Förfarandet vid tillsättning av kyrkoherdebefattningar i förutvarande patronella pastorat s. 59.

Framställningar och förslag om reformering av det prästerliga befodringsättet s. 61.

Förslag vid 1920 års kyrkomöte om ändring av prästvalslagens bestämmelser rörande kyrkoherdebefattnings tillsättande. Kyrkomötets skrivelser den 23 november 1920 s. 61. — Yttranden över kyrkomötets framställningar den 23 november 1920 s. 63. — Förslag vid 1925 års kyrkomöte om reformering av det prästerliga befodringsättet. Kyrkomötets skrivelse den 26 oktober 1925 s. 64. — Yttranden över kyrkomötets framställning den 26 oktober 1925 s. 73. — Prästvalsfrågan vid 1926 års kyrkomöte s. 76. — Förslag vid 1929 års kyrkomöte om reformering av bestämmelserna rörande tillsättning av kyrkoherdetjänster s. 78. — Framställningar från vissa prästmöten s. 79.

Behovet av ändrade bestämmelser rörande tillsättning av prästerliga tjänster s. 79.

Historik s. 84.

Den katolska tiden s. 84. — Landskapslagarna s. 85. — Praxis med avseende å församlingarnas valrätt under den senare medeltiden s. 87. — Tiden efter reformationen. Västerås ordinantia 1527 s. 87. — 1571 års kyrkoordning s. 88. — 1606 års förordning s. 89. — 1611 års konungaförsäkran s. 89. — 1612 och 1617 års adelsprivilegier s. 90. — 1650 års privilegier för prästerskapet s. 91. — Vissa stadganden rörande kapellaner s. 91. — 1686 års kyrkolag s. 92. — Vissa stadganden beträffande regala gäll s. 93. — 1720 års regeringsform s. 94. — 1723 års privilegier för prästerskapet s. 95. — 1723 års adelsprivilegier s. 95. — Den närmare innebörden av församlingarnas valrätt under tiden från reformationen s. 96. — Res. på prästerskapets besvär den 14 sept. 1731 s. 101. — 1738—39 års riksdag s. 102. — 1739 års prästvalsförordning s. 103. — Utvecklingen i de förutvarande danska och norska provinserna s. 104. — 1772 och 1809 års regeringsformer s. 106. — 1821 års kommitté s. 107. — 1828—30 års riksdag s. 107. — 1843 års prästvalsförordning s. 108. — 1883 års lag angående tillsättning av prästerliga tjänster s. 109. — 1910 års prästvalslagstiftning s. 109.

Granskning av vissa reformförslag s. 115.

Ekström-Toffts linje s. 115. — Leufvén-Rundgrens linje s. 120. —

Söderlinds linje s. 123. — T. Holmbergs förslag s. 124.

Grundlinjer för en reformering av det prästerliga befordrings sättet s. 124.

Tillsättningen av prästerliga tjänster i de s. k. privilegierade territoriella församlingarna s. 141.

Tillsättningen av domprostbefattningar s. 149.

Stiftsbandet s. 153.

Fråga om utvidgad befordringsrätt för vissa i utlandet verksamma präster s. 163.

Rösträtts utövande genom ombud s. 170.

Frågodags- och valförrättnings hållande i skilda lokaler s. 176.

Fråga om resekostnads- och traktamentsersättning åt valförrättare m. fl. s. 183.

Fråga om ersättning åt provpredikant för de med provets avläggande förbundna kostnader s. 187

Översikt över paragrafmotiveringen:

Paragraf	Motiv	Paragraf	Motiv	Paragraf	Motiv
1 §	s. 193	22 § 3 mom.	s. 186—187, 200	32 § 4 mom.	s. 176—178
3 § 1 mom.	s. 153—163, 194	22 § 4 mom.	s. 183—186	33 §	s. 176—177
3 § 4 mom.	s. 163—169	22 § 5 mom.	s. 182	34 §	s. 200—201
6 §	s. 194—196	23 § 2 mom.	s. 200	40 §	s. 201—202
7 §	s. 196	23 § 3 mom.	s. 176—178	41 § 1—3 mom.	s. 127—141
10 §	s. 196—197	24 §	s. 180	41 § 4 mom.	s. 149—152
13 §	s. 197—198	26 § 3 mom.	s. 170—175	41 § 5 mom.	s. 136
17 § 1 mom.	s. 125—127, 198—199	27 § 2 mom.	s. 182—183	42 § 1 mom.	s. 133—134, 137
17 § 2 mom.	s. 187—193	28 § 1 mom.	s. 139, 178—179	42 § 2 mom.	s. 152—153
18 §	s. 199	28 § 3—4 mom.	s. 200—201	43 §	s. 202
19 §	s. 199			46 §	s. 141—149, 202—203
20 §	s. 199	30 §	s. 200—201	47 §	s. 202
22 § 1 mom.	s. 186—187	32 § 2 mom.	s. 200		
22 § 2 mom.	s. 178				

Förslag till stadga angående prästval 35

Motiv:

Paragraf	Motiv	Paragraf	Motiv	Paragraf	Motiv
§ 1	s. 203	§ 7	s. 205	§ 14 mom. 4	s. 201
§ 2 mom. 6	s. 181, 203—204	§ 10 mom. 7	s. 179	§ 20	s. 182
§ 2 mom. 7	s. 183	§ 10 mom. 8	s. 179	§ 21 mom. 2	s. 205
§ 2 mom. 8	s. 182	§ 10 mom. 12	s. 205	§ 21 mom. 3	s. 180, 205
§ 3	s. 204	§ 10 mom. 13	s. 179—180, 205	§ 22	s. 205
§ 5	s. 204	§ 14 mom. 1	s. 179		

Förslag till kungörelse med vissa föreskrifter angående vad som bör iakttagas vid ledighet i prästerlig tjänst samt ansökning till sådan tjänst	53
Motiv s. 202.	
Förslag till ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 30 augusti 1932	55
Motiv s. 192—193.	
Tabellbilagor	206

Förslag till kongress med vissa förändringar angående den som har
härskas vid ledighet i praktiskt tjänst samt anordning till annan

tjänst

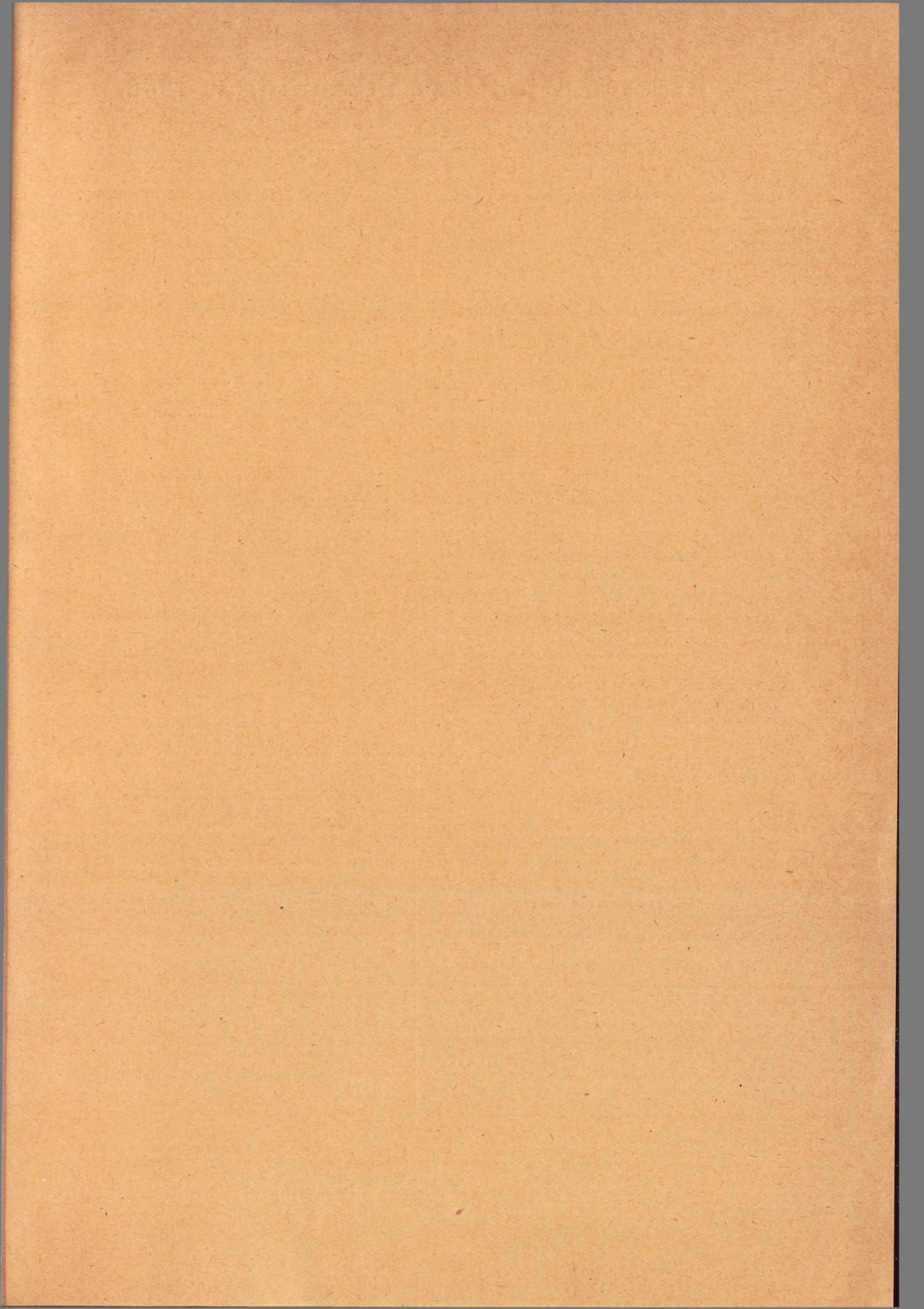
Mars 1933

Förslag till ändrad lydelse av 8 § i lagen om kyrkostånd den 20 ma-

gnis 1933

Mars 1933

Tabellblad

Statens offentliga utredningar 1932

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Betänkande rörande erkännande och verkställighet av utländsk civildom. [2]
Lagberedningens förslag till revision av ärvdabalken. 4.
Förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m. [16]
Promemoria ang. lagstiftning om vissa straffprocessuella tvångsmedel. [29]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1930 års pensionsakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente ang. tjänstepension för tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen, m. m. [19]
1930 års pensionsakkunniga. Betänkande med förslag till reglemente ang. tjänstepension för arbetare i statens tjänst. [22]
Statens organisationsnämnd. Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod. [25]
Betänkande ang. reformering av vikariatssystemet vid häradsrätterna. [27]
Lantmätarelönesakkunnigas utredning och förslag beträffande lantmäterikontorens organisation. [28]
Betänkande med förslag ang. omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen jämte därmed sammanhängande spörsmål. [34]

Kommunalförvaltning.

Normalförslag till byggnadsordningar m. m. 1. Byggnadsordning för stad, köping och större municipalsambälle. [6]
2. Byggnadsordning för mindre municipalsambälle. [7]
3. Byggnadsordningar och utomplansbestämmelser för landsbygden. [8] 4. Bilagor till normalbyggnadsordningar för städer och för landsbygden. [9]
Normalförslag till provisoriska byggnadsföreskrifter. [11]

Statens och kommunernas finansväsen.

Skatteutjämningsberedningen 1. Statistisk utredning ang. det kommunala skattetrycket. [13]

Politi.

Betänkande med förslag till förordning ang. handel med farmaceutiska specialiteter. [20]

Socialpolitik.

Hälso- och sjukvård.

Utredning och förslag ang. de civila tjänsteläkarnas ställning i städer och stadsliknande samhällen. [28]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till lag om vissa ändringar i förordningar ang. patent m. m. [32]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Sociala jordutredningens betänkande med förslag till vissa ändringar i den sociala arrendelagstiftningen. [1]
Jordbruksutredningens betänkanden. 6. Promemoria rörande inkomstutvecklingen inom Sveriges jordbruk i jämförelse med i andra näringsgrenar och dess sammanhang med lönepolitiken. [10] 7. Betänkande ang. åtgärder för lindrande av jordbrukets kreditvärigheter. [12] 8. Arbetarfrågan inom det svenska jordbruket. [14]
Sociala jordutredningens betänkande med förslag till åtgärder för beredande av ökade möjligheter för mindre bemedlade personer att erhålla egna jordbruk. [33]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Uppskattning av Sveriges skogstillgångar, verkställd åren 1923—1929. [26]

Industri.

Cement- och betongbestämmelser (fjärde upplagan) jämte tillägsbestämmelser (tredje upplagan). [24]

Handel och sjöfart.

De ekonomiska verkningarna för sjöfarten av 1928 års lotsförfattningssakkunnigas förslag till lotsavgifter. [15]

Kommunikationsväsen.

Betänkande rörande frivilliga sammanslutningar mellan enskilda järnvägar i Skåne m. m. [5]
Utredning rörande motorfordonsbeståndet i Sverige. [18]
Betänkande med förslag till lag om allmänna vägar och lag om vägdistrikt m. m. [21]

Bank-, kredit- och penningväsen.

1932 års banksakkunniga. Betänkande med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse m. m. [30]

Försäkringsväsen.

Dödlighetsantaganden för livränteförsäkring. [4]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Utredning och förslag rörande ändrade grunder för biskoparnas avlöning och därmed sammanhängande frågor. [17]
Läroverkssakkunniga. Betänkande med förslag till undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk och de kommunala mellanskolorna m. m. [31]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. tillsättning av prästerliga tjänster. [35]

Försvarsväsen.

Luftförsvarsutredningens betänkande. Utredning beträffande hemortens och civilbefolkningens skyddande vid luftanfall mot Sverige. [3]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.